

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ἡ Φόνισσα

Α'

Μισοπλαγιασμένη κοντὰ εἰς τὴν ἐστίαν, μὲ σφαιλιστὰ τὰ ὄμματα, τὴν κεφαλὴν ἀκουμβῶσα εἰς τὸ κράσπεδον τῆς ἐστίας, τὸ λεγόμενον «φουγοπόδαρο», ἡ θεία-Χαδούλα, ἡ κοινῶς Γιαννοῦ ἢ Φράγκισσα, δὲν ἐκοιμᾶτο, ἀλλ' ἐθυσίαζε τὸν ὕπνο πλησίον εἰς τὸ λίκνον τῆς ἀσθενούσης μικρᾶς ἐγγονῆς τῆς. Ὅσον διὰ τὴν λεχῶ, τὴν μητέρα τοῦ πάσχοντος βρέφους, αὕτη πρὸ ολίγου εἶχεν ἀποκοιμηθῆ ἐπὶ τῆς χθαμαλῆς, πενιχρᾶς κλίνης τῆς.

Ὁ μικρὸς λύχνος, κρεμαστός, ἐτρεμόσβηνε κάτω τοῦ φατνώματος τῆς ἐστίας. Ἐρριπτε σκιὰν ἀντὶ φωτὸς εἰς τὰ ὀλίγα πενιχρὰ ἔπιπλα, τὰ ὅποια ἐφαίνοντο καθαριώτερα καὶ κοσμιώτερα τὴν νύκτα. Οἱ τρεῖς μισοκαυμένοι δαυλοὶ, καὶ τὸ μέγα ὀρθὸν κούτσουρον τῆς ἐστίας, ἔρριπτον πολλὴν στάκτην, ὀλίγην ἀνθρακιὰν καὶ σπανίως βρέμουςαν φλόγα, κάμνουσαν τὴν γραῖαν νὰ ἐνθυμῆται μέσα εἰς τὴν νύσταν τῆς τὴν ἀποῦσαν μικροτέραν κόρην τῆς, τὴν Κρινιώ, ἣτις ἂν εὔρισκετο τώρα ἐντὸς τοῦ δωματίου, θὰ ὑπεπιθύριζε μὲ τόνον λογασιδικόν: «Ἄν εἶναι φίλος, νὰ χαρῆ, ἂν εἶν' ἐχθρός, νὰ σκάση...»

Ἡ Χαδούλα, ἡ λεγομένη Φράγκισσα, ἡ ἄλλως Φραγκογιαννοῦ, ἦτο γυνὴ σχεδὸν ἐξηκοντούτις, καλοκαμωμένη, μὲ ἀδρούς χαρακτήρας, μὲ ἦθος ἀνδρικόν, καὶ μὲ δυὸ μικρᾶς ἄκρας μύστακος ἄνω τῶν χειλέων τῆς. Εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς, συγκεφαλαιούσα ὅλην τὴν ζωὴν τῆς, ἐβλεπεν ὅτι ποτὲ δὲν εἶχε κάμει ἄλλο τίποτε εἰμὴ νὰ ὑπηρετῆ τοὺς ἄλλους. Ὅταν ἦτο παιδίσκη, ὑπηρετεῖ τοὺς γονεῖς τῆς. Ὅταν ὑπανδρεύθη, ἐγίνε σκλάβα τοῦ συζύγου τῆς – καὶ ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ

χαρακτήρης της και τῆς ἀδυναμίας ἐκείνου, ἦτο συγχρόνως καὶ κηδεμῶν αὐτοῦ· ὅταν ἀπέκτησε τέκνα, ἔγινε δούλα τῶν τέκνων της· ὅταν τὰ τέκνα της ἀπέκτησαν τέκνα, ἔγινε πάλιν δουλεύτρια τῶν ἐγγόνων της.

Τὸ νεογνὸν εἶχε γεννηθῆ πρὸ δυὸ ἐβδομάδων. Ἡ μητέρα του εἶχε κάμει βαριά λεχωσιά. Ἦτο αὕτη ἡ κοιμωμένη ἐπὶ τῆς κλίνης, ἡ πρωτότοκος κόρη τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἡ Δελχαρῶ ἡ Τραχήλαινα. Εἶχαν βιασθῆ νὰ τὸ βαπτίσουν τὴν δεκάτην ἡμέραν ἐπειδὴ ἔπασχε δεινῶς· εἶχε κακὸν βῆχα, κοκκίτην, συνοδευόμενον μὲ σπασμωδικὰ σχεδὸν συμπτώματα. Καθὼς ἐβαπτίσθη, τὸ νήπιον ἐφάνη νὰ καλυτερεύει ὀλίγον, τὴν πρώτην βραδιᾶν, καὶ ὁ βῆχας ἐκόπασεν ἐπ’ ὀλίγον. Ἐπὶ πολλὰς νύκτας, ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν εἶχε δώσει ὕπνον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς της, οὐδὲ εἰς τὰ βλέφαρά της νυσταγμὸν, ἀγρυπνοῦσα πλησίον τοῦ μικροῦ πλάσματος, τὸ ὁποῖον οὐδ’ ἐφαντάζετο ποίους κόπους ἐπροξένει εἰς τοὺς ἄλλους, οὐδὲ πόσα βάσανα ἔμελλε νὰ ὑποφέρῃ, ἐὰν ἐπέζη, καὶ αὐτό. Καὶ δὲν ἦτο ἰκανὸν νὰ αἰσθανθῆ κἂν τὴν ἀπορίαν, τὴν ὁποῖαν μόνῃ ἡ μάμμη διετύπωνε κρυφίως μέσα της: «Θέ μου, γιατί νὰ ἔλθῃ στὸν κόσμον κι αὐτό;»

Ἡ γραῖα τὸ ἐνανούριζε, καὶ θὰ ἦτον ἰκανὴ νὰ εἶπῃ «τὰ πάθη της τραγούδια» ἀποπάνω ἀπὸ τὴν κούνιαν τοῦ μικροῦ. Κατὰ τὰς προλαβούσας νύκτας, πράγματι, εἶχε «παραλογίσει» ἀναπολοῦσα ὅλ’ αὐτὰ τὰ πάθη της εἰς τὸ πεζόν. Εἰς εἰκόνας, εἰς σκηνᾶς καὶ εἰς ὀράματα, τῆς εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὸν νοῦν ὅλος ὁ βίος της, ὁ ἀνωφελὴς καὶ μάταιος καὶ βαρὺς.

Ὁ πατήρ της ἦτον οἰκονόμος καὶ ἐργατικὸς καὶ φρόνιμος. Ἡ μάμνα της ἦτον κακὴ, βλάσφημος καὶ φθονερά. Ἦτον μία ἀπὸ τὰς στρίγλας τῆς ἐποχῆς της. Ἦξευρε μάγια. Τὴν εἶχαν κυνηγήσει δυὸ-τρεις φορές οἱ κλέφτες, τὰ παλληκάρια τοῦ Καρατάσου καὶ τοῦ Γάτσου καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τῆς Μακεδονίας. Ἔπραξαν τοῦτο διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθοῦν, ἐπειδὴ τοὺς εἶχε κάμει μάγια, καὶ δὲν ἐπήγαιναν καλὰ οἱ δουλειές των. Ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐσχόλαζον ἐν ἀργίᾳ, καὶ δὲν ἤμπόρεσαν νὰ κάμουν τίποτε πλιάτσικο, οὔτε ἀπὸ Τούρκους, οὔτε ἀπὸ χριστιανούς. Οὔτε ἡ Κυβέρνησις τῆς Κορίνθου τοὺς εἶχε στείλει κανέν βοήθημα.

Τὴν εἶχαν κυνηγήσει τὸν κατήφορον, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τ' Ἄϊ-Θανασοῦ, εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Προφήτου Ἡλία, μὲ τὰς πελωρίας πλατάνους καὶ τὴν πλουσίαν βρύσιν, κ' ἐκεῖθεν εἰς τὸ Μεροβίλι, στὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὄρμνια καὶ τοὺς λόγγους. Αὐτὴ ἐδοκίμασε νὰ κρυφθῆ εἰς μίαν λόχμην βαθεῖαν, πλην ἐκεῖνοι δὲν ἐγελάσθησαν. Ὁ θρούς τῶν φύλλων καὶ τῶν κλάδων, ὁ ἴδιος τρόμος τῆς, ὅστις μετέδιδε τρομώδη κίνησιν εἰς κλώνας καὶ θάμνους, τὴν ἐπρόδωκεν. Ἦκουσε τότε ἀγρίαν φωνήν:

- Ἄχ! μωρὴ τσοῦπα, καὶ σ' ἐπιάσαμε!

Αὐτὴ ἀνεπήδησε τότε μέσ' ἀπὸ τοὺς θάμνους, κ' ἔτρεξεν ὡς φοβισμένη τρυγῶν μὲ τὸ ππερύγισμα τῶν λευκῶν πλατειῶν χειρίδων τῆς. Δὲν ἦτο πλέον ἐλπίς νὰ γλυτώσῃ. Ἄλλοτε, τὴν πρῶτην φορὰν ὅτε τὴν εἶχον κυνηγήσει, εἶχε κατορθώσει νὰ κρυφθῆ, κάτω εἰς τὸ Πυργί, ἐπειδὴ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶχε πολλὰ μονοπάτια. Ἐδῶ, στὸ Μεροβίλι, δὲν ὑπῆρχον δρομίσκοι καὶ λαβύρινθοι, ἀλλὰ μόνον συστάδες δένδρων καὶ λόχμαι ἀπάτητοι. Ἡ τότε νεαρὰ Δελχαρῶ, ἡ μήτηρ τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἐπήδα ὡς δορκὰς ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον, ἀνυπόδητος, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ εἶχε πετάξει τὰς ἐμβάδας τῆς ἀπὸ τοὺς πόδας, ὀπισθὲν τῆς, –τὴν μίαν τῶν ὁποίων εἶχεν ἀναλάβει ὡς λάφυρον ὁ εἰς ἕκ τῶν διωκτῶν– καὶ τ' ἀγκάθια ἐχώνοντο εἰς τὰς πτέρνας τῆς, τῆς ἔσχιζον κ' αἱμάτων τοὺς ἀστραγάλους καὶ ταρσοὺς. Τότε, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ, τῆς ἦλθε μία ἔμπνευσις.

Ἐκεῖθεν τοῦ λόγγου, εἰς τὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ, ἦτον εἷς καὶ μόνος καλλιεργημένος ἐλαιῶν, καλούμενος ὁ Πεύκος τοῦ Μωραΐτη. Ὁ γέρο-Μωραΐτης, ὁ πάππος τοῦ κτήτορος, εἶχε μεταναστεύσει ἀπὸ τὸν Μιστρᾶν εἰς τὸν τόπον αὐτόν, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἄλλου αἰῶνος – κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Αἰκατερίνης καὶ τοῦ Ὁρλώφ. Ὁ φημισμένος πεύκος ἴστατο εἰς τὸ μέσον τῶν ἐλαιῶν, ὡς γίγας μεταξὺ νάνων. Τὸ χιλιετὲς δένδρον ἦτον σκαφιδιασμένον κοντὰ εἰς τὴν ρίζαν, κάτω, εἰς τὸν γιγαντιαῖον κορμόν, τὸν ὁποῖον δὲν ἤμποροῦσαν ν' ἀγκαλιάσουν πέντε ἄνδρες. Οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ ἀλιεῖς τὸν εἶχαν σκαφιδιάσει, τοῦ εἶχαν σκάψει τὴν καρδίαν, τοῦ εἶχαν κοιλάνει τὰ ἔγκατα, διὰ νὰ λάβωσιν ἐκεῖθεν ἄφθονον δάδα. Καὶ μὲ τὴν φοβερὰν πληγὴν εἰς τὰ ἴνας, εἰς τὰ σπλάγγνα του, ὁ πεύκος ἐπέζησεν ἄλλα τρία τέταρτα αἰῶνος, μέχρι τοῦ 1871. Κατὰ Ἰούλιον

του ἔτους ἐκείνου, μέγαν τοπικὸν σεισμὸν ἠσθάνθησαν οἱ κατοικοῦντες, εἰς ἀπόστασιν μιλίων, κάτω εἰς τὴν παραθαλασσίαν. Τὴν νύκτα ἐκείνην κατέρρευσε ὁ γίγας.

Εἰς τὸ κοίλωμα ἐκεῖνο, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἠδύναντο νὰ καθίσωσιν ἀνέτως δυὸ ἄνθρωποι, ἔτρεξε νὰ κρυβῆ ἡ τότε νεόνυμφος Δελχαρῶ, ἡ μήτηρ τῆς σημερινῆς Φραγκογιαννοῦς. Τὸ μέσον ἦτο ἄπελπι, καὶ σχεδὸν παιδαριῶδες. Ἐκεῖ δὲν ἐκρύπτετο ἄλλως, εἰμὴ κατὰ φαντασίαν, μὲ παιδικὸν τρόπον, ὅπως παίζουσι τὸν κρυφτόν. Οἱ διώκται βεβαίως θὰ τὴν ἔβλεπον, θ' ἀνεκάλυπτον τὸ καταφύγιόν τῆς. Μόνον ἐκ τῶν νύτων ἦτο ἀόρατος, ἀλλ' ὄχι κατὰ πρόσωπον. Ἄμα οἱ τρεῖς κλέφται ἔφθανον πέραν τοῦ πεύκου, θὰ τὴν ἔβλεπον ὡς καρφωμένην ἐκεῖ.

Οἱ τρεῖς ἄνδρες ἔτρεξαν, τὸ ἐπροσπέρασαν, κ' ἐξηκολούθησαν νὰ τρέχουν. Οἱ δυὸ ἐξ αὐτῶν οὐδ' ἐστράφησαν ὀπίσω νὰ ἴδου. Ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ «τσοῦπα» ἔτρεχεν ἐμπρός. Μόνον τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ὁ τρίτος ἐστράφη, ὅπως οὖν σκοτισμένος, πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐκοίταξε παντοῦ ἄλλου, ὄχι ὅμως εἰς τὸν κορμὸν τοῦ πεύκου. Ἐβλεπε καὶ τὸν πεῦκον συλλήβδην, μὲ τ' ἄλλ' ἀντικείμενα, χωρὶς νὰ φαντάζεται ὅτι ὁ κορμὸς του εἶχεν κοιλίαν, καὶ ὅτι ἐντὸς τῆς κοιλίας ἐκρύπτετο ἄνθρωπος. Καὶ ἂν ἐγνώριζε, καὶ ἂν ἠγνόει τὸ κοίλωμα τοῦ γιγαντιαίου κορμοῦ, ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν του. Ἐκοίταξε νὰ ἴδῃ μὴ ἀνακάλυψη ποῦ τὸ χάσμα τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον θὰ τὴν εἶχε καταπίει ἐξ ἅπαντος – διότι καμμία πτυχή γῆς ὁρατὴ δὲν ὑπῆρχεν ὅπου νὰ κρυβῆ τις. Αἱ Δρυάδες, αἱ νύμφαι τῶν δασῶν, τὰς ὁποίας αὐτὴ ἴσως ἐπεκαλεῖτο εἰς τὰς μαγείας τῆς, τὴν ἐπροστάτευσαν, ἐτύφλωσαν τοὺς διώκτας τῆς, ἔρριψαν πρασινωπὴν ἀχλύν, χλοερὸν σκότος, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των – καὶ δὲν τὴν εἶδον.

Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐσώθη ἀπὸ τοὺς ὄνυχάς των. Καὶ ὅλον τὸν καιρὸν ὕστερον ἐξηκολούθησε νὰ κάμνη μάγια, μάγια ἐναντίον τῶν κλεφτῶν, καὶ νὰ φέρνῃ εἰς αὐτοὺς πολλὰ «κεσάτια», ὥστε πουθενὰ πλέον δὲν ὑπῆρχε πλιάτσικο – ἐωσότου, ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ἠσύχασαν τὰ πράγματα, καὶ ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ ἐχάρισε, καθὼς λέγουσιν, τὰ «Διαβολονήσια» εἰς τὴν Ἑλλάδα, κ' ἔκτοτε ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἀσύδοτα. Τὴν πλιατσικολογίαν διεδέχθη ἡ φορολογία, καὶ ἔκτοτε ὅλος ὁ περιούσιος λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ δουλεύῃ διὰ τὴν μεγάλην κεντρικὴν γαστέρα, τὴν «ῶτα οὐκ ἔχουσαν».

Ἡ Χαδοῦλα ἢ Φράγκισσα, ἂν καὶ πολὺ μικρά, ἦτον γεννημένη τότε, καὶ τὰ ἐνθυμεῖτο ὅλ' αὐτά, τὰ ὅποια διηγείτο ἀργότερα ἢ μάννα της. Ὑστερον, ὅταν ἐμεγάλωσε, κ' ἔγινε δεκαεπτὰ χρόνων, καὶ εἰρήνευσαν ὅπως οὖν τὰ πράγματα, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κυβερνήτου, τὴν ὑπάνδρευσαν οἱ γονεῖς της, καὶ τῆς ἔδωκαν ἄνδρα τὸν Γιάννην τὸν Φράγκον, ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἢ σύζυγός του ἐπωνόμασεν ἀργότερον «τὸν Σκούφον» καὶ «τὸν Λογαριασμόν».

Τὰ δυὸ ταῦτα παραγκώμια δὲν τοῦ τὰ εἶχε δώσει ἄνευ λόγου ἢ σύζυγός του, ἢ Χαδοῦλα. Σκούφον τὸν εἶχεν ὀνομάσει, ἀκόμη πρὶν τὸν ὑπάνδρευθῆ, ὅταν τὸν εἰρωνεύετο συνήθως, μὲ τὴν παρθενικὴν πονηρίαν της –χωρὶς νὰ προγνωρίζῃ ὅτι αὐτὸς θὰ ἦτον ἢ τύχη της καὶ ὁ καλὸς της– ἐπειδὴ, ἀντὶ φεσίου, ἐφόρει εἶδος μακροῦ σκούφου, τεφροκοκκίνου, μὲ κοντὴν φοῦνταν. «Λογαριασμόν» τὸν ὠνόμασεν ἀργότερα, ἀφοῦ τὸν ὑπάνδρευθῆ, ἐπειδὴ συνήθιζε πολλάκις τὴν φράσιν, «αὐτὸς εἶν' ὁ λογαριασμός», καὶ διότι, ἄλλως, δὲν ἠδύνατο ὀρθῶς νὰ λογαριάσῃ οὔτε ποσὸν δι' ὀλίγους παράδες, οὔτε δυὸ ἡμεροκάματα. Ἄν ἔλειπεν αὐτὴ, θὰ τὸν ἐγελοῦσαν καθημερινῶς· ποτὲ δὲν θὰ τοῦ ἔδιδαν σωστὸν τὸν κόπον του εἰς τὰ πλοῖα, εἰς τὸ καρινάγιο ἢ εἰς τὸν ἄρσανᾶν, ὅπου εἰργάζετο ὡς μαραγκὸς ἢ ὡς καλαφάτης.

Εἶχεν ὑπάρξει ἐπὶ μακρὸν χρόνον μαθητὴς καὶ κάλφας τοῦ πατρός της, ἐξασκούντος τὴν ἰδίαν τέχνην. Ὅταν τὸν εἶδεν ὁ γέρον τόσον ἀπλοϊκόν, ὀλιγαρκὴ καὶ μετριόφρονα, τὸν ἐξετίμησε, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρόν. Ὡς προῖκα τοῦ ἔδωκε μίαν οἰκίαν ἔρημον, ἐτοιμόρροπον, εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρον, ὅπου ἐκατοικοῦσαν ἓνα καιρὸν οἱ ἄνθρωποι, πρὸ τοῦ 21. Τοῦ ἔδωκε κ' ἓνα ὄνοματι Μποστάνι, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀκριβῶς ἔξω τοῦ ἐρήμου Κάστρου, ἐπὶ τινὸς κρημνώδους ἀκτῆς καὶ ἀπέιχε τρεῖς ὥρας ἀπὸ τὴν σημερινὴν πολίχνην. Ὅμοίως κ' «ἓνα πινάκι χωράφι», ἐν ἀγριοχώραφον, τὸ ὁποῖον ἀμφεσβήτει ὁ γείτονας ὡς ἰδικόν του· οἱ δὲ ἄλλοι γείτονες ἔλεγον ὅτι καὶ τὰ δυὸ χωράφια διὰ τὰ ὅποια ἐμάλωναν οἱ δυὸ ἦσαν καταπατημένα, καὶ ἦσαν «καλογερικά», ἀνήκοντα εἰς μίαν διαλυθεῖσαν Μονήν. Τοιαύτην προῖκα ἔδωκεν ὁ γέρον Σταθαρός εἰς τὴν θυγατέρα του. Ἄλλως αὕτη ἦτο μοναχοκόρη. Διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν

συμβίαν καὶ τὸν υἱὸν του, εἶχε κρατήσῃ τὰς δυὸ νεοδημητοὺς οἰκίας εἰς τὴν νέαν πόλιν, τὰ δυὸ ἀμπέλια πλησίον ταύτης, δυὸ ἐλαιῶνας, καὶ ὀλίγα χωράφια – καὶ ὅσα μετρητὰ εἶχεν.

Ἔως ἐδῶ εἶχαν φθάσει αἱ ἀναμνήσεις τῆς Φραγκογιαννοῦς, τὴν νύκτα ἐκείνην. Ἦτον ἡ ἑνδεκάτη ἑσπέρα ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τῆς κόρης της. Τὸ θυγάτριον εἶχεν ὑποτροπιάσει πάλιν, κ' ἔπασχε δεινῶς. Εἶχεν ἔλθει ἄρρωστον εἰς τὸν κόσμον. Ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, ἡ φθορὰ τὸ εἶχε παρακολουθήσει... Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, σπασμωδικὸς βῆχας ἠκούσθη, καὶ τὰ ξυπνητὰ ὄνειρα, αἱ ἀναμνήσεις, διεκόπησαν. Ἐκινήθη ἐπὶ τῆς πενιχρᾶς στρωμνῆς, ὅπου ἦτο ἀνακεκλιμένη, ἔκυψεν ἐπὶ τοῦ παιδίου, κ' ἐπροσπάθησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ πρόχειρον βοήθειαν. Ἐπλησίασεν εἰς τὸ φῶς τοῦ λύχνου μικρὰν φιάλην. Ἐδοκίμασε νὰ δώσῃ μίαν κουταλιάν, εἰς τὰ χεῖλη τοῦ μωροῦ. Τὸ μικρὸν ἐγεύθη τὸ ρευστόν, καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν πάλιν τὸ ἐξέρασε.

Ἡ λεχῶνα ἐκινήθη ἐπὶ τῆς χαμηλῆς καὶ στενῆς κλίνης. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐκοιμάτο καλά. Ἦτο μόνον ναρκωμένη, καὶ εἶχε κλειστὰ τὰ βλέφαρα. Ἦνοιξε τὰ ὄμματα, ἀνεσηκώθη δυὸ ἢ τρεῖς δακτύλους ἄνω τοῦ προσκεφάλου, καὶ ἠρώτησε:

- Πῶς πάει, μάννα;

- Πῶς νὰ πάη!... εἶπεν αὐστηρῶς ἡ γραῖα· ἡσύχασε τώρα, καὶ σύ!... Τί θὰ κάμη!... δὲν θὰ βήξῃ;

- Πῶς τὸ βλέπεις, μάννα;

- Πῶς νὰ τὸ ἰδῶ;... Μωρὸ παιδί εἶναι... νά, ποὺ ἦρθε στὸν κόσμον κι αὐτό!... ἐπρόσθεσε μὲ στρυφνὸν καὶ ἀλλόκοτον ἦθος ἡ γραῖα.

Καὶ μετ' ὀλίγον ἡ λεχῶνα ἀπεκοιμήθη ἡσυχώτερα. Ἡ γραῖα μόλις ἔκλεισεν ὀλίγον τὰ ὄμματα τὴν ὥραν τοῦ ὄρθρου, μετὰ τὸ τρίτον λάλημα τοῦ πετεινοῦ. Ἐξύπνησεν ἀπὸ τὴν φωνὴν τῆς κόρης της, τῆς Ἀμέρσας, ἣτις ἦλθε λίαν πρωὶ ἀπὸ τὸν μικρὸν οἰκίσκον, τὸν γειτονικὸν

άνυπομονούσα να μάθη πώς είναι ή λεχώνα και τὸ μωρόν, και πώς εἶχε περάσει τὴν νύκτα ή μάννα της.

Ἡ Ἀμέρσα, ή δευτερότοκος, ἦτον άνύπανδρη, γεροντοκόρη ἤδη, αλλά προκομμένη πολύ, «μορφοδοούλα», όνομαστή δὲ ύφάντρια· ἦτον μελαπή, ύψηλή, άνδρώδης, –και τὰ προικιά της και τὰ στολίδια τὰ κεντητά, τὰ όποια μόνη της εἶχε κατασκευάσει, εύρίσκοντο κλεισμένα από χρόνων πολλών εις μεγάλην ἄκομψον κασσέλαν, και τὰ ἔτρωγεν ό σκόρος και τὸ σαράκι.

- Καλημέρα!...Πώς εἶστε;...Πώς περάσατε;

- Ἐσύ 'σαι, Ἀμέρσα;... Νά, πέρασε κι αὐτή ή νύχτα.

Ἡ γραῖα μόλις εἶχεν ἐξυπνήσει, κ' ἔτριβε τὰ ὄμματα τραυλίζουσα. Ἡκούσθη θόρυβος εις τὸ πλαγινόν μικρόν χώρισμα. Ἦτον ό Νταντῆς ό Τραχήλης, ό σύζυγος τῆς λεχώνας, ὅστις ἐκοιμάτο ἐκεῖθεν τοῦ λεπτοῦ ξυλοτοίχου, παραπλεύρως ἑνός ἄλλου κορασίου κ' ἑνός παιδίου μικρᾶς ἡλικίας, και εἶχεν ἐξυπνήσει τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐμάζευε τὰ ἐργαλεία του – σκεπάρνια, πριόνια, ροκάνια, και ἠτοιμάζετο νὰ υπάγη στὸν ταρσανᾶν, ν' ἀρχίση τὸ μεροκάματον.

- Ἀκούς, τί σαμαντᾶ κάνει! εἶπεν ή γραῖα. Δέν μπορεί νὰ μαζώξη τὰ σιδερικά του, χωρὶς ν' ἀκουστή. Ὅποιος τὸν ἀκούει, θαρρεῖ τί γίνεται!...

- «Γύφτικο σπίτι καίεται», εἶπεν εἰρωνικῶς γελῶσα ή Ἀμέρσα.

Ὁ θόρυβος τῶν ἐργαλείων, τὰ όποια ό Νταντῆς, χωρὶς νὰ εἶναι ὀρατός, ὄπισθεν τοῦ ξυλοτοίχου, ἔρριπτεν ἀνὰ ἑν μέσα στὸ ζεμπίλι του –σκεπάρνια, πριόνια, τριβέλια, κτλ. - ἐξύπνησε και τὴν λεχώ, τὴν γυναῖκα του.

- Τ' εἶναι, μάννα;

- Τί νὰ εἶναι!...Ὁ Κωνσταντῆς ρίχνει τὰ σύνεργά του μὲς στὸ ζεμπίλι!... εἶπε μετὰ στεναγμοῦ ή γραῖα.

- «Και βιὸ λογαριάζεις;»...συνεπλήρωσε τὴν παροιμίαν ή Ἀμέρσα.

Ἡκούσθη τότε ή φωνή τοῦ Κωνσταντῆ ὄπισθεν τοῦ μικροῦ διαφράγματος.

- Ξυπνήσατε, πεθερά;... ἔλεγε· πῶς περάσατε;

- Πῶς νὰ περάσωμε!... «Σὰν τὴν κόττα στὸ μύλο...» Ἔλα νὰ πιῆς τὸ ρακὶ σου.

Ὁ Νταντῆς ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τοῦ χειμερινοῦ θαλάμου. Ἦτο εὐρύστερνος, μὲ ἄχαριν τὸν κορμόν, «ἀΐσκιωτος», ὅπως ἔλεγεν ἡ γραῖα πενθερά του, καὶ σχεδὸν σπανός. Ἡ γραῖα ἔδειξεν εἰς τὴν Ἀμέρσαν τὴν μικρὰν φιάλην μὲ τὸ ρακί, εἰς τὸ μικρὸν ράφι ἄνωθεν τῆς ἐστίας, καὶ τῆς ἔνευσε νὰ βάλῃ στὸ ποτηράκι, διὰ νὰ πιῇ ὁ Κωνσταντῆς.

- Δὲν ἔχει κανένα σῦκο;... ἠρώτησε οὖτος, ἅμα ἔλαβε τὸ ρακοπότηρον ἀπὸ τὴν χεῖρα τῆς γυναικαδέλφης του.

- Ποῦ νὰ βρεθῇ τέτοιο πρᾶμα!... εἶπεν ἡ γραῖα Χαδοῦλα. «Σαράντα σταχτοκούλουρα» μᾶς χρειάζοντ' ἐδῶ, ἐπρόσθεσεν, ἐννοοῦσα τὴν σπατάλην ἣτις συνήθως γίνεται κ' εἰς τὰ πτωχότερα σπίτια, ἐν καιρῷ ἐνσκήψεως τοιοῦτου «αἰσίου γεγονότος», ὅποιον εἶναι καὶ ἡ γέννησις κόρης.

- Θέλεις ἐσύ γαμπρὸ μὲ μάτια; εἶπεν ἐνθυμηθεῖσα ἄλλην παροιμίαν ἡ γυναικαδέλφη του, ἡ Ἀμέρσα.

- Τουλόου σ' μὴν τὸν θέλῃς τὸν σαστικό σου νὰ ἔναι στραβός; εἶπε χωρὶς νὰ πειραχθῇ, ὁ Νταντῆς... Ἐβίβα! Καλὴ σαράντιση!

Κ' ἔπιεν ἀπνευστί τὸ μικρὸν ποτήριον.

- Καλὸ σας βράδυ!

Ἐφορτώθη τὴν ζεμπίλαν, κ' ἐπήγε διὰ τὸν ταρσανᾶν.

Β΄

Τὸ πῦρ ἐφθινεν εἰς τὴν ἐστίαν, ὁ λύχνος ἐτρεμόφεγγεν εἰς τὸ μικρὸν φάτνωμα, ἡ λεχῶνα ἐλαγοκοιμάτο ἐπὶ τῆς κλίνης· τὸ βρέφος ἔβηχεν εἰς τὸ λίκνον, καὶ ἡ γραῖα Φραγκογιαννοῦ, ὅπως καὶ τὰς προλαβούσας νύκτας, ἠγγρύπνει ἐπὶ τῆς στρωμνῆς τῆς.

Ἦτον περὶ τὸ πρῶτον λάλημα τοῦ πετεινοῦ, ὅποτε αἱ ἀναμνήσεις ἔρχονται ἐν εἴδει φαντασμάτων. Ἀφοῦ τὴν ὑπάνδρευσαν, καὶ τὴν «ἐκουκούλωσαν», καὶ τὴν ἐπροίκισαν μὲ τὸ σπίτι τὸ ἐτοιμόρροπον εἰς τὸ παλαιὸν ἀκατοίκητον Κάστρον, καὶ μὲ τὸ μποστάνι τὸ χέρσον εἰς τὴν ἀγρίαν βορεινὴν ἐσχατιάν, καὶ μὲ τὸ ἀγριοχώραφον τὸ διαφιλονικούμενον ἀπὸ τὸν γείτονα καὶ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, ἡ νεόνυμφος μετὰ τοῦ συζύγου τῆς ἐκατοίκησεν εἰς τὸ σπίτι τῆς ἀνδραδελφῆς τῆς τῆς χήρας, καὶ ἄνοιξε νοικοκυριὸ μὲ μικρὰ πράγματα. Τὸ προικοσύμφωνόν τῆς, ὡς τόσον, ἔγραφε λεπτομερῶς ὅτι τῆς εἶχαν δώσει τόσες φορεσιῆς ροῦχα, τόσα ὑποκάμισα, τόσες προσκεφαλάδες, ὅπως καὶ δυὸ χαλκώματα, ἓνα τηγάνι, μίαν πυροσιάν, κτλ. Ἀκόμη καὶ μαχαιροπίρουνα καὶ κουτάλια ἀνέγραφε τὸ προικοσύμφωνον.

Ἡ ἀνδραδελφή, ἀμέσως τὴν Δευτέραν, τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ γάμου, τὰ ἐξήλεγξεν ὅλα, καὶ εὗρεν ὅτι ἔλειπον ἐκ τῶν ἐν τῶν καταλόγῳ δυὸ σινδόνια, δυὸ μαξιλάρια, ἐν χάλκωμα, καθὼς καὶ μία πλήρης φορεσιά. Αὐθημερὸν δὲ παρήγγειλε τῆς πενθερᾶς νὰ φέρῃ τὰ ἐλλείποντα. Ἡ ἰδιοτελῆς γραῖα ἀπήντησεν ὅτι «τὰ ὅσα ἔδωσε, εἶναι καλῶς δοσμένα, καὶ εἶναι ἀρκετά». Τότε ἡ ἀνδραδελφή ἔβαλε στὰ λόγια τὸν ἀδελφόν τῆς· οὗτος παρεπονέθη εἰς τὴν νεόνυμφον, ἐκείνη δὲ τοῦ ἀπήντησεν: «Ἄν ἀγροικοῦσε τὸ συμφέρο του, δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ τοῦ γράψουν σπίτι στὸ Κάστρο, ὅπου μόνον τὰ στοιχεῖα κατοικοῦν· καὶ τί τὸν ὠφελοῦν τὰ σινδόνια καὶ τὰ ποκάμισα, ἀφοῦ δὲν ἦτον ἰκανὸς νὰ πάρῃ σπίτι κι ἀμπέλι κ' ἐλιῶνα;»

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρραβῶνος, ἡ Χαδοῦλα εἶχε δοκιμάσει τῷ ὄντι νὰ σφυρίξῃ κάτι τοιοῦτον στ' αὐτιά τοῦ γαμβροῦ. Ἄν καὶ νέα πολὺ ἦτον, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὴν φύσιν κ' εἰς τὰ μαθήματα τῆς μητρὸς τῆς, τὰ ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, εἶχε γίνῃ πολὺ πονηρῆ, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῆς. Ἀλλ' ἡ μάννα τῆς, μυρισθεῖσα τὸ πρᾶγμα, καὶ φοβουμένη μήπως αὐτὴ, ἡ μικρὴ Στριγλίτσα, καθὼς

ώνόμαζε συνήθως τήν κόρην της, τοῦ σηκώση τὰ μυαλά τοῦ γαμβροῦ, ὥστε νά πονηρέψη οὗτος νά ζητῆ προικιά περισσότερα, ἐξήσκησε τυραννικήν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τῆς κόρης καὶ τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ, μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν ἐλαχίστην ἰδιαίτεραν συνομιλίαν μεταξύ τῶν δυό. Τοῦτο ἔκαμνε, προσχήματι μὲν διὰ τὴν σεμνότητα:

- Δὲν ἔχω... νά μοῦ σκαρώση κανένα πρωιμάδι... αὐτὴ ἡ Στριγλίτσα! εἶχεν εἶπει.

Βλέπετε, τὴν μεταφορὰν τοῦ ρήματος τὴν ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα τῆς συντεχνίας. («Σκαρώνω καράβι» ἰσοδυναμεί μὲ τὸ «ναυπηγῶ ναῦν»)- ἀλλὰ πράγματι τὸ ἔκαμνε, διὰ νά μὴ ἀναγκασθῆ νά δώση μεγαλυτέραν προίκα.

Μίαν ἐσπέραν, τὴν παραμονὴν τοῦ ἀρραβῶνος, ὅτε ὁ γαμβρός μετὰ τῆς ἀδελφῆς του εἶχον ἔλθει εἰς τὴν οἰκίαν νά συζητήσουν τὰ περὶ προικός, ἐνῶ ὁ γέρων ναυπηγὸς ὑπηγόρευε τὸ προικοσύμφωνον εἰς τὸν Ἀναγνώστην τὸν Συβίαν, ψάλτην τῆς ἐκκλησίας, ὅστις εἶχε βγάλει τὸ ὀρειχάλκινον καλαμάρι του ἀπὸ τὴν ζώνην, τὴν ἐκ πτεροῦ χηνὸς πένναν ἀπὸ τὴν μακρὰν θήκην τοῦ καλαμαριοῦ, τοῦ ὁμοιάζοντος πολὺ μὲ πιστόλαν, καὶ θέσας ἐπὶ τῶν γονάτων τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου, κ' ἐπάνω εἰς τὸ βιβλίον τεμάχιον χονδροῦ χαρτίου, εἶχε γράψει καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γέροντος «Εἰς τ' ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος... ὑπανδρεύω τὴν κόρην μου Χαδοῦλαν μὲ τὸν Ἰωάννην Φράγκον, καὶ τῆς δίνω πρῶτον τὴν εὐχὴν μου...», ἡ Χαδοῦλα ἴστατο ἀντικρὺ τῆς ἐστίας, δίπλα εἰς τὴν τέμπλαν –τὴν στήλην τουτέστι τῶν στρωμάτων, παπλωμάτων καὶ προσκεφαλαίων τὴν σκεπαστὴν μὲ μεταξωτὴν σινδόνα, καὶ ἐπιστρεφομένην μὲ δυὸ τεραστίας προσκεφαλάδας– ἀκίνητος καὶ καμαρώνουσα, κατὰ τὸ φαινόμενον, ὅπως ἡ τέμπλα... ἀλλ' ὅμως ἔνευε κρυφά, ἀνυπομόνως, καίτοι μὲ μεγάλην προφύλαξιν, ἔνευεν εἰς τὸν ἀρραβωνιαστικόν, ἔνευεν εἰς τὴν ἀνδραδελφὴν, νά μὴ δεχθῶσιν ὡς προίκα «σπίτι στὸ Κάστρο» καὶ «χωράφι στὸ Στοιβωτό», ἀλλὰ ν' ἀπαιτήσωσι σπίτι εἰς τὴν νέαν πόλιν, καὶ ἀμπέλι κ' ἐλαιῶνα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νέας πόλεως.

Εἰς μάτην. Οὔτε ὁ γαμβρός, οὔτε ἡ ἀνδραδέλφη εἶδαν τ' ἀπηλπισμένα νεύματα. Μόνον ἡ γραῖα, ἡ μήτηρ της, ἥτις, ἂν καὶ ἀναγκασμένη ἦτο νά στρέφῃ τὰ νῶτα πρὸς τὴν κόρην, διὰ ν' ἀντιμετωπίζη φιλοφρόνως τὴν συμπεθέραν καὶ τὸν γαμβρόν, εἶχε καθίσει ὅμως μὲ τοιοῦτον

τρόπον, ὥστε νὰ ἔχη μόνον τὴν μίαν πλάτην γυρισμένην πρὸς τὴν νέαν – αἴφνης, ὡς νὰ τὴν ἐπληροφόρησεν ἀόρατον πνεῦμα ὅτι κάτι ἔτρεχεν, ἐστράφη ἀποτόμως πρὸς τὴν θυγατέρα της, καὶ εἶδε τ' ἀπηγορευμένα «καμώματά» της.

Πάραυτα ἐτόξευσε βλέμμα φοβερᾶς ἀπειλῆς πρὸς αὐτήν.

- "Ἐ! μωρὴ Στριγλίτσα! ὕπεψιθύρισε μέσα της. "Ἐννοιά σου!...κ' ἐγὼ σὲ σώζω.

Εὐθύς ὁμως κατόπιν, ἐσκέφθη ὅτι δὲν θὰ ἐσύμφερε νὰ κάμη λόγον δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν κόρην της. Διότι ἐφοβήθη μὴν τῆς δῶση ἀφορμὴν νὰ παραπνευθῆ εἰς τὸν πατέρα της. Καὶ τότε τὰ πράγματα θὰ ἐγίνοντο χειρότερα βεβαίως. Ὁ γέρων πιθανῶς θὰ ἐκάμπτετο εἰς τὰς ἰκεσίας καὶ τὰ κλαύματα τῆς μοναχοκόρης, καὶ θὰ ἔδιδε περισσοτέραν προίκα. Ὅθεν ἐσιώπησεν.

Ἡ Χαδοῦλα ἐθαύμασε πῶς, ἐνῶ ἡ μήτηρ της ὀλοφάνερα τὴν εἶχεν ἰδεῖ νὰ κάμη τὰ ριψοκίνδυνα ἐκεῖνα νεύματα, διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ζωὴν της, ὅταν εὐρέθησαν μόναι, δὲν τῆς ἔδωκεν οὔτε νυχίς, οὔτε τσιμπιές, οὔτε δαγκωματιές, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ἄλλως, συχνὰ συνήθιζε. Σημειωτέον ὅτι ἡ προικοδοσία τῆς οἰκίας εἰς τὸ παλαιὸν ἀκατοίκητον χωρίον εἶχε τοῦτο τὸ εὐλογοφανές, ὅτι πολλαὶ οἰκίαι ἐσώζοντο ἀκόμα εἰς τὸ Κάστρον, ὅτι οἰκογένειαι τίνες συνήθιζον νὰ διατρίβωσι τὸ θέρος ἐκεῖ, καὶ ὅτι εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρχε προκατάληψις ὑπὲρ τοῦ «Παλαιοῦ Χωριοῦ», τὸ ὁποῖον ἐπονοῦσαν οἱ γεροντότεροι, καὶ δὲν εἶχαν συνηθίσει ἀκόμα οὔτε εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων, οὔτε εἰς βίον εἰρηνικόν, χωρὶς ἐπιδρομᾶς κλεφτῶν καὶ πειρατῶν καὶ τῆς Τουρκικῆς ἀρμάδας, καὶ ἡ ἐγκατάστασις εἰς τὴν νέαν πόλιν δὲν ἐνομιζέτο ὀριστική, ἀλλ' ὑπῆρχε προσδοκία ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐβιάζοντο καὶ πάλιν νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὰ παλαιά, τὰ «μαθημένα» των. Κ' ἐνῶ ὅλο τὸ Κάστρον ἀνεπόλουν, καὶ τὸ Κάστρον ἐλυποῦντο καὶ τὸ ἐρρέμβαζον, καὶ τὸ εἶχον εἰς τὸ στόμα, δὲν ἔπαυον ὁμως νὰ κτίζωσιν οἰκοδομᾶς εἰς τὸν νέον συνοικισμὸν – ὅπως ἀποδειχθῆ διὰ μυριοστὴν φοράν ὅτι οἱ ἄνθρωποι συνήθως ἄλλα σκέπτονται καὶ ἄλλα κάμνουν, καὶ ὅτι μιμοῦνται ἀλλήλους μηχανικῶς.

Οὕτω λοιπόν, μετὰ δυὸ ἐβδομάδας ἀπὸ τοῦ ἀρραβῶνος ἐτελέσθη ὁ γάμος. Οὕτως ἠθέλησεν ἡ πενθερά. Δὲν τῆς ἤρεσκεν, ὡς ἔλεγε, νὰ ἔχη γαμβρὸν ἀστεφάνωτον νὰ συχνάζῃ στὸ σπίτι, ἀφοῦ εἶχε θάρρος ἀπὸ πρὶν, ὡς συντεχνίτης καὶ παραγυιὸς τοῦ ἀνδρός της. Καὶ ἡ ἀνδραδέλφη, χήρα, ἡλικιωμένη, μὲ ἓνα παιῖδα ἔφηβον, ἐργαζόμενον ἐπίσης εἰς τὸ ναυπηγεῖον, καὶ ἓν ἄλλο παιδίον κ' ἓν κοράσιον ἀνήλικα, ἐδέχθη κατ' οἶκον τὸ νέον ἀνδρόγυνον. Εἶτα, μετὰ ἓν ἔτος, ἐγεννήθη τὸ πρῶτον παιδίον, ὁ Στάθης, καὶ δευτέρα ἡ Δελχαρῶ, ἀκολούθως ὁ Γιαλῆς, κατόπιν ὁ Μιχάλης, ἀκολούθως ἡ Ἀμέρσα, μετ' αὐτὴν ὁ Μητράκης, καὶ ἡ τελευταία ἡ Κρινιώ. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἐφαίνετο νὰ βασιλεύῃ εἰρήνη ἐντὸς τῆς οἰκίας. Εἶτα, ὅταν ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν τὰ δυὸ πρῶτα παιδιὰ τῆς νύμφης, εἶχον δὲ μεγαλώσει ἄρκετὰ καὶ τὰ δυὸ τελευταία τῆς ἀνδραδέλφης, ἤρχισε πόλεμος ἐντὸς τοῦ οἴκου. Τότε ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἥτις μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν πείραν τοῦ κόσμου ἐγένετο πολὺ σοφωτέρα, εἶχεν ἀξιωθῆ, ὡς ἔλεγε μετριοφρόνως, ν' ἀποκτήσῃ κι αὐτὴ ἓνα σπιτάκι δικό της, χάρις εἰς τὴν ἐπιδεξιότητά της καὶ τὴν οἰκονομίαν της. Τὴν μίαν χρονίαν ἠμπόρεσε μόνον νὰ κτίσῃ τέσσαρας τοίχους λασποκτίστους, μικροὺς καὶ χαμηλοὺς καὶ νὰ τοὺς στεγάσῃ· τὴν δευτέραν χρονίαν κατῶρθωσε νὰ πετσώσῃ κατὰ τὰ τρία τέταρτα τὸ σπίτι, δηλ. νὰ κατασκευάσῃ μικρὸν πάτωμα, μὲ διάφορα σανίδια, ἀνόμοια παλαιὰ καὶ νέα, καί, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἀνυπομονοῦσα, πότε νὰ «ξελευθερωθῆ» ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς ἀνδραδέλφης, ἡ ὁποία ἐγήραζε κ' ἐγένετο παράξενη, ἐκουβαλήθη, κ' ἐπήγε νὰ ἐγκατασταθῆ, μαζί μὲ τὸν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα, εἰς τὴν «γωνίαν» της, εἰς τὴν «φωλιάν» της, εἰς τὴν «ἄκρην» της. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅπως ἔλεγεν ἡ ἴδια, ἠσθάνθη τὴν μεγαλυτέραν χαρὰν εἰς τὴν «ζήσιν» της.

Ἅλ' αὐτὰ τὰ ἐνθυμεῖτο, καὶ οἶονεῖ τὰ ἀνέζη ἡ Φραγκογιαννοῦ, κατὰ τὰς μακρὰς ἐκείνας ἀϋπνοὺς νύκτας τοῦ Ἰανουαρίου, ἐνῶ ὁ βορρᾶς ἠκούετο ἐκ διαλειμμάτων νὰ συρίζῃ ἔξω, πλήττων τὰς κεράμους, καὶ κάμνων νὰ ἠχώσῃ τὰ παράθυρα, ὅποτε ἠγρύπνει παρὰ τὸ λίκνον τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς της. Ἦτο ἤδη τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα, καὶ ὁ πετεινὸς ἐλάλησε καὶ πάλιν. Τὸ θυγάτριον, τὸ ὁποῖον μόλις εἶχεν ἠσυχάσει πρὸ μικροῦ, ἄρχισε νὰ βήχῃ ἐκ νέου ὀδυνηρῶς. Εἶχεν ἔλθει ἀσθενικὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ προσέτι, φαίνεται ὅτι εἶχε κρυώσει τὴν

τρίτην ἡμέραν, εἰς τὰ «κολυμπίδια», ὅταν τὸ εἶχαν λούσει ἐντὸς τῆς σκάφης, καὶ κακὸς βήχας τὸ εἶχε κολλήσει. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀπλήστως ἀπὸ ἡμερῶν παρεμόνευε νὰ ἴδῃ συμπτώματα σπασμῶν εἰς τὸ μικρὸν ἀσθενὲς πλάσμα –ἐπειδὴ τότε ἤξευρεν ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ ἐσώζετο– πλὴν εὐτυχῶς τοιοῦτον πρᾶγμα δὲν ἔβλεπε. «Εἶναι γιὰ νὰ βασανίζεται καὶ νὰ μᾶς βασανίζει», εἶχεν ὑποψιθυρίσει, χωρὶς κανεὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ, μέσα της.

Τὴν στιγμὴν ταύτην, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἄνοιξε τὰ κλειστὰ ἀγρυπνοῦντα ὄμματα, κ' ἐκούνησε τὸ λίκνον. Συγχρόνως ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὸ σύνηθες ρευστὸν εἰς τὸ πάσχον μωρὸν.

- Ποιὸς βήχει; ἠκούσθη μία φωνὴ ὀπισθεν τοῦ μεσοτοίχου.

Ἡ γραῖα δὲν ἀπήντησεν. Ἦτο Σάββατον ἑσπέρας, καὶ ὁ γαμβρὸς της εἶχε πῖει ἓνα ρακὶ παραπάνω, πρὶν δειπνήσῃ· ὁμοίως εἶχε πῖει, μετὰ τὸ δεῖπνον, κ' ἓνα μεγάλο ποτήρι ἀπὸ λάκυρον κρασί, διὰ νὰ ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὰ μεροκάματα ὅλης της ἑβδομάδος. Λοιπὸν, ὁ Νταντῆς, ἐπειδὴ εἶχε πῖει ἀρκετά, ἀναλόγως, ὠμιλοῦσε μέσα στὸν ὕπνο του, ἢ μᾶλλον παραμιλοῦσε.

Τὸ μωρὸν δὲν ἐδέχθη τὴν ρανίδα τοῦ ρευστοῦ εἰς τὸ στόμα, ἀλλὰ τὴν ἐλάκτισε μὲ τὴν γλωσσίτσαν του, ἐν τῇ ὀρμῇ τοῦ βηχός, ὅστις εἶχεν αὐξήσει λίαν ἀλγεινῶς.

- Σκασμός!... εἶπε πάλιν ὁ Κωνσταντῆς, ὁ πατὴρ τοῦ βρέφους, μέσα στὸν ὕπνο του.

- Καὶ πλαντασμός!... προσέθηκε μετ' εἰρωνείας ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Ἡ λεχῶνα ἐξαφνίσθη μέσα στὸν ὕπνο της, ἀκούσα ἴσως τὸν βῆχα τοῦ μικροῦ, καὶ ἅμα τὸν ἀλλόκοτον βραχὺν διάλογον, ὅστις διημέφθη μέσῳ τοῦ ξυλοτοίχου μεταξὺ τοῦ κοιμωμένου καὶ τῆς ἀγρυπνούσης.

- Τ' εἶναι, μάννα; εἶπεν ἀνασηκωθείσα ἡ Δελχαρῶ. Δὲν εἶναι καλὰ τὸ παιδί;

Ἡ γραῖα ἐμειδίασε στρυφνῶς εἰς τὸ τρομῶδες φῶς τοῦ μικροῦ λύχνου.

- Σὰ σ' ἀκούω, δυχατέρα!...

Αυτό τὸ «σὰ σ' ἀκούω, δυχατέρα» ἐλέχθη μὲ τόνον πολὺ ἀλλόκοτον. Ἄλλως δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἡ νεαρά μήτηρ ἤκουε τοιοῦτον τι ἐκ μέρους τῆς μητρός της. Ἐνθυμείτο ὅτι καὶ ἄλλοτε συνέβη, ἡ γραῖα μεταξὺ γυναικῶν καὶ γραῖδίων τῆς γειτονιάς, νὰ ἐκφράσῃ, μετὰ σείσματος ἐκφραστικοῦ της κεφαλῆς, εἰς ὥρας καθ' ἃς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς μεγάλης πληθῶρας τῶν νεαρῶν κορασιῶν, περὶ τῆς σπάνεως, περὶ τοῦ ξενιτευμοῦ καὶ τῶν ὑπέμετρων ἀπαιτήσεων τῶν γαμβρῶν, περὶ τῶν βασάνων ὅσα ὑπέφερε μία χριστιανὴ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ «τ' ἀδύνατα μέρη», τουτέστι τὰ θήλεα, νὰ ἐκφράσῃ, λέγων, παραπλήσια αἰσθήματα. Ὅταν μάλιστα ἡ μήτηρ της ἤκουε περὶ ἀρρώστιας μικρῶν κορασίδων εἶχεν ἀκουσθῆ, σείουσα τὴν κεφαλὴν, νὰ λέγῃ:

- Σὰ σ' ἀκούω γειτόνισσα!... «Δὲν εἶναι χάρος, δὲν εἶναι βράχος;» ἐπειδὴ συνήθιζε πολὺ συχνὰ νὰ ἐκφράζεται μὲ παροιμίας λίαν ἐκφραστικῶς. Καὶ ἄλλοτε πάλιν τὴν ἤκουσαν νὰ δογματίζῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν συμφέρει νὰ κάμνῃ πολλὰ κορίτσια, καὶ ὅτι τὸ καλύτερον εἶναι νὰ μὴ πανδρεύεται κανεὶς. Ἡ δὲ συνήθως εὐχή της πρὸς τὰ μικρὰ κοράσια ἦτο «νὰ μὴ σώσουν!... Νὰ μὴν πᾶνε παραπάνω!»

Καὶ ἄλλοτε προέβη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ εἶπε:

- Τί νὰ σᾶς πῶ!... Ἔτσι τοῦ ἴσχει τ' ἀνθρώπου, τὴν ὥρα ποὺ γεννιῶνται, νὰ τὰ καρυδοπνίγῃ!...

Ναὶ μὲν τὸ εἶπεν, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ ἦτο ἰκανὴ νὰ τὸ κάμῃ ποτέ... Καὶ ἡ ἴδια δὲν τὸ ἐπίστευε.

Γ'

Οὕτω εἶχον διαρρεύσει πολλαὶ νύκτες ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τῆς Δελχαρῶς τῆς Τραχήλαινας. Ἀφοῦ τὸ μικρὸν ἐβαπτίσθη, καὶ ὠνομάσθη Χαδοῦλα, μετ' ὄνομα τῆς μάμμης του –τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐκείνην νὰ μορφάζη σείουσα τὴν κεφαλὴν, καὶ νὰ ψιθυρίζη «μὴν τύχη καὶ χαθὴ τ' ὄνομα!»– πάλιν ἡ γραῖα ἠγρύπνει, ἂν καὶ τὸ μωρὸν ἐφαίνετο νὰ εἶναι ὅπως οὖν καλύτερα. Ἄλλως ἡ ἀγρυπνία ἦτο ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ἰδιοσυγκρασίᾳ τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἣτις ἐσκέπτετο χίλια πράγματα, καὶ εἶχεν τὸν ὕπνον δύσκολον. Οἱ λογισμοὶ καὶ αἱ ἀναμνήσεις τῆς, ἀμαυραὶ εἰκόνες τοῦ παρελθόντος, ἤρχοντο ἀλλεπάλληλοι ὡς κύματα μέσα εἰς τὸν νοῦν τῆς, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς τῆς.

Εἶχε καρπογονήσει, λοιπόν, ἡ Χαδοῦλα τόσα τέκνα, καὶ εἶχε κτίσει μικρὸν ὀσπίτιον διὰ νὰ κατοικήσῃ. Ὅταν ἠῤῥξανεν ἡ οἰκογένεια, τόσον ἠῤῥξανον καὶ τὰ «φαρμάκια». Naί, ἀπὸ τὰς ἰδίας οἰκονομίας τῆς εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν μικρὰν οἰκίαν ἡ Γιαννοῦ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ περισσεύματα τοῦ συζύγου τῆς. Ὁ μάστρο-Γιάννης ὁ Σκουφος, ἡ ὁ «Λογαριασμός», δὲν ἤξευρε, πράγματι, νὰ λογαριάσῃ καλὰ οὔτε πόσα μεροκάματα εἶχε δουλέψῃ, οὔτε πόσα κάνουν τέσσαρα ἢ πέντε ἢ ἕξ μεροκάματα τῆς ἐβδομάδος πρὸς μίαν καὶ 75 ἢ μίαν καὶ 80 –διότι τόσα ἔπαιρνε ὡς τρίτης τάξεως μαραγκός. Ὅταν ἐνίστε, ὡς καλαφάτης, ἐπληρῶνετο πρὸς 2.35 ἢ 2.40, πάλιν δὲν ἤξευρε νὰ τὰ λογαριάσῃ.

Μόνον τοῦ ἤρεσκε νὰ τὰ πίνῃ, σχεδὸν ὅλα, τὴν Κυριακὴν. Πλὴν εὐτυχῶς ἡ σύζυγός του εἶχε λάβῃ τὰ μέτρα τῆς, κ' ἔπαιρνε αὐτὴ τὰ λεπτὰ στὰ χέρια τῆς τὸ Σάββατον τὸ βράδυ. Ἡ τὰ εἰσέπραττε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν πρωτομάστορην, ὄχι ἄνευ ἔριδος καὶ δυσκολίας – ἐπειδὴ ὁ πρωτομάστορῆς δὲν ἤθελε νὰ τῆς τὰ δώσῃ προτιμῶν νὰ τὰ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν μάστρο-Γιάννην τὸν ἴδιον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐκράτει, καθὼς καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, δέκα ἢ δεκαπέντε λεπτὰ ὡς ἕκτακτα ποσοστά, λέγων «ἔχω κορίτσια, βρὲ ἀδερφέ, ἔχω κορίτσια!».

Ἄλλ' ἡ Φραγκογιαννοῦ ποῦ νὰ γελασθῆ! Αὐτὴ τοῦ ἔδιδε τὴν μόνην λογικὴν καὶ τὴν μόνην πρέπουσαν ἀπάντησιν: «Ἐσὺ μονάχα ἔχεις κορίτσια μάστορη; Ὁ ἄλλος κόσμος δὲν ἔχουν;»

Ἦ, ἂν δὲν κατώρθωνε νὰ τὰ λάβῃ ἡ ἰδία ἀπὸ τὸν ἀρχιναυπηγόν, ἡ Γιαννοῦ τὰ ἤρπαζε, «Σὰ χωρατὰ, σὰν ἀλήθεια», ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ συζύγου τῆς, ἀφοῦ ἐφρόντιζε πρῶτον νὰ τὸν «καλοκαρδίση» καὶ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν κατάλληλον ψυχολογικὴν θέσιν. Ἦ, τέλος, τὸν ἄφηνε νὰ κοιμηθῆ μισοζαλισμένος, καὶ τὰ ἔκλεπτεν ἀπὸ τὰ φορέματά του, τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου. Μόνον, τὴν Κυριακὴν πρῶι, τοῦ ἔδιδε διὰ «χαρτζιλίκι» 40 ἢ πενήντα λεπτά.

Λοιπὸν εἶχε κτίσει τὸν οἰκίσκον ἀπὸ τὰς οἰκονομίας τῆς, ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ πρώτη βᾶσις τοῦ μικροῦ ἐκείνου κεφαλαίου; Τὴν ὥραν ταύτην, κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας, διὰ πρῶτην φορὰν τὸ ἐξωμολογεῖτο καθ' ἑαυτήν. Ποτὲ δὲν τὸ εἶχε εἰπῆ οὔτε εἰς τὸν πνευματικόν τῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλως πολὺ μικρὰ πράγματα ἔλεγε· ἀκριβῶς ἐκεῖνα μόνον τὰ συνήθη ἀμαρτήματα, ὅσα ἐκεῖνος ἤξευρε προτοῦ νὰ τὰ εἴπῃ αὐτῇ· δηλαδὴ κακολογίαν, θυμούς, γυναικειᾶς κατάρας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ποτὲ δὲν τὸ εἶχεν ὁμολογήσει εἰς τὴν μητέρα τῆς, ἐφ' ὅσον ἔζη ἐκεῖνη – ἥτις ἄλλως ἦτο ἡ μόνη ποῦ τὸ ὑπώπτευε καὶ τὸ ἤξευρε χωρὶς νὰ τῆς τὰ εἴπῃ αὐτῇ. Ναί, εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐμελέτα καὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τῆς τὰ εἴπῃ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμᾶς τῆς. Πλὴν δυστυχῶς ἡ γραῖα, πρὶν ἀποθάνῃ, συνέβη νὰ βωβαθῆ καὶ νὰ κωφαθῆ καὶ νὰ μείνῃ ἀναίσθητη «σὰν πρᾶμα», ὅπως περιέγραφε τὴν κατάστασιν ταύτην ἡ κόρη τῆς, κ' ἔτσι δὲν ἐδόθη εὐκαιρία νὰ τῆς ὁμολογήσῃ τὸ πταίσμα τῆς.

Ἀκόμη ὀλιγώτερον, δὲν τὸ εἶπε ποτὲ εἰς τὸν πατέρα τῆς, οὔτε εἰς τὸν σύζυγόν τῆς. Ἴδου ποῖον ἦτο τὸ μυστικὸν τοῦτο.

Πρὸ τοῦ γάμου τῆς ἡ Χαδοῦλα εἶχεν ἀρχίσει νὰ κλέπτῃ ἀπ' ὀλίγα ὀλίγα ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ πατρός τῆς, ἀπ' ὀλίγους παράδες, ἀπὸ μισὸν γρόσι. Τόσον ὀλίγα, ὥστε σχεδὸν δὲν τὸ ἠσθάνθη οὔτε τὸ ὑπώπτευσεν ἐκεῖνος. Μόνον δυὸ φορὰς εἶχεν ἐννοήσει ὁ ἴδιος ὅτι εἶχε κάμει ἐσφαλμένον τὸν λογαριασμὸν τοῦ μικροῦ θησαυροῦ του. Τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἀπέθετεν εἰς μίαν κρύπτῃν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνακαλύψει ἡ γραῖα, μετὰ χρόνον δὲ ἀνεκάλυψε καὶ ἡ κόρη. Τότε πρὸς καιρὸν, ἡ Χαδοῦλα διέκοψε τὰς κλοπᾶς, διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν

μεγαλυτέρας ύπονοιās εἰς τὸν πατέρα της. Ἀργότερα, πάλιν ἐξανάρχισε νὰ κλέπτῃ περισσότερα, ἀλλὰ δὲν «ἔπιανε χαρτωσιά» ἐμπρὸς εἰς τὰς κλοπὰς τῆς μητρὸς της.

Αὕτη εἶχε κλέψει πολλά, ἀλλὰ μὲ τέχνη καὶ μέθοδον. Ἐκλεπτε τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε κατὰ μέγα μέρος τὴν διαχείρισιν, καθὼς ἀπὸ πώλησιν ἐλαίου καὶ οἴνου, προϊόντων τῶν κτημάτων τῆς οἰκογενείας, καὶ ὀλίγα, σχεδὸν ὅσα καὶ ἡ κόρη τους, ἀπὸ τὰ μεροκάματα τοῦ γέρου. Μετὰ χρόνους, ὅταν ἄνοιξαν οἱ δουλειές, κι ὁ γερό-Στάθης ἐγίνε μικροαρχιναυπηγὸς –ἐσκάρωνε βάρκες καὶ καϊκία μοναχὸς του, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν υἱὸν καὶ ἀπὸ τὸν παραγιὸν του, εἰς τὸ προαύλιον τῆς οἰκίας– τότε ἡ γραῖα ἠμπόρεσε νὰ κλέψῃ ἄρκετὰ καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ναυπηγικῆς τέχνης.

Τελευταῖον, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ γάμου της, ἡ Χαδοῦλα εἶχε κατορθώσει ν' ἀνακαλύψῃ τὴν κρύπτῃν ὅπου εἶχε τὸ κομπόδεμα ἡ μητέρα της. Εἰς μίαν ὀπὴν τοῦ κατωγείου, ἀνάμεσα εἰς τὰ πιθάρια τὰ μισογεμάτα καὶ τὰ βαρέλια τ' ἀδειανά, εὐρίσκετο μία πλατεῖα καὶ μακρὰ λωρὶς μαύρης μανδήλας, ὅπου ἡ γραῖα εἶχε δεμένα «σὰν σκυλιά» ἑκατὸν ἐβδομήντα τόσα ἀργυρὰ τάλληρα, ἄλλα κολωνάτα, ἄλλα ρηγίνες, καὶ ἄλλα τουρκικά, ὅλα κλεμμένα ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ γέρου καὶ τὰ προϊόντα τῶν κτημάτων. Ἡ κόρη μὲ φαιδρὰν ἐκπληξιν, καὶ μὲ συγκίνησιν τρομῶδη, ἐμέτρησε τὰ τάλληρα, τὰ σκυλοδεμένα, καὶ εἶτα τὰ ἔβαλε πάλιν εἰς τὴν ὀπὴν των, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ τὰ πειράξῃ.

Ἀλλὰ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου, τὸ βράδυ, τὴν ὥραν ποῦ ἐνύχτωνεν –ὅταν εἶδε τὴν ἐπιμονὴν τῶν γονέων της, νὰ μὴ θέλουν νὰ τῆς δώσουν ἄρκετὴν προῖκα, καὶ εἶδε τὴν ἀπονιὰν τῆς μητρὸς της– παραφυλάξασα τὴν ὥραν ὅποτε ἡ γραῖα ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὴν οἰκίαν δι' ἓν θέλημα, κατέβη μὲ παλμὸν καρδίας κρυφὰ στὸ κατώγι· ἔψαξε καὶ ἀνεῦρε τὸ κομπόδεμα, τὸ σκυλοδεμένο, καὶ τὸ ἔλυσεν. Αὐτὴν τὴν φορὰν τῆς ἐφάνησαν ὡσὰν ὀλίγα. Καιρὸν δὲν εἶχε νὰ τὰ μετρήσῃ. Ἴσως ἡ γραῖα νὰ εἶχεν ἀφαιρέσει μερικὰ ἐκ τῶν ταλλήρων, καὶ εἶχε κάμει χρῆσιν δι' ἀγνώστους σκοποῦς. Τῆς ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ πάρῃ τὸ κομπόδεμα ὅλον, αὐτούσιον μαζί μὲ τὴν λωρίδα τῆς Παλαιᾶς μανδήλας τῆς μητρὸς της, ἀλλ' ἐφοβήθη· ἔλαβε μόνον ὀκτῶ ἢ ἐννέα τάλληρα, καταρχὰς – τόσα, ὅσα ἐφαντάζετο ὅτι ἡ ἀπουσία των δὲν θὰ ἐπέφερε μεγάλην

διαφορὰν εἰς τὸν ὄγκον καὶ δὲν θὰ ἦτο ἀμέσως ἐπαισθητὴ, εἶτα ἔκαμε νὰ τὸ δέσῃ· ἀκολούθως πάλιν τὸ ἦνοιξε, ἔλαβεν ἄλλα πέντε ἢ ἕξ, τὸ ὅλον δεκαπέντε. Κατόπιν πάλιν, ἐνῶ τὸ ἔδενε, ἐκ νέου ἔκαμε κίνημα νὰ τὸ λύσῃ, μὲ σκοπὸν νὰ πάρῃ ἄλλα δυὸ ἢ τρία ἀκόμη. Αἴφνης τότε ἤκουσε τὸ βῆμα τῆς μητρὸς τῆς ἕξω. Βιαστικὰ ἔδεσε τὸ κομπόδεμα, καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς τὴν θέσιν του.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον, ἡ γραῖα ἀνεκάλυψε τὴν κλοπὴν. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ εἶπῃ τίποτε εἰς τὴν κόρην τῆς. Ἔμεινεν εὐχαριστημένη διότι ἐκείνη δὲν τὰ ἐπῆρεν ὅλα. «Στραβωμάρα εἶχεν!» εἶπε μεταξὺ τῶν ὀδόντων τῆς.

Τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ Χαδοῦλα εἶχε κλέψει κατὰ καιροῦς ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς, ἀνερχόμενον περίπου εἰς τετρακόσια γρόσια, τὸ νόμισμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔκρυπτεν ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπιμελῶς. Ἀλλὰ διὰ νὰ κτίσῃ τὴν οἰκίαν, τὸ ἠὔξησε μὲ τὴν ἰκανότητά τῆς. Ἦτο βεβαίως ἐργατικὴ καὶ ἐπιδεξία. Ὅσον τῆς ἐπέτρεπον αἱ μέριμναι τῆς ἀνατροφῆς τόσων ἀλλεπαλλήλων τέκνων, ἔξενοδοῦλεε. Πλὴν, εἰς τοὺς μικροὺς τόπους «δὲν ὑπάρχουσιν εἰδικοί, ἀλλὰ πολυτεχνίται» καὶ ὅπως ἕνας μπακάλης κωμπολόεωσ εἶναι συγχρόνως καὶ ἔμπορος ψιλικῶν, καὶ φαρμακοπώλης, ἀλλὰ καὶ τοκογλύφος, οὕτω καὶ μία καλὴ ὑφάντρια, ὅποια ἦτο ἡ Φραγκογιαννοῦ, οὐδὲν ἐκώλυε νὰ κάμνῃ συγχρόνως καὶ τὴν μαμμὴν ἢ τὴν ψευδογιάτρισσαν, καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἀκόμη νὰ ἐξασκῆ, ἤρκει νὰ εἶναι ἐπιτηδεῖα. Καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἦτο ἐπιτηδειοτάτη μεταξὺ ὅλων τῶν γυναικῶν.

Ἔδιδε βότανα, ἔκαμνε κηραλοιφάς, ἐξετέλει ἐντριβᾶς, ἐθεράπευε τὴν βασκανίαν, παρεσκεύαζε φάρμακα διὰ τὰσ πασχούσας, διὰ τὰς χλωρωτικὰς καὶ ἀναιμικὰς κόρας, διὰ τὰς ἐγκύους καὶ τὰς λεχούσας, καὶ τὰς ἐκ μητρικῶν ἀλγηδόνων πασχούσας. Μὲ τὸ καλάθιον ὑπὸ τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἀκολουθούμενη ἀπὸ τὰ δυὸ τελευταῖα τέκνα τῆς, τὸν Δημητράκην, ὀκτῶ ἐτῶν, καὶ τὴν Κρινιώ, ἐξαετίδα, ἐξήρχετο εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀνέβαινεν εἰς τὰ ὄρη, διέτρεχε φάραγγας, κοιλάδας καὶ ρεύματα, ἔψαχνε νὰ εὔρῃ τὰ βότανα, ὅσα αὐτὴ ἐγνώριζε –τὴν ἀγριοκρομμύδα, τὴν δρακοντιά, τὸ τρίμερο καὶ ἄλλ' ἀκόμη– τὰ ἔκοπτεν ἢ τὰ ἐξερρίζωνεν, ἐγέμιζε τὸ καλάθιον τῆς, κ' ἐπέστρεφε τὸ βράδου εἰς τὴν οἰκίαν.

Με αυτά τὰ βότανα κατεσκεύαζε διάφορα μαντζούνια, τὰ ὁποῖα ἐσύσταινεν ὡς ἀλάνθαστα ἰατρικὰ κατὰ τῶν χρονίων πόνων, τοῦ στήθους, τῆς κοιλίας, τῶν ἐντέρων, κτλ. Τῇ βοηθείᾳ ὄλων αὐτῶν τῶν μέσων, ὀλίγα κερδίζουσα, ἀλλ' οἰκονόμος, κατώρθωσε, μὲ τὸν καιρὸν, νὰ κτίσῃ τὴν μικρὰν φωλέαν τῆς. Ἀλλ' οἱ νεοσσοὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ ξεπετοῦν ἤδη, νὰ φεύγουν εἰς τὰ ξένα!

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ πρῶτος υἱὸς τῆς, εἰκοσαετῆς ἤδη, ὁ Σταθαρός, εἶχε ξενιτευθῆ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀφοῦ δὲ ἔστειλεν ἓν ἢ δύο γράμματα, ἐσιώπησε, καὶ ἔκτοτε δὲν εἶχε δώσει σημεῖον ζωῆς. Μετὰ τρία ἔτη, ὁ δεῦτερος υἱὸς τῆς, ὁ Γιαλῆς, εἶχε μεγαλώσει κι αὐτός, κ' ἐμβαρκαρίσθη.

Καὶ οἱ δύο, εἰς τὰ μικρά των χρόνια, εἶχον δοκιμάσει τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς των, ἀλλ' οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος ἐπρόκοψαν πολὺ, οὐδὲ ἠρκέσθησαν εἰς αὐτήν. Ὁ Γιαλῆς, ὡς φιλόστοργος υἱὸς καὶ ἀδελφός, ἔγραψε πρὸς τὴν μητέρα του ἐκ Μασσαλίας, ὅπου εἶχεν ὑπάγει μ' ἓνα πατριώτικον καράβι, ὅτι ἀπεφάσισε κι αὐτός νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, νὰ ἰδῇ τί γίνεται ὁ μέγας ἀδερφός του ἴσως τὸν ἀνακαλύψῃ κάπου. Ἀλλὰ παρήλθον καιροὶ καὶ χρόνοι ἔκτοτε καὶ οὔτε ὁ εἷς οὔτε ὁ ἄλλος ἠκούσθησαν πλέον.

Τότε ἔλαβεν ἀφορμὴν ἡ μητέρα τῶν νὰ ἐνθυμηθῆ ἓνα παραμῦθι τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ἀστειοτέρων, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ στρώματος ἀπὸ μέλι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκόλλησαν διαδοχικῶς καὶ ὁ πρῶτος ἀποσταλεὶς υἱὸς τῆς Γριάς, διὰ νὰ συλλέξῃ καὶ φέρῃ ἐκεῖθεν τὸ μέλι, καὶ ὁ δεῦτερος υἱός, ὅστις εἶχε σταλῆ διὰ νὰ ξεκολλήσῃ τὸν πρῶτον, καὶ ὁ τρίτος, ὅστις ἐστάλη διὰ νὰ φέρῃ ὀπίσω καὶ τοὺς δύο, καὶ ὁ Γέρος, ὅστις ἐπῆγε νὰ ἰδῇ τί γίνονται οἱ υἱοὶ του· τέλος, αὐτὴ ἡ Γριά, ἢ ὁποῖα εἰς τὸ ὕστερον ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ, μακρόθεν ὅμως –διότι, ὡς γριά, εἶχε τόσῃν πονηρίαν– τί ἔγιναν ὁ Γέρος καὶ τὰ παιδιὰ καὶ δὲν ἐγύρισαν ὀπίσω ἀπὸ τὸ «θέλημα», εἰς τὸ ὁποῖον τοὺς εἶχε στείλει, μόλις αὐτὴ ἐγλύτωσε καὶ δὲν ἐκόλλησε. Τότε στραφεῖσα πρὸς τοὺς τέσσαρας, κολλημένους τοὺς εἶπεν: «Ἄ! αὐτὸ σὰς μέλει; Ἐμένα δὲν μὲ μέλει!»

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῶ ὁ Σταθαρός κι ὁ Γιαλῆς εἶχαν ξενιτευθῆ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ εἶχαν φάγει λωτόν, ἢ εἶχαν πῖναι τὴν Λήθην, ἢ Δελχαρῶ, ἢ πρώτη κόρη, πρωτότοκος μετὰ τοὺς

ξενιτευμένους αδελφούς της, ἐμεγάλωνεν, ὁλονὲν ἐμεγάλωνε. Κ' ἡ Ἀμέρσα, σχεδὸν τέσσαρα ἔτη μικροτέρα της ἀδελφῆς της, ἐμεγάλωνε κι αὐτὴ ἐναμίλλως μὲ τὴν Δελχαρῶ, κι «ἔριχνε μπόι»· ἐγένετο ἀνδρῶδης, μελαψὴ καὶ ζωηρά, κ' οἱ γειτόνισσες τὴν ὠνόμαζον «τὸ σερνικοθήλυκο». Κ' ἐκείνη ἡ μικρά, τὸ Κρινάκι, ἥτις δὲν εἶχε φεῦ! τοῦ κρίνου τὸ χρῶμα, ἂν καὶ φυσικὰ ἰσχνή, ἐδείκνυεν ἤδη συμπτώματα ἀναπτύξεως.

Πῶς μεγαλώνουν, Θεέ μου! ἐσκέπτετο ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ποῖος κήπος, ποῖον λιβάδι, ποῖα ἄνοιξις παράγει αὐτὸ τὸ φυτόν! Καὶ πῶς βλαστάνει καὶ θάλλει καὶ φυλλομανεῖ καὶ φουντώνει! Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ βλαστοί, ὅλα τὰ νεόφυτα, θὰ γίνουν μίαν ἡμέραν πρασιαί, λόχμαι, κῆποι; Καὶ οὔτω θὰ ἐξακολουθῆ; Καὶ πᾶσα οἰκογένεια εἰς τὴν γειτονιάν, καὶ εἰς τὴν συνοικίαν καὶ εἰς τὴν πόλιν εἶχαν ἀπὸ δυὸ ἕως τρία κοράσια. Μερικαὶ εἶχον τέσσαρα, ἄλλαι πέντε. Μία μητέρα εἶχεν ἕξ θυγατέρας χωρὶς κανέναν υἱόν, ἄλλη μία εἶχεν ἑπτὰ κ' ἓναν υἱόν, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο προωρισμένος νὰ φανῆ ἄχρηστος.

Λοιπὸν ὅλοι αὐτοὶ οἱ γονεῖς, ὅλα τὰ ἀνδρόγυνα, ὅλαι αἱ χήραι, ἀνάγκη πᾶσα καὶ χρέος ἀπαραίτητον, νὰ ὑπανδρεύσουν ὅλας αὐτὰς τὰς κόρας – καὶ τὰς πέντε, καὶ τὰς ἕξ, καὶ τὰς ἑπτὰ! Καὶ νὰ δώσουν εἰς ὅλας προῖκα. Πᾶσα πτωχὴ οἰκογένεια, πᾶσα μήτηρ χήρα, μὲ δυὸ στρέμματα ἀγρούς, μ' ἓνα πενιχρὸν οἰκίσκον, ταλαιπωρουμένη, ξενοδουλεύουσα – εἴτε κολλήγισα ἄλλων εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν εἰς τὰ κτήματα, εἰς τὰς συκᾶς καὶ τὰς μορέας – συλλέγουσα φύλλα, παράγουσα ὀλίγην μέταξαν– ἢ τρέφουσα δυὸ ἢ τρεῖς αἴγας ἢ ἀμνάδας – γινομένη κακὴ μὲ ὅλους τοὺς γείτονας, πληρώνουσα πρόστιμα διὰ μικρὰς ζημίας– φορολογουμένη ἀσπλάγχχνως, τρώγουσα κρίθινον ἄρτον ποτισμένον μὲ ἰδρῶτα ἀλμυρὸν – ὤφειλεν ἕξ ἅπαντος «ν' ἀποκαταστήσῃ» ὅλα τὰ θήλεα ταῦτα, καὶ νὰ δώσῃ πέντε, ἕξ, ἢ ἑπτὰ προῖκας! Ὡ Θεέ μου!

Καὶ ὁποίας προῖκας, κατὰ τὰ νησιωτικὰ ἔθιμα. «Σπίτι στὰ Κοτρώνια, ἀμπέλι στὴν Ἀμμουδιά, ἐλιῶνα στὸ Λεχοῦνι, χωράφι στὸ Στροφλιά». Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, εἶχε κολλήσει καὶ ἄλλη ψῶρα. Τὸ «μέτρημα», ἐκείνο τὸ ὁποῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὠνομάζετο «τράχωμα», συνήθειαν τὴν ὁποῖαν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἶχεν

ἀφορίσει ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία. Ὁφείλουν ἕκαστος νὰ δώσῃ καὶ μετρητὴν προίκα. Δισχιλίας, χιλίας, πεντακοσίας, ἀδιάφορον. Ἄλλως, ἄς εἶχε τὰς κόρας του νὰ τὰς καμαρώνῃ. Ἄς τὰς ἔβαζε στὸ ράφι. Ἄς τὰ ἐκλείει στὸ δουλάπι. Ἄς τὰς ἔστελνε στὸ Μουσεῖον.

Δ'

Ἔως ἐδῶ εἶχον φθάσει αἱ ἀναμνήσεις καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀγρυπνούσης γραίας. Ἐλάλησε τὸ δεύτερον ὁ πετεινός. Θὰ εἶχαν περάσει δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἰανουάριος ὁ μῆν. Χρόνος ἡ νύκτα. Βορρᾶς ἐφύσα. Ἡ φωτιά εἰς τὴν ἐστίαν ἔσβηνε. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠσθάνθη ρίγος εἰς τὴν ράχιν, καὶ παγωμένους τοὺς πόδας τῆς. Ἦθελε νὰ σηκωθῆ νὰ φέρῃ ὀλίγα ξύλα ἔξω ἀπὸ τὸν πρόδομον, διὰ νὰ τὰ ρίψῃ εἰς τὴν ἐστίαν, νὰ ξανάψῃ τὸ πῦρ. Ἄλλ' ἠργοπόρει· καὶ ἠσθάνετο μικρὰν νάρκην, ἴσως τὸ πρῶτον σύμπτωμα τοῦ εἰσβάλλοντος ὕπνου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τόσον παράωρα, ἐνῶ εἶχε κλειστὰ τὰ ὄμματα, ἐκρούσθη παραδόξως ἡ θύρα. Ἡ γραία ἐξαφνίσθη. Δὲν ἤθελε νὰ φωνάξῃ «ποιοὺς εἶναι», διὰ νὰ μὴν ἐξυπνήσῃ τὴν λεχώ, ἀλλ' ἀπετίναξε τὴν νάρκην τῆς, διακοπεῖσαν ἤδη ἀποτόμως διὰ τοῦ κρότου τῆς θύρας τὸν ὅποιον εἶχεν ἀκούσει, ἐσηκώθη σιγά, ἐξήλθε τοῦ θαλάμου. Πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν ἔξω θύραν, ἤκουσε διακριτικὴν, ψίθυρον φωνήν:

- Μάννα!

Ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν τῆς Ἀμέρσας. Ἦτο ἡ δευτερότοκος κόρη τῆς.

- Τί ἔπαθες, ἀρή;... Τί σοῦ ἦρθε, τέτοια ὥρα; Καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

- Μάννα, ἐπανέλαβε μετ' ἀσθμαιοῦσης φωνῆς ἡ Ἀμέρσα. Τί κάνει τὸ κορίτσι;... μὴν πέθανε;

- Ὅχι...κοιμᾶται· τώρα ἠσύχασε, εἶπεν ἡ γραία. Πῶς σοῦ ἦρθε;

- Είδα στον ύπνο μου πώς πέθανε, είπε με πάλλουσαν ακόμη φωνήν ή ύψηλή γεροντοκόρη.

- Άμμ' σάν είχε πεθάνει, τάχα τί; είπε κυνικώς ή γραΐα...Κ' έσηκώθης... κ' ήρθες νά ιδής;

Η οικία της Γιαννούς, όπου αυτή συνήθως έκατοίκει μετά των δυο αγάμων θυγατέρων της – καθότι προσωρινώς τώρα διενυκτέρευε πλησίον της λεχοῦς– έκειτο ολίγας δεκάδας βημάτων βορεινότερα, παρέκει. Αυτή ή οικία της Δελχαρώς είχε δοθή προικῶα εις ταύτην, ήτο δέ αυτή ή παλαιά οικία, ή κτισθείσα από τας οικονομίας της Χαδούλας, και από τον πρώτον πυρήνα τον όποιον είχε σχηματίσει από τo κομπόδεμα των άειμνήστων γονέων της. "Υστερον, ολίγα έτη μετά τον γάμον της Δελχαρώς, είχε κατορθώσει ή μήτηρ της ν' αποκτήση και δευτέραν φωλέαν, μικροτέραν και άθλιωστεραν της πρώτης, εις την αυτήν συνοικίαν. Δυο ή τρεις οικίαι έχωριζον την δευτέραν από της πρώτης.

Από εκείνην λοιπόν την νεόκτιστον οικίαν είχεν έλθει τόσον παράωρα ή Άμέρσα, ήτις δέν έφοβείτο τὰ στοιχειά την νύκτα, ήτο δέ τολμηρά και άποφασιστική κόρη.

- Κ' έσηκώθης;... κ' ήρθες νά ιδής;

- Ξαφνίστηκα μέσ τον ύπνο μου, μαννούλα. Είδα πώς πέθανε τo κορίτσι, και πώς έσύ είχες ένα μαύρο σημάδι στο χέρι σου.

- Μαύρο σημάδι;...

- "Ηθελες, τάχα, νά σαβανώσης τo κορίτσι. Και την ώρα που τo σαβάνωνες, μαύρισε τo χέρι σου... και πώς έβαλες, τάχα, τo χέρι σου στη φωτιά, για νά ξεμαυρίση.

- Μπά! άλαφροΐσκιωτη! είπεν ή γραΐα Χαδούλα... Κ' έκαμες κουτουράδα, κ' ήρθες, τέτοιαν ώρα...

- Δέν μπορούσα νά ήσυχάσω, μάννα.

- Και δέν σ' ένοιωσε τo Κρινιώ, που έφυγες;

- "Όχι· κοιμάται.

- Κι ἂν ξυπνήση, κ' ἰδῆ νὰ λείπησ ἀπὸ κοντά της, πῶς θὰ τῆς φανῆ;... Δὲ θὰ βάλῃ τίς φωνές;...

Θὰ τρελαθῆ, τὸ κορίτσι!

Αἱ δυὸ ἀδελφαὶ ἐκοιμῶντο τῷ ὄντι μόναι εἰς τὴν μικρὰν οἰκίαν. Ἡ Ἀμέρσα ἦτο ἄφοβος, κ' ἐνέπνεε πεπιοίθησιν, ὡς νὰ ἦτο ἀνὴρ. Ὁ πατὴρ των εἶχεν ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ, οἱ δὲ ἐπιζῶντες υἱοὶ διαρκῶς ἔλειπον εἰς τὰ ξένα.

- Πάω πίσω, μάννα, εἶπεν ἡ Ἀμέρσα... Ἀλήθεια, δὲν ἐσυλλογίστηκα πῶς μπορεῖ νὰ ξυπνήση τὸ Κρινιώ, αὐτὴν τὴν ὥρα, νὰ τρομάξῃ, ποῦ θὰ λείπω.

- Μποροῦσες νὰ μείνης κ' ἐδῶ, εἶπεν ἡ μητέρα· μόνο, μὴ ξυπνήση ἄξαφνα τὸ Κρινιώ, καὶ πάρῃ φόβο.

Ἡ Ἀμέρσα ἐκοντοστάθη πρὸς στιγμὴν.

- Μάννα, εἶπε, θέλεις νὰ καθίσω ἐγὼ ἔδω, νὰ πᾶς ἐσὺ στὸ σπῆτι;... γιὰ νὰ ξεκουραστῆς, νὰ ἡσυχάσῃς.

- Ὅχι, εἶπεν, ἀφοῦ ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν ἡ γραῖα. Τώρα, κ' ἡ νύχτα αὐτὴ πέρασε. Αὔριο βράδου, πηγαίνω ἐγὼ στὸ σπῆτι, καὶ κάθεσαι σὺ ἐδῶ. Μόνο, τώρα πῆγαινε. Καλὸ ξημέρωμα!

Ὅλος ὁ διάλογος ἐγένετο εἰς μικρὸν, στενὸν πρόδομον, κατέμπροσθεν τοῦ θαλαμίσκου, ὅπου ἠκούοντο ἠχηροὶ καὶ πολύχορδοι οἱ ρογαλισμοὶ τοῦ Κωνσταντῆ. Ἡ Ἀμέρσα, ἥτις εἶχεν ἔλθει ξυπόλητη, μ' ἐλαφρότατον ἄσοφον βῆμα, ἐξῆλθε, καὶ ἡ μήτηρ της ἐκλείδωσεν ἔσωθεν τὴν θύραν.

Ἡ Ἀμέρσα ἔφυγε τρέχουσα. Αὐτὴ νὰ φοβηθῆ τὰ στοιχεῖα, ἥτις δὲν εἶχε φοβηθῆ τὸν ἀδερφὸν της τὸν Μῆτρον, τὸν κοινῶς καλούμενον Μῶρον ἢ Μοῦρον ἢ Μοῦτρον – τὸν σκιὰν ἐκεῖνον, τὸν τρίτον υἱὸν τῆς μητρός της, τὸν ὁποῖον ἡ τεκοῦσα ὠνόμαζε συνήθως «τὸ σκυλι τ' Ἀγαρηνό!» – τὸν κατὰ τρία ἔτη μεγαλύτερον ἀδελφὸν της, ὅστις τὴν εἶχε μαχαιρώσει ἤδη ἅπαξ – ἀλλ' αὐτὴ τὸν εἶχε σώσει, μὴ θέλουσα νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν – καὶ θὰ τὴν ἐμαχαίρωνε βεβαίως καὶ δευτέραν φορὰν, ἐὰν ἔμενεν ἔκτοτε ἐλεύθερος. Εὐτυχῶς, εἶχεν ἄλλοῦ ἐξασκήσει

τὰς φονικὰς ὀρμάς του, ἐν τῷ μεταξύ, καὶ εἶχε κλεισθῆ ἑγκαίρως εἰς τὰς βενετικὰς εἰρκτὰς τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, εἰς τὴν Χαλκίδα.

Ἴδου πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα. Ὁ Μωρὸς ἢ Μοῦρος ἦτο φύσει ὀρμητικὸς καὶ παράφορος, ἂν καὶ εἶχε πολὺ δεξιόν, θηλυκὸν νοῦν, ὅπως ἔλεγεν ἡ μάνα του – νοῦν ὁ ὅποῖος ἐγέννα. Παιδιόθεν ἦτο ἱκανὸς μόνος του, νὰ πλάτῃ, αὐτοδίδακτος, πολλὰ ὠραῖα μικρὰ πράγματα· καραβάκια, προσωπίδας, ἀγαλμάτια, κοῦκλες καὶ ἄλλα ἀκόμη. Ἦτο σκιᾶς τῆς γειτονιάς, ὁ σηματοφόρος ὄλων τῶν μαγκῶν, καὶ εἶχεν εἰς τοὺς ὀρισμούς του ὅλους τοὺς ἀγιοῦπαιδας, ὅλα τὰ ξυπόλυτα τοῦ δρόμου. Εἶχε συνηθίσει ἐνωρὶς τὴν μέθην καὶ τὴν ἀσωτίαν, ἐξετέλει θορυβώδεις παιδιὰς, διαδηλώσεις, παιδικᾶς ὀχλαγωγίας, μαζὶ μὲ τοὺς μικροὺς φίλους του· ἐπροκάλει καυγάδες εἰς τὸν δρόμον, ἐπετροβόλει ὄσους συνήντα γέροντας καὶ γραίας, ὄσους πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους. Δὲν ἄφηνε σχεδὸν κανένα ἄνθρωπον ἀπείρακτον.

Εἶχε κλέψει μὲ τὸ μάτι, ἀπὸ ἓναν διαβατικὸν μαχαιροποιόν, τὴν τέχνην του. Ἐπροσπάθει ἀτελῶς νὰ κατασκευάζῃ μαχαίρια. Εἶχε μέγαν τροχὸν εἰς τὴν αὐλήν, τὴν σκεπαστὴν ἀπὸ τὸ μέγα χαγιάτι, καὶ τὸ κατώγι τῆς οἰκίας σχεδὸν τὸ εἶχε μεταβάλει εἰς ἐργοστάσιον – κ' ἐτρόχιζεν ὅλα τὰ μαχαίρια καὶ τοὺς ξυραφάδες τῶν ἀγιοῦπαιδῶν, καὶ ὅταν δὲν εἶχεν ἄλλα νὰ τροχίσῃ, ἐτρόχιζε τὸ ἰδικόν του. Ἐφιλοτιμεῖτο νὰ τὸ κάμῃ δικοπον, ἂν καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦτον οὕτω σχεδιασμένον. Προσέτι ἐδοκίμαζε νὰ κατασκευάζῃ κουμπούρες, πιστόλια, μικρὰ κανονάκια, καὶ ἄλλα φονικὰ ὄργανα. Ὅλα τὰ λεπτά, ὅσα ἐκέρδιζεν ἀπὸ τὶς κοῦκλες, τ' ἀγαλμάτια καὶ τὰς προσωπίδας, καὶ δὲν τὰ ἔπινε, τὰ ἠγόραζε πυρίτιδα. Καὶ ὁ ἴδιος εἶχε δοκιμάσει νὰ κατασκευάζῃ ἐν τοιοῦτον προϊόν. Τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, καὶ δυὸ ἐβδομάδας ἀκόμη ὀψιμώτερα, ἦτο φόβος καὶ τρόμος νὰ τολμήσῃ τις νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν γειτονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευε διὰ τοῦ τρόμου ὁ Μοῦτρος. Οἱ πιστολισμοὶ ἔπιπτον ἀδιάλειπτοι.

Μίαν Κυριακὴν, ὁ Μοῦρος μεθυσμένος εἶχε κάμει παραπολλᾶς ἀταξίας εἰς τὸν δρόμον. Δυὸ χωροφύλακες ἀκούσαντες τὰ παράπονα πολλῶν ἀνθρώπων, τὸν ἐκυνήγησαν διὰ νὰ τὸν πιάσουν, καὶ τὸν πάrouν «μέσα» ἢ «στὴν καζάρμα». Ἄλλ' ὁ Μῶρος, λίαν εὐκίνητος, τοὺς ἔφυγεν, ἐγύρισε καὶ τοὺς ἐμυκτήρησε μακρόθεν, καὶ πάλιν τραπεῖς εἰς φυγὴν, ἐκρύβη εἰς μέρος

ἀπρόσιτον – εἰς τὸ μέσα μέρος τοῦ ὑπόστεγου ταρσανὰ ἑνὸς ναυπηγοῦ, ἐξαδέλφου του. Εἶτα, ἐπειδὴ οἱ δυὸ ἄνδρες παρήτησαν τὴν καταδίωξιν, ἀνέλαβε θάρρος κ' ἐξήλθεν εἰς τὸν δρόμον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Μῶρος, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ξεμεθύσει ἀκόμα, κατήντησε νὰ κυνηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον καὶ τὴν ἰδίαν μητέρα του, ἀπειλῶν νὰ τὴν σφάζῃ. Παρεπονεῖτο ὅτι ἡ γραῖα τοῦ εἶχε κλέψει λεπτὰ ἀπὸ τὴν τσέπην. Τὴν ἔφθασεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας, ὅπου ἔτρεχεν αὕτη διὰ νὰ κρυφθῇ, τὴν ἄρπαξεν ἀπὸ τὰ μαλλιά, καὶ τὴν ἔσυρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ, εἰς διάστημα πενήντα βημάτων.

Αὕτη εἶχε βάλει τὰς φωνᾶς, κ' ἐξήλθον οἱ γείτονες. Ἦτον ὥρα Ἑσπερινοῦ, μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς φωνᾶς τῶν γειτόνων, ἔφθασαν οἱ δυὸ χωροφύλακες, οἵτινες ἀπὸ πρὶν κατεζήτησαν τὸν Μοῦρον, καὶ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον εἶχον παραιτήσει τὸ κυνήγημα – ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἦσαν λίαν ἐξωργισμένοι ἐναντίον τοῦ ταραξίου. Ὁ Μοῦρος, ἅμα τοὺς εἶδεν, ἄφησεν τὴν μητέρα του κ' ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἔτρεξε νὰ κρυφθῇ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀνάγκης, ἐπειδὴ εὐρέθη «στὰ στενά», καὶ δὲν ἔβλεπεν ἄλλο ἄσυλον πλέον μακρυσμένον ἀλλ' ἀσφαλέστερον.

Ἡ γραῖα, ἅμα ἐσηκώθη, καταμωλωπισμένη, πλήρης κονιορτοῦ, εἶδε τοὺς χωροφύλακας, κι ἄρχισε νὰ τοὺς ἰκετεύῃ.

- Ἀφήστε τον, παιδιά! Παλαβὸς εἶναι, δὲν εἶναι τίποτε. Μὴν τότε σκοτώνετε, παιδιά, μὲ τὸ καμσι!

Τοῦτο εἶπε διότι εἶδε τὸν ἕναν χωροφύλακα ἐξηγριωμένον, κρατοῦντα εἰς τὴν χεῖρα φοβερὸν μαστίγιον. Οἱ δυὸ ἄνδρες δὲν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὰς ἰκεσίας της, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ τρέχουν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Μῶρου. Παρεβίασαν τὸ ἄσυλον, τὸ κατώγι τῆς οἰκίας, ὅπου εἶχε τὸ ἐργοστάσιόν του ὁ Μῶρος. Ἐκεῖ εἶχε τρέξει διὰ νὰ κρυφθῇ, καὶ μόλις ἐπρόφθασε νὰ μανδαλώσῃ τὴν θύραν. Ἄλλ' ἡ σανὶς ἦτο ὑπόσαθρος, κακῶς προσαρμοζομένη, καὶ ὁ Μῶρος δὲν εἶχεν ἀγαπήσει τὰς εἰρηνικὰς τέχνας διὰ νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν διόρθωσῃ. Ἐκεῖνοι ἔσπασαν τὸν μικρὸν σύρτην καὶ εἰσήλθον.

Ὁ Μοῦρος ταχύς ὡς αἴλουρος ἀνερριχήθη εἰς τὴν κλαβανὴν, εἰς τὸ πάτωμα. Ἡ κλαβανὴ ἦτο σιμὰ εἰς τὸν βόρειον τοῖχον, ὁ δὲ βόρειος τοῖχος ἦτο ἐν μέρει θεμελιωμένος εἰς τὸν βράχον, ὁ βράχος ἐξεῖχε, καὶ παρείχε πάτημα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μώρου τους γοργούς, καὶ ἄλλας ἐσοχᾶς ἐπὶ τοῦ τοίχου εἶχε σκάψει ὁ ἴδιος κατὰ καιρούς, διὰ μόνων τῶν ποδῶν του. Ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι συνήθιζε πολὺ συχνὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γυμναστικῆς.

Ἡ σανὶς τῆς καταρρακτῆς ἦτο κλειστή. Ὁ Μωρὸς τὴν ἤνοιξε μὲ ἓνα κτύπον τῆς κεφαλῆς του καὶ μὲ μίαν προσπάθειαν τοῦ ἀριστεροῦ του βραχίονος. Εἶτα ὡς ὁ κολυμβητής, ὁ ἀναδυόμενος ἐκ τοῦ κύματος, ἐπήδησεν ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ἔκλεισε μετὰ κρότου τὴν κλαβανὴν, κ' ἐφάνη ὅτι ἔθεσεν ἐν βάρῳ, ἴσως μικρὰν τινὰ κασσέλαν, ἐπὶ τῆς σανίδας.

Οἱ δυὸ χωροφύλακες, ἐν ὀργῇ καὶ μὲ πολλὰς βλασφημίας, ἤρχισαν νὰ ψάχνουν εἰς τὸ ἰσόγειον. Κατέσχον ὅσα μαχαίρια καὶ κουμπούρια εὗρον ἐκεῖ, ὅπως καὶ τὸν τροχόν, καὶ δυὸ ἄλλας μικρὰς ἀκόνας καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθουν ἴσως διὰ νὰ φύγουν, ἴσως καὶ διὰ ν' ἀνέλθουν ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ Μοῦτρος ἢ Μοῦρτος, ἐπάνω στὸ πάτωμα, ἦτον πλήρης ὀργῆς, μεθύων ἀκόμη, καὶ ἀφρισμένος. Ἐφύσα ἀπὸ μανίαν καὶ λύσσαν. Ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθη μόνη ἡ ἀδελφὴ του ἡ Ἀμέρσα, παιδίσκη δεκαεπτὰ ἐτῶν τότε, ἣτις ἐτρόμαξεν ἅμα τὸν εἶδε ν' ἀναρριχᾶται εἰς τὴν κλαβανὴν μὲ τοιοῦτον ἀλλόκοτον τρόπον. Εἶχεν ἀκούσει κάτω τὰ βήματα καὶ τὰς βλασφημίας τῶν δυὸ χωροφυλάκων. Ἐκυψεν εἰς μικρὰν σχισμάδα, μεταξύ δυὸ σανίδων τοῦ κακῶς ἠρμοσμένου πατώματος, ἢ εἰς ἓνα ρόζον μιᾶς σανίδος, χάσκοντα, κενόν, καὶ εἶδε κάτω τοὺς δυὸ ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας, εἰς τὸ φῶς τὸ εἰσδύον διὰ τῆς θύρας τοῦ κατωγείου, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀνοίξει ἐκεῖνοι.

- Μωρή! σ' ἔφαγα... τώρα θὰ πιῶ τὸ αἷμα σου! ἔκραξεν ὁ Μοῦτρος, μὴ ἔχων ποῦ ἀλλοῦ νὰ ξεθυμάνῃ καὶ ἀπειλῶν ἄνευ αἰτίας τὴν ἀδελφὴν του.

- Σιώπα!...σιώπα! ἐπιθύρησεν ἡ Ἀμέρσα. Πῶ πῶ, Θεέ μου! Δυὸ «ταχτικοί»! κάτω στὸ κατῶν... ψάχνουν... ψάχνουν... Τί γυρεύουν;

Ἔβλεπε τοὺς δυὸ χωροφύλακας ν' ἀποκομίζουν τὰ μικρά, ἄξεστα ὄπλα, τὰ ἔργα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, ὡς καὶ τὸν τροχὸν καὶ τὰς ἀκόνας. Εἶτα αἴφνης τοὺς εἶδε νὰ κύπτουν πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἴστατο ὁ ὑφαντικός ἴστός τὴν μητρός τῆς, καὶ εἶδε τὸν ἕναν χωροφύλακα νὰ λαμβάνῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τὴν σαῖτταν ἢ κερκίδα, ἣτις θὰ τοῦ ἐφάνη ἴσως καὶ αὐτὴ ὡς ὄπλον – ἀφοῦ μάλιστα καλεῖται καὶ σαῖττα. Ὁ ἄλλος ἐδοκίμασε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν ἐργαλεῖον τὸ ἀντίον, τὸ μέγα κυλινδροειδὲς ξύλον, περὶ τὸ ὅποιον τυλίγεται τὸ νεοῦφαντον πανίον· ἴσως δὲν εἶχεν ἰδεῖ παρόμοιον πρᾶγμα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ, κ' ἐφαντάζετο ὅτι καὶ αὐτὸ ἴσως θὰ ἦτο καλὸν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄπλον.

Ἡ Ἀμέρσα, ἰδοῦσα ἀφῆκε κραυγὴν πεπνιγμένην. Ἠθέλησε νὰ φωνάξῃ ν' ἀφήσουν τὸ ἀντὶ καὶ τὴν σαγίττα, ἀλλ' ὁ ἦχος ἐξέπνευσεν εἰς τὸ στόμα τῆς.

- Σκάσε, μωρή! ἔγρυξεν ὁ Μοῦρτος. Τί λογιάζεις; Τί γλέπεις καὶ γελᾷς;

Ὁ Μοῦρτος, ἐν τῇ μέθῃ τοῦ, εἶχεν ἐκλάβει ὡς γέλωτα τὴν ἄναρθρον ἐκείνην κραυγὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ.

Μετ' ὀλίγα λεπτά, οἱ δυὸ χωροφύλακες, ἀφοῦ ἔρριψαν τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὴν κλαβανὴν –τὴν ὅποιαν εἶχον ἰδεῖ νὰ κλείεται ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἰσόγειον– ἐξήλθον. Ἡ Ἀμέρσα ἀνεσηκώθη. Τῆς ἐφάνη ὅτι ἤκουσε τριγμὸν εἰς τὸ κάτω σκαλοπάτι τῆς ἐξωτερικῆς σκάλας, ἣτις ἦτο ξυλίνη, σκεπαστὴ ὑπὸ τὸ εὐρύχωρον χαγιάτι, τὸ ὑπόστεγον.

Ἔτρεξε πρὸς τὴν θύραν.

Ἐφαντάσθη ὅτι οἱ δυὸ «ταχτικοί», ὅπως τοὺς ὠνόμαζεν, ἀνέβαινον τὴν σκάλαν, καὶ ἴσως θὰ παρεβίαζον καὶ τὴν θύραν τῆς οἰκίας. Ἐκυψεν εἰς τὴν κλειδότρυπαν, κ' ἐπροσπάθει νὰ ἴδῃ κ' ἐννοήσῃ τὰ συμβαίνοντα διὰ τῆς μικρᾶς ὀπῆς, ἐπειδὴ τὸ μόνον παράθυρον τῆς προσόψεως ἦτο κλεισμένον, καὶ δὲν εἶχεν ἄλλο μέσον διὰ νὰ ἴδῃ.

Ὁ Μοῦρτος βλέπων τὴν Ἀμέρσα νὰ τρέχῃ πρὸς τὴν θύραν, ἐφαντάσθη, ἐν τῶν παραλογισμῶν τῆς μέθης τοῦ, ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἤθελε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν καὶ τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς χωροφύλακας. Τότε, τυφλὸς ἐκ μανίας, ἔσυρεν ὀπισθεν, ἀπὸ τὰ νῶτα τῆς ὀσφύος τοῦ,

τροχισμένην μάχαιραν τὴν ὁποίαν εἶχε, καὶ ὀρμήσας ἐκτύπησε τὴν ἀδελφὴν του εἰς τὸ πλευρὸν ὀπισθεν, κατὰ τὴν δεξιὰν μασχάλην.

Αἰσθανθεῖσα τὸν ψυχρὸν σίδηρον, ἡ Ἀμέρσα ἀφῆκε σπαρακτικὴν κραυγὴν.

Οἱ δύο χωροφύλακες δὲν εἶχον ἀκόμη ἀπομακρυνθῆ, ἀλλ' εἶχαν κοντοσταθῆ ἔξω τῆς θύρας τοῦ ἰσογείου, ὡς νὰ ἐσυμβουλευόντο τί νὰ κάμουν. Ἦκουσαν τὴν κραυγὴν ἐκείνην τοῦ τρόμου, ἐκοίταξαν ἐπάνω, κ' ἔτρεξαν.

Τότε ἀνέβησαν μετὰ κρότου τὴν σκάλαν κ' ἔφθασαν εἰς τὸ χαγιάτι. Ἔσεισαν βιαίως τὴν θύραν.

- Ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου! Ἀνοίξατε!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦλθεν εἰς τὸν ἕνα τῶν χωροφυλάκων ἡ ὑπόνοια ὅτι ὁ ἔνοχος θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ δραπετεύσῃ διὰ τῆς καταρρακτῆς καὶ τοῦ ἰσογείου. Στραφεὶς εἰς τὸν δεύτερον χωροφύλακα τοῦ λέγει.

- Ἔχε τὸ νοῦ σου, σύ! Μὴ μας τὸ στρίψῃ ἀπὸ κατ' ἀπ' τὸ καταχυτό, ἀπ' τὴν καταρρήχωση!...Κ' ὕστερις ποῦ νὰ τὸν χαλεύουμε;

- Τί κρένεις; εἶπεν ὁ δεύτερος, μὴ ἐννοήσας ἀμέσως.

- Αὐτὸ ποῦ σοῦ κρένω! ἐπέμενεν ὁ πρῶτος... Κάμε κείνο ποῦ σὲ χουιάζουνε!

Ὁ δεύτερος χωροφύλαξ, καίτοι νωθρὸς ὀλίγον, ἔτρεξε κάτω ὅσον ταχύτερα ἠμπόρεσε, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου, ἢ διὰ νὰ παραμονεύσῃ. Ἀλλ' ἦτον ἤδη ἀργά. Ὁ Μοῦρος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε ἀνοίξει τὴν κλαβανὴν, ἀποσύρας τὴν μικρὰν κασσέλαν τὴν ὁποίαν εἶχε βάλει ἐπάνω τῆς, καὶ εἶχε πηδῆσει κάτω. Ἦτον ὑπὲρ τὰ δύο μέτρα τὸ ὕψος, ἀλλ' ὁ Μοῦρος ἦτον ἐλαφρὸς, εὐκίνητος, κάτω δὲ τὸ ἔδαφος ἦτο στρωμένον μὲ πελεκούδια καὶ πριονίδια, κ' ἔφθασε κάτω ὀρθιος καὶ ἀβλαβής.

Τρέχων ὡς ἄνεμος, ἀνέτρεψε τὸν χωροφύλακα, ὅστις ἔπεσε βαρὺς ἔμπροσθεν τῆς ἐξωτερικῆς σκάλας, κ' ἔφυγεν, ὁ Μοῦρος, ὡς ἀστραπή. Ἐτρεξεν ἐπάνω εἰς τὰ Κοτρώνια, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν γλαυκῶν. Ἦτο βραχῶδης λόφος ὑψούμενος ὑπεράνω, ἐκ τῶν νώτων τῆς οἰκίας, ὅπου

ἤξευρεν ὅλα τὰ «κατατόπια» ὁ Μοῦρτος. Οὔτε κατώρθωσε τις ποτέ, χωροφύλαξ ἢ ἄλλος νὰ τὸν συλλάβῃ.

Τὴν ὥραν ποῦ εἶχε πηδήσει ὁ Μοῦρτος ἀπὸ τὴν καταρράκτην, παραδόξως εἶχεν ἐνθυμηθῆ – ἴσως διότι εἶχε ξεμεθύσει ἤδη ἀπὸ τὰ συμβάντα, ἢ εἶχε «ξεμουστώσει» ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἴδιος– εἶχεν ἐνθυμηθῆ, λέγω, ὅτι ἀφοῦ ἐμαχαίρωσε τὴν ἀδελφὴν του, ἡ μάχαιρα τοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὴν χεῖρα, καὶ ἔκειτο εἰς τὸ πάτωμα. Τοῦτο συνέβη ἴσως διότι τοῦ εἶχον ἔλθει τύψεις καὶ φόβος, τὴν στιγμὴν ἐκείνην – διὸ καὶ ἐπιπολῆς μόνον εἶχε θίξει μὲ τὴν λεπίδα τὴν σάρκα τῆς ἀδελφῆς του.

Καθὼς τοῦ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ φύγῃ, κ' ἔτρεξε ν' ἀνοίξῃ τὴν κλαβανὴν, ἐπειδὴ ἐνόησε πλέον ὅτι οἱ χωροφύλακες ἀνέβαινον εἰς τὸ πάτωμα, μὴ ἔχων καιρὸν νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς θύρας, διὰ νὰ κύψῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν μάχαιραν, ἔτοιμος νὰ πηδήσῃ κάτω, ἐφώναξε πρὸς τὴν ἀδελφὴν του:

- Τὸ «χαμπέρ'», μωρή!... Κοίταξε νὰ κρύψῃς ἐκεῖνο τὸ «χαμπέρι»!

Τὴν ἔκφρασιν ταύτην ἐπροτίμησε, διὰ νὰ μὴ ἀκούσουν οἱ χωροφύλακες τὸ ὁμοιοτέλευτον «μαχαίρι». Κατὰ τὴν φοβερὰν στιγμὴν, ππαίστης καὶ ἔνοχος, ἐπεκαλεῖτο τὴν φιλοστοργίαν τῆς ἀδελφῆς του γιὰ νὰ τὸν σώσῃ, καθότι εἶχε πεποίθησιν εἰς αὐτήν. Ἡ μάχαιρα θὰ ἦτο αἱματωμένη, καὶ θὰ ἔβλεπον τὸ αἷμα οἱ διώκται. Καὶ συνιστῶν τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ ὄργανου, ἤλπιζε τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ ἐγκλήματος.

Τῷ ὄντι ἡ Ἀμέρσα, ἐνῶ τὸ αἷμα ἔρρεεν ἤδη ἐκ τῆς πληγῆς τῆς, βλέπουσα ὅτι ἐξ ἅπαντος θὰ παρεβιάζετο ἡ θύρα, ἐκ Παλαιᾶς λεπτῆς σανίδος, μ' ἐσκωριασμένους σύρτας καὶ μάνδαλα, σχεδὸν λιποθυμοῦσα ἤδη, ἔκυψε καὶ ἀνέλαβε τὴν μάχαιραν. Εἶτα ἐσύρθη μέχρι τῆς γωνίας ὅπου ἦτο μικρὰ τέμπλα, ἦτοι σωρὸς ἐκ διπλωμένων σινδόνων, προσκέφαλων καὶ στρωμνῶν.

Ἐκρυψε τὴν αἱματωμένην μάχαιραν κάτωθεν ὅλου αὐτοῦ τοῦ σωροῦ τῶν ὀθονίων, ἐτυλίχθη αὐτὴ μὲ παλαιόν, ἐμβαλωμένον, ἀλλὰ καθαρὸν πάπλωμα, κ' ἐκάθισεν ἀπάνω εἰς τὸν χαμηλὸν σωρὸν, ὅστις ἐβυθίσθη ἀκόμη χαμηλότερα. Ἐφερε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς τὴν μασχάλην τῆς, κ' ἐπροσπάθει νὰ σταματήσῃ τὸ αἷμα. Παραδόξως δὲν εἶχε δειλιάσει ὅταν εἶχεν ἰδεῖ τὸ αἷμα, ἂν

καί πρώτην φοράν τῆς συνέβαινε τὸ πάθημα. Τὸ ὅλον τῆς ἐφαίνετο ὡς ὄνειρον. Μόνον ἔσφιγγε τοὺς ὀδόντας καὶ ἠπόρει πῶς δὲν ἠσθάνετο ἀκόμη πόνον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἠσθάνθη ὀξεῖαν ἀλγηδόνα.

Τὴν ἰδίαν στιγμήν, ἡ θύρα ἐβυθίσθη πρὸς τὰ ἔσω. Ὁ εἷς χωροφύλαξ εἰσεπήδησε μετὰ κρότου εἰς τὸ πάτωμα.

Ἡ Ἀμέρσα δὲν ἀνεσήκωσε τὴν κεφαλὴν, ἔκυπτε, καὶ ἦτο τυλιγμένη ἕως τὴν μύτην εἰς τὸ πάπλωμα.

- Ποῦ εἶν' αὐτός, ὁ σκιᾶς; ἔκραξεν ἀπειλητικῶς ὁ χωροφύλαξ.

Ἡ Ἀμέρσα δὲν ἀπήντησεν.

Ὁ στρατιωτικός, ὅστις δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ οὔτε τὴν φυγὴν τοῦ Μούρου, οὔτε τὴν ἀνατροπὴν καὶ πτώσιν τοῦ ἰδίου συστρατιώτου του, ἴσως διότι ἡ στιγμή ἐκείνη συνέπεσεν ἀκριβῶς μὲ τὴν παραβίασιν τῆς θύρας, καὶ ὁ εἷς κρότος ἔπνιγε καὶ ἐβώβαινε τὸν ἄλλον, ἐξήτασεν ὅλον τὸν πρόδομον ὅπου εὐρίσκετο ἡ Ἀμέρσα, εἶτα μετέβη δρομαίως εἰς τὸν χειμερινὸν θάλαμον, εἶτα εἰς τὸν θαλαμίσκον. Κανένα δὲν εὔρε. Μόνον ἡ κλαβανὴ ἦτον ἀνοικτὴ.

Μετὰ μίαν στιγμήν, ἀνήρχετο καὶ ὁ δεύτερος ὁμόσκηγός του.

- Τὸ 'στριψε;

- Τόδωκε ἀπ' τὴν καταρρήχωση, χάμου...

- Καὶ τὸν ἐχοῦιαξες;... Δὲν τὸν ἐπρόκαμες;

- Ἐφαγα κατραπακιά!... Ἄ! μὰ φευγάλα... Ἐφτὰ μίλια τὴν ὥρα!...

- Ἄχ! ἔκαμεν ὁ πρῶτος χωροφύλαξ, κάμπτων τὸν λιχανόν τῆς δεξιᾶς χειρός, καὶ φέρων αὐτὸν εἰς τὸ στόμα, ὡς διὰ νὰ τὸν δαγκάσῃ, μετὰ σεισματος βιαίου τῆς κεφαλῆς. Μᾶς πρέπει γιὰ νὰ μᾶς τὰ ξηλώσουνε!

Ὁ δεύτερος χωροφύλαξ, θέλων νὰ κάμῃ τὸν αὐστηρόν, ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τὴν κόρην:

- Γιὰ ποῦ τὸ 'βαλε ὁ ἀδερφός σου, μωρὴ; τῆς εἶπεν.

Ἡ Ἀμέρσα δὲν ἀπήντησε. Πλὴν μέσα της μὲ ἀκουσίαν εἰρωνείαν ἴσως θὰ ἐπιθύρισε μὲ ὄλον τὸν δεινὸν πόνον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἣν ἠσθάνετο: «Ἐσὺ ξέρεις».

- Τί κάθεσαι αὐτοῦ, κορίτσι μου; εἶπεν ὁ ἡμερώτερος ὁ πρῶτος χωροφύλαξ. Μὴ σ' ἐχτύπησε, τίποτα;

Ἡ Ἀμέρσα ἀνένευσε.

- Τ' εἶχε καὶ σ' ἐχάλευε;... Γύρευε νὰ σὲ μαχαιρώσῃ;

- Γιατί φώναξες; προσέθηκεν ὁ δεύτερος.

Ἡ Ἀμέρσα ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ πρώτου χωροφύλακος:

- Ὅχι!

- Ἀλήθεια, μὴ σ' ἐμαχαιρώσῃ; ἐπέμενεν ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ Ἀμέρσα μὲ φυσικὴν ἐπιφώνησιν, εἶπεν:

- Ὁ ἀδελφός μου, θελᾶ μὲ μαχαιρώσῃ!

- Γιατί κάθεσ' αὐτοῦ, τί ἔχεις; Εἶσαι ἄρρωστη;

- Ἐχω θέρμη!

Ἡ Ἀμέρσα δὲν εἶχεν συλλογιστῆ ὅτι τὸ πάτωμα, ἢ καὶ ἡ ψάθα, θὰ εἶχαν ἴσως κηλιδωθῆ μὲ αἷμα.

Ἦδη εἶχε δύσει ὁ ἥλιος, καὶ ἦτο ἀμφιλύκη ἐντὸς τῆς οἰκίας. Ἐκτὸς τούτου τὸ μέρος ὅπου εἶχε πέσει ἡ αἱματωμένη μάχαιρα, εὐρίσκετο τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς τὴν σκιάν, ὀπισθεν τῆς μονοφύλλου θύρας, ἀνοικτῆς κατὰ τὰ δυὸ τρίτα, καὶ φθανούσης μέχρι τοῦ τοίχου, ὥστε οἱ δυὸ ἄνδρες δὲν εἶδον τὰς κηλίδας τὰς ἐρυθρᾶς.

- Γιατί εἶχες βάλει μία φωνή; ἐπέμενεν ὁ πρῶτος χωροφύλαξ.

- Εἶχα πόνον καὶ ζάλη, εἶπεν ἡ Ἀμέρσα.

Και τὴν ἰδίαν στιγμὴν, ὡς διὰ τὴν ἐπικυρωθῆ ὁ λόγος τῆς, τῆς ἦλθε πράγματι λιποθυμία. Ἐκαμὲν ὤχ! σφίγγουσα τοὺς ὀδόντας κ' ἔκυψε κάτω. Οἱ δύο ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας, συγκινηθέντες, ἐκοιτάχθησαν, καὶ ὁ πρῶτος εἶπε:

- Μά, ποῦ εἶν' ἡ μάνα τῆς;

Ὡς ὑπακούουσα εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, ἔφθασε τρέχουσα ἡ Φραγκογιαννοῦ.

- Νὰ ἐκεῖν' ἡ γριά, ποῦ τὴν τράβηξ' ἀπ' τὰ μαλλιά ὁ γυιός τῆς, μὲς στὸ σοκάκι! εἶπεν ὁ δεύτερος χωροφύλαξ.

Εἶτε προσέθηκε:

- Δὲν μ' κρένεις, γερόντισσα, ποῦ εἶν' ὁ γυιόκας σου;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν ἀπήντησε κ' ἔτρεξε πλησίον τῆς Ἀμέρσας. Ἦτο ἐπιτηδεῖα ἰατρίσσα, καὶ ἦτο ἰκανὴ νὰ περιποιηθῆ τὴν κόρην τῆς.

Ὅλα ταῦτα ἤρχοντο συχνὰ εἰς τὴν μνήμην τῆς Ἀμέρσας, κ' ἐπανῆλθον ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας τῆς νυκτός, τὰς ἐσπερινὰς καὶ ὀρθρίας, ὅποτε αὕτη ἔχανε τὸν ὕπνον τῆς εἰς τὸν οἰκίσκον, πλησίον τῆς κοιμωμένης Κρινιώ, τῆς μικρᾶς ἀδελφῆς, ἐνῶ ἡ μήτηρ των ἀπουσα κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας ἠγρύπνει ἐπὶ νύκτας τώρα, εἰς τὸν θάλαμον τῆς λεχοῦς, εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἄλλης, τῆς μεγάλης κόρης τῆς, καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἰκίσκον μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἐξοδον, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιχειρήσει, ὡς «ἀλαφροῖσκιωτη» ποῦ ἦτον, κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ὄνειρου ἐκείνου, εἶδεν εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς κανδήλας, τῆς καιούσης ἐμπρὸς εἰς τὴν μικρὰν παλαιὰν καὶ μαυρισμένην εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἶδεν ὅτι ἡ μικρὰ ἀδελφὴ τῆς, τὸ Κρινιώ, ἐκοιμάτο ἀκόμη, καὶ δὲν ἐφαίνετο νὰ εἶχε σεισθῆ ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς. Μόνον, ἅμα εἰσῆλθεν ἡ Ἀμέρσα, ἡ Κρινιώ, ὡς νὰ ἤκουσε τὸν μικρὸν θροῦν ἀμυδρῶς μέσα εἰς τὸν ὕπνον τῆς, ἐκινήθη ἤρεμα, ἐστέναξε, κ' ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν, χωρὶς ἄλλως νὰ ἐξυπνήσῃ.

Άλαφροϊσκιωτη! τῷ ὄντι. Ἡ λέξις τὴν ὁποίαν εἶχε προφέρει ἀρτίως ἢ μήτηρ τῆς, τῆς ἐπανήλθε πράγματι εἰς τὸν νοῦν, τὴν ὥραν καθ' ἣν, μὲ τὸ τρίτον λάλημα τοῦ πετεινοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, πλησίον τῆς κοιμωμένης μικρᾶς ἀδελφῆς τῆς. Ἄλλ' ἦτο ἄρα αὐτὴ πράγματι «ἀλαφροϊσκιωτη»; Αὐτὴ τῆς ὁποίας τὰ ὄνειρα, αἱ πλάναι καὶ αἱ παρακρούσεις πολλάκις συνέβη νὰ σημαίνωσιν, ἢ νὰ δηλώσι τί ἢ ν' ἀφήνωσι παράδοξον ἐντύπωσιν. Καὶ αὐτὰ τὰ ψεύματά τῆς, ὅσα ἔλεγε, ἐγίνοντο ἀκούσiai ἀλήθειας δι' αὐτήν. Ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, ὅταν, μετὰ τὸ μαχαίρωμα τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποστῆ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τῆς, ἀπαντώσα εἰς τὰς ἐταστικᾶς ἐρωτήσεις τοῦ χωροφύλακος, ἔλεγεν: «Εἶχα πόνον καὶ ζάλη!» Καὶ συγχρόνως ἅμα τῷ λόγῳ αὐτῷ, τῆς ἤρχετο ἀληθῆς λιποθυμία, ὡσεὶ ἀνωτέρα τις, δαιμονία θέλησις νὰ ἤθελε νὰ καλύψῃ τὸ ψεῦδος τῆς.

Ἡ Ἀμέρσα, κατεκλίθη ἐκ νέου πλησίον τῆς ἀδελφῆς τῆς καὶ δὲν ἐκοιμήθη. Αἱ ἀναμνήσεις ἐξηκολούθουν νὰ τῆς ἔρχωνται, ραγδαῖα, καίτοι ὀλιγώτερον τυραννικαὶ καὶ μελανόπτεροι ἢ ὅσον εἰς τὴν μητέρα τῆς. Καὶ κατὰ τὰς μακρᾶς ἐκείνας ὥρας δὲν ἔπαυσε ν' ἀναλογίζεται καθ' ἑαυτὴν τὴν τύχην τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, τοῦ Μούρου, ὅστις εὕρισκετο, τώρα εἰς τὸ δεσμωτήριον τῆς Χαλκίδος.

Ε'

Ἄμα ἀπῆλθεν ἡ Ἀμέρσα, ἡ Φραγκογιαννοῦ, ζαρωμένη πλησίον τῆς γωνίας, μεταξύ τῆς ἐστίας καὶ τοῦ λίκνου, ἔχασεν ἐκ νέου τὸν ὕπνον τῆς, καὶ ἤρχισε νὰ συνεχίξῃ τοὺς πικροὺς καὶ πόρρω πλανωμένους διαλογισμοὺς τῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐξενιτεύθησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν οἱ δύο μεγαλύτεροι υἱοί, καὶ ἡ Δελχαρῶ ἐμεγάλωσεν, ἀνάγκη ἦτο αὐτῇ ἢ μήτηρ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κόρης, καθότι ὁ γέρων, ὁ «Λογαριασμός», δὲν διέπρεπεν ἐπὶ δραστηριότητι. Λοιπὸν ἠξεύρει ὅλος ὁ κόσμος τί σημαίνει μία μήτηρ νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ

πατήρ διὰ τὰς κόρας της, καὶ νὰ μὴν εἶναι τουλάχιστον μήτε χήρα. Ὅφειλε ἡ ἴδια καὶ νὰ ὑπανδρεύσῃ καὶ νὰ προικίσῃ καὶ προξενήτρια καὶ πανδρολόγισσα νὰ γίνῃ. Ὡς ἀνὴρ ὀφείλει νὰ δώσῃ οἰκίαν, ἄμπελον, ἀγρόν, ἐλαιῶνα, νὰ δανεισθῇ μετρητά, νὰ τρέξῃ εἰς τοῦ συμβολαιογράφου, νὰ ὑποθήκευσῃ. Ὡς γυνή, πρέπει νὰ κατασκευάσῃ ἢ νὰ προμηθευθῇ «προϊκα», τουτέστι παράφερνα, ἤτοι σινδόνας, χιτώνια κεντητά, μεταξωτᾶς ἐσθήτας μὲ χρυσοῦφанта ποδογύρια. Ὡς προξενήτρια πρέπει ν' ἀνιχνεύσῃ γαμβρόν, νὰ τὸν κυνηγήσῃ, νὰ τὸν ἀλιεύσῃ, νὰ τὸν ζωγρήσῃ. Καὶ ὁποῖον γαμβρόν!

Ἔνα ὡσὰν τὸν Κωνσταντῖν, ὅστις ἐρρογχάλιζε τώρα, πέραν τοῦ μεσοτοίχου, εἰς τὸν πλαγινὸν θαλαμίσκον, ἄνθρωπον σπανόν, «ἀΐσκιωτον», ἄγαρμπον. Καὶ ὁ τοιοῦτος νὰ ἔχῃ «καπρίτσια», ἀπαιτήσεις, πείσματα· σήμερον νὰ ζητῇ τοῦτο καὶ αὔριον ἐκεῖνο· τὴν μίαν ἡμέραν νὰ ζητῇ τόσα, τὴν ἄλλην περισσότερα καὶ συχνὰ «νὰ τὸν βάζουν στὰ λόγια» ἄλλοι ἰδιοτελεῖς ἢ φθονεροί, ν' ἀκούῃ ἐντεῦθεν κ' ἐκεῖθεν διαβολᾶς, ραδιουργίας, «μαναφούκια» καὶ νὰ μὴ θέλῃ «νὰ ταιριασθῇ». Καὶ νὰ ἐγκαθίσταται μετὰ τὸν ἀρραβῶνα στής πενθερᾶς τὸ σπίτι, καὶ νὰ «σκαρώνῃ» ἕξαφνα «πρωιμάδι». Κι ὅλον τὸν καιρὸν «κόττα-πίττα».

Κι αὐτὸν τὸν γαμβρόν, μὲ μυρίους κόππους, μὲ ἀνεκδιήγητα βάσανα, μόλις, μετὰ πολὺν καιρὸν, νὰ τὸν πείθῃ τις νὰ στεφανωθῇ ἐπὶ τέλους. Κ' ἡ νύφη νὰ καμαρώνῃ, φέρουσα στολισμὸν πολυτελεῖ, καρπὸν πολλῆς νηστείας καὶ οικονομίας, κ' ἡ νύφη νὰ μὴν ἔχῃ πλέον μέση, διὰ ν' ἀναδεικνύεται τὸ πάλαι λιγυρὸν ἀνάστημά της.

Καὶ τρεῖς μῆνας μετὰ τὸν γάμον νὰ γεννᾷ κόρην – μετὰ τρία ἀκόμη ἔτη ἕναν υἱὸν – μετὰ δυὸ ἔτη πάλιν κόρην – αὐτὴν τὴν νεογέννητον, χάριν τῆς ὁποίας ἠγρύπνει τώρα τόσας νύκτας ἢ γηραιὰ μάμμη.

Καὶ δι' ὅλ' αὐτὰ τὰ θυγάτρια νὰ μέλλῃ νὰ ὑποφέρῃ ἢ μήτηρ των τόσα – κι ἄλλα τόσα – κι ἄλλα τόσα, ἀπὸ ὅσα ἔχει ὑποφέρει ἢ μάμνα της δι' αὐτήν.

Ἐμεινεν ἡ καημένη, ἡ ἀνδροκόρη, ἡ Ἀμέρσα, ἀνύπανδρη (ἄς ἔχη τὴν εὐχὴν τῆς). Εἶδε τὴν γλύκα. Τῷ ὄντι, φρόνιμη νέα. Τί θ' ἀπήλαυν ἀπὸ τὰ βάσανα τοῦ κόσμου; Καὶ οὐτ' ἐζήλευε κἄν! Τί νὰ ζηλέψη; Ἐβλεπε τὴν μεγάλην ἀδελφὴν τῆς καὶ τὴν ἐλυπεῖτο – τὴν ἐκαίετο.

Ὅσον διὰ τὴν μικρὰν, τὴν Κρινιώ, ἄμποτε κι αὐτὴν ὁ Θεὸς νὰ τὴν φωτίσῃ! Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἡ μάνα τῆς δὲν ἔχει σκοπὸν – δὲν βαστᾷ πλέον, δὲν ἀντέχει – νὰ ὑποφέρῃ διὰ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ καὶ τὸ πολλοστημόριον ὅσων διὰ τὴν μεγάλην ἀδελφὴν τῆς ὑπέφερε. Ἀλλὰ σᾶς ἐρωτῶ, ἔπρεπε πράγματι νὰ γεννῶνται τόσα κοράσια; Καὶ ἂν γεννῶνται, ἀξίζει τὸν κόπον ν' ἀνατρέφω; «Δὲν εἶναι», ἔλεγεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, «δὲν εἶναι χάρος, δὲν εἶναι βράχος;» Καλύτερα «νὰ μὴ σῶνουν νὰ πᾶνε παραπάνω». «Σὰ σ' ἀκούω γειτόνισσα!»

Μεγάλην καὶ ἱερὰν ἀνακούφισιν ἠσθάνετο ἡ πολυπαθὴς γυνὴ, ὅταν συνέβαινε, μετὰ τῆς μικρᾶς πομπῆς τοῦ ἱερέως, προπορευομένου τοῦ Σταυροῦ, ν' ἀκολουθῆ βαστάζουσα εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἡ ἰδία, ὡς φιλεύσπλαγχος καὶ συμπονετικὴ ὅπου ἦτον, τὸ ἐν εἶδει λίκνου μικρὸν φέρετρον. Προέπεμπε τὸ θυγάτριον μῖς γειτόνισσας, ἡ μακρινῆς συγγενοῦς, μέχρι τοῦ τάφου. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ καταλαμβάνῃ τί ἐμορμύριζεν ὁ ἱερεὺς μασῶν τὰς λέξεις μὲ τοὺς ὀδόντας του. «Οὐδὲν ἐστὶ πατὴρ συμπαθέστερον, οὐδὲν ἐστὶ μητὴρ ἀθλιώτερον... Πολλάκις γὰρ τοῦ μνήματος ἔμπροσθεν τοὺς μαστοὺς συγκροτοῦσι καὶ λέγουσιν· ὦ υἱέ μου καὶ τέκνον γλυκύτατον, οὐκ ἀκούεις μητὴρ σου τί φθέγγεται; Ἴδου καὶ ἡ γαστήρ ἡ βαστάσασά σε. Ἴνα τί οὐ λαλεῖς ὡς ἐλάλεις ἡμῖν. Ἀλληλούϊα!» Καὶ πάλιν. «ὦ τέκνον, τίς ποτὲ μὴ θρηνήσει βλέπων σου τὸ ἐμφανές, πρόσωπον εὐμάραντον, τὸ πρὶν ὡς ῥόδον τερπνόν!»

Ἀλλὰ μεγάλως εὐφραίνετο ὅταν ἡ μικρὰ πομπή, μετὰ δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας δρόμον ἔφθανεν εἰς τὰ «Μνημόρια». Ὡραία ἐξοχή, παντοτινὴ ἄνοιξις, θάλλουσα βλάστη, ἀγριολούλουδα, ἐμύριζε κήπος. Ἴδου ὁ περίβολος τῶν νεκρῶν! ὦ! ὁ Παράδεισος, ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἤδη, ἤνοιγε τὰς πύλας διὰ νὰ δεχθῆ τὸ μικρὸν ἄκακον πλάσμα, τὸ ὁποῖον ἠτύχησε νὰ λύτρωσῃ τοὺς γονεῖς του ἀπὸ τόσα βάσανα. Χαρήτε, ἀγγελοῦδια, ποὺ πετᾶτε γύρω-τριγύρω μὲ τὰ φτερά σᾶς τὰ χρυσόλευκα, καὶ σεῖς, ψυχαὶ τῶν Ἁγίων, ὑποδεχθῆτε το!

Όταν επέστρεφεν εἰς τὴν νεκρώσιμον οἰκίαν ἢ γραῖα Χαδοῦλα, διὰ νὰ παρευρεθῆ τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν παρηγορίαν, –παρηγορίαν καμμίαν δὲν εὔρισκε νὰ εἴπῃ, μόνον ἦτο χαρωπὴ ὅλη κ' ἐμακάριζεν τὸ ἀθῶον βρέφος καὶ τοὺς γονεῖς του. Καὶ ἡ λύπη ἦτο χαρὰ, καὶ ἡ θανὴ ἦτο ζωὴ, καὶ ὅλα ἦσαν ἄλλα ἐξ ἄλλων.

Ἄ! ἰδοῦ... Κανέν πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι φαίνεται, ἀλλὰ πᾶν ἄλλο – μᾶλλον τὸ ἐναντίον.

Ἀφοῦ ἡ λύπη εἶναι χαρὰ, καὶ ὁ θάνατος εἶναι ζωὴ καὶ ἀνάστασις, τότε καὶ ἡ συμφορὰ εὐτυχία εἶναι καὶ ἡ νόσος ὑγεία. Ἄρα ὅλοι αἱ μάστιγες ἐκεῖνες, αἱ κατὰ τὸ φαινόμενον τόσον ἄσχημοι, ὅσοι θερίζουν τὰ ἄωρα βρέφη, ἢ εὐλογιὰ κ' ἢ ὄστρακιὰ κ' ἢ διφθερίτις, καὶ ἄλλαι νόσοι, δὲν εἶναι μᾶλλον εὐτυχήματα, δὲν εἶναι θωπεύματα καὶ πλήγματα τῶν πτερῶν τῶν μικρῶν Ἀγγέλων, οἵτινες χαίρουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὅταν ὑποδέχωνται τὰς ψυχὰς τῶν νηπίων; Καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐν τῇ τυφλώσει μας, νομίζομεν ταῦτα ὡς δυστυχήματα, ὡς πληγὰς, ὡς κακὸν πρᾶγμα.

Καὶ χάνουν τὸν νοῦν τῶν οἱ ταλαίπωροι γονεῖς, καὶ πληρώνουν τόσον ἀκριβὰ τοὺς ἡμιαγύρτας ἰατροὺς καὶ τὰ τριωβολιμαῖα φάρμακα, διὰ νὰ σώσουν τὸ παιδί τους. Δὲν ὑποπτεύονται ὅτι, ὅταν νομίζουν ὅτι «σώζουν», τότε πρᾶγματι «χάνουν» τὸ τεκνίον. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν, ὅπως εἶχεν ἀκούσει ἡ Φραγκογιαννοῦ νὰ τῆς ἐξηγῆ ὁ πνευματικὸς της, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν του, θὰ τὴν χάσῃ, κι ὅποιος μισεῖ τὴν ψυχὴν του, εἰς ζωὴν αἰώνιον θὰ τὴν φύλαξῃ.

Δὲν ἔπρεπε τῷ ὄντι, ἂν δὲν ἦσαν τυφλοὶ οἱ ἄνθρωποι, νὰ βοηθοῦν τὴν μάστιγα, τὴν διὰ πτερῶν Ἀγγέλων πλήττουσαν, ἀντὶ νὰ ζητοῦν νὰ τὴν ἐξορκίσουν; Ἄλλ' ἰδοῦ, τ' Ἀγγελούδια δὲν μεροληπτοῦν οὔτε χαρίζονται, καὶ παίρνουν ἀδιακρίτως εἰς τὸν Παράδεισον ἀγόρια καὶ κοράσια. Περισσότερα μάλιστα ἀγόρια –πόσα χαδευμένα καὶ μοναχογέννητα!– ἀποθνήσκουν ἄωρα. Τὰ κορίτσια εἰν' ἐφτάψυχα, ἐφρόνει ἡ γραῖα. Δυσκόλως ἀρρωστοῦν καὶ σπανίως ἀποθνήσκουν. Δὲν ἔπρεπε ἡμεῖς ὡς καλοὶ χριστιανοί, νὰ βοηθῶμεν τὸ ἔργον τῶν Ἀγγέλων; ὦ, πόσα ἀγόρια, καὶ ἀρχοντόπουλα μάλιστα, ἀρπάζονται ἄωρα. Ἀκόμη καὶ τ' ἀρχοντοκόριτσα εὐκολώτερον ἀποθνήσκουν –ἂν καὶ τόσον σπάνια μεταξὺ τοῦ φύλου– παρ' ὅσον τὰ ἀπειράριθμα θηλυκὰ της φτωχολογιάς. Τὰ κορίτσια τῆς τάξεως ταύτης εἶναι τὰ μόνα ἐφτάψυχα!

Φαίνονται ώς νά πληθύνωνται ἐπίτηδες, διὰ νά κολάζουν τοὺς γονεῖς των, ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἤδη. Ἄ! ὅσον τὸ συλλογίζεται κανεὶς, «ψηλώνει ὁ νοῦς του»!

.....

Τὴν στιγμήν ἐκείνην, ἄρχισε τὸ θυγάτριον νά βήχη καὶ νά κλαυθμυρίζῃ. Ἡ γραῖα ἀφοῦ εἶχε συλλογισθῆ ὅλα τ' ἀνωτέρω, ὅσον καὶ ἂν εἶχεν ἐξαφθῆ ἀπὸ τὰ κύματα τῶν ἀναμνήσεων, ἠσθάνθη αἴφνης ζάλην, ἀπὸ τὸν σάλον οἰονεὶ καὶ τὴν ναυτίαν τῆς ζωῆς της καὶ ἄρχισε νά ναρκώνεται, κ' ἐνύσταζεν ἀκραπήτως.

Τὸ μικρὸν κοράσιον ἐβηχε κ' ἔκλαιε κ' ἐθορύβει «ὡς νά ἦτον μεγάλος ἄνθρωπος». Ἡ μάμμη τοῦ ἐσκίρτησεν, ἐστράφη, κ' ἔχανε πάλιν τὸν ὕπνον της.

Ἡ λεχῶνα ἐκοιμάτο βαθέως, καὶ οὔτε ἤκουσε τὸν βῆχα καὶ τὰ κλαύματα.

Ἡ γραῖα ἤνοιξε βλοσυρὰ ὄμματα, κ' ἔκαμε χειρονομίαν ἀνυπομονησίας καὶ ἀπειλῆς.

- Ἔ! θὰ σκάσης; εἶπε.

Τῆς Φραγκογιαννοῦς ἄρχισε πράγματι «νά ψηλώνῃ ὁ νοῦς της». Εἶχε «παραλογίσει» ἐπὶ τέλους. Ἐπόμενον ἦτο, διότι εἶχεν ἐξαρθῆ εἰς ἀνώτερα ζητήματα. Ἐκλινεν ἐπὶ τοῦ λίκνου. Ἐχῶσε τοὺς δυὸ μακροῦς, σκληροῦς δακτύλους μέσα εἰς τὸ στόμα τοῦ μικροῦ, διὰ νά «τὸ σκάση».

Ἦξευρον ὅτι δὲν ἦτο τόσον συνήθεια «νά σκάζουν» τὰ πολὺ μικρὰ παιδία. Ἀλλ' εἶχε «παραλογίσει» πλέον. Δὲν ἐνόει καλὰ τί ἔκαμνε, καὶ δὲν ὠμολόγει εἰς ἑαυτὴν τί ἤθελε νά κάμῃ.

Καὶ παρέτεινε τὸ σκάσιμον ἐπὶ μακρόν· εἶτα ἐξάγουσα τοὺς δακτύλους της ἀπὸ τὸ μικρὸν τοῦ ὁποίου εἶχε κοπή ἢ ἀναπνοή, ἔδραξεν ἐξωθεν τὸν λαιμὸν τοῦ βρέφους, καὶ τὸν ἔσφιγγεν ἐπ' ὀλίγα δευτερόλεπτα.

Αὐτὸ ἦτο ὅλον.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν εἶχεν ἐνθυμηθῆ τὴν στιγμὴν ἐκείνη τὸ ὄνειρον τῆς Ἀμέρσας, τὸ ὁποῖον αὕτη ἔλθοῦσα πρὸ μιᾶς ὥρας, μεταξύ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου λαλήματος τοῦ πετεινοῦ, εἶχε διηγηθῆ εἰς τὴν μητέρα της!

Εἶχε «ψηλώσει» ὁ νοῦς της!

ΣΤ΄

Ἀφοῦ ἡ Ἀμέρσα εἶχε χάσει τὸν ὕπνον της, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς οἰκίας τῆς λεχῶνας καὶ εἶχε πλαγιάσει πάλιν, χωρὶς νὰ κοιμηθῆ, εἰς τὸ πλάγι τῆς μικρᾶς ἀδελφῆς της, ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθησε νὰ σκέπτεται καὶ πάλιν τὸν ἀδελφόν της, τὸν δυστυχῆ καὶ ἔνοχον ἐκεῖνον. Ἐκτοτε, μετὰ τὸ πῆδημα ἀπὸ τῆς κλαβανῆς καὶ τὴν ἀπόδρασίν του, δὲν τὸν εἶχεν ἰδεῖ πλέον. Οἱ χωροφύλακες τὸν κατεζήτησαν ἐπὶ ἡμέρας, ἀλλ' οὐδαμοῦ τὸν εὔρον.

Εὐθύς τότε μετὰ τὰς ἐρωτήσεις τῶν χωροφυλάκων, εἰς τὰς ὁποίας ἀπήντησεν ὅπως ἀπήντησεν ἡ Ἀμέρσα, ἅμα ἔφθασεν ἡ μήτηρ εἰς τὴν οἰκίαν, ἠῦρε τὴν κόρην τυλιγμένην εἰς τὸ πάπλωμα, κάτω νεύουσαν, καὶ πολὺ χλωμὴν ἐκ τῆς λιποθυμίας τὴν ὁποίαν εἶχε φέρει ἡ ροὴ τοῦ αἵματος.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἑνὸς χωροφύλακος, ἐκεῖνου τὸν ὁποῖον εἶχε ἀνατρέψει φεύγων ὁ Μοῦρος, «γερόντισσα, ποῦ εἶν' ὁ γυιόκας σου», δὲν εἶχεν ἀπαντήσῃ ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ἄλλ' ὁ ἄλλος, ὅστις ἐφαίνετο ἀνθρωπινώτερος, μὲ ἤρεμον τόνον εἶπε:

- Κοίταξε, κυρά, τί ἔχ' ἡ κόρη σου. Μᾶς λέει πὼς εἶναι ἄρρωστη.

- Ἄρρωστη εἶναι! πὼς νὰ μὴν εἶναι! ἀπήντησε μεθ' ἐτοιμότητος ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ἐπῆρε φρίξην ἀπ' τὰ καμώματα ἐκεῖνου τοῦ προκομμένου, τοῦ γυιοῦ μου... Κοιτάξτε, παιδιά!... ἀνίσως τὸν πιάσετε, νὰ μὴν τὸν τυραγήσετε πολὺ...

- Τὸν εἶδες πουθενὰ νὰ τρέχει; Κατὰ ποῦ ἔκαμε;

- Τὸν εἶδ' ἀπ' ἀλάργα!... Ἔκαμε κατὰ τὰ Πηγάδια, πέρα στ' Ἀλώνια.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐψεύδετο διπλά. Δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν Μοῦρον, ἀλλ' ἦτο βεβαία ὅτι αὐτὸς θὰ ἐτράπη κατὰ τὴν διεύθυνσιν τὴν ἀντίθετον ἣς αὐτὴ ἔλεγε, κατὰ τὰ Κοτρώνια, ἄνωθεν τῆς οἰκίας, πρὸς ἀνατολὰς, ἐκεῖ ὅπου ἦτον μαθημένος ἀπ' τὰ μικρὰ του χρόνια νὰ κυνηγᾷ τὶς κουκουβάγιες.

Οἱ δυὸ ἄνδρες ἀπήλθον δρομαῖοι. Ὁ εἷς, φεύγων, ἔρριψε τελευταῖον φιλύποππον βλέμμα ὀπίσω διὰ τῆς ἡμιανοικτῆς θύρας.

Ἡ Χαδούλα ἔκλεισε τὴν θύραν. Συγχρόνως δὲ ἤνοιξε τὸ παράθυρον.

- Μ' ἐμαχαίρωσε, μάννα! ἐστέναξε μετὰ πόνων ἡ Ἀμέρσα, αἰσθανθεῖσα τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος τὸ εἰσρεῦσαν διὰ τοῦ ἀνοιχθέντος παραθύρου πλησίον τῆς, καὶ συνελθοῦσα ἐκ τῆς λιποθυμίας.

Συγχρόνως δὲ ἀπέρριψε τὸ πάπλωμα, κ' ἐφάνη αἱματωμένη ἡ φανέλα τὴν ὁποῖαν ἐφόρει ἔξωθεν τοῦ ὑποκαμίσου.

- ὦ! ἄχ! ὁ φονιάς!... ὁ Θεὸς κ' ἡ γῆς νὰ τὸν εὕρη! κατηράσθη ἰδοῦσα τὸ αἷμα ἢ μάννα τῆς.

Καὶ ἄρχισε νὰ ψαύη τὴν κόρην, καὶ νὰ ζητῆ νὰ σταματήσῃ τὸ αἷμα, καὶ νὰ ἐπιδέσῃ τὴν πληγὴν. Ἀφῆρσε τὴν φανέλαν, ἐξέσυρε τὴν χερίδα τοῦ ὑποκαμίσου, κ' ἐφάνη ὁ δεξιὸς βραχίον τῆς Ἀμέρσας, ἰσχνὸς καὶ ὑπώχρος ἀλλὰ καλοδεμένος καὶ νευρώδης.

Τὸ τραῦμα ἦτο μᾶλλον ἐπιπόλαιον, ἀλλ' οὐχ ἦτον τὸ αἷμα ἔρρεε. Ἡ Χαδούλα μετεχειρίσθη ὅ,τι ἴσχειμον ἐγνώριζεν, ἴσως τὸν «αἰμοστάτην» ἃν εἶχε, κ' ἐπέδεσε τὴν πληγὴν. Μετ' ὀλίγον ἔπαυσε τὸ αἷμα.

Ἡ Ἀμέρσα εἶχεν ἀδυνατήσῃ ὅπως οὖν, ἀλλ' ἦτο ἰσχυρά, θαρραλέα καὶ δὲν ἐφοβεῖτο. Πράγματι μετ' ὀλίγας ἡμέρας, χάρις εἰς τὰς φροντίδας τῆς μητρὸς τῆς, ἐπουλώθη τὸ τραῦμα.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ποτὲ δὲν θὰ ἐκάλει τὸν ἰατρόν. Δὲν ἤθελε νὰ γνωσθῆ ὅτι ὁ υἱὸς τῆς εἶχε μαχαίρωσῃ τὴν ἀδελφὴν του. Εἰς ὅλας τὰς καλοθελητρίας μεταξύ τῶν γειτονισσῶν, ὅσαι τὴν

ήρώτων, πότε μετὰ προσπορητῆς ἀγανακτίσεως, πότε μετὰ γέλωτος βεβιασμένου, διέψευσεν ὅτι ὁ Μοῦρος εἶχε τραυματίσει τὴν κόρην τῆς. Ἐνδιεφέρετο πρὸ πάντων νὰ μάθῃ ἂν ὁ Μιχάλης θὰ ἐγλύτωνεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν χωροφυλάκων, καὶ ἄς ἐπήγαιεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Τῷ ὄντι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐμβαρκάρισε κρυφὰ τὴν νύκτα, μὲ ἓν πλοῖον, ὡς ναύτης, κ' ἔφυγεν ἀπὸ τὴν νῆσον. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Λιμεναρχείου ἦτον βολικὸς καὶ καλοπροαίρετος ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν ναυτολογήσῃ. Ἦτο δὲ τότε ὁ Μοῦρος σχεδὸν εἰκοσαετῆς, ἡ δὲ Ἀμέρσα ἦτο μόλις δεκαεπτὰ ἐτῶν.

Παρήλθε χρόνος ἐωσότου ἡ οἰκογένεια λάβῃ εἰδήσεις περὶ τοῦ φυγάδος. Τέλος, μετὰ ἔτος καὶ πλέον, ἠκούσθη μία ἀόριστος φήμη, ὅτι ὁ Μοῦρος διέπραξε φόνον ἐντὸς τοῦ πλοίου, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρμένιζε. Αἱ ἀδελφαὶ του, ὅταν τὸ ἤκουσαν, εἰς τὸν κόσμον εἶπαν ὅτι δὲν ἤξεύρουν τίποτε, καὶ ὀλοψύχως ἠύχοντο νὰ ἦτο ψευδὴς ἡ φήμη. Ἀλλ' ἡ μήτηρ ἐνδομύχως ἐπίστευεν εἰς τὸ ἀληθὲς τῆς εἰδήσεως.

Ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον, ἔλαβον ἐπιστολὴν φέρουσαν τὴν ταχυδρομικὴν σφραγίδα Χαλκίδος. Ὁ Μιχάλης ἐγράφεν ἀπὸ τῶν εἰρκτῶν τῆς πόλεως ἐκείνης. Κατὰ σχῆμα πρωθύστερον, ἐξετραγῶδει ἐν πρώτοις τὰ βάσανά του καὶ τὰ πάθη του εἰς τὰ βουδρούμια τοῦ βενετικοῦ φρουρίου. Εἶπα, μετὰ συντριβῆς καρδίας, ἀλλὰ μὲ διαφορουμένας φράσεις καὶ οἰονεὶ μεταξὺ τῶν γραμμῶν, ἐξωμολογεῖτο ὅτι ἴσως νὰ ἐφόνευσε πράγματι τὸν ἄνθρωπον, τὸν γερο-Πορταῖτην, τὸν λοστρόμον τοῦ πλοίου, ἀλλὰ χωρὶς καλὰ νὰ τὸ ἐννοήσῃ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. (Πράγματι, δὲν θὰ ἤθελε νὰ τὸν εἶχε φονεύσει). Ὁ ἐχθρὸς τὸν ἔβαλεν, αὐτὸς δὲν ἔπαιε τίποτε, τὸ φονικὸ ἔγινε στὸν καυγᾶν ἐπάνω. Αὐτὸς εἶχεν εὐρεθῆ «εἰς βρασμὸν ψυχῆς». Ἀπεδείχθη μάλιστα ὅτι ἡ μάχαιρα ἦτον «τοῦ παθόν». Ἴσως νὰ εἶχεν ἀποσπάσει, ἀλλὰ δὲν ἐνθυμεῖτο πῶς, τὴν μάχαιραν ἀπὸ τὴν μέσσην του θύματος. Αὐτὸς ἐπίστευεν ὅτι τοῦ τὴν εἶχεν ἀρπάσει μᾶλλον ἀπὸ τὴν χεῖρα.

Εἶπα καὶ πάλιν ἐπανήρχετο εἰς τὰ βάσανά του, ὅσα ὑπέφερε δυὸ μῆνας τώρα, εἰς τὰς φυλακάς. Ἀκολουθῶς ἐπεκαλεῖτο τὴν φιλοσοργίαν τῆς μητρὸς του, καὶ τὴν ἐξώρκιζε «νὰ σηκωθῇ, –τὸ δίχως ἄλλο– νὰ πάῃ νὰ βρῇ τὴν Πορταῖτινα», τὴν χήραν τοῦ φονευθέντος καὶ τὴν θυγατέραν

του, και να τας παρακαλέση μετὰ δακρύων, «να κάμη νόμο-τρόπο», να τας καταφέρη ὅπως αἱ ἴδιαι ζητήσουν τὴν ἀθώωσιν τοῦ φονέως!

«Νὰ σηκωθῆς, μάννα, νὰ μπαρκάρης, νὰ πᾶς πέρα, στὴν Πλατάνα, νὰ τὴν περικαλέσης, τὴν Πορταῖτινα, ὡς καθὼς και τὴν κόρη της, τὴν Καρίκλεια, νὰ τίς καταφέρης νὰ ζητήσουν νὰ βγῶ ἀθῶος, κ' ἐγὼ νὰ γίνω παιδί τους, νὰ πάρω και τὴν Καρίκλεια γυναῖκα μου, χωρὶς προῖκα, και νὰ ζήσουμε καλά κι ἀγαπημένα ὅλοι μας... Καὶ νὰ δοῦν πῶς ἐγὼ θὰ τὴν ἀγαπῶ, τὴν Καρίκλεια, και πῶς θὰ τὴν ἔχω τὴν πεθερά μου, νὰ δουλεύω σὰ σκλάβος νὰ τίς ζωοθρέφω, μὲ πολλὰ καλά, γιατί ἐγὼ εἶμαι ἄξιος και μπορῶ νὰ βγάλω λεπτὰ...». Περαιῶν ὁ φονεὺς, ἐπανήρχετο ἐκ τρίτου εἰς τὰ βάσανά του, και ὑπέσχετο ὅτι, ἅμα ἐξέλθη τῶν φυλακῶν, θὰ φέρη πολλὰ ὠραία πράγματα και στολίδια, διὰ νὰ προικίσῃ τὰς δυὸ ἀδελφάς του, ἀκόμη και κοῦκλες και παιγνίδια διὰ τὰ μικρὰ κοράσια τῆς μεγάλης ἀδελφῆς του, τῆς Δελχαρῶς.

Λοιπὸν δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν ἐδίστασεν. Ἐχρεώθη ὀλίγα χρήματα, δοῦσα ἐνέχυρον ὅ,τι ἀσημικὸν εἶχε, κ' ἐμπαρκάρισε, κ' ἐπέρασε πέρα εἰς τὴν ἀντικρινὴν νῆσον, εἰς τὸ χωρίον Πλατάναν, κ' ἐπήγε νὰ εὔρη τὴν Πορταῖτιναν. Ἀλλὰ παράδοξον εἶναι ὅτι, μὲ τὴν εὐγλωπίαν της τὴν περιπαθῆ, μὲ τὴν στωμυλίαν της τὴν γυναικείαν, μὲ τὰ χίλια ψεύματα ὅσα ἤξευρεν –ἦτο δὲ τότε ἡ Φραγκογιαννοῦ 55 ἐτῶν, ἀλλ' ἀκμαία γυνὴ και μὲ ζωηροὺς χαρακτήρας– κατῶρθωσε νὰ πείσῃ τὴν γραῖαν, τὴν χήραν του φονευθέντος (σημειώσατε ὅτι ἡ μήτηρ και ἡ κόρη ἔδωκαν και ξενίαν ἀκόμη εἰς τὴν μητέρα τοῦ φονέως), νὰ τὴν πείσῃ, λέγω, καταβάλλουσα τὰ ἐξοδα τοῦ ταξιδίου αὐτῆς, ν' ἀπέλθωσιν ὁμοῦ εἰς τὴν Χαλκίδα, μὲ σκοπὸν νὰ ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινου πλησίον τῆς Εἰσαγγελίας, τοῦ Δικαστηρίου και τῶν Ἐνόρκων ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς ἢ τῆς ἀθώωσης τοῦ ὑποδίκου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κόρην, «τὴν Καρίκλειαν», αὕτη ἐδήλωσεν ὅτι ἐκδίκησιν δὲν ἐπιζητεῖ, ἐπειδὴ «ὁ πατέρας της δὲν ἔρχεται πίσω», μόνον ποτὲ δὲν θὰ θέλησῃ τὸν φονέα ὡς ἄνδρα της· προτιμᾷ νὰ μένη ἀνύπανδρη εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐπήγαν ὁμοῦ, αἱ δυὸ γραῖαι, κ' ἔμειναν εἰς Χαλκίδα τρεῖς μῆνας, κατοικοῦσαι εἰς τρώγλην, εἰς ἓνα τουρκόσπιτον – κοντὰ εἰς τὰ Ἑβραϊκά, παρὰ τὴν Ἄνω Πύλην τοῦ φρουρίου. Καὶ καθημερινῶς ἡ Χαδοῦλα ἐπήγαινε εἰς τὰς εἰρκτάς, τὰς πρωινὰς ὥρας, κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν

φυλακισμένων, συνοδευομένη συνήθως από την Πορταΐταιναν, ἥτις ὁμως ἐκάθητο ἀντικρὺ τῆς εἰρκτῆς κ' ἐπερίμενε, μὴ θέλουσα νὰ ἰδῆ κατὰ πρόσωπον τὸν φονέα. Διερχόμενοι ἔξω ἀπὸ τὸν μέγαν καὶ ἄκοιμνον παλαιὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔκαμναν τὸν σταυρὸν των, καὶ ἡ μήτηρ ἔφερεν εἰς τὸν ὑπόδικον σιμίθια καὶ σῦκα καὶ σαρδέλες, καὶ καπνὸν διὰ τὴν πίπταν του. Καὶ μέσα εἰς τὴν βαθεῖαν τσέπην τοῦ φουστανιοῦ της, κρυφά, εἶχε χωμένην μικρὰν φιαλίδα μὲ ρώμι ἢ ρακί, πρὸς παρηγορίαν τοῦ φυλακισμένου.

Ἀλλὰ δις ἢ τρίς τῆς ἐβδομάδος διὰ τῆς Ἄνω Πύλης τοῦ φρουρίου ἐξήρχοντο κ' ἔβλεπαν κρεμάμενα ἐκεῖ, εἰς τὸν σκοτεινὸν πυλῶνα, τὴν κνήμην τοῦ «Ἕλληνοσ γίγαντος», καὶ τὸ «τσαροῦχι του», τεραστίου μεγέθους, ἐπιφυλαπτόμενοι, ὅταν θὰ ἐπανέκαμπτον μὲ τὸ καλὸν εἰς τὴν πατρίδα, νὰ διηγῶνται κ' αἱ δυὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τὰ ἐγγόνια των. Εἶπα διηθύνοντο κατὰ τὴν συνοικίαν Σουβάλαν, ἢ κατὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον, κ' ἐπεσκέπτοντο τὸν Εἰσαγγελέα, ὅστις διὰ τοῦ γραφέως του τὰς ἀπεδίωκε, καὶ τοὺς δικαστὰς, οἵτινες ἐνίοτε κατεδέχοντο νὰ γελῶσι μαζὶ των.

Τέλος ὅταν ὠρίσθη ἡ δίκη, ἐζήτησαν νὰ πλησιάσουν τοὺς ἐνόρκους, οἵτινες εἶχον ἔλθει, ἄλλοι φουστανελάδες, ἀπὸ τὰ ὄρεινὰ χωρία, ἄλλοι βρακάδες, ἀπὸ τὰς νήσους καὶ τὰ παραθαλάσσια. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ὑπέσχετο χιλίων λογιῶν δῶρα εἰς ὅλους, καὶ θὰ ἦτον ἱκανὴ νὰ τὰ δώσῃ, ἂν εἶχε· μοσχάτα κρασιά, ὠραῖα λάδια «κεχριμπάρι», ἀστακοουρές, παστὰ κεφαλόπουλα, αὐγοτάραχα, ξεροχτάποδα, ἐκλεκτὰ σῦκα, καὶ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ παράγῃ ἡ νῆσος της.

Εἰς ἓνα τῶν ἐνόρκων, ἄνθρωπον κίτρινον καὶ βήχοντα, ὅστις ἐφαίνετο νὰ πάσχη, ὑπέσχεθη αὐτῇ νὰ τὸν ἰατρεύσῃ, μ' ἓνα μαντζουνὶ ποῦ ἤξευρεν. Ὅλ' αὐτὰ δὲν ἴσχυσαν, καὶ ὁ φονεὺς κατεδικάσθη εἰς εἰκοσαετῆ δεσμὰ. Ἐναυάγησαν ὅλα τὰ σχέδια, ὡς καὶ αὐτῇ ἡ συμπεθερίᾳ μεταξὺ τῆς μητρὸς τοῦ φονέως καὶ τῆς χήρας τοῦ θύματος.

Τώρα ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ τὰ ὀλίγα χρήματά των εἶχον ἐξαντληθῆ, καὶ ὅσα εἶχον κομίσει μεθ' ἑαυτὸν καὶ ὅσα εἶχε στείλει ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἄμέρσα ξενοδουλεύουσα καὶ ὑφαίνουσα εἰς τὴν πατρίδα. Ἀφοῦ ἡ Φραγκογιαννοῦ μάτην παρεκάλεσεν

ὅσα πλοῖα ἔβλεπεν ἐτοιμαζόμενα νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον ἢ πρὸς τὴν Ἰσθμιαίαν, νὰ παραλάβωσιν τουλάχιστον τὴν Πορταΐταιναν, ὡς γεροντοτέραν καὶ ἀσθενεστέραν –αὐτὴ διὰ τὸν ἑαυτὸν της εἶχε τὸ σχέδιον της– ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ διάφοροι κυβερνήται ἀπήτουν ὄχι μόνον τὸν ναῦλον, ἀλλὰ νὰ ἔχη καὶ τροφίμα ἢ ἐπιβάτης, καὶ ἂν τὴν ἄφηναν εἰς τὴν Στυλίδαν ἢ τοὺς Ὠρεοὺς, ἃς κάμῃ καλὰ νὰ εὖρῃ πλοῖον διὰ τὴν πατρίδα της – ἐξεμυστηρεύθη τὸ σχέδιόν της εἰς τὴν Πορταΐταιναν.

- Ἐγὼ, εἶπεν, εἶμαι ἰκανὴ νὰ πάω στεριά, μὲ τὰ ποδάρια μου, ἀποδῶ ὡς τὴν Ἁγίαν Ἄνναν –λένε πῶς εἶναι δυὸ μέρες δρόμος– κ' ἐκεῖ θὰ βροῦμε τὸ ταχύπλο, τὸ δικό μας πού θὰ μᾶς γνωρίσῃ ὁ καπετὰν Πετσερέλος, ὁ ταχυδρόμος, καὶ θὰ μᾶς πάρῃ. Τὰ ἐξοδά μου στὸ δρόμο θὰ τὰ οικονομήσω μαζεύοντας βότανα, χορτάρια, καὶ ἀγριολάχανα, καὶ ὅποια χριστιανὴ βρῶ κ' ἔχη τὸ παιδί της ἄρρωστο, ἢ τὸν ἄνδρα της, θὰ τῆς κάμω ψευτογιατρικὰ νὰ βοηθήσω τὸν ἄνθρωπό της, νὰ τὴν ὑποχρεώσω... Μπορεῖς ἐσύ; Βαστοῦν τὰ κότσια σου;

- Τί θὰ κάμω; μπορῶ, δὲν μπορῶ, ἀπήνητησεν ἡ Πορταΐταινα. Καλύτερα νὰ πᾶμε συντροφιά, ὅπως ἤρθαμε.

Κ' ἐξεκίνησαν. Ἡ Χαδοῦλα ἔκαμεν ὅπως εἶπε, μόνον πῶς ἀργοπόρησαν περισσότερον εἰς τὸν δρόμον, ἔνεκα τῆς βραδυτορίας τῆς Πορταΐταινας. Κ' ἐπέτυχεν μάλιστα ὑπὲρ τὰς ἐλπίδας της. Ὅταν, μετὰ μίαν ἐβδομάδα, ἐφθασεν εἰς τὴν πατρίδα, εἶχε καὶ περρίσειμα ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν. Ἐφερεν εἰς τὴν οἰκίαν της, ἐξ ὅσων τῆς ἔδιδον δι' ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών της, ἕναν σάκκον μὲ σίτον, ὡς μίαν ὀκτὼν τυρίου, δυὸ ὄρνιθας, ἕνα μάλλινο χράμι, τὸ ὅποιον τῆς ἐχάρισαν, καὶ ὀλίγας δραχμᾶς μετρητά. Ἐκ τούτων ἐπλήρωσε γενναιοφρόνως καὶ τὸ ναῦλον τῆς Πορταΐταινας, διὰ νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἐστίαν της.

Ὅλα ταῦτα τὰ ἐνθυμεῖται καλῶς ἡ Ἀμέρσα, ἐπειδὴ ἡ μάννα της δὲν εἶχε παύσει νὰ τὰ διηγῆται ἔκτοτε. Τώρα, εἶχον παρέλθει δώδεκα ἔτη, ὁ ἀδελφός της εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς, ὁ πατήρ της πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποθάνει, ὁ Σταθαρός καὶ ὁ Γιαλῆς δὲν ἐπανήλθον ποτὲ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, ὁ μικρὸς ὁ Γιωργάκης κ' ἐκεῖνος εἶχε πάρει μεγάλα πέλαγα, ἡ Κρινιώ καὶ αὐτὴ εἶχε

μεγαλώσει, ή Δελχαρώ είχε γεννήσει και πάλιν κόρην, κι αυτή, ή Αμέρσα, είχε μείνει γεροντοκόρη.

Ζ'

Άκρα σιγή και ήσυχία επέκράτησεν εντός του σκοτεινού θαλάμου, μετά τον τελευταίον βήχα και τον κλαυθμυρισμόν του θυγατρίου, τὰ ὁποῖα τόσον ἀποτόμως διεκόπησαν. Ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶχε κύψει τὸ πρόσωπόν της, και εἶχε στηρίξει με τὰς δυὸ χεῖρας τὸ μέτωπον, και εἶχε παύσει νὰ σκέπτεται. Τῆς ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἔζη πλέον. Οὔτε ή πνοή της ἠκούετο. Πᾶς θόρυβος εἶχε παύσει. Οὔτε φλόξ ἔβρεμεν εἰς τὴν ἐστίαν, οὔτε βόμβος ἠκούετο, και τὸ ἡμίκαυστον φητίλιον τοῦ λύχνου ἔφεγγε θλιβερώς. Ἡ μικρὰ κανδήλα πρὸ πολλοῦ εἶχε σβήσει εἰς τὸ εἰκονοστάσιον, και αἱ μορφαὶ τῶν ἀγίων δὲν ἐφαίνοντο πλέον.

Αἴφνης ή λεχῶνα ἐξύπνησε μετὰ τιναγμοῦ, ἐν μέσῳ, τῆς ἄκρας ἡρεμίας.

- Τ' εἶναι μάννα; εἶπε.

Ἡ μήτηρ της βλοσυρά, και ὡς ἐν φρεναπάτη, τὴν ἐκοίταξεν εἰς τὸ φῶς τοῦ λυχναρίου.

- Τ' εἶναι! εἶπε, τίποτα. Ξύπνησες;

- Μοῦ φάνηκε πῶς κάτι εἶπες... πῶς μ' ἐφώναξες, μες στὸν ὕπνο μου.

- Ἐγώ;... ὄχι. Τ' αὐτιά σου κάμανε.

- Τί ὥρα νὰ εἶναι, μάννα;

- Τί ὥρα; ξέρω ἄγω;... Τόσες φορές λάλησε και ξαναλάλησε τ' ὀρνίθι.

- Και σὺ δὲν ἐκοιμήθης, μάννα;

- Έχόρτασα τὸν ὕπνο καλά... Τρύπησε τὸ πλευρό μου, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἥτις δὲν εἶχε κλείσει ὄμμα. Ὅπου εἶναι θὰ φέξη.

Ἡ λεχῶνα ἐχασμήθη, κ' ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ στόματος. Συγχρόνως δὲ ὕψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον ἀντίκρυζεν.

- Ἔχει σβήσει τὸ καντήλι, μάννα· δὲν τὸ ἄναβες;

- Δὲν τὸ ἀγροίκησα, θυγατέρα, εἶπεν ἡ γραῖα· ἐκοιμώμουν βαθιά.

- Καὶ τὸ παιδί κοιμᾶται, βλέπω, ἤσυχα. Πῶς τὸ ἔπαθε;

- Ἡσύχασε κι αὐτὸ τώρα πλιά, εἶπεν ἡ γραῖα.

- Κ' ἐμένα μου πονεῖ τὸ βυζί μου, εἶπεν ἡ λεχώ· ἄρχισε νὰ κατεβάζη πολὺ τώρα. Ἦθελα νὰ ἦτον ξυπνητὸ νὰ τὸ βύζαινα.

- Ἔ! τί νὰ γίνῃ...Θὰ βροῦμε κανένα παιδί, εἶπεν ἡ γραῖα.

- Τί λές, μάννα;

Ἡ γραῖα δὲν ἀπήντησεν. Ἦθελε κάτι νὰ εἶπη. Δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπη.

- Δὲν κάνεις τὸν κόπο ν' ἀνάψῃς τὸ καντήλι, μάννα;

- Ἄν θέλῃς, σηκώσου σὺ κι ἄναψε τό· δὲν ἔχω χέρια...

- Πῶς!

- Πιάστηκε πλιά τὸ χεράκι μου.

- Τί λές; Σὲ καλὸ σου, μάννα· ἐγὼ ποὺ δὲν ἔχω πάρει εὐχή, κάνει ν' ἀνάψω τὸ καντήλι;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθὼς εἶπε «πιάστηκε τὸ χεράκι μου», ἐπανήλθεν πρώτην φορὰν εἰς τὸν νοῦν τῆς γραίας τὸ ὄνειρον τῆς Ἀμέρσας.

Δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, καὶ ἔπνιξεν εἰς τὰ στήθη τῆς βαθὺν λυγμόν.

- Τί ἔχεις, μάννα;

Καὶ ἡ λεχὼ ἐπήδησε κάτω ἀπὸ τὴν χαμηλὴν κλίνην.

- Δὲν εἶναι καλὰ τὸ παιδί;

Φωναὶ καὶ σπαραγγὸς καὶ κλαύματα ἠκούσθησαν. Ἡ μήτηρ εὗρισκε τὸ θυγάτριόν της νεκρὸν ἐντὸς τοῦ λίκνου.

Ἀπὸ τὸν θόρυβον, ἐξύπνησεν εἰς τὸ διπλανὸν χώρισμα ὁ Κωνσταντῆς, ὅστις εἶχε χορτάσει καλὰ τὸν ὕπνον.

- Τ' εἶναι; ἔκραξε τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐχασμήθη, ἐτανύσθη, ἐτινάχθη, κ' ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου.

- Βρέ! τί κάνετε σεῖς;... Θὰ σηκώσετε τὸν κόσμον στὸ ποδάρι...Μήγαρίς μας ἀφήνετε, μπάρεμ, νὰ πάρουμ' ἓνα ὕπνο ἀπ' τὶς φωνές σας;

Κανεὶς δὲν ἀπήντησεν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Κωνσταντῆ. Ἡ σύζυγός του ἔκυπτε, πνίγουσα τοὺς λυγμούς της, ἐπὶ τοῦ λίκνου. Ἡ πενθερά του ἐκάθητο, συνάπτουσα τὰς χεῖρας, αἰνιγματώδης, σφιγγουσα τοὺς ὀδόντας, μὲ ἀπλανές τὸ βλέμμα. Μετὰ τὸν πρῶτον ἀκούσιον λυγμόν της, δὲν εἶχεν ἐκβάλει πλέον ἄλλην φωνήν.

- Τί! ...πέθανε τὸ παιδί; Βρέ!...ἔκαμεν ὁ Κωνσταντῆς, μείνας μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα.

Εἶτα προσέθηκε:

- Γιὰ τοῦτο ἔβλεπα κάτι ἀνάποδα ὄνειρα, ζάβαλε!...

Ἡ Δελχαρῶ, ἀνακύψασα πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τοῦ λίκνου, συνέχουσα τοὺς λυγμούς της, εἶπε:

- Μάννα, δὲν θὰ φέρῃς τὰ ρουχάκια του, νὰ τ' ἀλλάξουμε;... Ποῦ εἶν' ἡ Ἀμέρσα;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν ἀπήντησε.

- Ποῦ εἶναι ἡ Ἀμέρσα, μάννα; ἐπανέλαβε, ψαύσασα τὸν ἀγκῶνα τῆς μητρός της ἡ Δελχαρῶ.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνετινάχθη ὡς νὰ τὴν ἔθιξεν ἄκανθα ἢ κέντρον νάρκης.

- Ἡ Ἀμέρσα, ποῦ εἶναι; στὸ σπίτι μας... ἀπήντησε.

- Δὲν εἶχεν ἔρθει ἔδῳ ἡ Ἀμέρσα; Μοῦ φάνηκε πῶς ἄκουσα τὴ φωνὴ τῆς μὲς στὸν ὕπνο μου, εἶπεν ἡ λεχώνα.

- Ἄς πάη νὰ τὴν φωνάξῃ, εἶπεν ἡ γραῖα, νεύουσα μὲ τὸν κανθὸν τοῦ ὄμματός τῆς πρὸς τὸν γαμβρόν τῆς.

- Κωνσταντῆ, πᾶς νὰ φωνάξῃς τὴν Ἀμέρσα; εἶπεν ἡ λεχώ πρὸς τὸν σύζυγόν τῆς.

- Πάω. Ἀκοῦς, λέει!... Ὦχ! κρίμα, ζάβαλε!... Καλὰ ποὺ τὸ βαφτίσαμε κιόλας.

Ὁ Νταντῆς ἔκυψεν εἰς τὸ πάτωμα τοῦ μικροῦ προδόμου εἰς τὸ σκότος, ψηλαφῶν νὰ εὔρη τὰ παλιοπάπουτσά του νὰ τὰ φορέσῃ. Ἐκαμνε μικρὸν θόρυβον, κρούων διάφορα ζεύγη παλαιῶν τσόκαραν πρὸς ἄλληλα καὶ ἐπὶ τῶν σανίδων τοῦ πατώματος.

- Ποῦ εἶναι τὰ παλιοκατσάρια μου; εἶπε.

Τέλος ἐφόρεσεν ἓν ζεῦγος πατημένων γυναικείων ἐμβάδων, τὰς ὁποίας εὗρε, καὶ αἵτινες ἐκάλυπτον μόνον τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ μέρος τοῦ ταρσοῦ, ἀφήνουσαι ἔξω ὅλην τὴν πτέρναν. Ἄλλον θόρυβον ἔκαμε διὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν, μὴ εὐρίσκων εἰς τὸ σκότος τὸν σύρτην οὔτε τὸ μάνδαλον. Ἀφοῦ ἤνοιξε τὴν θύραν, ἐπανῆλθεν αἴφνης ὀπίσω.

- Ἀκοῦς, Δελχαρῶ, εἶπε, τῆς Ἀμέρσας μονάχα νὰ πῶ νὰ ῥθῆ καὶ τὸ Κρινιῶ μαζί; Τί λὲς ἐσύ, πεθερά;

Καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνυπόμονος:

- Πήγαινε τώρα, τί φέρνεις γύρο; Ἄς ἐρθῆ ὅποιος ἐρθῆ!

Ἡ Δελχαρῶ ἐθρήνει ἤρεμα κύπτουσα ἐπὶ τοῦ λίκνου. Ὁ Νταντῆς πρὶν ἐξέλθῃ, ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸ λίκνον καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του.

- Ἄχ! κρίμα, ζάβαλε! εἶπε... Κ' ἔβλεπτα κάτι ὄνειρα!... βρὲ παιδιά!

Κ' ἐξῆλθε δρομαῖος.

Η΄

Τὴν ἐβδομάδα τῶν Βαΐων, μίαν πρωίαν, ἀπήλθεν ἡ Φραγκογιαννοῦ ὀλομόναχη εἰς τὴν ἐξοχὴν, πρὸς τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα. Ἦθελε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν μικρὸν ἐλαιῶνα, τὸν ὁποῖον ὡς «ψυχομοίρι» εἶχε λάβει ἀπὸ μίαν εὐπορον ὀπωσοῦν κουμπάραν τῆς, ἀποθανοῦσαν ἄκληρον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσφέρει ἐκδουλεύσεις. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλαιῶνος τούτου εἶχε δώσει ὡς προῖκα εἰς τὴν Δελχαρῶ, τὸ ἄλλο ἥμισυ κατεῖχεν ἀκόμη ἡ γραῖα.

Ὀλίγαι ἐβδομάδες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα διηγήθημεν. Οὐδεὶς δυσανάλογος θόρυβος εἶχε γίνῃ διὰ τὸ μικρὸν θυγάτριον τῆς Δελχαρῶς τῆς Τραχήλαινας, τὸ ὁποῖον ἔθαψαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Ἡ μήτηρ τοῦ βρέφους, ἂν καὶ εἶδε τὰ μέλανα τινα σημεῖα περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, δὲν θὰ ἐτόλμα ποτὲ νὰ κάμη λόγον, οὔτε ἄλλος θὰ ἐπίστευε τὸ ἔγκλημα τῆς μητρός τῆς. Προφανῶς τὸ παιδίον εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τὸν κοκκίτην.

Ὁ μόνος ἰατρός, ὅστις ὑπῆρχεν ἀπὸ χρόνων εἰς τὸ χωρίον, ὁ φιλάνθρωπος Βαυαρὸς Β., ἔτυχεν ἀπῶν. Εἶχεν ἀκουσθῆ καὶ πάλιν χολέρα εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν συνήθιζε ν' ἀποστέλλῃ κατ' ἐκλογὴν τὸν ἰατρὸν τοῦτον εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Δήλῳ λοιμοκαθαρηρίου.

Ἀντ' αὐτοῦ ἡ Κυβέρνησις εἶχε στείλει προσωρινῶς ὡς ὑγειονόμον γηραιὸν τίνα ἰατρὸν, τὸν κ. Μ., ὅστις δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη. Ἐν τῷ μεταξύ ὑπῆρχεν εἰς ἀπόφοιτος τῆς ἰατρικῆς, διατρίβων ἐν τῇ νήσῳ. Οὗτος κληθεὶς ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας ὅπως βεβαιώσῃ τὸν θάνατον, ἐκοίταξεν ἐπιπολαίως τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ βρέφους, παρεπονέθη διατὶ νὰ μὴν τὸν φωνάξουν ἐνόσω τοῦτο ἔζη κ' ἔδωκε τὸ «ἐνταφιαστήριον», γράψας «ἐκ σπασμῶδους βηχός».

Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔζησε ζῶν τύψεων, ἀνησυχίας, καὶ μ' ἐξωτερικὸν σχῆμα ὡς νὰ εἶχε τέφραν ἐπὶ τῆς κόμης τῆς ψαρᾶς, τόσον ἐλαφρῶς κυπτὴν καὶ ἀκίνητον ἐτήρει τὴν κεφαλὴν τῆς, καὶ ὡς νὰ ἐφόρει τὴν μακρὰν μαύρην μανδήλαν τῆς ὡς σάκκον μετανοίας. Ὅταν ἐμβῆκεν ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστή, ἄρχισε νὰ συχνάζῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔκαμνε πολλὰς καὶ

βαθείας γονυκλισίας, έμελέτα νά έξομολογηθή, και άνέβαλλεν. Ένήστευεν άνευ έλαιού ξηροφαγοΰσα τās πέντε ήμέρας έκάστης έβδομάδος, και είχε βαστάξει «τρίμερο» τήν πρώτην έβδομάδα και τó μεσοσαράκοστον. Έντρέπετο νά βλέπη τήν κόρη της, τήν Δελχαρώ, και απέφευγε ν' άντικρύση τó βλέμμα της.

Τήν ήμέραν λοιπόν εκείνην, τής έβδομάδας τών Βαΐων, έφθασεν ή Φραγκογιαννού λίαν πρωί εις τήν κορυφήν του ύψηλου πετρώδους λόφου, του άντικρύζοντος έκ δυσμών τήν πολίχνην, και όπόθεν μελαγχολικόν πίπτει τó βλέμμα επί του μικρού κοιμητηρίου, άπλουμένου κάτω, επί ύψηλής θαλασσοπλήκτου λωρίδος γής, με τὰ λευκά μνήματα, και εύθύς φεύγει ζητούν φαιδρότητα και ζωήν εις τὰ γαλανά κύματα, εις τó εύρυν τριπλοΰν λιμένα, και εις τὰ χλοερά, χαρίεντα νησίδια, τὰ φράπτοντα τούτον έξ ανατολών και μεσημβρίας. Έπάνω τής κορυφής εκείνης ίστατο έρημικόν, άποπτον, ώς φανός τήν ήμέραν λάμπων, τó έξωκκλήσιον του Άγίου Άντωνίου. Η Φραγκογιαννού διήλθεν έξωθεν, ποιούσα τó σημείον του Σταυρου, κ' ένώ είχε σκοπόν νά εισέλθη, τήν τελευταίαν στιγμήν έδίστασε, κ' έξηκολούθησε τόν δρόμο της. «Δέν είμαι άξια», είπε μέσα της, «νά μπώ σ' ένα ξωκκλήσι που τόσο συχνά λειτουργιέται... Άς πάω καλύτερα στον Άϊ-Γιάννη τόν Κρυφό».

Μετά τούτο έφθασε εις τόν έλαιώνα, έπεθεώρησεν έν προς έν όλα τὰ έλαιόδενδρα διά νά ιδή άν ήσαν φουκωμένα ήδη. Ήτο ήδη προς τὰ μέσα Άπριλίου, τó δε Πάσχα ήρχετο όψιμον. Παρεκάλει μέσα της τόν Χριστόν «νά δώση λαδάκι, για ν' αναπλέψ' ή φτώχεια». Από δυο έτών, τώ όντι, δέν είχαν καρπίσει οί έλιές, είχε δε αναφανή και μία ύπουλος ασθένεια, φθειρούσα τόν καρπόν, και μαυρίζουσα τούς κλώνας τών δένδρων.

Άφου έμεινεν έπ' όλίγον εις τόν έλαιώνα, έσηκώθη, στρέφουσα πολλάκις τήν κεφαλήν όπίσω, ώς διά ν' άποχαιρετίση τὰ έλαιόδενδρα και άπεμακρύνθη. Έφθασε κάτω εις τó ρεύμα και ήρχισε νά τó άνέρχεται, καθώς πολλάκις συνήθιζε. Φέρουσα τó καλάθιον της υπό τόν άριστερόν άγκώνα, κρατούσα τó μαχαιράκι της με τήν χείρα τήν δεξιάν, έκυπτε παντού, εις όσα μέρη αύτή έγνώριζε κ' έψαχνε νά εύρη καυκαλήθρες και ζοχάρια και μυρόνια και άνηθον

διὰ νὰ γεμίση τὸ καλάθκι τῆς, νὰ κάμη πίπταν τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου, νὰ φάγη αὐτὴ κ' αἱ θυγατέρες τῆς, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ κ' εἰς τὶς γειτόνισσες, ἀπὸ τὰς ὁποίας χάσιμον δὲν εἶχεν.

Ἐκτὸς τῶν ἀγριολαχάνων τούτων, τὰ ὁποῖα ὄλαι ἐγνώριζον νὰ συλλέγουν, ἡ Χαδοῦλα ἤξευρεν ἄλλα βότανα, χρήσιμα ὡς φάρμακα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, τὸ τρίμερο, καὶ τὴν δρακοντιά καὶ τὴν ἀγριοκρομμύδα, ἀνάμεσα εἰς τὰς κομάρους καὶ τὰς πτέριδας, καὶ παρὰ τὰς ρίζας τῶν ἀγρίων δένδρων, καὶ τοὺς μύκητας καὶ τὰς ἄκανθας καὶ τὰς κνίδας, καθὼς καὶ τὸ πολυτρίχι εἰς τοὺς μικροὺς καταρράκτας τοῦ ρεύματος –τὸ ὁποῖον λέγουν ὅτι εἶναι φάρμακον διὰ τὰς λεχοὺς τὰς πυρεσσοῦσας.

Ἀφοῦ συνέλεξεν ἱκανὰ βότανα καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἱαματικῶν τούτων, τὰ ὁποῖα ἐτύλιξεν εἰς χωριστὸν μανδῆλι ἐντὸς τοῦ καλάθιου, καὶ ἡ ὥρα ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὸ δειλινόν, καὶ ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ· ἐντὸς τοῦ ρεύματος βαθεῖα ἦτο ἡ σκιά, καὶ ὁ θροῦς τῶν βημάτων τῆς ἀντήχει ὡς δοῦπος σκληρὸς εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῆς.

Ἡ γραῖα ἀνήρχετο ἤδη ὑψηλότερα, πρὸς τὴν ἀπότομον κορυφὴν τοῦ ρεύματος. Κάτω ἐχαράττετο βαθὺ τὸ ποτάμιον, τ' Ἀχειλᾶ τὸ ρέμα, καὶ ὄλην τὴν βαθεῖαν κοιλάδα μετὰ ἡρέμου μορμυρισμοῦ διέτρεχε τὸ ρεῦμα, κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκίνητοῦν, λιμνάζον, ἀλλὰ πράγματι ἀενάως κινούμενον ὑπὸ τὰς μακρὰς βαθυκόμους πλατάνους· ἀνάμεσα εἰς βρύα καὶ θάμνους καὶ πτέριδας, ἐφλοίσβιζε μυστικά, ἐφίλει τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, ἔρπον ὀφιοειδῶς κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος, πρασινωπὸν ἀπὸ τὰς ἀνταυγείας τὰς χλοερᾶς, φιλοῦν καὶ ἅμα δάκνον τοὺς βράχους καὶ τὰς ρίζας, νᾶμα μορμύρον, ἀθόλωτον, βρίθον ἀπὸ μικρὰ καβουράκια, τὰ ὁποῖα ἔτρεχον νὰ κρυβῶσιν εἰς τὸ θόλωμα τῆς ἄμμου, ἅμα κανὲν βοσκόπουλον, ἀφήνον τὰς ὀλίγας ἀμνάδας νὰ βόσκουν εἰς τὴν δροσερὰν χλόην, ἤρχετο νὰ κύψῃ εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀνεσήκωνε πέτραν τινὰ διὰ νὰ τὰ κυνηγήσῃ. Τὸ λάλον, ἀσίγητον κελάδημα τῶν κοσσύφων ἀντήχει ἀρμονικὸν εἰς τὸ δάσος, τὸ περιστέφον ὄλην τὴν δυτικὴν κλιτύν, καὶ ἀνέρπον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀναγύρου, ἕως τὴν Ἄετοφωλιὰν ἐπάνω – ὅπου ἐλέγετο ὅτι εἷς θαλασσαιετὸς εἶχε κατοικήσει ἐπὶ τρεῖς γενεᾶς ἀνθρώπων ἐκεῖ, καὶ τέλος ἐξέλιπε χωρὶς ν' ἀφήσῃ αἰετόπουλα. Εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν φωλεᾶν του εὐρέθη ὀλόκληρον μουσεῖον ἀπὸ τεράστια κόκκαλα θαλασσίων

ὄφρων, φωκῶν, καρχαριῶν καὶ ἄλλων ἐναλίωθ θηρίων, τὰ ὅποια εἶχε ξεφαντώσει κατὰ καιροὺς ὁ μέγας καὶ κραταῖος ὄρνις τῶν θαλασσῶν, μὲ τὸ γρυπὸν ράμφος τοῦ τὸ κυανωπὸν, καὶ μὲ τὸ τεφρὸν μεγαλοπρεπὲς πτέρωμα.

Ἐπάνω, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ρεύματος, εἰς ἓνα ζυγὸν σχηματιζόμενον μεταξύ δυὸ βουνῶν, ἀνάμεσα εἰς τοῦ Κονόμου τὰ ρόγγια καὶ εἰς τὸν Μικρὸν Ἀνάγυρον, ἐκεῖ εὐρίσκετο ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν τὸ ἀρχαῖον, ἔρημον μονύδριον, ὃ Ἄις Γιάννης ὁ Κρυφός. Ἦτο πράγματι κρυφός, κείμενος ὀπισθεν τοῦ μικροῦ αὐχένος, καλυπτόμενος ἀπὸ τὰ δυὸ βουνά, καὶ ἀπὸ πυκνὴν λόχμην. Εἶτε ἐκ τοῦ βορείου μέρους ἤρχετο τις, ὅπως τώρα ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀπὸ τ' Ἀχειλᾶ τὸ ρέμα, εἶτε ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ, ἐκ τῆς τοποθεσίας τῆς καλουμένης τοῦ Κονόμου τὰ ρόγγια, καὶ ἂν ἐγγύτατα διήρχετο πλησίον τοῦ παλαιοῦ σεβάσματος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ὕπαρξιν του, ἂν δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὰ μέρη, ὅπως τὰ ἐγνώριζεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Ὁ περίβολος καὶ τὰ ὀλίγα κελλῖα ἦσαν ἐρείπιον ἀπὸ πολλοῦ. Ὁ ναῖσκος ὠρθοῦτο ἀκόμη, ἀλλ' ἦτον ἔρημος καὶ ἀλειτούργητος. Τὸ καθολικὸν ἐστεγάζετο ἀκόμη, ἀλλ' εἰς τὸ ἅγιον βῆμα ἡ στέγη εἶχε καταρρεύσει πρὸς τὸ βόρειον, αἱ δὲ πλάκες τῆς σκεπῆς καὶ τὰ συντρίμματα εἶχον καλύψει τὸ θυσιαστήριον· ὑπῆρχε ξύλινον τέμπλον, πάλαι ποτὲ γλυπτὸν καὶ χρυσωμένον, ἐφθαρμένον καὶ δυσγνώριστον, ἀλλ' αἱ εἰκόνες ἔλειπον. Αἱ ὀλίγαι τοιχογραφίαι εἶχον φθαρῆ ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν Ἀγίων δὲν διεκρίνοντο πλέον.

Μόνον δεξιόθεν τοῦ χοροῦ ὑπῆρχε μία τοιχογραφία παριστώσα τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον μαρτυροῦντα τὸν Χριστὸν· «Ἴδε ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Τὸ πρόσωπον καὶ ἡ χεὶρ τοῦ Βαπτιστοῦ, τεινομένη καὶ δεικνύουσα, διεκρίνοντο ὀπωσοῦν καλῶς. Τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος λίαν ἀμυδρῶς ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ τοίχου.

Τὸν Ἄη-Γιάννην τὸν Κρυφὸν ἐπεκαλοῦντο τὸν παλαιὸν καιρὸν ὅλοι ὅσοι εἶχον «κρυφὸν πόνον» ἢ κρυφὴν ἁμαρτίαν. Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἐγνώριζε τὴν δοξασίαν ἢ τὸ ἔθιμον τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο ἐνθυμήθη νὰ ἔλθῃ σήμερον εἰς τὸν παλαιόν, ἔρημον ναῖσκον, ὅπως προσφέρῃ τὰς ἰκεσίας της. Προέκρινε τὸν ναὸν τὸν ἀλειτούργητον, ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐσύχναζεν ὅλην τὴν σαρακοστήν, ἐτόλμα μόνον νὰ εἰσέρχεται μᾶλλον εἰς τὸν νάρθηκα,

ᾧπισθεν τοῦ ἑνὸς φύλλου τῆς γυναικείας πύλης, τοῦ κλεισμένου μὲ τὸν σύρτην –ὡς νὰ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ εἶν' ἐτοίμη πρὸς φυγὴν, ἅμα τὴν ἐδίωκέ τις! Καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τόσον μὴ τὴν διώξη ὁ Παπανικόλας, ὁ αὐστηρὸς καὶ ἀσκητικὸς ἐφημέριος, ἢ ὁ κύρ Δημητρὸς ὁ ἐπίτροπος, ὅστις πάντοτε ἐγόγγυζε καὶ ἦτο τραχὺς πρὸς τὰς γραῖας, αἵτινες ἐπέμενον μὴ θέλουσαι ν' ἀνέρχωνται εἰς τὸν γυναικωνίτην, καὶ ἀπήτουν νὰ ἔχουν διαρκῶς μικρὸν, περίφρακτον μὲ σειρᾶς στασιδίων διαμέρισμα, εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ· ἀλλ' ἐφοβεῖτο τὸν Ἀρχάγγελον, τὸν ἀγριωπὸν, ὅστις ἦτο ζωγραφισμένος μεγαλωστὶ ἐπὶ τῆς βορείας πύλης τοῦ ναοῦ, μὲ τὴν ρομφαίαν του τὴν φλογίνην εἰς τὴν χεῖρα.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἔρημον ναῖσκον, ἄναψεν ἓν κηρίον, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὸ καλάθι τῆς μαζί μὲ ὀλίγα πυρεῖα, κ' ἔκαμε τρεῖς στρωτᾶς γονυκλισίας ἐμπρὸς εἰς τὴν τοιχογραφίαν τὴν ἡμιεφθαρμένην. Εἶτα, ἀνακυκλοῦσα εἰς τὸν νοῦν τὴν ἔμμονον ἰδέαν, ἣτις τῆς εἶχε κολλήσει, χωρὶς νὰ τὴν ἐκφράζη μεγαλοφώνως, εἶπε μὲ φωνὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ τις, ἂν παρίστατο μάρτυς τῆς σκηνῆς ἐκείνης: «Ἄν ἔκαμα καλὰ, Ἄη-Γιάννη μου, νὰ μοῦ δώσης σημεῖο σήμερα... νὰ κάμω μία καλὴ πράξη, ἓνα ψυχικόν, γιὰ νὰ γαληνιάσ' ἡ ψυχὴ μου κ' ἡ καρδοῦλα μου!...»

Θ'

Ἄφου εἶχε γεμίσει τὸ καλάθι τῆς, καὶ ὁ ἥλιος ἔκλινε πολὺ χαμηλὰ, καθὼς ἐξῆλθε τοῦ ἐρήμου ναῖσκου, ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἐκίνησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πολίχνην. Κατήλθε πάλιν τὸ ρέμα-ρέμα εἰς τὰ ὀπίσω, ἐστράφη δεξιὰ, ἄρχισε ν' ἀνηφορίζῃ πρὸς τὸν λόφον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, ὁπόθεν εἶχεν ἔλθει. Μόνον πρὶν φθάσῃ ἀκόμη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἴσταται τὸ παρεκκλήσιον, καὶ ὁπόθεν ἀνοίγεται μεγάλη θέα πρὸς τὸν λιμένα καὶ τὴν πόλιν, εἶδεν ἐκεῖ δεξιὰ τῆς χαμηλὰ εἰς τὸ βάθος μικρᾶς κοιλάδος, ἣτις καλεῖται τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα, καὶ τέμνει

κατ' ἀμβλείαν γωνίαν τὴν ἄλλην βαθείαν κοιλάδα τοῦ Ἀχειλᾶ, τὸν εὐρύν καὶ καλῶς καλλιεργημένον κήπον τοῦ Γιάννη τοῦ Περιβολᾶ, καὶ εἶπε μέσα της:

«Ἄς πάω στὸν μπαχτσέ τοῦ Γιάννη, νὰ τοῦ γυρέψω κανένα μάτσο κρομμύδια, ἢ κανένα μαρούλι, νὰ μὲ φιλέψη... Τί θὰ χάσω;»

Συγχρόνως, ἀνεπόλησεν τὴν στιγμὴν ἐκείνη, ὅ,τι πρὸ ἡμερῶν εἶχεν ἀκούσει· ὅτι ἡ γυναῖκα τοῦ Γιάννη τοῦ Περιβολᾶ ἦτον ἄρρωστη. Ἦννοει ἂν αὕτη εὐρίσκετο τώρα εἰς τὴν καλύβην τὴν ἐντὸς τοῦ κήπου, παρὰ τὴν εἴσοδον, ἢ ἂν ἐνοσηλεύετο εἰς τὴν πόλιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ κηπουρὸς ὁ ἴδιος θὰ εὐρίσκετο ἐξ ἅπαντος ἐδῶ, (συνεπέρανεν, ἐπειδὴ ἐβλεπεν μακρόθεν ἀνοικτὴν τὴν θύραν τοῦ περιβόλου) ἐσυλλογίσθη νὰ τοῦ πουλήσῃ δούλευσιν, μὲ τὰ βότανα ποῦ εἶχε στὸ καλαθάκι της, ὑποσχόμενη αὐτῷ «μαντζούνια» πρὸς ἴασιν τῆς γυναικὸς του. Εἶτα εὐθύς πάλιν εἶπε καθ' ἑαυτήν:

«Τί δούλεψη νὰ κάμη κανεὶς στή φτώχεια!... Ἡ μεγαλύτερη καλωσύνη ποῦ μπορούσε νὰ τοὺς κάμη θὰ ἦτον νὰ εἶχε κανεὶς στερφοβότανο νὰ τοὺς δώσῃ. (Θέ μ' σχώρεσέ με!) Ἄς ἦτον καὶ παλληκαροβότανο! ἐπέφερε. Γιατὶ κάνει ὅλο κοριτσάκια, κι αὐτὴ ἡ φτωχιά!... Θαρρῶ πῶς ἔχει πέντ' ἕξι ὡς τώρα. Δὲν ξέρω ἂν τῆς ἔχη πεθάνει κανένα... ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐφτάψυχα!»

Εἶχεν ἐρευνήσει, τῷ ὄντι, ἐπὶ χρόνους πολλοὺς, εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς φάραγγας, ὅπως εὕρη «παλληκαροβότανο» διὰ τὴν κόρην της, ἀλλ' ἐκείνο τὸ ὅποῖον τῆς εἶχε δώσει δὲν ἐπέτυχεν· ἐξ ἐναντίας, ἐνήργησε μᾶλλον ὡς «κοριτσοβότανο». Καὶ ὅμως εἰς αὐτὴν ἄλλοτε, ὅταν τῆς τὸ ἔδωκεν ἡ ἀνδραδέλφη της, εἶχε τελεσφορήσει, διότι ἔκαμε τέσσαρας υἱοὺς, καὶ μόνον τρεῖς θυγατέρας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ «στερφοβότανο», ὁ πνευματικὸς της εἶχεν εἰπεῖ πρὸ χρόνων ὅτι εἶναι μεγάλη ἁμαρτία.

Πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου, καθὼς κατήρχετο τὸν δρομίσκον τῆς κλιτύος, εἶδεν ὅτι ὁ Γιάννης ὁ Περιβολᾶς δὲν εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ κήπου, ἀλλ' ἦτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸν γειτονικὸν ἀγρὸν, τὸν ὅποῖον εἶχε φαίνεται ἐνοικιάσει ὡς κολλήγας ἀπὸ τὸν γείτονα. Ὁ ἀγρὸς ἦτον σπαρμένος κριθὴν λίαν χλοάζουσαν καὶ σπιθαμιαίαν ἤδη, ἐκεῖτο δὲ ἐπὶ χαμηλοτέρου ἀπὸ

τὸν κήπον ἐπιπέδου, εἰς ὕψος γόνατος. Ὁ Γιάννης, σκυμμένος εἰς μίαν ἄκρην τοῦ ἀγροῦ, ὡς φαίνεται, ἐβοτάνιζεν, ἤτοι ἐξερρίζωνε τ' ἄσχημα χόρτα καὶ τὰ ζιζάνια ἀνάμεσα εἰς τὸ σπαρτόν, ἐνόσω ἦτο ἀκόμη ἐνωρίς, καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσεν ἤδη. Εὐρίσκετο πέραν τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ κήπου, καὶ ὅταν ἡ Γιαννοῦ ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ περιβόλου, δὲν τὸν ἔβλεπε πλέον, κρυπτόμενον ὀπισθεν τοῦ πυκνοῦ φράκτου, εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν, ὥστε δὲν ἤμπόρεσε νὰ τοῦ φωνάξῃ μακρόθεν τὴν καλησπέραν. Ἐκεῖνος, κύπτων, ὅλος ἔκδοτος εἰς τὴν ἐργασίαν του, οὔτε τὴν εἶδεν.

Ἡ γραῖα Χαδοῦλα εἰσῆλθε. Πλησίον τῆς θύρας ἦτον ἡ καλύβη, ἰκανῶς λευκάζουσα, μὲ ἐξωτερικὸν ὄχι πολὺ ἀκμαῖον οὔτε καθάριον. Ἐφαίνετο ὅτι πρὸ πολλοῦ χρόνου δὲν εἶχεν ἀσβεστωθῆ, κ' ἐμαρτύρει περὶ τῆς ἀρρωστίας τῆς οἰκοκυρῆς. Ἀταξία ἐργαλείων, χόρτων καὶ δεμάτων ὑπῆρχεν ἔμπροσθεν ταύτης. Ἡ θύρα ἦτο κλειστή. Τὰ δυὸ παράθυρα κλειστά. Μόνον εἰς φεγγίτης μὲ ὕαλον ὑπῆρχε πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ ὡς ἐκεῖ ἐπάνω ἡ Φραγκογιαννοῦ, διὰ νὰ σπηλώσῃ τὸ ἀνάστημά της καὶ ἴδῃ ἂν ἦτον ἄνθρωπος μέσα, ἔπρεπε ν' ἀνέλθῃ τὰς δυὸ ἢ τρεῖς βαθμίδας, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μικρόν, ἄφρακτον σανίδωμα, τὸ καλούμενον «χαγιάτι».

Ἐνῶ ἐδίσταζεν, ἂν ἔπρεπε οὕτω νὰ κάμῃ, ἢ μᾶλλον ν' ἀνέλθῃ ἀπλῶς εἰς τὸ χαγιάτι καὶ νὰ κρούσῃ τὴν θύραν, ἤκουσε φωνᾶς μικρῶν κορασίων. Ὀλίγον παρέκει ἦτον τὸ πηγᾶδι μὲ τὸ μάγγανον, καὶ δίπλα, ἡ στέρνα, χαμηλὴ, βαθεῖα, μὲ τὰς ὄχθας μόλις ἀνεχούσας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν κιστὴν ὄχθην, παρὰ τὸ χεῖλος τῆς στέρνας, ἐκάθηντο δυὸ μικρὰ κοράσια, τὸ ἓν ὡς πέντε ἐτῶν, τὸ ἄλλο ὡς τριῶν ἐτῶν, καὶ ἔπαιζαν μὲ μίαν καλαμιὰν καὶ μὲ σπάγγον καὶ ἓν καρφίον δεμένον εἰς τὴν ἄκρην, ὡς νὰ ἐψάρευαν τάχα ἐντὸς τῆς στέρνας.

- Νά!... μοῦ ἔδωκε τὸ σημεῖο ὁ Ἄις-Γιάννης, εἶπε μέσα της, σχεδὸν ἀκουσίως ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἅμα εἶδε τὰ δυὸ θυγάτρια... Τί λευθεριά θὰ τῆς ἔκαναν τῆς φτωχιάς, τῆς Περιβολοῦς, ἀνίσως ἔπεφταν μὲς στὴ στέρνα κ' ἐκολυμποῦσαν!... Νὰ ἰδοῦμε, ἔχει νερό;

Πλησιάσασα, ἔκυψε, καὶ εἶδεν ὅτι ἡ στέρνα ἦτον σχεδὸν γεμάτη· ὡς δυὸ τρίτα ὀργυιᾶς νεροῦ.

- Τί τ' αφήνει ἐδῶ, κείνος ὁ πατέρας τους, μικρά κορίτσια, εἶπεν πάλιν ἡ Φραγκογιαννοῦ. Τάχα δὲν μποροῦν νὰ πέσουν καὶ μοναχὰ τους μέσα;

Ἔστρεψεν ἀνήσυχον βλέμμα πρὸς τὴν καλύβην. Ἄλλ' αὐτὴ εἶχε τὴν ὄψιν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄνθρωπος μέσα.

Ἐκοίταξε μετὰ περιεργείας τὰ δυὸ κοράσια. Τὸ μεγαλύτερον τούτων ὠραῖον, ξανθόν, ἂν καὶ σχεδὸν ἄνιπτον, ἔκαμνεν ὠραίαν ἐντύπωσιν. Τὸ μικρότερον, χλωμόν, κακονδυμένον, ἐφαίνετο μᾶλλον νὰ πάσχη ἀπὸ «ζούραν», ἦτοι παιδικὸν μαρασμόν.

- Κοριτσάκια, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, τί ἐκάνετ' δῶ;... Ποῦ εἶν' ἡ μάνα σας;

Τὸ μεγαλύτερον κοράσιον ἀπήντησε:

- Πίτι.

Στὸ σπίτι, ἡρμήνευσεν ἡ γραῖα. Μὰ ποῦ στὸ σπίτι; Ἐδῶ ἢ στὸ χωριό;

- Ζὲν εἶναι ζῶ, εἶπεν πάλιν τὸ μικρόν.

Φαίνεται ὅτι ἐξετέλει ἐντολὴν τοῦ πατρός της, μὴ θέλοντος νὰ ἐνοχλῶσιν οἱ διαβάται τὴν ἄρρωστην. Αὕτη, ἄλλως, εὐρίσκετο πράγματι ἐντὸς τῆς καλύβης, καίτοι τὰ παράθυρα ἦσαν κλειστά, ἴσως διὰ νὰ μὴν τὴν βλάπτῃ ὁ ἐσπερινὸς ἀῆρ τοῦ ρεύματος. Φαίνεται ὅτι ὁ σύζυγός της πρὸ ὀλίγου μόνον εἶχε κατέλθει εἰς τὸν γειτονικὸν ἀγρόν, πρὸς μικρὰν συμπληρωματικὴν ἐργασίαν, καὶ εἶχεν ὀκνήσει ἢ νομίσει περιττὸν νὰ κλείσῃ καὶ τὴν θύραν τοῦ περιβόλου τοῦ λαχανοκήπου.

Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἠρώτησε καὶ πάλιν:

- Κ' εἶναι στὸ χωριό, ἡ μάνα σας; Καὶ σεῖς πῶς εἶστε 'δῶ μοναχὰ σας;

- Εἶναι πατέλας ζῶ, εἶπεν ἡ μικρά.

- Ποῦ;

- Ἐκεῖ κάτω, ἔδειξεν ἡ μικρά.

- Καί τί κάνει;

Ἡ παιδίσκη ἔσειε τοὺς ὤμους. Δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπη. Τέλος ἐπρόφερεν:

- Ἔχει ζ'λειά. (ἔχει δουλειά)

- Πῶς σέ λένε, κορίτσι μου;

- Μένα; Μ'σούδα (Μυρσουδά).

- Καί τὴν ἀδερφή σου;

- Τούλα (Ἀρετούλα).

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐσκέφθη:

«Θὰ φωνάζουν, τάχα;... Θ' ἀκουσθῆ; Ποῦ ν' ἀκουσθῆ!... Πρέπει νὰ κάμω γλήγορα, προσέθηκε μέσα της. Αὐτός, ὅπου εἶναι, τώρα σέ λίγο, θὰ ῥθῆ δῶ, γιατί θὰ σουρουπώση, καί δὲν θὰ βλέπη νὰ κάνῃ δουλειά ἐκεῖ κάτω... Καί πρέπει νὰ φεύγω τὸ γληγορώτερο, χωρὶς νὰ μὲ ἰδῆ, ὅπως δὲν μὲ εἶδε ὡς τώρα».

Ἐδίστασε πρὸς στιγμὴν. Ἠσθάνθη μέσα της φοβερὰν πάλην. Εἶτα εἶπε, σχεδὸν μεγαλοφώνως:

«Καρδιά!... αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπόφαση».

Καί δράξασα μὲ τὰς δυὸ χεῖρας τὰ δυὸ κοράσια, τὰ ὤθησε μὲ μεγάλην βίαν.

Ἠκούσθη μέγας πλαταγισμός.

Τὰ δυὸ πλάσματα ἔπλεαν εἰς τὸ νερὸν τῆς στέρνας.

Ἡ μεγαλύτερα κορασὶς ἔρρηξεν ὀξεῖαν κραυγὴν, ἣτις ἀντήχησεν εἰς τὴν μοναξιάν τῆς ἐσπέρας.

- Μά...!

Ἐξ ἐμφύτου ὀρμῆς, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν λευκὴν καλύβην, ὅπου μέχρι τοῦδε εἶχεν ἐστραμμένα τὰ νῶτα.

Καί συγχρόνως ἐτοιμάζετο νὰ φύγῃ, καί συνάμα ἔστρεψε τὸν κανθὸν τοῦ ὀμματος πρὸς τὴν στέρναν, διὰ νὰ ἰδῆ ἂν διήρκει ἡ ἀγωνία.

Ανέλαβε τὸ καλάθι τῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀποθέσει καταγῆς, καὶ ἀπεμακρύνθη δυὸ βήματα.

Τὰ δυὸ μικρὰ πλάσματα ἤσπαιρον μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἡ μικρὰ εἶχε βυθισθῆ ἤδη. Ἡ μεγαλύτερα ἐπάλαιε.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἡ γραῖα ἤκουσεν ὀπισθεν τῆς κρότον θύρας ἀνοιγομένης, καὶ ἀσθενῆ φωνήν.

Ἐστράφη. Ἡ θύρα τῆς καλύβης εἶχεν ἀνοιχθῆ. Ἡ ἄρρωστη γυνή, ἡ μήτηρ τῶν δυὸ κορασιῶν, ὠχρά, καὶ τυλιγμένη μὲ μαλλίνην σινδόνα, ὁμοία μὲ φάντασμα, ἴστατο εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας.

- Τί εἶναι; εἶπε μετὰ τρόμου ἡ πάσχουσα γυνή.

Τότε ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ μεγάλην ἐτοιμότητα, καθὼς ἴστατο ὀρθία, δυὸ βήματα πρὸς τὴν στέρναν, ἔρριψε τὸ καλάθι τῆς κάτω, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀναλάβει ἀρτίως, καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ, νὰ πηδᾷ, καὶ νὰ φωνάζῃ:

- Τὰ κορίτσια!... Τὰ κορίτσια!... Πέσανε μέσα!... Κοίταξε!... Δὲν ἔχετε τὸ νοῦ σας, χριστιανοί!... Πῶς κάμανε;... Καὶ τ' ἀφήνετε μοναχὰ τους, κοντὰ στὴ στέρνα, νερὸ γεμάτη!... Καλὰ ποὺ βρέθηκα!... Νά, τώρα πέρασα κ' ἐγώ... Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε!

Κ' ἐνῶ τῷ ἄμα κύψασα, καὶ ἀφαιρέσασα ἐν ἀκαρεῖ τὴν φουστάνα τῆς, μείνασα μὲ τὴν λεγομένην «μαλλίναν», τὴν ἐν εἶδει μεσοφορίου, ἀπορρίπτουσα τὰς πατημένας χονδρᾶς ἐμβάδας, μείνασα μὲ τὰς κάλτσας τὰς τρυπημένας εἰς τὴν πτέρναν, ἐρρίθη βαρεῖα, μετὰ πατάγου μέσα εἰς τὸ νερόν τῆς στέρνας.

Ἡ γυνή ἡ ἄρρωστη εἶχεν ἀφήσει βραχνὴν κραυγὴν, κ' ἔτρεξε νὰ κατέλθῃ τὰ δυὸ ἢ τρία λίθινα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου, παραπατοῦσα καὶ μόλις δυναμένη νὰ βαδίζῃ ἐκ τῆς ἀδυναμίας. Πρὶν αὕτη φθάσῃ πλησίον τῆς στέρνας, ἡ Γιαννοῦ εἶχε πιάσει τὸ μικρότερον κοράσιον, τὸ ὁποῖον τῆς ἐφαίνετο μᾶλλον πνιγμένον ἤδη, καὶ τὸ ἔσυρε βραδέως πρὸς τὰ ἔξω, μὲ τὴν κεφαλὴν πάντοτε ἐπίστομα εἰς τὸ νερό. Εἶτα σηκώσασα τὸ μικρὸν σῶμα, ἀφοῦ ἀπέθεσε τοῦτο ἐπὶ τῆς λιθίνης κρηπίδος, ἔκυψε κ' ἔπιασε τὴν ἄλλην κορασίδα, τὴν μεγαλύτεραν. Τὴν ἔδραξεν ἀπὸ τὸ

κράσπεδον τοῦ φορέματός της, καὶ ἀπὸ τὸν ἓνα πόδα, κ' ἐνῶ ἐτράβα πρὸς τὰ ἄνω τὸ σῶμα, ἢ κεφαλὴ ἔμενε κάτω, ὅσον τὸ δυνατόν μακροτέραν ὥραν ἐντὸς τοῦ νεροῦ.

Τέλος, ἡ μήτηρ εἶχε φθάσει πλησίον τῆς σκηνῆς, καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔσυρεν ἀποφασιστικῶς τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπέθηκε τοῦτο πλησίον τοῦ ἄλλου σώματος.

Τὰ δυὸ μικρὰ πλάσματα ἐφαίνοντο ἀναίσθητα.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ μετὰ προσπαθείας, ψάξασα μὲ τοὺς πόδας εἰς τὸ νερόν, ἀνεῦρεν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τὸ στόμιον τῆς στέρνας, τὸ φραγμένον διὰ πλατείας σανίδος μὲ ὑψηλὴν ὡς κοντάριον λαβὴν, καὶ πατήσασα τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τῆς ἐσοχῆς ἐκείνης τοῦ τοίχου ἀνήλθε μετὰ κόπου εἰς τὴν κρηπίδα ὅλη στάζουσα.

- Εἶδες! Δὲν τὸ ἐσυλλογίστηκα! ἀνέκραξεν ἐπιδεικτικῶς ἡ Φραγκογιαννοῦ. Τάχα δὲν ἔπρεπε νὰ τραβήξω τὸν κόπανο ἐπάνω, νὰ ξεφράξω τὴ μπουκα, γιὰ ν' ἀδειάση μονομιᾶς ἡ στέρνα, πρὶν πνιγοῦν τὰ κοριτσάκια, τὰ καημένα!

Ἦτο ἀληθές, ἄλλως, ὅτι δὲν τὸ εἶχε σκεφθῆ. Πλὴν ὑπάρχει ὑποκρισία καὶ ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐτίναξε τὰ κράσπεδα τῶν ἐνδυμάτων της, τὰ διάβροχα, καὶ ρίπτουσα βλέμμα ἐπὶ τὰ δυὸ ἀναίσθητα σώματα, ἤρχισεν ἐν βίᾳ καὶ σπουδῇ νὰ λέγη:

- Κρέμασμα ἀνάποδα θέλουνε... Χτύπημα μὲ τὸ καλάμι, γιὰ νὰ ξεράσουν μαθές!... Καλὰ ποὺ εἶναι γλυκὸ τὸ νερό... Ποῦ εἶναι ὁ ἄνδρας σου, χριστιανή μου;... Ἔτσι τ' ἀφήνουν, μικρὰ κορίτσια, μοναχά τους, νὰ παίζουν μὲ τὸ νερό τῆς στέρνας;... Καλὰ ποὺ ἦρθα! Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε... Ἀπὸ τὸν Ἀνάγυρο ἔρχομαι, ἀπ' τὸν ἐλιῶνα... Καλὰ ποὺ ἦτον ἡ πόρτα τοῦ μπαχτσέ ἀνοιχτή!... Ποῦ 'ναι ὁ ἄνδρας σου; Ποῦ 'ν' τός; Ὅ,τι μπήκα ἀπ' τὴν πόρτα, ἀκούω μπλούμι! Τρέχω... Τί νὰ ἰδῶ! Δὲν πρόφθασα... Οὔτε ἤξευρα πῶς εἶσ' ἐδῶ. Σὲ εἶχα στὸ χωριὸ πῶς βρίσκεσαι... Εἶχα μάθει πῶς ἦσουν ἄρρωστη... Τὴν τρομάρα ποὺ πῆρα!... Τώρα, κρέμασμα ἀνάποδα, καὶ γλήγορα... Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι καλὰ πνιγμένα... Ποῦ 'ναι... τὸς ὁ ἄνδρας σου; Ποῦ 'ν' τός;

Καὶ δρᾶξασα μετὰ βίας τὸ ἐν σῶμα, τὸ μικρότερον, περὶ τοῦ ὁποῖου ἦτο σχεδὸν βεβαία ὅτι ἦτον νεκρὸν ἤδη, τὸ μετέφερε πλησίον ἑνὸς δένδρου, διὰ νὰ τὸ κρεμάσῃ ἀνάποδα, ὡς ἔλεγε.

- Ποῦ εἶν' ἓνα σκοινάκι;... Νά, βλέπω ἓνα σπάγγον μὲ καλαμιὰ! Καλά, θὰ χρειαστῆ.

Ἔνευεν ἀνυπομόνως εἰς τὴν ἄρρωστην γυναῖκα, νὰ τῆς φέρῃ πλησίον τὴν καλαμιὰ, μὲ τὴν ὁποῖαν ἔπαιζαν πρὸ μικροῦ αἱ δυὸ κορασίδες.

Ἡ γυνή, ζαλισμένη, παραλογισμένη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀπορίᾳ, ἐν τρόμῳ, ἐν ἀγωνίᾳ, μὲ ἀσθενῆ φωνὴν εἶπε:

- Μὰ ποῦ 'ναι ὁ πατέρας τους;

- Ἐμένα ρωτᾷς; εἶπεν ἡ Γιαννοῦ.

- Δὲν φωνάζεις;... Δὲν μπορῶ νὰ σκούξω, δὲν ἔχω καρδίτσα, χριστιανή μου... Ἴσως νὰ εἶναι ἀποκάτω, στὸ χωράφι.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀποθέσασα πρὸς ὦραν τὸ μικρὸν σῶμα καταγῆς, εἶχε τρέξῃ δυὸ βήματα, καὶ λύσει τὴν καλαμιᾶν μὲ τὸν σπάγγον, κ' ἐπροσπάθει νὰ τὸν λύσῃ ἢ τὸν κόψῃ, ὅπως δέσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς πνιγμένης εἰς τὸν κλώνα τῆς κερασέας, καὶ κρέμασῃ τὸ σῶμα κατὰ κεφαλῆς.

Συγχρόνως, ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς γυναικός, ἐφώνησε μὲ ἀγρίαν, ἀλλόκοτον φωνὴν:

- Γιάννη!... Γιάννη!

Ἡ κραυγὴ ἀντήχησεν ἀνὰ τὴν κοιλάδα. Ἄλλ' ὁ Γιάννης δὲν ἐφαίνετο. Ἡ Γιαννοῦ ἔδεσε τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς, κ' ἐπροσπάθει νὰ τὴν κρέμασῃ, συγχρόνως δὲ ἐπανέλαβε τὴν κραυγὴν τῆς:

- Γιάννη!.. Ποῦ εἶσαι;... Ἔλα!... Τὰ κορίτσια πέσανε μὲς στὴν στέρνα!...

«Καλύτερα, ποῦ ἀργεῖ», ἔλεγε μέσα τῆς.

- Δὲν ἀκούει, θὰ πῶ, αὐτὸς ὁ χριστιανός; Τόσο ταμάχι, στὴ δουλειά! Τώρα νύκτωσε πλιά...

Γιάννη! Γιάννη!...

Συγχρόνως συνησθάνθη ὅτι σχεδὸν ἐπροδίδετο, καθότι ἡ γυνὴ ρητῶς δὲν τῆς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὁ Γιάννης εἰργάζετο στὸ χωράφι, ἀλλὰ μόνον ἡ ἴδια τὸν εἶχεν ἰδεῖ, καὶ ἂν τῆς τὸ εἶπε τις, ἡ πνιγείσα παιδίσκη τῆς τὸ εἶπεν. Ὅθεν ἐπέφερε:

- Μὰ ποῦ εἶναι;... Στὸ χωράφι, εἶπες; Καὶ τί κάνει;... Ποιὸς νὰ τρέξη, χριστιανὴ μου, ὡς ἐκεῖ... Σὺ εἶσαι ἄρρωστη γυναῖκα... Γιάννη!... Ποῦ εἶσαι, Γιάννη;

Τέλος ἠκούσθη φωνή, πέραν τοῦ ἀκρινοῦ φράκτου, ἀπὸ τὴν ἐσχατιὰν ἐρχόμενη.

- Τί εἶναι;... Ποιὸς φωνάζει;

- Τρέξε, Γιάννη!... Τὰ κορίτσια πνιγήκανε! ἔκραξε μὲ μέγαν κόπον ἡ ἄρρωστη γυνή.

Μετὰ ἓν λεπτὸν ἔφθασε τρέχων ὁ Γιάννης.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐν τῷ μεταξύ εἶχε κρεμάσει τὸ μικρὸν σῶμα, εἶτα ἐσήκωσε καὶ τὸ σῶμα τὸ ἄλλο, τῆς μεγαλυτέρας παιδίσκης, καὶ τὸ ἐψηλάφει μὲ τὰς δυὸ χεῖρας, ζητοῦσα νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἦτο νεκρὸν ἤδη. Καὶ συγχρόνως ἔρριπτε λοξὸν ὕπουλον βλέμμα πρὸς τὴν δύστηνον μητέρα, τὴν ὠχρὰν καὶ ριγοῦσαν ὑπὸ τὴν λευκὴν, μαλλίνην σινδόνα τῆς, κ' ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, ἀκουσίως οἰκτείρουσα τὴν γυναῖκα ἐκείνην.

Ὅταν εἶδε μακρόθεν τὸν πατέρα, τὸν κηπουρόν, νὰ τρέχη πρὸς τὰ ἐδῶ, ἐγύρισε τὸ σῶμα μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω, καὶ τὸ ἐκράτει προσωρινῶς οὔτω διστάζουσα καὶ ἔντρομος.

- Τί εἶναι;... Τί τρέχει; ἔκραξεν ἐν ἄκρα ἀπορίᾳ ὁ Γιάννης.

- Νά! καλὰ ποῦ βρέθηκα! ἐφώνησε πρὸς τοῦτον ἡ Φραγκογιαννοῦ... Ἡρχόμουν ἀπὸ τὸν Ἀνάγυρο, μὲ τὸ κοφίνι μου. Ἔλεγα νὰ σοῦ δώσω κανένα βότανο, ἀπ' αὐτὰ ποῦ μάζωξα σήμερα στὸ ρέμα, γιὰ νὰ κάμετε μαντζοῦνι γιὰ τὴ γυναῖκα σου!... ἐπειδὴ εἶχα μάθει πῶς ἦτον ἄρρωστη... Καλὰ ποῦ βρέθηκε ἡ πόρτα ἀνοιχτή!... Μπαίνω μέσα... Ακούω, μπλούμι! τὴν τρομάρα ποῦ πῆρα! Τὰ δυὸ κορίτσια, καθὼς ἔπαιζαν μὲ τὴν καλαμιὰ, ἔπεσαν στὴν στέρνα... Κατὰ πῶς φαίνεται, ὅσο μπόρεσα νὰ καταλάβω, εἶχαν πιάσει καυγὰ ποιά νὰ κρατῇ τὴν καλαμιὰ, γιὰ νὰ βγάλῃ τάχα τὰ ψάρια... Ἡ μικρὴ ἤθελε ν' ἀρπάξῃ τὴν καλαμιὰ ἀπ' τὴ μεγάλη...

Σπρώχνοντας ή μεγάλη τή μικρή, τήν ἔρριξε μέσ στο νερό, καί πιάνοντας ή μικρή τήν μεγάλη, κατά πώς φαίνεται, τήν ἐτράβηξε μαζί της μέσ στη στέρνα. (Η Φραγκογιαννού εἶχε αὐτοσχεδιάσει τήν ἐρμηνείαν ταύτην ἐκ τοῦ προχείρου, καί ἐξ ἐμπνεύσεως). Ἄχ! τήν τρομάρα πού πήρα! Ἀκούω ἕνα μπλούμ! Καλά πού βρέθηκα! Ὁ Θεός μ' ἔστειλε... Ἀμμή, ἔτσι ἀφήνουμε, χριστιανοί μου, μικρά κορίτσια, νά παίζουν μοναχά τοὺς κοντά στη στέρνα, γεμάτη νερό!...

Ὁ Γιάννης ἰδὼν τὰ δυὸ ἀναίσθητα σώματα εἰς τὰς ὠχρὰς ἀκτίνας τῆς ἀμφιλύκης, τραβῶν τὰ μαλλιά του, δάκνων τοὺς ἄρμούς τῶν δακτύλων του, ἀπήντησεν:

- Ω!... τί ἁμαρτίες!... ἔχεις δίκιο, χριστιανή μου! Ἄχ!... καί τί ἦτον αὐτό!... Κ' ἐγὼ ἤμουν κάτω στο χωράφι, κ' ἔβγαζα τὰ χορτάρια... καί δὲν ἤμποροῦσα νά ἡσυχάσω, τὸ ἔρμο!... Ἕνα σαράκι μ' ἔτρωγε!... Καί δὲν ἐσυλλογίστηκα πὼς ἡ στέρνα ἦτον γεμάτη. Κ' εἶχα ἕνα φόβο, μίαν ὑποψία... ἔλεγα ν' ἀφήσω τὸ βοτάνισμα, νά ῥθω, νά τρέξω, στὸν μπαχτσέ πίσω... Κ' ἔλεγα, ὁ ἔξαποδὼ κάτι μοῦ σκαρώνει, κάτι μοῦ μαγειρεύει... Καί δέ μοῦ ἔκανε καρδιά, ν' ἀφήσω τὴ δουλειά, τὸ ἔρμο! Ὁχ! δίκιο ἔχεις, ὅ,τι καί νά πῆς, χριστιανή μου. Ἄχ! ἄχ! τί ἁμαρτίες;

Καί ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ, ὁ κηπουρὸς συνειργάσθη εἰς τὰ πρόχειρα ἐναντίον τοῦ πνιγμοῦ μέσα, τὰ ὅποια συνίστα ἡ πολύπειρος Φραγκογιαννού.

.....

Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἐξ ἀνάγκης ἔμεινε καθ' ὅλην ἐκείνην τήν νύκτα εἰς τὴν καλύβην, ὅπου ἐδοκίμασεν ὅλα τὰ σπάνια καί ἀπερίγραπτα συναισθήματα τῆς φόνισσας μεταβαλλομένης αἴφνης εἰς ἰάτρισσαν τῶν ἰδίων θυμάτων της. Μὲ ὅλα τὰ κρεμάσματα καί τὰς ἐντριβὰς, τὰ ὅποια ἐφήρμοσεν αὐτῇ, τὰ δυὸ κοράτσια ἀπέθαναν. Τὸ πρῶν ἔτρεξεν ὁ Γιάννης εἰς τὴν πολίχνην διὰ νά δώσῃ εἶδησιν εἰς τὰς ἀρχάς, ἐνῶ ἡ Φραγκογιαννού μείνασα ὀπίσω ἐσυντρόφευε τὴν ἄρρωστην μητέρα, κλαίουσαν καί ὀδυρομένην, ἔξασκοῦσα καί τὸ ἔργον τῆς παρηγορητρίας, σιμὰ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἰάτρισσας.

Ὁ εἰρηνοδίκης καί ὁ «ἐκπληρῶν τ' ἀστυνομικά» πάρεδρος ἦλθον ἐπὶ τόπου. Ἡ Φραγκογιαννού ἀνακρινόμενη διηγήθη τὴν χθεσινὴν ἐκδρομὴν της, καί τὴν τυχαίαν διέλευσίν της ἀπὸ τὸν

λαχανόκηπον. Εἶτα ἐπανέλαβε σχεδὸν κατὰ λέξιν ὅσα εἶχεν εἰπεῖ εἰς τὸν πατέρα τῶν δυὸ κορασίων: «Ἡ μικρότερη ἤθελε ν' ἀρπάξῃ τὴν καλαμιὰ ἀπ' τὴν μεγαλύτερη. Σπρώχνοντας ἡ μεγάλη τὴν μικρὴ τὴν ἔρριξε μέσα στοῦ νερό, καὶ πιάνοντας ἡ μικρὴ τὴν μεγάλη, κατὰ πῶς φαίνεται, τὴν ἐτράβηξε μαζί της μὲς στὴ στέρνα». Ταῦτα ἐξέφερε μᾶλλον ὡς συμπερασμούς ἢ ἀνακρινομένη· διότι μόλις ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, ἔλεγε, κι ἄκουσε ἓνα μπλούμι! καὶ δὲν ἐπρόφθασε νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν, μόνον ἐπῆρε «μεγάλῃ τρομάρᾳ».

Ὁ παρεπιδημῶν ἰατρός, κ. Μ., ἦλθεν, εἶδε τὰ πτώματα καὶ συνέταξε τὴν ἔκθεσίν του· ἀπεφάνθη ὅτι τὰ δυὸ κοράσια ἐπνίγησαν ἐκ πτώσεως εἰς τὸ ὕδωρ.

Οὐδεμία ἔνδειξις οὔτε ὑποψία ὑπῆρχε κατὰ τῆς Φραγκογιαννοῦς. Τὰ δυὸ μικρὰ πλάσματα τὰ ἐδιάβασεν εἰς ἱερεὺς ἐλθῶν, εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, καὶ τὰ ἔθαψαν ἐκεῖ ἔξω, μεταξύ σχοίνων καὶ θάμνων, πλησίον εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ναΐσκου.

Γ'

Παρήλθον αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα. Τὴν ἐβδομάδα τοῦ Θωμᾶ, ἡ γραῖα Χαδοῦλα, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν μικρὰν κόρην της, τὴν Κρινιώ, ἔπλυνεν ἐντὸς τῆς εὐρείας αὐλῆς τοῦ κυρ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ροσμαῆ, γέροντος προκρίτου, ὅστις ἦτο σύντεκνός της, καὶ τῆς εἶχε βαπτίσει σχεδὸν ὅλα τὰ τέκνα. Εἰς τὸ ὑπόστεγον μέρος τῆς αὐλῆς τὸ καλούμενον λαδαρειό, δίπλα εἰς τὴν πελωρίαν ξυλίνην καρούταν, ὁμοιάζουσιν πολὺ μὲ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Νῶε, ὅπως τὴν ζωγραφίζουν, πλησίον εἰς τὸ φρέαρ, καὶ ὅπου ἡ ἀναθάλλουσα τεραστία μορέα ἐξέτεινε τοὺς μεγάλους καταπρασίνους κλώνας της, ὡς χιαστὴν εὐλογίαν διδομένην σταυροειδῶς εἰς ἀξίους καὶ ἀναξίους, ὁ μικρὸς κήπος φραγμένος μὲ δρύφακτα ἐξεδίπλωνε πολύχρωμα μεθυστικὰ ἄνθη εἰς δρόσον γλυκασμοῦ καὶ τρυφῆν ὀμμάτων δι' ὅλα τοῦ Θεοῦ τὰ πλάσματα· δίπλα εἰς τὴν μικρὰν κάμινον μὲ τὴν κτιστὴν στέρναν τῶν στεμφύλων, εἶχεν ἡ Φραγκογιαννοῦ τὴν μεγάλην, βαθεῖαν

σκάφην της, παραπλεύρως ταύτης ἄλλην σκάφην ἢ Κρινιώ, καὶ ἀκούραστοι αἱ δυὸ ἀπὸ δυὸ ἡμερῶν ἔπλυνον, ἐμπουγάδιαζαν, ἐξέβγαιναν, ἄπλωναν, ἐστέγνωσαν, ἐμάζευαν, καὶ ἀκόμα δὲν εἶχον τελειώσει τὴν καλὴν τῶν ἐργασίαν.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἢ Φραγκογιαννοῦ εἶχεν ἐνοχληθῆ μεγάλης ἀπὸ τὰ τρεξίματα, τοὺς θορύβους, καὶ τὰ καμώματα ἐνὸς σμήνους μικρῶν παιδίων καὶ κορασίων, τὰ ὁποῖα εἰσήλαυνον ἐντὸς τῆς αὐλῆς κ' ἐθορύβουν. Σχεδὸν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς, δέκα ἢ δεκαπέντε τὸν ἀριθμὸν, εἰσέβαλλον εἰς τὴν αὐλὴν, ἔτρεχαν ἐδῶ-ἐκεῖ, ἐχοροπηδοῦσαν, ἐκυνηγοῦντο γύρω-γύρω εἰς τὴν καρούταν, ἔπαιζον τὸ κρυφτάκι, ἔκυπταν εἰς τὸ φρέαρ, Νάρκισσοι διὰ νὰ ἴδοῦν τὴν σκιάν των εἰς τὸ ὕδωρ, μὲ κίνδυνον νὰ πέσουν μέσα, ἐξέβαλλον μεγάλας, ἀνάρθρους φωνᾶς, ὡς Ἥχοι, θυγάτρια κρυπτόμενα ὀπισθεν τῆς καρούτας, εἰς τὰ σκοτεινὰ στενώματα, ὅπου τὰ ἔθελγεν ὁ παιγνιώδης φόβος – καὶ ὅλα ταῦτα μὲ μεγάλην παιδικὴν ἀδιακρισίαν καὶ φορτικότητα, μὴ ἀφήνοντα τὴν φίλεργον γραίαν καὶ τὴν κόρην της νὰ κάμουν ἤσυχαι τὴν ἐργασίαν των.

Δυὸ πύλας εἶχεν ἢ εὐρεία αὐλή, τὴν μεγάλην καὶ τὴν μικρὰν. Καὶ τὰς δυὸ τὰς εἶχε κλείσει ἐπανειλημένως ἢ Γιαννοῦ μὲ τὸν μοχλόν, ἢ μὲ τὸ μάνδαλον, ἐλπίζουσα νὰ εὖρη ἤσυχίαν· κ' αἱ δυὸ εὐρίσκοντο μετ' ὀλίγον ἀνοικταὶ ἐκάστοτε· τοῦτο διότι καὶ οἱ ἔνοικοι ἐλάμβανον συχνὰ ἀνάγκην νὰ εἰσέλθουν ἢ νὰ ἐξέλθουν, καὶ ἄλλοι ἐκτὸς τῶν παιδίων ἐξωθεν ἤρχοντο, συγγενεῖς ἢ φίλοι τῆς οἰκίας. Ἔκαμε παραστάσεις εἰς τὴν σεβασμίαν γερόντισσαν, τὴν οἰκοκυράν, ἣτις ἐπανειλημένως ἐμάλωσε τὰ παιδιὰ, ὅλως ἀλυσιτελῶς. Παρεπρονέθη εἰς δυὸ γειτόνισσες, μητέρας τινῶν ἐκ τῶν θορυβούντων παιδίων. Αὗται τῆς ἀπήντησαν ὅτι «νὰ κοιτάζη τὴ δουλειά της, καὶ νὰ μὴν κάνη κουμάντο σὲ ξένο βιό».

Κοντὰ τὸ μεσημέρι, ἢ Γιαννοῦ ἔστειλε τὴν Κρινιώ στὸ σπίτι, διὰ νὰ φέρη ψωμί καὶ φάβα, τὴν ὁποῖαν εἶχεν εἰπῆ ὅτι θὰ ἔβραζεν ἢ Ἀμέρσα –ἣτις εἶχε πάντοτε τὸν ἐργαλειὸν της εἰς τὸ σπίτι, καὶ δὲν συνήθιζε νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὴν πλύσιν καὶ ἄλλας ἐξωτερικὰς ἐργασίας– διὰ νὰ γευματίσουν.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε πρὸς ὥραν μόνη, ἐξακολουθοῦσα νὰ πλύνῃ. Τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς αὐλῆς μόνον δυὸ ἢ τρία κοράσια, τὰ ὅποια δὲν ἐθορύβουν κι αὐτὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἀφότου μάλιστα εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς τὸ χωρίον σχολεῖον τῶν θηλέων, τὰ κοράσια εἶχον μεγάλως ξυπνήσει. Ἡ κυρὰ δασκάλα πολλὰ γράμματα δὲν τὰ ἐδίδασκεν, ἀκόμη ὀλιγώτερα χειροτεχνήματα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐμάνθανε «νὰ λάβουν θάρρος» καὶ νὰ μὴν κάνουν «σὰν σκιασμένα» καὶ σὰν «βουνίσια», καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ «χειραφετηθῶσιν».

Ἡ Φραγκογιαννοῦ τὰ ἐμάλωσεν ἐπανηλειμμένως, ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἄκουαν. Τὸ ἐν μάλιστα θυγάτριον, μόλις ἐπτά ἐτῶν, τῆς γειτόνισσας τῆς Προπαντίνας, ἡ Ξενοῦλα, ἄρχισε νὰ περιγελά τὴν γραῖαν, μὲ μιμικὰς κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ τοῦ στόματος.

Στιγμὴν πινά, τὰ δυὸ ἄλλα κοράσια ἔτρεξαν ἔξω τῆς αὐλῆς, ἡ δὲ Ξενοῦλα, μείνασα, ἔκυπτεν εἰς τὸ φρέαρ, κ' ἐζητοῦσε, μὲ μίαν βέργαν, νὰ φθάσῃ καὶ ταραξῆ τὸ νερόν. Ἐκυπτεν ἐπιμόνως, ἀλλ' ἡ βέργα ἦτο πολὺ κοντὴ καὶ δὲν ἔφθανε.

- Ἔ! Θέ μου, καὶ νὰ ἔπεφτες μέσα, Ξενοῦλα! εἶπε μὲ ἀλλόκοτον γέλωτα ἡ Φραγκογιαννοῦ. Τί λευθεριά θὰ ἔκανες τῆς μάνας σου!

- Ἔ! Σέ μου, τσαὶ νὰ ἔμπεμπες μπέσα! ἐμιμήθη παρωδοῦσα τὴν φωνὴν ἡ Ξενοῦλα! Τσι λευγιὰ τσάκαλες τσὴ μπάμιας σου!

Εἶχεν ἀνασηκωθῆ ὀλίγον, καὶ πάλιν ἔκυψεν βαθύτερον ἢ πρὶν.

Τὸ στόμιον τοῦ πηγαδιοῦ, τετράγωνον, ἦτο φραγμένον μὲ σανίδας ἀνίσου πλάτους, ὥστε αἱ πλευραὶ δὲν εἶχον τὸ αὐτὸ ὕψος. Ἡ μικρὰ σανὶς, ἐφ' ἧς ἔκυπτεν ἡ Ξενοῦλα, ἦτο χαμηλοτέρα τῶν ἄλλων τριῶν, φθαρμένη, ὀλισθηρὰ, φαγωμένη ἀπὸ τὴν προστριβὴν τοῦ σχοινίου τοῦ κουβά, δι' οὗ ἦντλον ὕδωρ, μὲ σκουριασμένα καρφία, σαπρὰ καὶ κινουμένη. Καθὼς ἔκυψεν ἡ παιδίσκη, ἐστηρίχθη ὅλη, μὲ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν σανίδα, ἐγλίστρησεν, ἡ σανὶς ἐνέδωκεν, ἐξεκόλλησεν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν, καὶ ἡ Ξενοῦλα

ἔπεσε κατακέφαλα μέσα εἰς τὸ χάσκον στόμα τοῦ φρέατος. Ἠκούσθη πνιγμένη κραυγή, κτύπος, καὶ εἶτα μέγας πλαταγισμὸς εἰς τὸ ὕδωρ.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἦτο μίαν καὶ ἡμίσειαν ὀργυιᾶν κάτω τοῦ στομίου, τὸ δὲ βάθος τοῦ νεροῦ πρέπει νὰ ἦτο μιᾶς ὀργυιάς.

Ἐξ ἐμφύτου ὀρμῆς, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠθέλησε νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν. Ἀλλὰ τὴ μὲν κραυγὴν τῆς ἡ ἰδία ἔπνιξεν εἰς τὸν λάρυγγα, πρὶν τὴν ἐκβάλλῃ, αἱ δὲ κινήσεις παρέλυσαν καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐπάγωσεν. Ἀλλόκοτος στοχασμὸς τῆς ἐπήλθεν εἰς τὸν νοῦν. Ἴδου ὅτι μόλις σχεδὸν ὡς ἀστεῖσμὸν εἶχεν ἐκφέρει τὴν εὐχὴν, νὰ ἐπιπτεν ἡ παιδίσκη μέσα στὸ πηγᾶδι, καὶ ἰδοὺ ἔγινεν! Ἄρα ὁ Θεὸς (ἐτόλμα νὰ τὸ σκεφθῆ;) εἰσήκουσε τὴν εὐχὴν τῆς, καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιβάλλῃ πλέον χεῖρας, ἀλλὰ μόνον ἤρκει νὰ ηὔχετο, καὶ ἡ εὐχή τῆς εἰσηκούετο.

Μετὰ μίαν στιγμήν, ἔλαβεν ἀπόφασιν νὰ ἔλθῃ μέχρι τοῦ στομίου τοῦ φρέατος, νὰ κύψῃ καὶ νὰ ἰδῇ εἰς τὸ βάθος. Εἶδε τὴν ἀγωνίαν τῆς μικρᾶς κόρης, ἀσπαιρούσης μέσα εἰς τὸ νερόν, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ὅτι, καὶ ἂν ἤθελε, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν σώσῃ. Ἀλλὰ βεβαίως, ἂν ἐπνίγετο... αὐτὴν θὰ κατηγόρουν! Νὰ κράξῃ τώρα βοήθειαν, ἦτο ἀργά. Ἀργὰ ἴσως θὰ ἦτο διὰ νὰ σωθῇ ἡ μικρά, ἀλλὰ πιθανῶς δὲν θὰ ἦτο ἀργὰ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὴ τὴν ἀθωότητά τῆς. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεφάσισε νὰ κράξῃ. Καλύτερον θὰ ἦτο, ἂν ἀμέσως τὸ εἶχε κάμει. Ἀλλ' ὅποια κακὴ τύχη! Πῶς τὴν ἐπαίδευεν ἡ ἀμαρτία! Ἄν ἦτο τώρα ἡ Κρινιώ ἐδῶ, πόσον εὐκταῖον θὰ ἦτο! Ἐκεῖνη βεβαίως θὰ ἦτον ἰκανὴ νὰ κατέλθῃ ξυπόλητη εἰς τὸ νερόν - διότι τὸ πηγᾶδι, ὅπως συνήθως συμβαίνει, εἶχε πατήματα εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους, ἐσοχᾶς ἐντὸς τοῦ κτιρίου τῶν λίθων, ἂν καὶ ἴσως πολὺ ἐπικινδύνους καὶ ὀλισθηράς - καὶ πιθανὸν ἦτο νὰ κατῶρθωνεν ἡ Κρινιώ νὰ σώσῃ τὴν μικρὰν κορασίδα. Τώρα ὅμως ἦτο ἀπελπισία καὶ θάνατος!

Εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς, ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶχε λησμονήσῃ τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς - ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ εἰσακουσθῇ ἡ εὐχή τῆς καὶ νὰ πνιγῇ ἡ παιδίσκη. Εἶτα εὐθύς πάλιν ὁ λογισμὸς οὗτος τῆς ἐπανήλθεν εἰς τὸν νοῦν - καὶ ἀκουσίως ἐγέλασε πικρὸν γέλωτα.

Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπεφάσισε τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ.

«Ἄς πάω στό σπίτι, εἶπε μέσα της. Θά προφασισθῶ, ἐπειδὴ τὸ Κρινιώ ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ –ἴσως νὰ μὴν εἶν' ἕτοιμο τὸ φαῖ– πῶς πείνασα τάχα πολὺ, κ' ἐπρωτίμησα νὰ φάμε ὅλοι στό σπίτι, γιὰ νὰ βγάλω ἀπ' τὸν κόπο καὶ τὸ Κρινιώ, νὰ κουβαλᾶ».

Καὶ ἐν ἀκαρεῖ, ἀφοῦ ἐτοποθέτησε τὴν σκάφην μὲ ὅσα ρούχα εἶχε μισοπλυμένα ἀκόμη ὀπισθεν τῆς καρούτας, εἰς μέγα ξύλινον ἀμπάριον, τὸ ὁποῖον ἐκλείδωσε, κ' ἔβαλε τὸ κλειδίον στὴν τσέπην της, ἐξῆλθε τρέχουσα ἀπὸ τὴν αὐλήν, διὰ τῆς μικρᾶς πύλης, τὴν ἔκλεισεν ἔξωθεν μὲ τὸ μάνδαλον, καὶ ἀπήλθεν.

ΙΑ'

Ἀφοῦ τὸ σῶμα τῆς Ξενούλας ἀνεσύρθη ἀπὸ τὸ φρέαρ, πνιγμένον καὶ νεκρόν, ἡ γραῖα Χαδοῦλα δὲν ἦτο πλέον ἡσυχῆ, κρυερὸς φόβος ἤρχισε νὰ τὴν κατατρύχῃ... Ἔλεγεν ὅτι τώρα, ἂν καὶ δὲν ἔπταιε, δὲν θὰ ἐγλύτωνε πλέον.

Τῷ ὄντι, ἡ ἐξουσία εἶχε ἀρχίσει νὰ συλλαμβάνῃ ὑποψίας. Ἡ σύμπτωσης ὅτι ἡ γραῖα ἐκείνη εἶχεν εὔρεθῆ δευτεραγωνιστοῦσα εἰς τὸν πνιγμὸν τῶν δυὸ κορασίων τοῦ Γιάννη τοῦ Περιβολᾶ, εἰς τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα ὅπου ὅλη ἡ ὑπόθεσις, καίτοι δὲν προέκυψαν στοιχεῖα ἐνοχῆς ἢ καὶ νύξεις πρὸς ὑποψίαν, εἶχε τὶ τὸ παράδοξον καὶ τὸ ἀλλόκοτον, καὶ ὅτι αὐτὴ πάλιν ἡ γραῖα εὕρισκετο εἰς τὴν αὐλήν τοῦ γέροντος Ροσμαῆ, κατὰ τὰς ὥρας περίπου ὅτε ἐπνίγετο εἰς τὸ φρέαρ ἡ μικρὰ Ξενούλα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Προπαντῆ, παρεῖχε νύξεις τινὰς ὑποψίας εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, ὅστις ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ παρέδρου, τοῦ «ἐκπληροῦντος τ' ἀστυνομικά». Καὶ τότε ὁ πάρεδρος, ὅστις ὡς δημόσιος κατήγορος περιωρίζετο μόνον ν' ἀγορεύῃ, κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν ποινικῶν, λέγων: «Κατὰ τίς μαρτυρίες ποῦ εἶπαν οἱ μαρτύροι, φαίνεται νὰ

ἔκαμε, ἢ φαίνεται νὰ μὴν ἔκαμε τὴν πράξιν», ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξῃ τὴν δραστηριότητά του ἢ νὰ τροχίσῃ τὴν γλώσσαν του, ἀπλῶς ἀπήντησεν ὅτι «ἀφοῦ ἔτσι τὸ λέει ὁ εἰρηνοδίκης, ἔτσι θὰ εἶναι, κ' ἔτσι μου φαίνεται», καὶ τότε οἱ δυὸ ἀπεφάσισαν ν' ἀνακρίνωσιν αὐστηρότερον τὴν Χαδοῦλαν, χήραν Ἰωάννου Φράγκου, κ' ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὴν προσωποκρατήσωσι.

Κατὰ τὴν πρώτην ἀνάκρισιν, ἣτις εἶχε γίνῃ ἐπὶ ποδῶς κ' ἐπιτοπίως - τότε ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ ἀστυνόμος δὲν εἶχον συλλάβει ἀκόμῃ ρητῆς ὑποψίας, ἢ δὲν τὰς εἶχον ἀνακοινῶσαι πρὸς ἀλλήλους (ὅποτε διὰ τῆς συνεπινεύσεως τοῦ ἑνὸς ἢ πεποίθησις τοῦ ἄλλου, ὡς πάντοτε συμβαίνει, ἐδεκαπλασιάζετο) - ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐν ἀταραξίᾳ εἶχε καταθέσει τὰ γνωστὰ ἤδη γεγονότα, ἄνευ τῆς ἐσωτερικῆς ψυχολογίας των· ὅτι δηλ. αὕτη, ἐκεῖ ποῦ ἔπλυνε, «σὰν ἀπέρασε τὸ μεσημέρι, κ' ἐπέινασε, κ' ἡ κόρη τῆς ἢ Κρινιώ εἶχεν ὑπάγει στὸ σπίτι νὰ φέρῃ τὸ φαῖ, καὶ σὰν ἀργούσε, κι αὕτη εἶχε παραπεινάσει - καὶ τὴν εἶχαν καταζαλίσει τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τὰ παιδιὰ καὶ τὰ κορίτσια, ποῦ ἐχαλνούσαν τὸν κόσμον μὲ τὰ παιγνίδια καὶ τὶς ἀταξίες τους μὲς στὴν αὐλὴ, καὶ γύρω-γύρω στὸ λαδαριό, καὶ γύρω-τριγύρω στὴν καρούτα, καὶ στὸ πηγᾶδι σιμά· εἰς τὰς φρονίμους νοθεσίας τῆς αὐτά, κακομαθημένα, τὴν ἐπεριγελοῦσαν καὶ τὴν ἠρέθιζαν, καὶ τὴν ἔκαμνον νὰ χάσῃ τὴν ὑπομονὴν - ὅλα τ' ἀνωτέρω ἐπεβεβαίωσε κ' ἡ Κρινιώ, ἡ κόρη τῆς - τότε αὕτη, καταζαλισμένη καὶ μὴ δυναμένη νὰ σταθῇ στὰ πόδια τῆς ἀπ' τὴν πείνα, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ στὸ σπίτι, διὰ νὰ φάγουν ὅλοι μαζὶ ἐκεῖ, ν' ἀπαλλάξῃ καὶ τὴν Κρινιώ ἀπὸ τὸν περισσὸν κόπον τῆς μεταφορᾶς τοῦ φαγητοῦ, κι αὕτη νὰ ἡσυχάσῃ πρὸς ὦραν καὶ νὰ ξαποστάσῃ. Ἐξῆλθε λοιπὸν τῆς αὐλῆς, κ' ἔκλεισε τὴν θύραν μὲ τὸ μάνδαλον. Ὅταν, μετὰ τὸ γεῦμα, ὡς μίαν ὥραν ἀργότερα, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν αὐλὴν, μαζὶ μὲ τὴν Κρινιώ, κατ' ἀρχὰς δὲν ὑπώπτευσαν τίποτε, κ' ἐπανέλαβον τὴν ἐργασίαν των. Ὁ θόρυβος τῶν παιδίων εἶχε κοπάσει πρὸς ὦραν τότε. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον ἐχρειάσθη ν' ἀντλήσουν νερὸν ἀπὸ τὸ φρέαρ, τότε τὸ «γιουρδέλι», ἧτοι τὸ ἀντλημα τῆς Κρινιώ, προσέκρουσεν εἰς στερεὸν σῶμα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, κι αὕτη ἐν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ ἔκραξε τὴν μητέρα τῆς. Τότε αἱ δυὸ ὁμοῦ ἀνεκάλυψαν τὸ σῶμα τῆς μικρᾶς κόρης ἐπιπλέον, ἢ μᾶλλον βυθισμένον ἤδη ἐντὸς τοῦ ὕδατος».

Ἡ Κρινιώ ἦτον ἐντελῶς εἰλικρινῆς βεβαιούσα τ' ἀνωτέρω. Ὁ εἰρηνοδίκης ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν κατάθεσιν ταύτης. Ἄλλ' ὅμως ἔκαμε μορφασμὸν εἰς τὴν μητέρα της. Ἐκεῖνος ὁ μορφασμὸς - ἐκεῖνα τὰ «μοῦστρα» τοῦ εἰρηνοδίκου - δὲν τῆς ἤρεσαν, τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἣτις ἦτο λίαν πεπειραμένη, καὶ τότε μεγάλη ἀγωνία τὴν ἐκυρίευσεν.

Εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Τραχήλαινας τῆς κόρης της, ὅπου εὐρίσκετο μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζῃ ἀνήσυχος ἀπὸ τὸ παράθυρο. Διέυθυνε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἰδίαν της μικρὰν οἰκίαν, ἣτις καίτοι μὴ ἀντικρύζουσα, ἀλλὰ πλαγίως κειμένη, ἦτο ὀρατὴ, ἐπειδὴ ἐξεῖχε πέραν τῶν ὀλίγων μεσολαβουσῶν οἰκιῶν, δυὸ ἢ τρεῖς πῆχες πρὸς τὸν δρόμον. Ἡ Γιαννοῦ, ἂν καὶ συχνὰ ἐκοίταζε, δὲν ἔβλεπε τίποτε.

Ἡ κόρη της ἡ Δελχαρῶ εἶδε τὴν ἀνησυχίαν της, κι ἄρχισε νὰ κοιτάζῃ, ὅπως ἡ μήτηρ της, καὶ αὐτὴ. Τὴν ὥραν τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, αἴφνης μετὰ κρυφίου φόβου τὴν ἔκραξε:

- Μάννα! Μάννα!

- Τί εἶναι;

- Ἔλα νὰ ἰδῆς!

- Τί;

- Δυὸ ταχτικοὶ στέκονται καὶ κοιτάζουν ἔξω ἀπ' τὴν αὐλή, στὸ σπῆτι σας...

Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἐσηκώθη, καὶ εἶδεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφοβεῖτο. Δυὸ «ταχτικοί», ἦτοι χωροφύλακες, ὅπως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ υἱοῦ της, τοῦ Μώρου - ὅποτε οὗτος, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν περίπου εἶχε σύρει ἐκ τῆς κόμης ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῆς ὁδοῦ τὴν μητέρα του, καὶ εἶχε μαχαιρώσει τὴν ἀδελφὴν του - ἴσαντο παραμονεύοντες, κοιτάζοντες ἀπλήστως πρὸς τὴν οἰκίαν.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶδε καὶ ἐπείσθη ὅτι μέγας καὶ ἐπικείμενος κίνδυνος τὴν ἠπείλει.

- Πρέπει νὰ πάρω τὰ βουνά, δυχατέρα! εἶπεν αἴφνης. Ἄν προφτάσω!

- Γιατί, μάννα; εἶπεν ἐν ἀγωνίᾳ ἡ Δελχαρῶ.

- Γιατί... μέ γυρεύουν για νά με φυλακώσουν.

- Ἀλήθεια;... Ἐσύ τὸ ἔρριξες, μάννα, τὸ κορίτσι στὸ πηγάδι;

- Ὅχι, μάρτυς μου ὁ Θεός! Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμα, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ...

- Τότε;...

- Σιώπα!

- Ἡ ἀμαρτία σὲ κυνηγᾷ, μάννα, εἶπε δειλῶς ἡ Δελχαρῶ.

- Σιώπα! Μουρλάθηκες; εἶπε βλοσυρὰ ἡ μάννα της, ὑποπτεύσασα ὑπαινιγμὸν τινὰ εἰς τὸν τόνον μεθ' οὗ ὠμίλει ἡ κόρη της.

- Τί νὰ πῶ κ' ἐγώ, ἡ καημένη! εἶπε συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀμηχανία, ἡ Δελχαρῶ.

- Ἄ! αὐτὸ μὴν τὸ λές! ὄχι! Δὲν κάνει νὰ τὸ λές!

Καὶ τρομερὰ, κατήλθε τὴν σκάλαν νὰ φύγη.

- Ποῦ πᾶς, μάννα;

- Στὰ βουνά, σοῦ εἶπα!... Δώσε μου λίγο παξιμάδι.

Ἡ Δελχαρῶ ἔτρεξε ν' ἀνοίξη τὸ ἐρμάριον, κ' ἔλαβεν ἐκεῖθεν ὀλίγα παξιμάδια.

- Δώσε μου καὶ τὸ καλάθι μου... κ' ἓνα μαχαιράκι, ἐπανελάβεν ἐν ἄκρᾳ βία ἡ Φραγκογιαννοῦ...

Βάλε μου κ' ἓνα χράμι μάλλινο μέσα... καὶ τὴ μανδύλα μου... τὰ παλιοτσόκαρά μου... Δώσε μου καὶ τὸ ραβδί μου... ψάξε νὰ τὸ βρῆς!

Ἡ Δελχαρῶ, ἐν ἄκρᾳ σιγῇ καὶ ὑπομονῇ, ἐπροσπάθει νὰ ἐκτελέσῃ ὅλας τὰς ἐτοιμασίας ταύτας.

- Ποῦ θὰ πᾶς, μάννα; ἐπανελάβε κλαίουσα. ὦ! καίετ' ἡ καρδιά μου!

- Μὴν κλαῖς!... Κάπου θὰ κρυφτῶ, σὲ καμμιά τρύπα... Ἡσυχία, ἐσεῖς φρόνιμα! ὡς ποῦ νὰ περάσῃ ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου.

Καὶ λαβοῦσα τὸ καλάθιον καὶ τὸ ραβδίον της, κατήλθε σιγά. Ἐκαμε τὸν σταυρὸν της.

Αϊφνης έκοντοστάθη εἰς τήν τρίτην βαθμίδα τῆς σκάλας, καί στραφεῖσα πρὸς τήν Δελχαρώ, τῆς εἶπε:

- Ξέρεις τί νὰ κάμης;... Θὰ πάω ἀπ' τὸν ἀπάνω δρόμο, γιὰ νὰ γλυτώσω, νὰ μὴ μὲ ἴδοῦν, τὰ σκυλιά... Καί σύ, αὐτὴν τὴν στιγμή, νὰ τρέξης στὸ σπίτι... νὰ καμωθῆς πῶς δὲν τοὺς βλέπεις, τοὺς ταχτικούς... καί νὰ φωνάξης τῆς Ἀμέρσας ἀποκάτ' ἀπ' τὸ δρόμο: «Ἀμέρσα, εἶναι ἀπάνω ἡ μάννα;»...

...Ὅχι, μὴ λές «εἶν' ἀπάνω ἡ μάννα»... μόνο νὰ πῆς: «Ἀμέρσα, πῶς εἶναι ἡ μάννα, εἶναι καλύτερα; ἔχει σηκωθῆ;... Στὸ στρώμα εἶν' ἀκόμα;» Γιὰ νὰ πιστέψουν πῶς βρίσκομαι ἀπάνω στὸ σπίτι, καί πῶς εἶμαι ἄρρωστη... Γιὰ νὰ μὴν ὑποπτευθοῦν τίποτα, καί μὲ κυνηγήσουν τὰ σκυλιά!... Τρέξε, γλήγορα!

Εἶτα προσέθηκε:

- Ἔχετε γεια... καί καλὴ ἀντάμωση!...

Εὐθύς ὕστερον ἐξῆλθε κ' ἡ Δελχαρώ, τρέχουσα, μ' ἑλαφρὸν βῆμα, κι διευθύνθη πρὸς τὴν μητρικὴν τῆς οἰκίαν, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν.

*

* *

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπῆρε τὸν ἀπάνω δρόμον, κατὰ τὰ Κοτρώνια, μὲ δρομαῖον βῆμα. Εἰς τὴν τελευταίαν ἀπήχησιν τοῦ «καλὴ ἀντάμωση», τὸ ὁποῖον εὐχήθη εἰς τὴν κόρην τῆς, ἀκουσίως προσέθηκε καθ' ἑαυτὴν μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας: «Ἦ ἐσᾶς θ' ἀνταμώσω ἐδῶ – ἦ, τὸν ἀδελφό σας στὴν φυλακὴ θὰ πάω ν' ἀνταμώσω – ἦ, στὸν ἄλλο κόσμον θ' ἀνταμώσω τὸν πατέρα σας... κι αὐτὸ εἶναι ἀπ' τὰ τρία τὸ σιγουρότερο!»

Καθὼς ἀνέβαινε ἀσθμαίνουσα τὸν πετρῶδη λόφον, «Ἔλα Παναγία μου, ἔλεγε μέσα τῆς, ἄς εἶμαι κι ἀμαρτωλὴ». Εἶτα εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς τῆς εἶπε: «Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακό».

Μόλις έπροχώρησεν όλίγα βήματα, και εις τούς τελευταίους σποραδικούς οικίσκους τής πολίχνης, επάνω στους βράχους, καθώς εκατηφόριζε να φθάση στον αιγιαλόν, βλέπει τον Κυριάκον, τον κλήτορα τής αστυνομίας, με τόν φέσι του με την κοντήν φούνταν, ή «γαλίπαν», όπως την έλεγαν, με τον καστανόν του στριμμένον μύστακα, και κρατούντα εις την χείρα τόν κοντόν ρόπαλόν του, περίξ του οποίου εφαινετο σκυταλοειδώς ή έπιγραφή «Ισχύς του Νόμου». Ούτος, συνοδευόμενος από ένα γέροντα απόμαχον, με στρατιωτικην στολήν, ήρχετο από ένα πλάγιον δρομίσκον, διευθυνόμενος εις τον αιγιαλόν, όπου κατήρχετο και ή Φραγκογιαννού, και μετά μικρόν έξ άπαντος θα την έφθανον, ή θα τής έπαιρνον τὰ νώτα.

Ίσως ή παρουσία του Κυριάκου εκεί, μαζί με τον απόμαχον, να ήτο τυχαία. Άλλ' ή ένοχος γυνή, ως τούς ειδεν, εταράχθη, κ' ετάχυνε τόν βήμα. Τής εφάνη δέ ότι κ' εκείνοι τόν αυτό έκαμαν.

Τότε ή Γιαννού, καθώς έφθασεν εις τον αιγιαλόν, κατ' αγαθήν συγκυρίαν, αϊφνης ειδεν ένώπιόν της ανοικτήν την θύραν μιås οικίας, λίαν γνωρίμου εις αυτήν, και ουδέ στιγμήν έδίστασε να υπεμβή τόν κατώφλιον. Άμα εισήλθε, τεταραγμένη, έβαλε τόν μάνδαλον και τον σύρτην.

- Μαρουσώ, εις' επάνω; έκραξεν με σιγανήν, αλλά συριστικήν φωνήν, ανερχομένη την σκάλαν.

Μία γυνή κοντούλα, ροδοκόκκινη, έξήλθεν από την θύραν ενός θαλάμου, κ' έπαρουσιάσθη μειδιώσα, αλλά και ανήσυχος τόν βλέμμα.

- Ποϋ σ' αυτόν τον κόσμο, θεία-Χαδούλα; ήρώτησε.

- Μήν τὰ ρωτᾶς, παιδί μου... Μεγάλη συφορά μου επενέβηκε, ήρχισε να λέγη ή Γιαννού.

Είτα ανήσυχος ήρώτησε:

- Μήν εις' έδω ό κυρ Άναγνώστης;

- Όχι, δέν εις' έδω· τόσο νωρίς δέν ήρχεται, εις τόν καφενέ... Άχ! θεία-Χαδούλα κ' έγώ έλεγα πώς να κάμω να 'ρθω στο σπίτι σου να σου πω τὰ τρέχοντα...

- Έμαθες τίποτα;

- Τὰ ἔλεγαν τώρα τὸ ἀπόγευμα, ὁ ἀφέντης μου, μαζί με τὸν κουμπάρο μας τὸν Αἰμερίτη, ποὺ ἦρθε γιὰ νὰ φουμάρη ἓνα τσιμποῦκι καὶ νὰ κουβεντιάσουν, ὅπως συνηθίζουν.

- Καὶ τί λέγανε;

- Ὁ ρηνοδίκης μαζί με τὸν ἀστυνόμο, θέλουν νὰ σὲ συλλάβουν... Ἔλεγαν νὰ στείλουν τοὺς χωροφύλακες... Σ' ἔχουν ὑποπτη γιὰ τὸ κοριτσάκι ποὺ πνίγηκε χθὲς μὲς στὸ πηγάδι.

- ὦ! τρομάρα μου...

- Κ' ἔλεγα νὰ ἴρθω νὰ σοῦ πῶ, γιὰ νὰ κρυφτῆς, ἂν μπορέσης... Μὰ πῶς βρέθηκες ἐδῶ;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ διηγήθη ὅτι, ἀφοῦ, μετὰ τὴν χθεσινὴν ἀνάκρισίν της, ἐκατάλαβεν ὅτι ὁ εἰρηνοδίκης ἄρχισε νὰ τὴν ἔχη «στὴν μπουκά τοῦ τουφεκιοῦ», ἠσθάνθη κι αὐτὴ φόβον μὴ κακοπέση ἄδικα, καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ σπῆτι τῆς κόρης της, τῆς Δελχαρῶς, ὅπου ἔτυχε νὰ εὐρίσκεται σήμερον τὸ δειλινόν, εἶχεν ἰδεῖ τοὺς χωροφύλακας νὰ κατασκοπεύουν τὸ δικό της τὸ σπῆτι· ὅτι ἀπεφάσισε νὰ φύγη στὰ βουνά· ὅτι, καθὼς ἔτρεχαν ἐδῶ κάτω, κατὰ τὸν αἰγιαλόν, σκοπεύουσα νὰ πάρη τὸ κρυφὸν μονοπάτι τοῦ βουνοῦ, ὀπίσω ἀπὸ τὰ Κοτρώνια, εἶδε τὸν Κυριάκον τὸν κλήτορα μαζί μ' ἓνα γέρο-ταχτικόν, νὰ ἔρχωνται κατόπιν της, ἀλλ' ὅτι κατὰ θεῖαν νεύσιν, εὐρέθη κοντὰ στὸ σπῆτι τῆς Μαρουσῶς, ἡ ὁποία ξεύρει καλὰ ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν «τὰ πάθια της», ἐφρόντισε νὰ προσθέσῃ, καὶ ἰδοῦσα τὴν θύραν ἀνοικτὴν, ἔσπευσε νὰ εἰσέλθῃ, ὅπως εὖρη ἄσυλον.

- Ἔχω κλειδώσει τὴν πόρτα ἀπὸ μέσα, παιδάκι μου... ἀπ' τὸ σαστισμό μου, τί νὰ κάμω! Μοῦ ἦτανε γραφτὸ νὰ πάθω, τὰ ἴπαθα. Ἔτσι νὰ ἴχης πολὺ καλὸ, Μαρουσῶ μου, δὲν κοιτάζεις κρυφά, κρυφὰ ἀπὸ τὸ παντζοῦρι ἐκεῖνο;... νὰ ἰδῆς ἂν εἶναι ὁ Κυριάκος κάτω ἢ ἔχει τραβήξει;

Ἡ Μαρουσῶ ἦλθε πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν παράθυρον, κ' ἐκοίταξε κατὰ τὸν δρόμον. Εἶτα ἐπιστραφεῖσα εἶπεν:

- Είναι παραπέρα, εκεί... Στέκονται στο δρόμο μαζί μ' ένα γέρο απόμαχον... Έχουν πιάσει κουβέντα με τον γείτονά μας τον ψαρά, τον Φραγκούλη.

- Και κοιτάζουν κατά δώ;

- Κοιτάζουν στην άμμουδιά, πέρα.

Η γραία ήτο έμβοσος, κ' έφερε τας χείρας περι τὸ πρόσωπον, ὡς διὰ νὰ τραβήξη τὰ τσουλούφια της, ἢ νὰ σχίση τὰ μάγουλά της.

Ἡ Μαρούσα τὴν ὠκτεῖρε.

- Δὲν κάθεται, θεία-Χαδούλα;... Μὴ φοβᾶσαι... Ὅ,τι εἶναι, θὰ περάσῃ... Κάθισε, νὰ σοῦ κάμω καφεδάκι νὰ πιῆς.

Ἡ Γιαννοῦ μετὰ δισταγμοῦ ἐρρίφθη ἐπὶ τίνος χαμηλοῦ σκαμνίου, εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ μαγειρείου, ὅπου ἐγένετο ὁ διάλογος.

Ἡ οἰκία ἐφαίνετο εὐπορούσης οἰκογενείας, καὶ εἶχε πολλὰ χωρίσματα, κ' ἐπίπλωσιν εὐπρεπῆ.

- Δὲ θυμᾶσαι τὰ δικά μου, θεία-Χαδούλα... εἶπε μυστηριωδῶς ἡ Μαρούσα, καὶ τὸ πρόσωπόν της ἀφ' ὅ,τι ἦτο ἐγένεν ἀκόμη ἐρυθρότερον... Θυμήσου τί τρομάρεις, τί βάσανα πέρασα τότε κ' ἐγώ! Κι ἄς εἶσαι καλά, πόσο μ' ἐβοήθησες! Ἐτσι θὰ περάσουν καὶ τὰ δικά σου.

- Γιατί εἶπα ἐγὼ πὼς ἐσύ ξέρεις τὰ πάθια μου! Ἐπανελάβεν ἡ Φραγκογιαννοῦ μετριόφρων.

- Ἐκεῖνα ποῦ λές, ἦταν πάθια δικά μου, διώρθωσε φιλαλήθης ἡ Μαρουσῶ.

Ἐψησε τὸν καφὲν καὶ τὸν ἐκένωσε.

- Ὁ ἀφέντης μου, ὅπου εἶναι, θὰ ῥθῆ... Πιε τὸν καφέ σου. Βούτηξε καὶ τὸ ψωμάκι, προσέθηκε κόπτουσα μεγάλην φέταν ψωμίου.

Ἡ γραία ἄρχισε νὰ βουτᾶ τὸ ψωμί καὶ νὰ τὸ μασᾶ χωρίς ὄρεξιν.

- Πολὺ καλὸ νὰ ἔχῃς, ἔλεγε. Δὲν πάει κάτω, παιδί μου... Ἀπ' τὸ χολοσκασμὸ ποῦ ἔχω... Φαρμάκι βγάξ' ὁ οὐρανίσκος μου.

Εἴτε ἐπέφερε:

- Δέν κάνεις τόν κόπο νά κοιτάξης πάλι ἀπ' τὸ παραθυράκι, ἔξω;... Εἶναι ἀκόμη ὁ Κυριάκος κάτω;

Ἡ Μαρούσα ὑπήκουσεν.

- Ἐκεῖ εἶναι θεία-Χαδούλα... Ἔπιασαν μεγάλην κουβέντα μὲ τὸν Φραγκούλη.

- Καὶ τώρα, ποῦ νὰ πάω;... Σὰν ἔρθ' ὁ πατέρας σου;... Βασίλειψ' ὁ ἥλιος... σουρούπωσε... θὰ νυχτώσῃ.

Ἡ Μαρούσα ἐσκέφθη ἐπὶ στιγμὴν, εἶτα εἶπεν:

- Ἐγὼ ἔχω μεγάλην ὑποχρέωση σὲ λόγου σου, θεία-Χαδούλα... Πῶς νὰ τὸ ξεχάσω!

- Θυμᾶσαι; εἶπεν ἀκουσίως μειδιῶσα ἡ γραῖα.

- Καὶ μπορῶ νὰ τ' ἀστοχήσω;... Ὅ,τι μπορέσω νὰ κάμω, θὰ κάμω γιὰ σένα.

- Ἄς εἶσαι καλά.

- Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ καλύτερο εἶναι νὰ σὲ κρύψω ἐδῶ τῆ νύχτα, τώρα, πρὶν ἔλθῃ ὁ ἀφέντης μου.

- Ποῦ;

- Κάτω, στὸ μικρὸ κατωγάκι, στὸ σοφά... ξέρεις;

- Ἄ! εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὡς νὰ τῆς ἦλθε μία ἀνάμνησις.

- Καὶ τὰ μεσάνυκτα, σὰν λαλήσει τ' ἀρνίθι...

- Ε;...

- Κοντὰ νὰ φέξῃ, ὅ,τι ὥρα νοιώσεις...

- Καλά!

- Ἄν θέλῃς, σηκώνεσαι, καὶ πᾶς στὸ καλὸ, ὅπου σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός.

- Άς είναι! εἶπε μετὰ στεναγμοῦ ἢ γραῖα.

- Τὴν ἄλλη νύχτα πάλι, ἀνίσως καὶ δὲν εὖρης ἄλλο καταφύγιο εἰς μέρος πλιὸ κρυφὸ, καὶ πλιὸ σίγουρο, ἔρχεσαι, καὶ μοῦ ρίχνεις ἓνα πετραδάκι σ' αὐτὸ τὸ παράθυρο, ἢ στὸ μικρὸ μπαλκονάκι κατὰ τὸ γιαλὸ, κατεβαίνω, σοῦ ἀνοίγω, καὶ σὲ κρύφτω πάλι στὸ κατωγάκι.

- Καλά!... Μά, γιὰ κοίταξε, ἔφυγε ὁ Κυριάκος;

Ἡ Μαρούσα ἐπήγε πέραν τοῦ μεσοτοίχου, εἰς τὸ παράθυρον πρὸς τὸν δρόμον, ἀργοπόρησεν ὀλίγον, ἴσως διότι εἶχε σκοτεινιάσει πλέον καὶ δὲν διέκρινε καλῶς ἔξω, καὶ ἐπανήλθε.

- Δὲν ἔφυγαν... ἐκεῖ εἶναι κ' οἱ τρεῖς.

- Τώρα ἓνα πράμα δὲν ξέρω, εἶπε σύννους ἢ Φραγκογιαννοῦ. Δὲν ξέρω ἂν μὲ εἶδε ὁ Κυριάκος νὰ μβαίνω ἐδῶ, ἢ ὄχι... Ἄν δὲν μ' ἔχη ἰδεῖ, καὶ δὲν μοῦ κάνει καρτέρι, καλύτερα ἔχω νὰ φύγω, νὰ σὰς σηκώσω τὸ βάρος ἀπὸ τώρα.

Ἔλεγε τοῦτο εἰλικρινῶς. Ἔστενοχωρεῖτο, ἐπόθει τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ ἠσθάνετο ὅτι θὰ εὔρισκεν ἄνεσιν, ἠλπίζε δὲ καὶ ἀσφάλειαν.

- Ὅ,τι κι ἂν εἶναι, δὲν πρέπει νὰ φύγης ἀπόψε, εἶπε προθυμοτέρα γινομένη ἡ Μαρούσα, καθ' ὅσον ἐθερμαίνετο ἐκ τῆς ἀναμνήσεως. Κάθισε, θεία-Χαδούλα, ἀπόψε, στὸ κατωγάκι, γιὰ νὰ μὲ κάμης νὰ θυμηθῶ τὰ παλιά μου βάσανα. Θὰ μοῦ ἔρθουν, τάχα σὰν ὄνειρο στὸν ὕπνο μου;

- Ἔτσι τὰ θυμᾶται, πλιὸ, κανεῖς, παιδάκι μου, εἶπε μὲ πονηρᾶν ἀφέλειαν ἢ γραῖα. Ἄχ! κάθε ἀμαρτία ἔχει καὶ τὴ γλύκα της.

- Ἀλήθεια!... καὶ πόση πίκρα φέρνει στὸ τέλος! συνεπλήρωσε μελαγχολικῶς ἡ Μαρουσῶ.

Ἡ οἰκία ἦτο διπλή. Ἐκτὸς τοῦ κυρίως κτιρίου, εἶχε μικρὸν παράρτημα πρὸς βορρᾶν, ὅπου ἦτο τὸ μαγειρεῖον, καὶ ὑπὸ τὸ μαγειρεῖον εὗρίσκετο «τὸ μικρὸ κατωγάκι». Ἐκεῖ διὰ τῆς καταπακτῆς καὶ μικρᾶς σκάλας ὠδήγησεν ἡ Μαρούσα τὴν ξένην της, πρὶν ἔλθῃ ὁ κυρ Ἀναγνώστης, ὁ οἰκοδεσπότης. Τῆς ἔφερον ἄρτον, τεμάχιον κρούου βραστοῦ, ὑπόλοιπον τοῦ γεύματος, τυρίον, νερόν, ποτήριον οἴνου, καὶ τὴν ἐγκατέστησεν ἐπάνω εἰς τὸν σοφᾶν τοῦ μικροῦ κατωγείου, τοῦ

χρησιμεύοντος ὡς ἀποθήκη διαφόρων οικιακῶν σκευῶν. Τῆς ἔστρωσεν ἓνα παλαιὸν κιλίμι, μίαν τριμμένην τσέργαν, ἓνα μικρὸν σινδόνι, τῆς ἔβαλε μίαν προσκεφαλάδα σκληρᾶν, μὲ γέμισμα ἀπὸ λινόξυλα, καὶ τῆς εὐχήθη καλὴν νύκτα καὶ «ὑπνον ἐλαφρόν».

Ἐλαφρὸς ἢ βαρὺς, ὁ ὑπνος τῆς Φραγκογιαννοῦς δὲν ἦτο δυνατὸ νὰ ἦτο εὐκόλος οὔτε εὐάρεστος, εὐρισκομένης εἰς τοιαύτην ταραχὴν καὶ τοιοῦτον τρόμον. Ἀλλὰ τὸ περιβάλλον τὴν ἔκαμε πρὸς ὥραν νὰ λησμονῇ σχεδὸν τὰ ἐνεστῶτα καὶ τὴν ἰδίαν τρομερὰν θέσιν τῆς, καὶ ν' ἀναπολῇ τὰ παρελθόντα. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μετριοφρόνως ἡ Γιαννοῦ εἶχεν ὀνομάσει δις «τὰ πάθια τῆς», ἡ δὲ Μαροῦσα εἰλικρινῶς εἶχεν ἀναγνωρίσει μᾶλλον ὡς «πάθια» καὶ «βάσανα» ἰδικὰ τῆς, εἶχε συμβῆ πρὸ ὀκτώ ἢ δέκα ἐτῶν.

Ὁ κυρ Ἀναγνώστης Μπενίδης, ἄτεκνος, εἶχε λάβει ὡς ψυχοκόρη τὴν Μαροῦσαν, καὶ τὴν εἶχεν ἀναθρέψει ὅσον αὐστηρὰ ἠδυνήθη ἡ σύζυγός του, ἥτις ἦτον ἀποθαμμένη πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν. Ὁ κ. Μπενίδης ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σημαντικώτερου πρόσωπου τοῦ τόπου του. Εἶχε διατελέσει δημογέρον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, πληρεξούσιος εἰς τὰς πρώτας Συνελεύσεις Τροιζήνης, Προνοίας, Ἄργους, κτλ., δήμαρχος πρὸ τοῦ Συντάγματος. Εἶτα μετὰ τὸ Σύνταγμα διετέλεσεν ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος εἰς πολλὰ μέρη. Τὴν Μαροῦσαν, Ἑβραιοπούλαν, ἢ κατ' ἄλλους Τουρκοπούλαν, εἶχε προσλάβει εἰς ἡλικίαν σχεδὸν βρεφικὴν, καὶ τὴν εἶχε βαπτίσει.

Εἶτα, ὅταν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὡς συνταξιούχος ἀπεσύρθη εἰς τὸν τόπον του, τὴν ὑπάνδρευσε μ' ἓνα ἀνεπιόν του, καὶ τῆς ἔδωκεν ὡς προῖκα τὸ μικρὸν αὐτὸ κολλητὸν σπιτάκι, εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ὁποῖου εὐρίσκετο τῶρα ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἱκανὰ ἀγροτικὰ κτήματα, καὶ ὀλίγα μετρητά, ὑποσχεθεὶς νὰ τῆς ἀφήσῃ ὡς κληρονομίαν καὶ τὴν κυρίως οἰκίαν, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἤθελεν εὐρεθῆ παρ' αὐτῷ μετὰ θάνατον.

Ὁ γαμβρὸς, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἓν τέκνον, ἔλειπεν ὅλον τὸν καιρὸν. Ἐταξίδευε λοστρόμος μὲ τὰ καράβια. Ἦτον φημισμένος ναυτικός, ἀλλὰ σπάταλος καὶ ἀξένοιαστος. Τῶρα τελευταῖα, εἶχεν ἀργήσῃ τρία ἔτη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν τόπον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ γηραιὸς κυρ Ἀναγνώστης εἶχε χηρεύσει, καὶ ἡ ψυχοκόρη, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ συζύγου ὑπηρετεῖ διαρκῶς εἰς τὴν οἰκίαν τὸν θετὸν πατέρα τῆς, ὅπως καὶ παιδιόθεν ἦτο συνηθισμένη. Ὁ σύζυγος ἔγραφεν ἀπὸ καιροῦ

εις καιρόν ἐπιστολάς, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ δὲν ἤρχετο. Τὸ θυγάτριον τῆς Μαρούσας ἦτο ἤδη τεσσάρων ἐτῶν, καὶ οὔτε ὁ πατήρ εἶχεν ἰδεῖ ποτὲ τὸ τέκνον, οὔτε αὐτὸ ἐγνώριζε τὴν ὄψιν τοῦ πατρός.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, μαζί μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς συγκοινωνίας, εἶχαν ἀρχίσει νὰ ξανοίγουν κάπως καὶ τὰ ἤθη εἰς τὸν μικρόν, ἀπόκεντρον τόπον. Ξένοι ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὰ «πλέον πολιτισμένα», εἴτε ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως, εἴτε ἔμποροι, ἐκόμιζον νέας, ἐλευθέρας θεωρίας περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων. Οὗτοι τὴν αἰδῶ καὶ τὴν συστολήν ὠνόμαζον βλακειάν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην εὐήθειαν. Τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν λαγνείαν ὠνόμαζον «φυσικὰ πράγματα». Ἡ δύστηνος Μαρούσα, ἥτις δὲν εἶχε γεννηθῆ εἰς τὸν τόπον, ἀρχήθεν δὲν ἦτο πολὺ αὐστηρὰ οὔτε σεμνοπρεπής, εἶχε δὲ μικρὰν δόσιν ἐλαφρότητος.

Τὸν καιρόν ἐκεῖνον εὐρίσκοντο εἰς τὴν νῆσον ἕνας γραμματεὺς τοῦ εἰρηνοδικείου, ἄγαμος, φουστανελάς· ἕνας γραμματεὺς τοῦ Λιμεναρχείου, βρακάς, ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ Ν. κλάδου, γεροντοπαλλήκαρο· ἕνας ἐνωμοτάρχης κομψευτής, μὲ λιγνὴν μέσην καὶ ἀγκιστροειδῆ μύστακα· ἕνας τελωνοφύλαξ ἔχων τριπλάσιον εἰσόδημα ἀπὸ τὸν μισθόν του, καὶ δυὸ ἢ τρεῖς πράκτορες ξένων ἐμπορικῶν οἴκων ἢ ἄλλοι μέτοικοι. Ὅλοι οὗτοι εἶχον παντοτινὴν συντροφίαν μὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἄλλους νεαροὺς ἐμπορευομένους, κομψευομένους, μ' «ἐλληνικοῦρες» πολλὰς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ πολλὰς «προσρήσεις». Μὲ τοὺς τελευταίους τούτους ἠναγκάζοντο νὰ ἔρχωνται συχνὰ εἰς ἐπαφήν πολλαὶ γυναῖκες, καὶ σώφρονες ἄλλως, τοῦ τόπου, χάριν τῶν ἀφεύκτων καὶ ἀτελειώτων ὀψωνισμάτων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀδύνατον ν' ἀπαλλαγῇ ποτὲ ὁ γυναικεῖος κόσμος.

Ἀπὸ τὰ τόσα βρόχια, τὰ ὅποια τῆς εἶχαν ρίψει εἰς τὸν δρόμον της, ἀπὸ τὰς τόσας ἐλεπόλεις, τὰς ὁποίας τῆς εἶχον στήσει περὶ τοὺς τοίχους της ὅλοι οἱ εἰρημένοι ἐπιχειρηματῆαι, δὲν ἠδυνήθη νὰ γλυτώσῃ ἡ Μαρούσα· καὶ μετ' ὀλίγον καιρόν αὕτη, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου, εὐρέθη ἔγκυος. Καὶ τὸ ἐνόησεν ὅτε ἦτο ἤδη δυὸ μηνῶν. Ἀλλὰ πρὶν τὸ ἀνακαλύψῃ αὕτη, ὅλη ἡ γειτονιά, ὡς εἰκός, τὸ ἤξευρεν, ἴσως καὶ προτοῦ νὰ συμβῇ τὸ πρᾶγμα. Μόνον ὁ κυρ

Αναγνώστης εύρισκετο έν άγνοία. «Ο κόσμος», όπως είπε τότε ή πονηρή Κοκκίσα, μία γειτόνισσα, «τό 'χε τούμπανο, κι αυτός κρυφό καμάρι».

Υπήρξαν κ' αί κακαί γλώσσαι, αίτινες είπον άνευ τής ελαχίστης πιθανότητας, ώς εικός, ότι ό κυρ Άναγνώστης εφάρμοζεν τήν πάλαιαν μέθοδον του Δαβίδ, και ότι δια νεαρās πνοής και θερμού αίματος εζήτει να «ξανανιώση». Άλλ' ή ειρημένη Κοκκίσα και δυο ή τρεις άλλαι γειτόνισσαι, αίτινες τὰ έλεγον σιγανά, κ' έγέλων συριστικά μεταξύ των, ισχυρίζοντο ότι, δήθεν «άπ' τὸ παιδι έχουν πολλοί μερδικό»· ότι τὸ κεφάλι πρέπει να είναι του γραμματικού, του φουστανελά με τὸ τεράστιον φέσι και τήν μακροτάτην φούντα, ή μέση, θα είναι βέβαια του νωματάρχη, του σεβταλή, τὸ ένα τὸ ποδάρι (στο λάκκο!) του γερό-κολασμένου, του βρακά, τὸ ένα χέρι (μακρὸ χέρι!) του τελωνοφύλακα, και τὸ άλλο χέρι (παστρικό χέρι!) του ψιλικατζή, με τίς 'λληνικούρες.

Πρώτη ή ρηθείσα Κοκκίσα είχε προσκληθῆ μυστηριωδώς από τήν Μαρούσαν (σημειωτέον ότι αύτη, όσον και άν εφαινετο άπονήρευτη, είχεν έννοήσει ότι ή Κοκκίσα τήν ύπωπτεύετο πρό πολλου, όθεν έπροσποιήθη κι αύτη εύθήνην, άναγκαστικήν έμπιστοσύνην δια να τήν κολακεύση, έλπίζουσα ότι θα τήν έπειθε, και δια δώρων, να σιωπήση) είχε προσκληθῆ, λέγω, να λάβη γνώσιν του μυστηρίου. Η Μαρούσα, «άδερφή να τήν κάμη, άπ' τὸ Θεό και στα χέρια της», έπεσε στον τράχηλόν της και τήν ίκέτευε να κάμη έλεος άν ήξεύρη τίποτε ψευτογιατρικά, δια να εξαφανισθῆ, εί δυνατόν, ό καρπός τής άμαρτίας, κι ό Θεός πλέον άς έγίνετο ίλεως! Διότι άλλως αύτη βέβαια –τί τήν ήθελε τέτοια ζωή;***** θα έπεφτε βέβαια, στον γιαλό να πνιγῆ, καθως ήτον μάλιστα και σιμά, από κάτω άπ' τὸ σπίτι, ή θάλασσα. Η Κοκκίσα τήν καθσύχασε με λόγια παρηγορίας, και άρχισε να εφαρμόζη έπ' αύτης διαφόρους άλοιφάς και έμπλαστρα, τὰ όποια ουδόλως έτελεσφόρουν.

Δευτέρα προσεκλήθη ή Σταμάτω, πτωχή χήρα, κ' ή Κονδύλω ή άδελφή της, άλβανόγλωσσοι αί δυο, καταγόμεναι από μίαν των νήσων του Σαρωνικού. Αύται εζήσκουν έντριβάς επί του σώματος τής άτυχοϋς γυναικός. Και τās τρεις με ό,τι εκλεπτεν από τās οικονομίας του κυρ-

Ἀναγνώστη, τὰς ἀντήμειβε. Κ' ἐκεῖναι ἐμάκρυνον τὰς ἀλοιφάς, καὶ παρέτεινον τὰς ἐντριβάς, ἀλυσιτελῶς πάντοτε.

Τὴν ἐσπέραν, ἀνερχόμεναι αἱ τρεῖς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς κυρα-Θωμαῆς, ὀλίγα σπίτια παραμέσα, ὅπου ἤρχοντο κ' ἡ γριά-Χιόνω, κ' ἡ θεία-Κυράννω, ὅλαι μετανάστιδες ἐκ Μακεδονίας τοῦ 1821, τὰ ἔλεγαν μεταξύ των. Αἱ τρεῖς πρῶται ἔδιδον καθ' ἐσπέραν τακτικὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν κυρα-Θωμάην καὶ εἰς τὰς δυὸ ἄλλας γραῖας· καὶ ὅλαι μαζὶ ἐχασκογελοῦσαν.

Μάλιστα τὰ ὄψιμα ἑλληνικὰ τῆς Σταμάτως, καθὼς περιέγραφε τὴν κατάστασιν τῆς ἐγκύου («αὐτὴ ὅλη κοντὸ εἶναι· καὶ τὰ πόδια τῆς κοντὴ τὸ ἔχει!... θὰ μὴν τὸ ρίχνῃ, τάχατες!...») ἐπέτεινον τοὺς γέλωτάς των. Καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Σταμάτως, ἡ γραῖα Κυράννω ἐπρόσθετε τὰ σχόλια τῆς, μὲ τὴν Μακεδονικὴν τῆς διάλεκτον.

- Αὐτηνίές, σὶ λιέου, εἶνι παλιοφουράδες!... Ἀχιλώνις, μαρή... Ποῦ στὰ χουργιά, τὰ θ' κά μας! νὰ τοῦ φτιάξ' καμμιά αὐτ' νό, θὲ τ' βγάλ' νι, σὶ λιέου, στοῦ γουμαρουπάζαρου!...

Τελευταία ἀπ' ὅλας ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὡς σοφωτέρα ὄλων τῶν ἄλλων. Ἡ Μαρούσα εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀπελπίζεται ἀπὸ τὰς τρεῖς πρῶτας «ψευτομαμμές», καὶ κατέφυγεν εἰς ταύτην ὡς εἰς τελευταίαν ἐλπίδα. Τῷ ὄντι ἡ γραῖα Χαδούλα μὲ τὰ φάρμακά τῆς, μὲ τὰ μαντζούνια τῆς καὶ μὲ τὰ ζεστὰ ἢ κρύα, ὅσα ἔδιδε νὰ πῆν εἰς τὴν πάσχουσαν, τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν ἐντριβῶν τὰς ὁποίας ἐξετέλει μ' ἐπιδεξιότητα πολὺ ὑπερτέραν ἀπὸ τὰς ἄλλας, κατάρθωσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἔκτρωσιν. Ὁ κυρ Ἀναγνώστης οὐδέποτε ἔμαθε τίποτε.

Αὐτὴ ἦτον ἡ παλαιὰ ἐκδούλευσις, καὶ αὐτὴ ἡ εὐγνωμοσύνη τὴν ὁποίαν εἶχον ὑπαινίχθη σήμερον αἱ δυό. Αὐτὰ ἦσαν τῆς Φραγκογιαννοῦς «τὰ παλιὰ τὰ πάθια τῆς» κι αὐτὰ ἦσαν τῆς Μαρούσας «τὰ βάσανά τῆς».

Ἡ ἀνάμνησις κατεῖχε τὸν νοῦν τῆς Φραγκογιαννοῦς ὅλην τὴν ὥραν, ἐνῶ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σοφά, εἰς τὸ σκότος· διότι λύχνον δὲν τῆς εἶχε φέρει ἡ φιλοξενούσα, μόνον ἓνα κηράκι κι ὀλίγα σπίρτα τῆς εἶχεν ἀφήσει. Ὅλην αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἀνελογίζετο, καὶ ὁ ὕπνος ποτὲ δὲν τῆς

ἤρχετο. Ἐρευνῶσα τὴν συνείδησίν της, ἔν πρᾶγμα εὕρισκεν· ὅ,τι εἶχε κάμει καὶ τότε καὶ τώρα τὸ εἶχε κάμει διὰ τὸ καλόν. Ἐκουλουριάζετο ὑποκάτω εἰς τὸ μάλλινον σκέπασμα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ κειμένη, κ' ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στέρνον, κ' ἐπροσπάθει νὰ ζαλισθῆ, νὰ ναρκωθῆ, νὰ τῆς ἔλθῃ λήθαργος. Τότε, μετὰ χρόνους, ἐνθυμήθη καὶ τὴν σύντομον προσευχὴν, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχεν ἐπιβάλει ἄλλοτε νὰ λέγῃ συχνὰ ἕνας γέρων πνευματικός· τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με».

Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς εὐχῆς ἐνήργησε, καὶ ἡ Χαδοῦλα ἐναρκώθη ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ καὶ ἀπεκοιμήθη. Πλὴν πάραυτα εἰς τὸν ὕπνον της, ἢ εἰς τὰ ξύπνα της, (δὲν ἤξευρε καλά), τῆς ἐφάνη ὅτι μέσα, εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της, ἤκουε φωνὴν βρέφους, κλαῦμα, μινυρισμὸν θρηνώδη· τοῦτο ὡμοίαζε μὲ τὴν φωνὴν τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς της, τῆς πρὸ ὀλίγων μηνῶν, διὰ χειρὸς αὐτῆς... τελειωθείσης...

Ἡ γραῖα ἐξύπνησεν ἔντρομος, ἀνετινάχθη ὅλη. Ἀνεσηκώθη καὶ ἠσθάνετο μέγαν σπαραγμὸν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καλυτέραν σωματικὴν ἀνεσιν. Ὁ σύντομος ἐκεῖνος ὕπνος εἶχεν ἐξαλείψει παρ' αὐτῇ τὸ νευροπαθὲς καὶ τὸ ἀνήσυχον. Ἐψηλάφησεν, εὔρε τὰ σπύρτα, ἤναψε τὸ κηρίον, ἐπῆρε τὸ ραβδί της, τὸ καλάθι της, ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ καὶ τὰς ἐμβάδας της, καὶ ἀνυπόδητη, μὲ τίς κάλτσες, ἐκίνησε νὰ φύγῃ.

IB'

Ἡ Μαροῦσα τῆς εἶχε δώσει τὸ κλειδί τοῦ μικροῦ κατωγείου, τῆς εἶπε νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς ἰδιαίτερας θύρας τούτου πρὸς τὴν ὁδόν, νὰ κλειδώσῃ ἔξωθεν, καὶ νὰ πάρῃ τὸ κλειδί μαζί της, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ πάλιν τὴν ἄλλην νύκτα, ἂν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ. Ὅσον δι' αὐτὴν, ἂν ἐλάμβανεν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ κατωγάκι, θὰ κατήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς εἶχεν ὀδηγήσει ἐκεῖ τὴν ξένην της, τῆς ἐσωτερικῆς σκάλας καὶ τῆς θύρας τοῦ μεσοτοίχου.

Τῷ ὄντι, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἡσθάνετο πλέον μεγάλην σφλομονήν, καὶ τὸ στενὸν κατωγάκι μὲ τὸν ὑγρὸν ἀέρα του τὴν ἐστενοχῶρει. Καιρὸ ἦτο ν' ἀναπνεύση πλέον τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, πρὶν οἱ διώκται χωροφύλακες τὴν κλείσωσιν, ἴσως διὰ βίου, εἰς τὰ ὑγρά καὶ ἀνήλια ὑπόγεια τῆς ἀνθρωπίνης θέμιδος.

Ἐξήλθε, καί, κάτω εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς της, ἐμινύριζεν ἀκόμη ἡ θρηνώδης φωνὴ τοῦ βρέφους, τοῦ μικροῦ κορασίου τοῦ ἀδικοθανάτισαντος. Ἐστάθη εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας, ἐκοίταξε μετὰ προφυλάξεως ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἄνω, κάτω τοῦ δρόμου· δὲν εἶδε ψυχὴν οὔτε σκιάν. Ἔβαλε πτερὰ εἰς τοὺς πόδας της.

Δὲν ἦτο πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἤκουε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν της, ὅπου ὑπῆρχε σκοτεινὴ, σπηλαιώδης ἠχώ, τὸ πένθιμον ἐκεῖνο κλαῦμα τοῦ βρέφους. Κ' ἐνόμιζεν ὅτι ἔφευγε τὸν κίνδυνον καὶ τὴν συμφορὰν, καὶ τὴν συμφορὰν καὶ τὴν πληγὴν τὴν ἔφερε μαζί της. Κ' ἐφαντάζετο ὅτι ἔφευγε τὸ ὑπόγειον καὶ τὴν εἰρκτὴν, καὶ ἡ εἰρκτὴ καὶ ἡ Κόλασις ἦτο μέσα της.

Ἦρα ἦτο ὡς δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυκτα, νύξ ἀσέληνος, ἀστροφεγγῆς. Ἀρχὰς Μαΐου, δευτέραν ἐβδομάδα μετὰ ὄψιμον Πάσχα. Ἡ ἐξοχὴ εὐωδίαζεν, ἡ αὔρα ἐμυροβόλει. Ὀλίγα ἄγρυπνα πουλάκια ἔμελλον τὸ ὄρθιον ἐπάνω εἰς τὰ κλαδιά. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπῆρε τὸν δρομίσκον, τὸν λίαν γνωστὸν εἰς αὐτὴν, στενὸν καὶ ἔρποντα, ὄπισθεν τῶν κήπων καὶ κάτωθεν τῶν βράχων. Ὁ δρομίσκος μόλις ἦτον ὀρατὸς εἰς τὴν ἀστροφεγγίαν, καλυπτόμενος ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς προεξέχοντας ράμνους τῶν θάμνων καὶ τῶν βάτων, οἵτινες προέκυπτον ἀπὸ τοὺς φράκτας τῶν κήπων. Ἡ εὐκίνητος γραῖα ἐπάτει ἐπὶ χόρτων καὶ χαμαιμήλων, κ' ἐπὶ χλωρῶν ἀκάνθων, ἀνήρχετο δὲ μὲ βῆμα κόρης, νεαρᾶς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, τὸν ἀνηφορικὸν δρομίσκον.

Εἶχε τελειώσει ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν κήπων καὶ τῶν περιβολίων πρὸς τὰ δεξιὰ της, ἐνῶ ἀριστερὰ της παρετεινετο ἀκόμη ὁ μικρὸς βραχώδης λόφος, τὰ Κοτρώνια, μὲ τὰς τρεῖς γραφικὰς κορυφὰς των τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, τὰ ἐπιστεφομένας ἀπὸ ἀνεμομύλους καὶ μικρὰ λευκὰ καλύβια καὶ σπιτάκια, ἔρποντα γύρω των. Τώρα πλέον ἔφθασεν εἰς μέρος ὅπου ἄρχιζαν ἀμπέλια, ἀγροὶ μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ὅσον ἦτον ἀκόμη πλαγινὸς ὁ ἀνήφορος, καὶ ἐλαιῶνες,

ἢ ἀγροὶ μὲ ὑψηλοὺς στάχους, σειομένους ἀπὸ τὴν νυκτερινὴν αὔραν, ἐκεῖθεν, ὅπου ὁ ἀνήφορος καθίστατο ἀποτομώτερος, καὶ ἄνω. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ ἐλαφρὸν ἄσθμα, ἔτρεχεν, ἔτρεχε, μαστιζομένη τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸ ἀπόγειον τὸ πρωινόν, τὸ ἀντίπνοον, τοῦ Βορρᾶ τὸ χαϊδευμένον ἐωθινὸν τέκνον.

Ἔσπευδε νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον, πρὶν ἀνατείλει ἡ ἡμέρα, εἰς τὰ μέρη τὰ ὅποια αὐτὴ ἐγνώριζε. Ὑπῆρχον, κατὰ τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς τῆς νήσου, πολλοὶ κλεφτότοποι, μέρη ἀπάτητα, σπήλαια καὶ βράχοι ὅπου ἐφύτρωνε τὸ ἀγριοβότανον καὶ ἡ κάππαρις, καὶ τὰ κρίταμα καὶ ἡ ἀρμυρήθρα, καὶ ὅπου τοὺς ὑπάρχοντας ὀλίγους δρόμους κατέστρεφον καθημερινῶς τὰ κοπάδια τῶν ἐρίφων καὶ τῶν αἰγῶν. Ἐκεῖ θὰ ἦτο τὸ ἄσυλόν τῆς, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς. Εἰς ἐκείνους τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς, σιμὰ εἰς τὸ ἄγριον καὶ γαλανὸν πέλαγος, εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρον, τὸ κτισμένον ἐπὶ γιγαντιαίου θαλασσοπλήκτου βράχου, ἐκεῖ εἶχε γεννηθῆ ἡ Χαδοῦλα, κ' ἐκεῖ εἶχεν ἀνατραφῆ ὡς δέκα ἐτῶν κόρη.

Εἶπα, ὅταν εἰρήνευσαν τὰ πράγματα, καὶ ἡ νέα πολίχνη ἐκτίσθη εἰς τὸν λιμένα τὸ μεσημβρινόν, ἡ μάνα τῆς, ἡ μάγισσα, ἡ πολυκυνηγημένη ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς λιάπηδες, συχνὰ τὴν εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τῆς εἶχε δεῖξει ὅλους τοὺς κλεφτότοπους, τοὺς ἄβατους βράχους καὶ τὰ ἄντρα, καὶ τῆς εἶχε διηγηθῆ δι' ἓνα ἕκαστον τῶν τόπων ἐκείνων ἀνὰ μίαν ἱστορίαν, φανταστικὴν ἢ ἀληθῆ. Εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅταν τὴν ὑπάνδρευσαν καὶ τὴν «ἐκουκούλωσαν», καὶ τὴν «ἐνεκροβλόγησαν» κατὰ τὴ συνήθη φρασεολογίαν τῆς μητρός τῆς, τῆς εἶχαν δώσει ἀκόμα καὶ τὴν προῖκα τῆς. Τὸ σπίτι, στὸ Κάστρο τὸ ἔρημο, καὶ τὸ χωράφι στὸ Μποστάνι, στὸν ἀπάτητον κρημνόν. Ὑστερον, ὅταν αὐτὴ ἐνοικοκυρευέθη, κ' ἔμαθε πολλά, κ' ἐπρόκοψεν εἰς γυναικείαν σοφίαν, κ' ἐσυνήθισε νὰ θηρεύῃ τὰ βότανα καὶ τὰ τρίφυλλα καὶ τὰς δρακοντιᾶς εἰς τοὺς λόγγους καὶ τὰ βουνά, πολὺ συχνὰ εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰ μέρη ἐκεῖνα, χάριν τῶν ἐρευνῶν τῆς.

Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπήγαινε καὶ τώρα, ἂν ἔδιδεν ὁ Θεὸς νὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς, ἀλλ' εἰς ποίαν δεινότητην περίστασιν. Καὶ ποία ἄρα θὰ ἦτον ἡ τύχη τῆς ἀπὸ τοῦδε; Μόνος ὁ θεὸς τὸ ἤξευρε.

*

* *

Πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ δρόμος ἀποτόμως ἀνηφόριζε, καθὼς διήρχετο ἔξω ἀπὸ ἓνα περιβόλι, φραγμένον μὲ πυκνοὺς βάτους καὶ θάμνους ὑψηλοὺς καὶ ἐν μέρει μὲ τοιχογύρισμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον πολλῶν εἰδῶν ὀπωροφόρα δένδρα, ἢ Φραγκογιαννοῦ κατὰ τύχην ἐσκόνταπεν εἰς τὸν δρόμον, ἔκαμε δὲ μικρὸν θροῦν, πεσοῦσα ἐλαφρῶς ἐπάνω εἰς ἓνα θάμνον. Ἀφῆκε μικρὰν φωνὴν ὁμοίαν μὲ στεναγμόν.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἤκουσε πολὺ πλησίον τῆς, ἀλλ' ἔσωθεν τοῦ φράκτου, δυνατὸν γαύγισμα σκύλου. Ἀνωρθώθη, καὶ μὲ ταχύτερον βῆμα ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον τῆς.

- «Ποιὸς νὰ εἶναι;» εἶπε μέσα τῆς.

Ἦκούσθη τότε μία φωνὴ βραχνή καὶ νυσταλέα, ἀλλ' ἀπότομος.

- "Ἐ! βάρδ' ἀπ' τὰ περιβόλια! Ἀνοιχτά!... Ἀνοιχτά!

Ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν τοῦ Ταμπούρα, τοῦ δραγάτη. Ἐνόησε τότε τί συνέβαινε. Τὸ περιβόλι, ἔξωθεν τοῦ ὁποίου εἶχε σκοντάψει, ἀνήκεν εἰς τὸν τότε Δήμαρχον τοῦ τόπου. Ἐντὸς αὐτοῦ, σιμὰ εἰς τ' ἄλλα δένδρα, ὑπῆρχον καὶ ὀλίγα κερασέαι, μὲ καρποὺς σχεδὸν ὠρίμους ἤδη καὶ περκάζοντας, μελανωποὺς εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, ἀνάμεσα εἰς τὰ μαυροπράσινα φύλλα. Ὁ Ταμπούρας, μὴ ἔχων τί ἄλλο νὰ φυλάξῃ, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη ἡ ὥρα τῶν ὀπωρῶν οὔτε τῶν καρπῶν, ἐκοιμάτο εἰς τὸ περιβόλι τοῦ Δημάρχου, ἐντὸς μικρᾶς καλύβης μὲ τὸν σκύλον του, κ' ἐφύλαγε τὰ κεράσια, μὴν τὰ κλέψουν οἱ δημόται τοῦ ἄρχοντος.

Φεύγουσα, ἤκουεν ἀκόμα τὸ γαύγισμα τοῦ σκύλου, συγχρόνως δὲ «αὐτιάσθη» καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι ἤκουεν ἀνθρώπινα βήματα. Ἄλλ' ἠπατήθη. Ἴσως ἦτο μᾶλλον ἀντίκτυπος καὶ ἠχὼ τῶν ἰδίων βημάτων τῆς. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀγροφύλαξ μόλις εἶχε μισοξυπνήσει, κ' ἔβαλεν, ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ, μηχανικῶς, τὴν συνήθη φωνὴν του. Εἶτα εὐθύς πάλιν ἀπεκοιμήθη.

Ἡ Χαδοῦλα ἐγίνεν ἄφαντη εἰς τὸ ὕψος τοῦ λόφου, ὅπισθεν τῶν δένδρων. Ἐκεῖ ἐστάθη μίαν στιγμὴν κ' ἔτεινε τὸ οὖς. Τίποτε δὲν ἤκουεν εἰμὴ τὸ λάλημα ἐνὸς πουλιοῦ, τὸ σύριγμα ἐνὸς

νυκτερινού έντόμου, και τὸ φύσημα τῆς αὔρας. Τότε τῆς ἦλθαν εἰς τὸν νοῦν τὰ κεράσια, τὰ ὁποῖα εἶχε διακρίνει ἀμυδρῶς στίλβοντα εἰς ἓνα κρεμάμενον κλώνα, ἐξέχοντα ὀλίγον ἔξω τοῦ φράκτου τοῦ δημαρχικοῦ περιβολίου, σιμὰ ἐκεῖ ὅπου εἶχε σκοντάψει, και εἶπεν:

- Ἄχ! Και δὲν ἔκαμα νὰ φτάσω ἓνα κεράσι, νὰ δροσίσω τὸ στόμα μου, ποῦ εἶναι φαρμάκι. Ἔχασα νὰ πιῶ μία σταξιά νερὸ πρὶν φύγω... Ἄς φτάσω στὴ βρύση, μιά!

Τότε μόνον ἐνθυμήθη ὅτι δὲν εἶχε πῖει νερὸν πρὶν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ κατωγάκι, ὅπου εἶχε διέλθει ὀλίγας ἀλλὰ τὸσον μακρὰς ἐναγωνίους ὥρας. Ἡ Χαδοῦλα ἀνελογίσθη μετὰ πικρίας ὅτι ὅλα, και τὰ μικρότερα πράγματα, πρωθύστερα και ἀνάποδα τῆς ἤρχοντο εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐὰν εἶχε προμελετήσει νὰ κλέψῃ ὀλίγα κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιά τοῦ Δημάρχου, θὰ ἐπάτει μετὰ προσοχῆς, θὰ ἐπλησίαζε μετὰ προφυλάξεως, και τότε πιθανῶς οὔτε ὁ δραγάτης ἤθελεν ἐξυπνήσει, οὔτε ὁ σκύλος ἴσως θὰ ἐγαύγιζε. Ἀλλὰ διὰ νὰ εὔρεθῇ ἀπρόσεκτη και ἀλλοφρονούσα, διὰ νὰ μὴν κοιτάξῃ καλὰ ποῦ πλησίον εὔρισκετο, ἐπαπατάτησεν, ἔκαμε μικρὸν θόρυβον, ἀρκούντα διὰ νὰ ξυπνήσῃ τὸν σκύλον και τὸν ἄνθρωπον. Ὅλα ἔτσι τῆς ἤρχοντο!

Ἄλλως, ἡ δίψα τῆς τώρα εἶχεν ἐρεθισθῆ μετὰ τὸν δρόμον τὸν ἀνωφερῆ. Ἐκοψε φύλλα ἐλαιοδένδρων και τὰ ἔβαλε μὲς στὸ στόμα τῆς.

*

* *

Ἐβάδισεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἀκόμη. Ἦτον ἤδη χαραυγῆ. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, κατῆλθε πάλιν εἰς τὸ ρεῦμα, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ μετὰ τὰς πολυσιδεῖς πλευρὰς, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο οἱ Βίγλες. Τὶς οἶδε ποῖοι παλαιοὶ κλέφτες ἐφύλαγαν ἄγρυπνοι καραούλια ἐκεῖ, και ἐντεῦθεν εἶχε λάβει τὸ ὄνομα. Ἐφθασεν εἰς τὴν μικρὰν βρύσιν, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ. Ἐφεγγεν ἤδη. Ἐπὶ νερόν, ἐδροσίσθη, κ' εὐθύς ἔφυγεν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐσύχναζον πολλοὶ ἄνθρωποι, βοσκοὶ και ξωμερίται κι ἄλλοι. Ἡ Γιαννοῦ ἤθελεν ὅσον τὸ

δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀόρατος. Ἐκατηφόρισεν ἀκόμη, εἰσήλθεν εἰς τὸ κάτω ρεῦμα τὸ βαθύ, τὸ βαῖνον πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸ καλούμενον Λεχοῦνι.

Ἐκεῖ ἔφθασε μικρὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ὑπῆρχον ἐκεῖ δυὸ ἢ τρεῖς νερόμυλοι, μᾶλλον παλαιοὶ καὶ ἄχρηστοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς μόνον ἐδοῦλευε, καὶ τοῦτο σπανίως. Ὅλα ἐδείκνουν τὴν ἐρημίαν, δὲν ἐφαίνετο ἵχνος ἀνθρώπου ἐκεῖ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀπὸ περισσὴν προφύλαξιν, δὲν ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ. Ἀπέφυγε τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐβάδισεν ὀπισθεν λόχμης, κ' ἔφθασεν εἰς γούρναν βαθεῖαν, μὲ διαυγὲς νερόν, γνωστὴν εἰς ὀλίγους. Ἦτο μέρος κρυφὸν καὶ ἀπάτητον. Ἐσχηματίζετο ἐκεῖ οἶονεὶ ἄντρον, ἀποτελούμενον ἐκ χλόης, ἐκ κορμῶν καὶ κισσοῦ. Ἄντρον νύμφης, Δρυάδος τῶν παλιῶν χρόνων ἢ Ναϊάδος, εὐρούσης ἴσως καταφύγιον ἐκεῖ.

Διὰ νὰ κατέλθῃ τις εἰς τὴν μικρὰν πτυχὴν τῆς γῆς, ὅπου ἦτο ἡ γούρνα τοῦ νεροῦ, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὴν τύχην διώκτριαν καὶ τοὺς πόδας τῆς Φραγκογιαννοῦς, τοὺς ἀνυποδήτους, τοὺς σχισμένους κ' αἱματωμένους ἀπὸ τὰ κνίδας καὶ τὰς ἀκάνθας. Ἐκεῖ ἐκάθισε ν' ἀναπαυθῆ. Ἐβγαλεν ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρὶ καὶ ὀλίγον κρέας, τὰ ὁποῖα τὴν εἶχε φιλεύσει ἡ Μαροῦσα, ἐπειδὴ τὴν ἐσπέραν δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ φάγῃ τίποτε, μετὰ τὸν καφέ ὅπου εἶχε πῖει εἰς τὸ μαγειρεῖον. Ἐφύλαξε μόνον τὰ δίπυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ἀπὸ τὸ σπῆτι τῆς κόρης τῆς, τῆς Δελχαρῶς. Ἐφαγεν, ἔπιε δροσερὸν νερόν, κ' ἔλαβεν μικρὰν ἀναψυχὴν.

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος. Ὁ δίσκος του ἐφάνη ν' ἀναδύεται ἀπὸ τὰ κύματα, ἀντικρῦ, εἰς τὸ μακρινὸν πέλαγος, τοῦ ὁποίου μίαν λωρίδα ἔβλεπεν ἀπὸ τὴν κρύπτῃν τῆς ἡ Χαδοῦλα. Τὰ ὄρνεα τοῦ βουνοῦ, τοῦ πετρώδους καὶ ἠχώδους, τὸ ὁποῖον ἠγείρετο ὀπισθεν τῆς, ἔρρηξαν μακροὺς κρωγμούς, καὶ τὰ πουλάκια τῆς κοιλάδος, τῆς λόχμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφήκαν φαιδρᾶς μελωδίας.

Μία ἀκτὶς θερμῆ, ἐρχομένη μακρὰν, ἀπὸ τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχιζε τὴν πυκνὴν φυλλάδα καὶ τὸν κισσὸν τὸν περισκέποντα τὸ ἄσυλον τῆς ταλαιπώρου γραίας, καὶ ἔκαμνε νὰ στίλβῃ ὡς πλῆθος μαργαρίτων ἢ δρόσος ἢ πρωινή, ἢ βρέχουσα τὸν πλοῦσιον σμαράγδιον

πέπλον, κ' ἐφυγάδευεν ὄλον τὸ ρίγος τῆς ὑγρασίας, καὶ ὄλον τὸ κρύος τοῦ φόβου τοῦ πελιδνοῦ, φέρουσα πρόσκαιρον ἐλπίδα καὶ θάλπος.

Ἡ Γιαννοῦ ἔβγαλε τὸ χράμι τὸ μάλλινον, τὸ διπλωμένον εἰς πολλὰς πτυχᾶς, ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς, τὸ ἐξεδίπλωσεν, ἐτυλίχθη μ' αὐτό, κ' ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ γηραιοῦ πλατάνου. Ἀπεκοιμήθη.

*

**

Τῆς ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον τῆς ὅτι ἦτον νέα ἀκόμα· ὅτι ὁ πατὴρ τῆς καὶ ἡ μάννα τῆς τὴν ὑπάνδρευον, ὅπως τὴν εἶχαν ὑπανδρεύσει καὶ τὴν εἶχαν «νεκροβλοῆσει» τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἐπροίκιζαν, δίδοντες αὐτῇ καὶ τὸν κήπον τὸν πατρῶον, ὅπου αὐτὴ ἐσκάλιζε κ' ἐπότιζε τὰ κουκιά καὶ τὰ λάχανα, ὅταν ἦτον μικρὴ· καὶ ὁ πατὴρ τῆς τὴν ἐφίλευε τάχα, διὰ τὸν κόπον τῆς καὶ τῆς ἔδιδε «τέσσερα κεφάλια», κεφάλια ἀπὸ λαχανίδες. Ἡ Χαδούλα μετὰ χαρᾶς ἔλαβε τὰ τέσσερα φυτὰ εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλ' ὅταν τὰ ἐκοίταξε, εἶδεν ὦ φρίκη! ὅτι ἦσαν τέσσερα μικρὰ κεφάλια ἀνθρώπινα νεκρικά...

Ἄνεταράχθη, ἐσκίρτησεν, εἶπε «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ!...» Πάλιν ἀπεκοιμήθη. Ὡνειρεύθη ὅτι ἡ μητέρα τῆς τὴν συνελάμβανεν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐρευνῶσαν νὰ εὔρη τὸ κομπόδεμα, κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀνάμεσα εἰς τὰ βαρέλια καὶ τὰ πιθάρια καὶ τὸν σωρὸν τῶν καυσοξύλων· ὡς τὴν εἶδεν, ἐμειδίασε πικρῶς, τὸ σύνηθες μειδιάμα τῆς, καὶ διὰ νὰ τὴν ἐβγάλη τάχα ἀπὸ τὸν κόπον, ἐπῆρε μοναχὴ τῆς τὸ κομπόδεμα, ἔβγαλε καὶ τῆς ἐχάρισεν ἀπὸ τὰ τόσα τάλληρα, τὰ σκυλοδεμένα, τρία γερμανικὰ τάλληρα, τρεῖς ρηγίνες, ἀπ' ἐκεῖνας ποὺ εἶχαν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἐπάνω, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Patrona Bavariae». Ἡ Φραγκογιαννοῦ, μετὰ χαρᾶς μεμειγμένης μ' ἐντροπὴν, ἐπῆρε τὰ τρία νομίσματα ἀπὸ τὰ χεῖρα τῆς μητρός τῆς, πλὴν ὅταν τὰ ἐκοίταξεν, εἶδεν ὅτι τὰ τρία ἐκεῖνα νομίσματα, μὲ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔφερον ἐπάνω, ἦσαν τρία προσωπάκια, μικρὰ, πελιδνά, μὲ σβησμένα ματάκια... ὦ! τρόμος! προσωπάκια μικρῶν κορασίδων!

Ἐξύπνησε περίτρομος, δυστυχής, φρενιασμένη. Ἦτον ἤδη μεσημβρία. Ὁ ἥλιος ἔκαιεν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς ἄνωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ δροσεροῦ πλατάνου. Μὲ ὄλον τὸ θάλπος τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν φαιδρότητα τῆς ἡμέρας τῆς μαγιάτικης, ἡ ἐντύπωσις τοῦ ὄνειρου ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸν νοῦν τῆς. Τῆς ἐφαίνετο παράξενον μάλιστα πῶς, ἐν ἡμέρᾳ, εἶδε τὰ ὄνειρα αὐτά. Ὅσακις εἶχε κοιμηθῆ ἐν καιρῷ ἡμέρας, εἰς τὴν ζωὴν τῆς, δὲν ἐνθυμεῖτο ποτὲ νὰ εἶδεν ὄνειρον.

Ἔβρεξεν εἰς τὴν γούρναν δυὸ δίπυρα, τὰ ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς πλακαρῆς παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ λάκκου, καὶ τὰ ἐλησμόνησεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν, ἕωςότου ἔλυωσαν ἀπὸ τὸ βρέξιμον κ' ἐσάπισαν. Μετὰ ὥραν, ἐγέμισε τὴν φοῦχταν τῆς μὲ τὰ ψιχία, καὶ τὰ ἔφαγε.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἐκρύβη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βραχώδους βουνοῦ, κ' ἐσκίασεν ἡ κοιλάς, καὶ ἦτο δειλινὸν πλέον, ἐστενοχωρήθη καὶ προέκυψε τὴν κεφαλὴν ἔξω τῆς κρύπτης. Ἐκοίταξεν ἄνω καὶ κάτω, εἰς τὴν κοιλάδα τὴν κατάφυτον ἀπὸ ἐλαιώνας, ἀλλὰ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τότε ἐσκέφθη νὰ πάρῃ τὸ καλάθι τῆς καὶ τὸ ραβδί τῆς, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν κόγχην, ν' ἀναβῆ ἐπάνω εἰς τὴν λόχμην τὴν σύνδενδρον, καὶ νὰ πάρῃ σιγὰ τὸ ρέμα-ρέμα, καὶ ν' ἀρχίσῃ πάλιν τὴν Παλαιάν τῆς τέχνην, νὰ ψάχνῃ πρὸς ἀνεύρεσιν βοτάνων – τὰ ὅποια δὲν ἤξευρε πλέον εἰς τί θὰ τῆς ἐχρησίμευον, ἀφοῦ δὲν εἶχε πλέον εἰς τὸν κόσμον ἄλλο ἄσυλον, εἰμὴ τὴν εἰρκτὴν καὶ μόνην.

Ἄλλ' ὅμως ἔτρεφεν ἀόριστον ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὔρισκεν ἴσως ξενίαν εἰς καμμίαν μάνδραν ἢ καλύβην βοσκοῦ, καὶ τότε τὰ βότανα θὰ τὰ ἐπρόσφερον εἰς τὴν σύζυγον τοῦ φιλοξενούντος ὡς μικρὸν ἀντάλλαγμα. Τὸ περισσότερον ὅμως, θὰ τὸ ἔκαμνε διὰ νὰ περάσῃ ἡ βαρεία ἀνία, ἣτις ἐβασάνιζε τὴν ψυχὴν τῆς.

Τὴν ὥρα ἐκείνην ἤκουσε μεμακρυσμένους κωδωνίσκους νὰ ἤχουν, καὶ συγχρόνως εἶδε μακρόθεν νὰ κατέρχεται ἓνα κοπάδι. Πάραυτα ἐσκέφθη, ὅτι, ἂν δὲν προλάβῃ εὐθύς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν χαράδραν, μετ' ὀλίγον ἢ κρύπτη τῆς θ' ἀνακαλυφθῆ ἐξ ἄπαντος. Διότι, καὶ ἂν τὰ πολλὰ τῶν ἀρνίων ἢ τῶν ἐριφίων ἐσκορπίζοντο, κ' ἐπήγαινον νὰ πίωσιν εἰς τὸ μέγα ρεῦμα, τὸ ὅποιον ἔρρεεν ἐπάνω μέχρι τῆς στέρνας, καὶ ὕστερον κάτω ἀπὸ τὸν νερόμυλον, μερικὰ ἐξ αὐτῶν βεβαίως θὰ κατήρχοντο εἰς τὸ μικρὸν ρεῦμα, τὸ γεῖτον τῆς γούρνας. Εἶτα τὰ ζῶα θὰ

έσκιάζοντο, θα εξαφνίζοντο, θα ώπισθοχώρουν πηδώντα, και ό βοσκός, όστις και αν ήτο, θα τήν ανέκαλυπτε, θα έπαραξενεύετο, και ίσως θα συνελάμβανεν ύποψίας.

Τό καλύτερον άρα θα ήτο ν' αντιμετώπιση με τήν άφευκτον προσποίηση, με τό ψεύδος εις τὰ χείλη, τήν παρουσίαν του βοσκου. Άλλως ήτο πολύ πιθανόν, ό άγροδίατος εκείνος να μην είχε πρό ήμερών ειδήσεις από τήν πόλιν, και να μην έν γνώριζε τίποτε περι του διωγμου, τόν όποιον υπέφερεν ή Φραγκογιαννου.

ΙΓ'

Μετ' όλίγον τώ όντι, άφου ή Γιαννου έξήλθε τής κρύπτης, και βαίνουσα παρά τό ρεύμα ένευεν έδω κ' εκεί άναζητούσα βότανα, έπλησίασε τό κοπάδι των προβάτων μεικτόν μετά τίνων αιγών και ό βοσκός ένεφανίσθη. Η Γιαννου τόν άνεγνώρισεν άμέσως. Ήτον ό καλούμενος Γιάννης Λυρίγκος. Άμα είδε τήν γραϊαν, άρχισε να φωνάζει μακρόθεν:

- Και που σ' αυτόν τόν κόσμο, θεία-Γαρουφαλιά (Ο Λυρίγκος άνεγνώρισε τό πρόσωπον, αλλά, φαίνεται, δέν ένθυμείτο καλώς τό όνομα). Καλά που σ' ηύρα!... Ο Θεός σ' έστειλε!

- Τί να τρέχη; είπε μέσα τής ή Φραγκογιαννου. Κάτι θέλει να μου πη. Βέβια, ό άνθρωπος δέν θα έχη άκούσει τίποτα για τὰ πάθια τὰ δικά μου.

- Ξέρεις τίποτα, θεία-Γαρουφαλιά; έπανέλαβεν ό Λυρίγκος πλησιέστερον έρχόμενος.

- Τί να ξέρω, γυιέ μου; είπεν ύποκριτικώς ή Φραγκογιαννου, απέχουσα να εξαγάγη τόν άνθρωπον εκ τής πλάνης όσον άφορᾷ τό βαπτιστικόν της όνομα, είτε επέφερεν: – Άπό τὰ ψές λείπω άπ' τό χωριό. Ήρθα να μαζώξω βότανα στα ρέματα.

- Άκουσε θεία-Γαρουφαλιά, έпанέλαβε με άπλότητα ό άνθρωπος. Άπόψε γεννήσαμε, στο καλύβι.

- Γεννήσατε;

- Σπαργανίσαμε! Είμαι τὸ τρίτο κοριτσάκι ποὺ μᾶς ἦρθε στὲ πέντα χρόνια... ὅλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμο!

- Νὰ σὰς ζήση! εἶπεν ἡ γραῖα. Καλὴ σαράντιση τῆς φαμιλιᾶς σου!

- Ὡς τόσο, τὸ κοριτσάκι ἦρθε στὸν κόσμον ἄρρωστο, κι ὅλο κλαίει, καὶ στὸ βυζὶ δὲν κολλάει. Κ' ἡ μάννα του ἢ καφερὴ, τόσο καλὰ δὲν εἶναι... Ὅλο κάψη καὶ σεκλέτι, τὸ ἔρμο!

- Ἀλήθεια;

- Νὰ ἤθελες νὰ μᾶς ἔκανες τὴ χάρη, νὰ περνοῦσες ἀπ' τὸ καλύβι, νὰ ἔκανες κανένα ψευτογιατρικό, θεῖα-Γαρουφαλιά;... Ἐκείνη ἢ πεθερὰ μου δὲ φελάει τίποτα, τί σοῦ κάμη;

- Μὰ τώρα κοντεύει νὰ νυχτώσῃ... εἶπε μὲ ὑποκρισίαν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Καὶ μέσα τῆς ἔλεγε: «Τὸ ριζικό μου εἶναι πλιό! Ὡχ Θεέ μου!»

- Ἄς νυχτώσῃ... Ἄν θέλῃς, κοιμᾶσαι στὸ καλύβι.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐστάθη ὡς νὰ ἐδίσταζεν. Ἀλλ' ἦτον ἐτοίμη νὰ συναινέσῃ.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, μὲ τὴν τελευταίαν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, ἣτις ἐχρύσωνε τὴν κορυφὴν τοῦ ἀνατολικοῦ λόφου μὲ τοὺς ἐλαιῶνας τοὺς πολλοὺς, κ' ἔκαμνε νὰ στίλβῃ τὸ φύλλωμα τῶν ἐλαιῶν, ἐφάνησαν δυὸ ἀνθρώποι κατερχόμενοι δρομαῖοι ἀπὸ ἓνα μονοπάτι μεταξὺ δυὸ ἐλαιῶνων.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ τοὺς εἶδε πρώτη κ' ἐτρόμαξεν. Ὁ ἥλιος, ὅστις κατέλαμπε τὰ φύλλα, ἔκαμνε νὰ γυαλίζουν καὶ τὰ κομβία τῆς στολῆς τῶν τὰ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀγυάλιστα. Ἦσαν οἱ χωροφύλακες.

Πάραυτα ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεφε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Γιάννην τὸν Λυρίγκον, κ' ἔτρεξε πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ πετρώδους βουνοῦ, πρὸς δυσμᾶς.

Ὁ βοσκὸς ἐφώναξεν ἐκπληκτος:

- Ποῦ πάς, θεία-Γαρουφαλιά;

- Σιώπα! παιδί μου, τοῦ ἐσύριξεν ἔντρομος ἡ γυνή, ἂν ἀγαπᾷς τὸν Χριστό! Ἔρχονται ταχτικοί!... Νὰ μὴν πῆς πῶς με εἶδες!

- Ταχτικοί;

- Νὰ μὴ με μαρτυρήσεις, παιδί μου, χάνομαι! Ἡσύχασε!... Ἄν γλυτώσω τώρα, τὴν νύχτα θὰ ἴρθῶ στὸ καλύβι σας...

Καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὰ πασουμάκια της, τὰ ὁποῖα ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν γούρναν εἶχε φορέσει, καὶ τὰ ἔρριψε μέσα στὸ καλάθι, ἄρχισε ν' ἀναρριχᾶται ἐλαφρὰ πατοῦσα, ἀνυπόδητη, μετὰ τὸ καλάθι της περὶ τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα, μετὰ τὸ ραβδί τῆς εἰς τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, τὸν κρημνὸν τὸν ἀνωφερῆ, ὅπου μόνον τὰ ὀλίγα ἐρίφια, ὅσα ἦσαν μεταξύ τῶν προβάτων τοῦ Λυρίγκου, θὰ ἠδύναντο ν' ἀναρριχηθῶσι.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἀφοῦ ἀνήλθεν εἰς ὕψος ὀλίγων ὀργυιῶν, ἐκρύπτετο ὀπισθεν τοῦ πρώτου προέχοντος βράχου, κ' ἐγίνετο ἀφαντῆ.

Εὐθύς κατόπιν οἱ δυὸ χωροφύλακες, οἵτινες διὰ νὰ φθάσουν ἕως τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκετο ὁ βοσκὸς ἦτο ἀνάγκη νὰ χαμηλώσουν καὶ διέλθουν τὸ ρεῦμα, μεταξύ τῆς πυκνῆς λόχμης –καὶ τὴν περίστασιν ταύτην εἶχεν ἐπωφεληθῆ ὅπως φύγη ἡ Φραγκογιαννοῦ– ἔφθασαν πλησίον τοῦ Λυρίγκου. Ὁ βοσκὸς ἐν τῷ μεταξύ ἐκοίταζε τὰ αἰγοπρόβατά του, τὰ ἐφώνασε: «Τίβι! τίβι!... οἶ! οἶ!...» Ἐπροσπάθει νὰ τὰ συμμαζέψῃ καὶ τὰ φέρῃ πρὸς τὸν ἀνήφορον, διὰ νὰ τὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν ράχην τὴν μεσημβρινήν, ὅπου εὐρίσκετο ἡ στάνη του.

Οἱ δυὸ ἄνδρες ἐχαιρέτησαν τὸν Λυρίγκον. Εἶτε τὸν ἠρώτησαν ἂν εἶδε «κεῖνη τὴν παλιογυναῖκα, πῶς τὴν λέν, τὴν Φραγκογιαννοῦ».

Ὁ Λυρίγκος εἶπεν ὄχι.

Ὁ εἷς τῶν χωροφυλάκων ὕβρισε τὸν βοσκόν.

- Ψέματα λές! Ἐγὼ τὴν εἶδα!...

Ούτε επέμεναν ότι είχε ιδεί τον Ίσκιον, τον «διακαμόν» ή το «διάνεμα», καθώς έλεγε, της γραίας, ν' αναρριχάται ως γάπτα εις τὸ ὕψος τοῦ κρημνοῦ. Ὁ ἄλλος δὲν εἶχεν ιδεῖ οὔτε ἰσχυρίζετο τίποτε.

Ὁ πρῶτος, μὲ τὰ τσαρούχια του, ἐδοκίμασε ν' αναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον. Ἀλλὰ μετὰ τρία βήματα κατεκρημνίσθη κ' ἔπεσε, κτυπήσας ἐλαφρῶς εἰς τὸ γόνυ.

Ἐκεῖ ὅπου εἶχεν ἀναβῆ ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἦτο τὸ βουνὸν τοῦ Κουρούπη, βορεινόν, βραχῶδες, ἀπάτητον, καὶ τοὺς πόδας του ἐφίλει καὶ ἔπληττε τὸ κύμα τοῦ πελάγους. Ἡ θεὰ ἠνοιέτο πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Μακεδονίας, τὴν Χαλκιδικὴν, καὶ τὸν μέγαν Ἄθωνα.

Ἡ θέσις ὅπου ἔφθασεν ἡ καταδιωκομένη γυνὴ ἐκαλεῖτο τὸ Κοχύλι. Ἀνθρώπινος ποὺς σπανίως ἐπάτει ἐκεῖ. Μόνον ὅταν ἀπεπλανάτο ἡ «ἐβραχώνετο» καμμία γίδα, τότε κανεὶς βοσκὸς ἐρριποκινδύνευε ν' ἀνέλθῃ πρὸς τὴν ἄβατον ἐκείνην σκοπιάν. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνεκάλυψε μικρὸν σπήλαιον, ὅλον ἀνοικτὸν εἰς τὴν θεάν τοῦ πελάγους, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ κυρίως Κοχύλι, κ' ἐκάθισεν ἀνέτως εἰς τὴν χιβάδα ἐκείνην. Ἦτο σχεδὸν βεβαία ὅτι οἱ διώκται της δὲν θὰ τὴν ἔφθανον ἐκεῖ. Ἐὰν τυχὸν κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἦτο τόσον «μάννας γυιός», ὥστε ν' ἀποφασίσῃ καὶ νὰ κατορθώσῃ ν' αναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον, αὐτὴ εἶχεν ἐτοιμὴν καὶ τὴν «ὑποχώρησιν». Ἐγνώριζεν ἓν ἄλλο μονοπάτι, ἔσωθεν τῆς διπλῆς κορυφῆς τοῦ πετρῶδους βουνοῦ, σχίζον εἰς δυὸ τὰς συστάδας τῶν βράχων, τὸ ὁποῖον, γνωστὸν εἰς μόνους τοὺς αἰγοβοσκούς τῶν μερῶν τούτων, ἔφερε κατ' εὐθείαν εἰς τὰς μάνδρας καὶ τὰς κατοικίας των.

Ἐκάθισεν εἰς τὴν κόγχην τοῦ βράχου, κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας τῆς ἔχουσα τὴν βοὴν καὶ τὴν μελωδίαν τῶν κυμάτων, καὶ ἄνω τῆς κεφαλῆς της ἤκουε τὴν κλαγγὴν τῶν ἀετῶν καὶ τοὺς κρωγμούς τοῦ ἱέρακος. Καθὼς ἠπλώθη ἡ νύκτα, ἐφεγγοβόλησεν ἀπὸ ἄστρα τὸ ἀχανές στερέωμα, καὶ ὁ ἀήρ ὁ εὐώδης θὰ ἦτον ἰκανὸς νὰ βαλαμῶσῃ καὶ αὐτὰ τῆς γυναικὸς ταύτης τὰ «πάθια». Τὸ κογχυλοειδές ἄντρον ἦτο μόνον ὡς τρία μπόια ἄνω ἀπὸ τὸ κύμα, ἀλλ' ὁ βράχος ἕως κάτω ἦτο τόσον κάθετος, ὥστε ἀδύνατον ἦτο «βροτὸς ἀνὴρ» ν' ἀνέλθῃ ἢ νὰ κατέλθῃ. Ἦτο θέσις καλὴ μόνον διὰ νὰ πῆσῃ τις εἰς τὴν θάλασσαν νὰ πνιγῆ, ἐὰν τὸ εἶχεν ἀποφασίσει.

Ἡ γραφα ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς τὰ ὀλίγα παξιμάδια, ὅσα τῆς εἶχον μείνει, ἐλαίας καὶ τυρίον, κ' ἐδειπνησεν. Εὐτυχῶς τὸ φλασκί τῆς ἦτο γεμάτο νερόν, ἐπειδὴ τὸ δειλινὸν τὸ εἶχε γεμίσει ἀπὸ τὴν γούρναν.

Ἐκλείσε τὰ ὄμματα, καὶ ἤρχισε νὰ ναναρίζεται μόνη τῆς, ὑποψιθυρίζουσα ἓνα τραγούδι ὡσὰν μοιρολόγι, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὕπνον. Ἐπανήλθον πάλιν καὶ τῆς ἔστησαν πολιορκίαν οἱ φόβοι καὶ τὰ φαντάσματα. Τὸν κλαυθμυρισμὸν ἐκείνον τοῦ νηπίου τὸν ἤκουε συχνὰ μέσα τῆς, βαθιὰ στὰ σωθικά τῆς. Τὸ μυστηριώδες τοῦτο κλαῦμα ματαίως ἐδοκίμαζε νὰ κατασιγάσῃ μὲ τὸ ἄσμα τὸ παραπνονετικὸν καὶ ρεμβιώδες, τὸ ὁποῖον ὑπεψιθύριζε:

*Μαννούλα μου, ἤθελα νὰ πάω, νὰ φύγω, νὰ μισέψω,
τὸν ριζικοῦ μου ἀπὸ μακριὰ τὴν πόρτα ν' ἀγναντέψω.
Στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τῆς Μοίρας νὰ πατήσω,
κ' κεῖ νὰ βρῶ τὴ μοῖρα μου, καὶ νὰ τὴν ἐρωτήσω...*

Τῆς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν ὅτι, ἴσως οἱ «ταχτικοί» νὰ τὴν ἐκυνήγουν καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη. Ἐὰν αὐτοὶ ἀνῆρχοντο ἐπάνω, εἰς τὰ μανδριά τῶν βοσκῶν, κ' ἔμεναν ἐκεῖ νὰ διανυκτερεύσουν;... Μήπως δὲν εἶχαν χλωρὴν μυζήθραν οἱ βοσκοί, ἢ μήπως δὲν εἶχαν γάλα καὶ στρογγυλιάτα, ἢ ἀκόμα καὶ κόπτες διὰ στραγγάλισμα καὶ ψήσιμον, εἰς πρόχειρον ξυλίνην σούβλαν; Ἐὰν τυχὸν κανεὶς ἀπὸ τοὺς βοσκούς ἐγέλατο, κ' ἐδείκνυεν εἰς τοὺς χωροφύλακας τὸ μέσα μονοπάτι, τότε ἡ ἀποχώρησις τῆς δὲν θὰ ἐκόπτετο; Καὶ ἦτο ἀπείρως δυσκολώτερον νὰ καταβῆ, ὁπόθεν ἀνέβη, ἐκτὸς ἂν ἐγίνετο πτερόππους κ' ἔφευγε...

Εἶχε μέγα ἐνδιαφέρον νὰ ἐμάνθανε τί τοῦ εἶπαν τοῦ Λυρίγκου οἱ δυὸ «ταχτικοί», καὶ τί αὐτὸς εἶπε. Τὸ καλύβι τοῦ Λυρίγκου, τὸ ἐγνώριζε, ἦτον ἐπάνω στὴν ράχιν, ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ, καὶ ἀπέιχεν ὡς εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας. Τώρα, βέβαια, ὁ Λυρίγκος θὰ εἶχε μάθει τὸ διατί αὐτὴ κατεδιώκετο νὰ συλληφθῆ καὶ διὰ ποίαν πράξιν κατηγορεῖτο. Καὶ μὲ τί μοῦτρα νὰ παρουσιασθῆ, τότε, στὸ καλύβι αὐτῆ; Ἀλλὰ πιθανὸν ὁ ἴδιος νὰ μὴν ἐκοιμάτο στὸ καλύβι, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν μάνδραν τῆς ἀγέλης του, ἥτις θὰ εὐρίσκετο ἐκεῖ κάπου, ὄχι πολὺ μακρὰν. Καὶ

τότε αυτή θα εύρισκε τὰς δυὸ γυναῖκας, τὴν λεχῶ καὶ τὴν μητέρα της, θὰ τὰς ἐξάφνιζε... Τί νὰ κάμη; Ποίαν ἀπόφασιν νὰ λάβη;

Ἀπεναρκώθη, καὶ χωρὶς νὰ κοιμᾶται ἐντελῶς, ὠνειρεύετο. Τῆς ἐφάνη ὅτι εὐρίσκετο ἄλλου, εἰς ἄλλον τόπον. Σιμὰ εἰς τὸν Ἄϊ-Γιάννην τὸν Κρυφόν, ἐκείνον τὸν Ἅγιον ὅστις ἐγιάτρευε τοὺς κρυφοὺς πόνους, κ' ἐδέχετο τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν κρυφῶν ἁμαρτιῶν· ἐκεῖ ἔξαφνα εὐρέθη. Ἀντίκρυζε τὸν κήπον τοῦ Περιβολᾶ, μὲ τὴν γυναῖκα τὴν κατάκλειστον εἰς τὴν καλύβην, τὴν ἄρρωστην. Ἔβλεπε τὴν θύραν τοῦ φραγμένου κήπου, τὸ πηγᾶδι, τὴν στέρναν, τὸ μάγγανον. Ἦκουσεν εὐκρινῶς νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν στέρναν μία βαθεῖα, πολὺ βαθεῖα, ἀλλόκοτος βοή. Ἐταράσσετο τὸ νερὸν τῆς στέρνας, μὲ παφλασμὸν τρικυμίας, ἐφώναζε, καὶ σχεδὸν ὠμίλει ὡς ἄνθρωπος. Αὐτὴ διέκρινεν ἐναργῶς τὴν λέξιν τὴν ὁποῖαν ἐπρόφερε τὸ λαλοῦν ἐκεῖνο νερόν: «Φόνισσα!... Φόνισσα!...»

Ἀνετινάχθη φρίσσουσα, ἐξύπνησε, καὶ διετύπωσε πρὸς ἑαυτὴν, ὡς εἰς παραμίλημα πυρετοῦ, μίαν ἀλλόκοτον ἐρώτησιν: «Τάχα τὸ αἷμα τὸ πνιγμένο φωνάζει, ὅπως καὶ τὸ αἷμα ποῦ χύθηκε;»

Εἶτα εὐθύς συνῆλθεν εἰς ἑαυτὴν, ἐδοκίμασε πάλιν νὰ προφέρῃ τῆς προσευχῆς τὰ καταπραϋντικὰ λόγια: «Κύριε Ἰησοῦ...» Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἀνεπόλησε τὰ λησμονημένα λόγια ἑνὸς τροπαρίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει πολλὰς φορὰς εἰς τὴν νεότητά της νὰ ψάλλῃ ἕνας γέρον ἱερεὺς: «Ἰησοῦ γλυκύτατε Χριστέ... Ἰησοῦ μακρόθυμε!»

Τότε εὐθύς της ἦλθε πάλιν ὁ ὕπνος, βαθὺς καὶ διαρκέστερος. Καὶ τότε ὠνειρεύθη οἰονεῖ ὅτι ἐξαναέζη ὅλην τὴν περασμένην ζωὴν της. Καὶ παραδόξως, μέσα εἰς τὸν ὕπνον της, ἔβλεπε τὰ ἐπίλοιπα ἐκ τῶν ὄνειρων τῆς παρελθούσης ἡμέρας. Ἔβλεπεν ὄχι πλέον ὅτι ὑπανδρεύετο ἢ προικίζετο, ἀλλὰ ὅτι ἐγέννα, καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι εἶχε καὶ τὰς τρεῖς κόρας τῆς συγχρόνως, τὴν Δελχαρῶ, τὴν Ἀμέρσαν καὶ τὴν Κρινιώ, μικρᾶς, σχεδὸν ὁμήλικας ὡς νὰ ἦσαν τρίδυμοι. Ὅτι αἱ τρεῖς, κρατούμεναι ἐκ τῶν χειρῶν, ἴσαντο ἔμπροσθέν της, καὶ τῆς ἐζήτουν θωπείας, ἀσπασμοὺς καὶ φιλεύματα. Αἴφνης, τὰ πρόσωπά των, ἀλλοιωθέντα, δὲν ὠμοίαζαν πλέον ὡς τῶν τριῶν θυγατέρων της, ἀλλὰ προσέλαβον ὅλους τοὺς χαρακτήρας τῶν τριῶν ἐκείνων κορασίων, τῶν πνιγμένων, καί, ὡς κομβολόγιον ἐκρεμάσθησαν αἴφνης ἀπὸ τὸν λαιμὸν της.

- Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ματούλα, ἔλεγεν ἡ μία. - Κ' ἐγὼ ἡ Μυλσοῦδα, ἡ μικλή, ἐφέλλιζεν ἡ ἄλλη. - Κ' ἐγὼ εἶμαι ἡ Ξενούλα, ἔλεγεν ἡ τρίτη. - Φίλησέ μας! - Πάρε μας! - Ἡμεῖς τὰ κορίτσια σου! - Ἐσύ μας γέννησες, μᾶς ἔκαμες! - Μᾶς γέννησε... σὸν ἄλλο κόσμον, ἐπρόσθεσε σαρκαστικῶς ἡ Ξενούλα. - Χόρεψέ μας! - Δῶσε μας μάμ! - Κᾶνε μας νάνι! - Τραγοῦδα μας! - Καμάρωσέ μας!

Ὡ! ἀλήθεια, τῆς ἐφαίνετο τόσον φυσικὸν τὸ πρᾶγμα! Αὐταὶ αἱ τρεῖς μικραὶ κορασίδες ἦσαν τὰ τέκνα τῆς! Ὅποῖος ὄρμαθὸς ἔμψυχος, ἀνθρώπινος!... Νεκρωμένος, βαρὺς ἀπὸ τὸ ὕδωρ, ἀφρισμένος!... Πῶς θ' ἀντεῖχεν ἡ γραῖα Χαδοῦλα νὰ φέρῃ, εἰς ὄλον τὸν καιρὸν, ὄλον τὸν φρικώδη τοῦτον ὄρμαθὸν κρεμασμένον ἀπὸ τὸν τράχηλόν τῆς! Ἐξύπνησε παραλογισμένη, φρίσσουσα· ἐσηκώθη, ἐπήρε τὸ ραβδί τῆς, τὸ καλάθι τῆς, καὶ ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Ἐδῶ εἰς τὴν κοίλην χιβάδα τοῦ βράχου, εἰς τὴν βοήν τοῦ ἐρήμου αἰγιαλοῦ, ὑπῆρχον πολλὰ φαντάσματα. Ὁ τόπος ἦτον στοιχειωμένος. «Ἄς φύγω κι ἀποδῶ!» Πάραυτα ἐπανῆλθον εἰς τὸν νοῦν τῆς οἱ λογισμοὶ τῆς οἱ ἄλλοι, οἱ θετικώτεροι. Ἐὰν τυχὸν οἱ δυὸ χωροφύλακες εἶχον ἀνακαλύψει τὸ κρυφὸ μονοπάτι, τὸ καλύτερον ἦτο νὰ τρέξῃ πρὸ τοῦ κινδύνου, καὶ ἂν τοὺς συνήντα καθ' ὁδὸν, πιθανὸν νὰ εὔρισκε διεξοδὸν ὀπισθεν τῆς συστάδος τῶν βράχων, χειρότερον δὲ θὰ ἦτο ἂν τὴν ἀπέκλειαν ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν στενούραν, εἰς τὸ Κοχύλι.

Ἐτρεξε τὸν δρομίσκον τὸν ἀνωφερῆ, εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἔφθασεν ἀσθμαίνουσα εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ Λυρίγκου. Ἐστάθη διὰ νὰ λάβῃ ἀναπνοή, εἶτα ἔκρουσε τὴν θύραν.

Περὶ ἐνὸς μόνου ἦτο βεβαία, ὅτι οἱ δυὸ «ταχτικοί» εὔρισκοντο παντοῦ ἄλλοῦ, ἀλλ' ὄχι εἰς αὐτὸ τὸ καλύβι, ὅπου ὑπῆρχε γυνὴ λεχῶ μὲ τὴν συντροφίαν τῆς μητρός τῆς. Ἐὰν ἔμειναν τὴν νύκτα εἰς τὸ βουνόν, θὰ εὔρισκοντο εἰς ἓν ἀπὸ τὰ μανδριά τῶν ποιμνίων.

Ἡ γραῖα, ἡ πενθερὰ τοῦ Λυρίγκου, ἥτις δὲν εἶχεν ὕπνον νὰ κοιμηθῇ, ὅπως δὲν ἐκοιμάτο καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ πρὸ ἡμερῶν, ὅταν ἐσυντρόφευε τὴν λεχῶ, τὴν κόρην τῆς, ἐσηκώθη καὶ ἠρώτησε;

- Ποιὸς εἶναι;

- Μ' ἔστειλε ὁ Γιάννης, ἀπήντησεν ἔξωθεν τῆς κλειστῆς θύρας ἡ Χαδοῦλα, χωρὶς νὰ εἶπη τ' ὄνομά της, γιὰ νὰ κάμω γιατρικὰ τῆς λεχῶνας.

- Τέτοιαν ὥρα;

- Δὲν μπόρεσα νωρίτερα νὰ ἴρθω.

- Ποῦ τὸν ἦρες;

- Κάτω στὸ Λεχοῦνι, στὸ ρέμα.

Ἡ γραῖα ἀπέσυρε τὸν μοχλὸν καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

- Αὐτοὶ δὲν ξέρουν τίποτε, ἐσκέφθη καθ' ἑαυτὴν ἡ Φραγκογιαννοῦ· σ' αὐτὲς «περνάει ἡ μπογιὰ μου» ἀκόμα.

Ἄμα ἐπάτησε τὸν πόδα μέσα, καὶ ἄρχισε νὰ φέρεται ὡς οἰκοκυρά. Εἰς τὸ φῶς τοῦ κανδηλίου, τοῦ καιόντος ἐμπρὸς εἰς ἓν παλαιὸν εἰκόνισμα, τρίπτυχον, φέρον τὸν Χριστὸν ἐν τῷ μέσῳ, καὶ διαφόρους ἀγίους εἰς τὰς δυὸ πτέρυγας, ἐπήγε κατ' εὐθειᾶν εἰς τὴν ἐστίαν, σιμὰ εἰς τὴν στρωμνὴν τῆς λεχοῦς, ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐδοκίμασε τὴν φωτιάν, καὶ εἶδεν ὅτι ἦτον μισοσβησμένη. Ἐπῆρε ξυλάρια καὶ ξηρόκλαδα, ἀπὸ ἓνα σωρὸν παρὰ τὴν γωνίαν, ἔρριπεν ὀλίγα εἰς τὴν ἐστίαν, ἐφύσησε κ' ἐξάναψε τὴν φλόγα. Ἔλαβεν ἓνα ἱμβρίκι, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ἐπὶ τῆς ἐστίας, τὸ ἐγέμισε νερόν, ἔψαξεν εἰς τὸ καλάθι της, ἐπῆρε δυὸ ἢ τρία κλωναράκια βοτάνων, τὰ ἔρριψε μέσα, κ' ἔβαλε τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ πῦρ.

Εἶτα, νεύουσα πρὸς τὸ μέρος τῆς λεχῶνας, εἶπε σιγὰ εἰς τὴν γραῖαν:

- Μὴν τὴν ξυπνήξῃς... Σὰν ξυπνήσῃ, ὕστερα νὰ τὸ πιῇ αὐτό.

Ἡ γυνὴ ἀπήντησε διὰ νεύματος. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐξηκολούθει νὰ φυσᾷ τὸ πῦρ. Ἡ γραῖα, ἐν ἀμηχανίᾳ, ἐπεθύμει νὰ τὴν ἐρώτησῃ καὶ πάλιν πῶς εὐρέθη ἐκεῖ τοιαύτην ὥραν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Ἡ κόρη της ἔκαμνε κακὴ λεχωσιὰ, κ' ἐφοβεῖτο μὴν ἐξυπνήσῃ ἔξαφνα καὶ θορυβηθῇ.

Τὸ θυγάτριον, μικρὸν ράκος, δυὸ ἡμερῶν ζωῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε ἔλθει κι αὐτὸ εἰς τὸν κόσμον δι' ἁμαρτίας καὶ βάσανα, ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν κοιτίδα του, ἀλλ' ἡ ἀναπνοὴ του ἦτο δύσκολος καὶ

ήκούετο ἐν μέσῳ τῆς σιωπῆς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὅταν τὸ φύσημά του ἐγένετο ὅπως οὐδὲν σφοδρότερον, καὶ τὸ βρέφος ἐφαίνετο ἔτοιμον νὰ ξυπνήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ, ἡ μαμμὴ τὸ ἐνανούριζε δι' ἑνὸς μονοσυλλάβου, «Κοί, κοί, κοί, κοί!», ἐφαίνετο δὲ τῷ ὄντι ἡ συλλαβὴ αὕτη (ἣτις φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πρώτη συλλαβὴ τοῦ «κοιμήσου!», ἢ αὕτη ἡ ρίζα τοῦ «κείμαι»), ἐφαίνετο, λέγω, πολλάκις ἐπαναλαμβανομένη, νὰ ἐξασκῆ παράδοξον ὑποβολὴν καὶ γοητείαν.

Ἡ ὥρα παρήρχετο. Εἶχον λαλήσει ἤδη δυὸ φορές τὰ ὀρνίθια. Ἡ Πούλια εἶχεν ὑπερβῆ πρὸ πολλοῦ τὸ μεσουράνημα. Ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴν κορυφὴν τῆς ράχης, ὅπου ἦσαν ἄλλα καλύβια κατοικούμενα ἀπὸ τὰς οἰκογενεῖας βοσκῶν, ἠκούσθησαν μεμακρυσμένα λαλήματα. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν εὐθύς τὸ λάλημα τῶν πετεινῶν ἀπὸ τὸν ὀρνιθῶνα τοῦ καλυβιοῦ τοῦ Λυρίγκου.

Ἡ λεχῶνα ἐξύπνησε. Ἡ μάννα τῆς τῆς ἔδωκεν νὰ πῆ τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει ἡ Φραγκογιαννοῦ.

- Κουράγιο, κοπέλα μ', εἶπεν αὕτη μὲ πραεῖαν φωνήν.

- Ποῦ βρέθηκες ἐδῶ; εἶπεν ἡ λεχῶνα.

Τὴν ἐκοίταζε μὲ ἀπορίαν, κ' ἐδυσκολεύετο νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ.

- Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε, εἶπε μετὰ πεπτοιθήσεως ἡ Γιαννοῦ.

- Καλὰ ποῦ ἦρθες, ἐδήλωσε τότε καὶ ἡ γραῖα.

Τῷ ὄντι, αὕτη, ἂν καὶ εἶχε παραξενευθῆ καταρχᾶς, ἐσκέφθη καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ παρουσία τῆς Γιαννοῦς ἦτο μία παρηγορία εἰς τὴν μοναξίαν των.

ΙΑ'

Περὶ τὰ πρῶτα γλυκοχαράγματα, τὸ βρέφος εἶχεν ἐξυπνήσει, κὶ ἄρχισε νὰ κλαυθυμυρίζῃ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔκαμε καὶ πάλιν «κουμάντο». Ἐσυμβούλευσε τὴν λεχῶ νὰ βάλῃ τὸ παιδίον εἰς

τὸ βυζί, διὰ νὰ δοκιμάσῃ ἂν κατέβῃ τὸ γάλα. Συγχρόνως ἠκούσθη κρότος ἔξωθεν, κ' εὐθύς κατόπιν μιὰ φωνή.

- Γριά!... Γριά! κοιμᾶστε;

Ἦτον ὁ Λυρίγκος, κ' ἐκάλει τὴν πενθερά του.

Ἡ γραῖα ἐγνώρισε τὴν φωνήν, ἐσηκώθη κ' ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν.

- Ἔλα νὰ μοῦ δώσης ἓνα χέρι, ἐφώναξεν ὁ Λυρίγκος. Ὁ παραγιὸς λείπει κ' εἶμαι μοναχός.

Ὁ Γιάννης φαίνεται ὅτι δὲν ἐσκέφθη κἂν νὰ ἐρωτήσῃ διὰ τὴν λεχώ, τὴν γυναῖκα του, καὶ διὰ τὸ τέκνον του, πῶς εἶχον. Ἡσθάνετο μόνον ἐπείγουσαν ἀνάγκην, κ' ἔκραζε τὴν πενθεράν του νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰς ποιμενικὰς ἐργασίας τῆς πρωίας, δηλαδὴ ἴσως εἰς τὸ ξεμάνδριασμα, τὸ ἄρμεγμα, καὶ τὰ λοιπά.

- Δὲν μπορεῖ κανεὶς μοναχός του, τὸ ἔρμο!... Πρέπει νὰ ἔχῃ τέσσερα χέρια! ἐπρόσθεσεν ὡς αὐτοδικαιολογούμενος.

Ἡ γραῖα ἐξῆλθε τρέχουσα. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε μόνη, μὲ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος.

Ἡ νεαρὰ γυνὴ εἶχε λαγοκοιμηθῆ πάλιν, καὶ δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ καλῶς τὴν ἀπουσίαν τῆς μητρός της. Μετ' ὀλίγας στιγμᾶς ἐξύπνησε καὶ εἶπε:

- Ποῦ πάει ἡ μάνα, θὰ πῶ;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ, φρονοῦσα ὅτι τὸ καλύτερον ἦτον ἡ λεχῶνα νὰ κοιμᾶται γιὰ νὰ ἡσυχάζῃ, καὶ γνωρίζουσα ὅτι ἡ ἀπόκρισις ἢ διδομένη εἰς τοὺς πυρέσσοντας καὶ εἰς τοὺς ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ παριμιλοῦντας βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ, δὲν ἀπήντησε τίποτε. Ἡ λεχώ εὐθύς καὶ πάλιν ἀπεκοιμήθη.

Τὸ θυγάτριον ἐκ νέου ἄρχισε νὰ κλαυθυρίζῃ πολὺ τρυφερὰ καὶ παραπονετικά, μέχρις ὀχληρότητος. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἣτις εἶχε λησμονήσει ὅλας τὰς τύψεις, τὰς ὁποίας εἶχεν αἰσθανθῆ ἀλγεινῶς ὑπὸ τὰς μελανὰς πτέρυγας τῶν ὀνείρων της, καὶ ἐσπαράσσετο καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῆς πραγματικότητος, ἄρχισε νὰ σκέπτεται μέσα της:

- Άχ! δίκιο έχει, ό καημένος, ό Λυρίγκος... «Όλο κοριτσούδια, τó έρμο, όλο κοριτσούδια!»... Και τί ξαλάφρωμα θά ήτον τώρα γι' αυτόν, για τήν άμοιρη τή γυναίκα του, νά του τó 'παιρνε τώρα, ό Μεγαλοδύναμος!... αυτό καν που 'ναι μικρό, και δέν έχει ν' αφήση μεγάλον καημό πίσω του!

Τήν στιγμήν εκείνην τής ήλθεν εις τόν νούν μία μικρά άπορία· που εύρίσκοντο τ' άλλα κοράσια του Λυρίγκου, τά μεγαλύτερα. Τότε ένθυμήθη ότι πριν ν' αναβή εις τó καλύβι, όπου εύρίσκετο τώρα, τó όποϊον ήτο χαμηλόν άνώγειον, έπέρασεν έξω από τήν θύραν ένός άλλου μικροτέρου καλυβίου, τó όποϊον ήτο χαμόγειον, και ήτο κτισμένον δίπλα, κολλητά με τó πρώτον. Ήτο τó μικρόν καλυβάκι τής γραίας, τής πενθεράς του Λυρίγκου, κ' εκεί μέσα της είχε φανή ότι ήκουεν άναπνοάς κοιμωμένων, ρογχαλίσματα. Έκει βέβαια θά έκοιμώντο, μαζί με τήν μικράν θεϊαν τους τήν άγαμον, τά άλλα κοράσια του Λυρίγκου.

Ός έν άλλοφροσύνη και έν πλάνη όνειρου, έτεινε τήν χείρα προς τó λίκνον, έντός του όποϊου ώλόλυζε τó μικρόν... Έκαμε χειρονομίαν ώς διά νά σχηματίση τούς δακτύλους της εις διλαβίδα, εις άρπάγην και στραγγαλιάν. Ήσθάνετο τήν στιγμήν εκείνην άγρίαν χαράν νά πνίξη τó μικρόν θυγάτριον... Τής ήλθεν εις τόν νούν ότι ήτο άβάπτιστον, και αν τó έπνιγε, θά είχε διπλήν άμαρτίαν... Ή σκέψις αύτη έπί μίαν στιγμήν τήν άνεχαίτισεν, άλλ' όμως άπεφάσισε νά ύπερπηδήση τόν φραγμόν τουτον... Παρά ένα δάκτυλον, ή χείρ της έψαυε τόν λαιμόν του μικρού πλάσματος...

Τήν στιγμήν εκείνην ήκούσθη φωνή, βήμα, κρότος, εις τó μικρόν χαγιάτι έξω, και ή θύρα, τήν όποϊαν ή γραία, ή πενθερά του Λυρίγκου άναχωρήσασα δέν είχε κλείσει με τó μάνδαλον, αλλά μόνον τήν είχε γείρει, ήνοιχθη πέραν και πέραν, ένδίδουσα εις ώθησιν έξωθεν.

- Έδω είναι, ήρώτησεν ό έμφανισθείς άνθρωπος, έδω είναι τó σπίτι του Λυρίγκου, του τσοπάνη;

Ήτον χωροφύλαξ, με τὸ χιτώνιον μισοκουμβωμένον, φουσκωτὸν ἐπὶ τοῦ στήθους, με τὸ κασκέτον στραβά, με στριμμένον τὸν μύστακα, καὶ με τὴν κάπταν διπλωμένην μακρυνάρι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.

Μέσα στὸ καλύβι, ἡ κανδήλα ἐτρεμόσβηνεν ἐμπρὸς εἰς τὰ εἰκονίσματα. Ἡ φωτιά εἶχε καλυφθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν τέφραν. Τὸ λυχνάρι σβηστὸν ἐκρέματο ἀπὸ τὸ μικρὸν ράφι τῆς ἐστίας. Ἦτο σκότος. Ἐξω, εἶχεν ἐξημερώσει, καὶ παρὰ δυὸ λεπτὰ ὁ ἥλιος θ' ἀνέτελλεν.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔβλεπεν εἰμὴ ἀμυδρὰς σκιὰς μέσα. Τὴν λεχώναν εἰς τὴν στρωμνὴν τῆς, ὡς ἄμαυρὸν ὄγκον κατακειμένην, τὸ βρέφος τὸ ὁποῖον ἐσάλευε καὶ ἀνάσαιεν ἐντὸς τῆς σκάφης, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς λίκνον... καὶ τὴν Φραγκογιαννοῦ καθημένην ὡς φάντασμα, καὶ τείνουσαν τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λίκνον.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε μετὰ τὴν χεῖρα τεταμένην. Τὴν κατέλαβε φρίκη, τρόμος, ζάλη. Ἐντὸς δευτερολέπτου ἦλθεν εἰς ἑαυτήν, καὶ εἶδε τὸν φοβερὸν κίνδυνον.

Ἀκριβῶς ὀπισθέν τῆς ἦτο ἐν μικρὸν παράθυρον βλέπον πρὸς βορρᾶν, ὑπόσαθρον, νοτισμένον καὶ κακοκλεισμένον. Ὡς νὰ εἶχε τιναχθῆ ἀπὸ ἐκρηξιν, ἐστράφη μηχανικῶς, ἄνοιξε τὸ παράθυρον, κ' ἐπήδησεν ἔξω. Ἐπεσεν ἐπάνω εἰς χόρτα καὶ ἄχυρα, καὶ ὁ δοῦπος τῆς πτώσεώς τῆς οὔτε ἠκούσθη. Τὸ χαμηλὸν παράθυρον μόλις ἀνείχε μισὴν ὀργυιᾶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Μόνον εἶχε ξεχάσει νὰ πάρη μαζί τὸ ραβδί τῆς καὶ τὸ καλάθι τῆς, τὰ ὁποῖα ὡς τόσον εὑρίσκοντο δίπλα τῆς, εἰς τὸ πάτωμα. Ἦτο ἄξιον ἀπορίας, πῶς τόσον εἶχε σαστίσει. Τὰ ἐνθυμήθη ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἄρχισε νὰ τρέχῃ μετὰ τὸ πῆδημά τῆς, κ' ἔτσι τῆς ἤρχετο ἂν ἦτο τρόπος, νὰ γυρίσῃ πίσω νὰ τὰ πάρη, καὶ νὰ στραβωθοῦν, νὰ μὴν τὴν ἰδοῦν οἱ διώκται τῆς.

Ὡς τόσον ἔτρεχεν, ἔτρεχεν... εἶχεν εἰσέλθῃ μέσα εἰς τὸ δάσος, τοῦ ὁποῖου τὰ διάφορα μονοπάτια τῆς ἦσαν πολὺ γνωστά. Δὲν ἐγύριζε νὰ ἰδῆ ὀπίσω τῆς... Ἦτο βεβαία ὅτι οἱ δυὸ «ταχτικοί» θ' ἀργήσουν νὰ ἐννοήσουν τί συνέβη, καὶ νὰ βαλοῦν νὰ τὴν κυνηγήσουν.

Τῷ ὄντι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες τῆς δημοσίας ἀνάγκης δὲν ἐνόησαν κατ' ἀρχὰς τί εἶχε συμβῆ. Τοὺς εἶχε στείλει «κατεπεῖγον» ὀπίσω ὁ εἰρηνοδίκης, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν πάρεδρον τὸν ἀστυνόμον, ὅστις, εἰς ὅσα ἀπεφαίνετο ὁ ἐμπνευσμένος ἐκεῖνος λειτουργὸς τῆς Θέμιδος, ἔλεγε πάντοτε ναί, καὶ μὲ τὸν ἐνωμοτάρχην, ὅστις δὲν ἔλεγε ποτὲ ὄχι, τοὺς εἶχε στείλει νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκίαν τοῦ Ἰωάννου Λυρίγκου, διὰ νὰ τὸν προσκαλέσουν νὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν, κ' ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὸν φέρουν διὰ τῆς βίας, ἐπειδὴ, ἐξ ὅσων εἶχον διηγηθῆ τὴν ἐσπέραν τῆς προτεραίας, εἰς τὴν πολίχνην, οἱ δύο χωροφύλακες, οἱ εἰρημένοι φωστήρες συνέλαβον τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ Λυρίγκος ἐνείχετο εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς φυγῆς τῆς γυναικὸς Χαδούλας, χήρας Ἰωάννου Φράγκου, χριστιανῆς καὶ ἐκτελούσης οἰκιακὰ ἔργα, τὴν ὅποιαν ἔλεγον ὅτι εἶχον ἰδεῖ ν' ἀναρριχᾶται εἰς τὸν κρημνὸν τοῦ πετρώδους βουνοῦ οἱ δύο στρατιωτικοὶ ἄνδρες.

Ἦθεν ἀμέσως, περὶ ὄρθρον βαθύν, ἀφοῦ ἐκοιμήθησαν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὥρας, φοροῦντες ὅλην τὴν στολήν των, οἱ δύο χωροφύλακες, εἰς τὰ ἰσόγεια τῆς δημαρχίας, τὰ γεμάτα ἀπὸ βλατούδες, σαρανταποδαροῦσες καὶ σαμαμίθια, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ὡς καζάρμα (ἢ καζάρμα αὐτὴ ἦτον ὁ τρόμος τῶν ἀγιοπαίδων, τῶν μοσχομαγκῶν, ὡς καὶ ὄλων τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου), εἰς ἓν σφύριγμα τοῦ ἐνωμοτάρχου ἐσηκώθησαν, ἐπήραν τὶς κάπες των, καὶ τὸ ἔβαλαν δρόμον διὰ τὸ βουνόν.

Ἐστέλλοντο ἰδίως διὰ νὰ φέρουν τὸν Λυρίγκον (καθὼς καὶ πάντα ἄλλον βοσκόν, τὸν ὅποιον θὰ ἠξήταζον οἱ ἴδιοι, καὶ ὅστις θὰ ἔλεγε «μπερδεμένα λόγια», ἐφρόντισε νὰ προσθέσῃ ὁ εἰρηνοδίκης), ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ νὰ μυρισθοῦν τὰ ἴχνη τῆς Φραγκογιαννοῦς καὶ κατορθώσουν νὰ τὴν ἀνακαλύψουν. Διὰ τοῦτο εἶχον πληρεξουσιότητα νὰ ψάξουν ὅλα τὰ μανδριά καὶ τὶς στάνες, καὶ νὰ ἐξετάσουν ὅλους τοὺς βοσκούς τοῦ βουνοῦ. Ἦθεν, διὰ καλὸν καὶ διὰ κακόν, ἐπήραν μαζὶ καὶ τὶς κάπες των.

Ἦταν ὁ πρῶτος χωροφύλαξ ὥθησε τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου, καὶ εἶδε σκότος καὶ σκιὰν μέσα, ἤκουσε τὸν κρότον τοῦ βορεινοῦ παραθύρου ἀνοιγομένου, εἶδεν ἀκτῖνας φωτὸς ἐκεῖθεν νὰ εἰσδύωσι, κ' εὐθὺς ἐν μαῦρον σῶμα νὰ φράτῃ τὰς ἀκτῖνας ταύτας, κυρτόν, συνεσταλμένον,

ἄμορφον, καὶ ἤκουσε τὸν ἀσθενῆ δοῦπον τῆς πτώσεως. Τότε τὸ παράθυρον ἔμεινεν ἀνοικτόν, καὶ εἰς τὰς διπλὰς διασταυρουμένας ἀκτῖνας τὰς διὰ τῆς θύρας καὶ τοῦ παραθύρου, εἶδε καθαρὰ τὴν γυναῖκα τὴν λεχώ, ἐξαπλωμένην ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς.

- Τί τρέχει ἐδῶ; ἐφώνησεν ἔκπληκτος ὁ ἄνθρωπος.

- Ἡ λεχώνα ἐξύπνησε, κ' ἐπρόφερε μὲ ἀσθενῆ φωνήν:

- Μάννα, ἐσύ 'σαι... Ἥρθες;

ΙΕ'

Ἐπάνω, εἰς τὰ Καμπιά, εἰς τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον, ὅταν ἐφθασε λαχανιασμένη, ξεγλωσσασμένη ἢ Φραγκογιαννοῦ, ἐστάθη, ἐγύρισε πρὸς τὸν κατήφορον, ὀπόθεν εἶχεν ἔλθει, κ' ἐκοίταζε μὴν ἴδῃ ἢ ἀκούσῃ σκιάν ἢ βῆμα τρέχοντος λαγωνικοῦ, χωροφύλακος. Δὲν ἐφαίνετο τίποτε. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἠσθάνετο ἐν ἀσφαλείᾳ.

Ἐστάθη ὡς ἀφηρημένη κ' ἐσκέπτετο. Ἔκαμνε κάτι ὡς μαθηματικὸν ὑπολογισμόν. Ἐλογάριαζε τὸν χρόνον ὅσος θ' ἀπαιτεῖτο ὡς ἔγγιστα, διὰ νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἔκπληξιν τῶν οἱ δύο ταχτικοὶ (τὸν δεῦτερον δὲν τὸν εἶδεν, ἀλλὰ τὸν ἐμάντευε), διὰ νὰ ἐννοήσουν τί συνέβη, ἴσως νὰ ζητήσουν πληροφορίας (ἢ λεχώνα θὰ ἐτρόμαζεν ἄδικα, καὶ δὲν θὰ ἤξευρε τίποτε νὰ τοὺς εἰπῇ· ἀλλὰ τότε, θὰ ἔτρεχον ἴσως πρὸς τὴν στάνην, ὅπου εὐρίσκετο ὁ Λυρίγκος κ' ἡ πενθερά του· τόσω περισσότερον θ' ἀργοποροῦσαν) εἶτα νὰ πετάξουν τὶς κάπες τῶν κάτω, καὶ νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια νὰ τὴν κυνηγήσουν.

Ἄλλ' εἶδαν τάχα ἀκριβῶς, ἢ ἐνόησαν, ἢ ἐγνώριζαν τὸ μονοπάτι τὸ ὁποῖον εἶχε πάρει αὐτή; Καὶ μήπως εἶχε τρέξει ὅλην τὴν ὥραν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν δρόμον; Καταρχᾶς εἶχε στραφῆ δεξιὰ, ὡς νὰ ἤθελε νὰ πάρῃ τὸν κατήφορον, εἶτα ἐστράφη ἀριστερά, κ' ἔτρεξε τὸν ἀνήφορον – μὲ ὅλον

τὸ μειονέκτημα τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ ἀνηφορικός δρόμος διὰ τὰ λαχανιάση τις, ὅταν καταδιωκόμενος βιάζεται νὰ τρέχη. Ἄλλ' ἂν αὐτὴ θὰ ἐλαχάνιαζε, μήπως ἐκεῖνοι, καίτοι νέοι, δὲν ὑπέκειντο εἰς τὸ πάθημα τοῦτο; Ἡ Χαδοῦλα ἤξευρε μάλιστα, κατὰ σύμπτωσιν, ὅτι ὁ εἶς τῶν δυὸ ἐκείνων νέων ἔπασχεν ἀπὸ ἄσθμα... Δὲν ἦτο πολὺς καιρὸς ἀφότου αὐτὸς εἶχε παρακαλέσει τὸν γαμβρόν της νὰ εἰπῆ τῆς γριᾶς νὰ τοῦ κάμη ἓνα μαντζοῦνι διὰ τὸ νόσημα τοῦτο.

Ἀλλὰ μὲ ὄλην τὴν ἐκδούλευσιν αὐτὴν, ἡ Γιαννοῦ ἤξευρεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένει ἔλεος ἀπὸ τὸν χωροφύλακα. Ὁ ἄνθρωπος ἔκαμνε τὸ καθήκον του. Ἄς ἔλειπαν αἱ περιποιήσεις τὰς ὁποίας θὰ τῆς ἔκαμναν, ἂν αὐτὴ ἔπεφτε στὰ χέρια των, καὶ ἂν ἔμελλον νὰ τὴν ὀνομάζουν «σταυρομάννα»!! Εἶχε παρατηρήσει ἄλλοτε, εἰς τὰς περιπετείας καὶ τὰ βάσανα ὅσα εἶχεν ὑποφέρει ἐξαιτίας τοῦ υἱοῦ της, τοῦ Μούρτου, ὅτι τὸ εἶδος αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τότε μάλιστα θυμώνουν ὅταν ὁ καταζητούμενος ἀνθίσταται, ὅταν αὐθαδιάζη, πολὺ δὲ περισσότερο ὅταν φεύγη, καὶ ἀναγκάζονται αὐτοὶ νὰ τὸν κυνηγοῦν, ὥστε νὰ βγαίνει ἡ ψυχὴ τοὺς ἀνάποδα... Ὡ! βέβαια ἔχουν δίκαιον τότε νὰ σκληρύνωνται, καὶ νὰ γίνωνται θηρία ἀνήμερα· ὅθεν καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ, φεύγουσα, καὶ βιάζουσα αὐτοὺς νὰ τρέχουν δὲν ἐπερίμενε ἔλεος ἀπ' αὐτοῦς.

Ἐκεῖ ὅπου ἴστατο συλλογισμένη, ἀκούει βήματα ὀπισθὲν της, ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο ἐξ οὗ αὐτὴ ἦλθε. Στρέφεται καὶ βλέπει ἓνα ἄνθρωπον, ἓνα βοσκόν. Ἡ Φραγκογιαννοῦ τὸν ἀνεγνώρισεν. Ἦτο ὁ καλούμενος Καμπαναχμάκης. Ἦρχετο μὲ πατήματα λοξά, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν σκύλον του, ὅστις ἐγρύλισεν ἅμα εἶδε τὴν γυναῖκα. Ἄλλ' ὁ ἀφέντης του τὸν ἐμάλωσε.

Εἶδε τὴν Φραγκογιαννοῦ κ' ἐστάθη. Ἦρχετο ἀπὸ τὸ καλύβι κ' ἐπήγαιεν εἰς τὸ μανδρὶ του. Ὑψηλός, μελαψός, ἰσχνός, εὐρύτερονος, τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον μὲ χρῶμα ἀχύρου καφαλισμένου, κρατῶν τὴν ράβδον του τὴν κυρτὴν, ὑψηλὴν ἴσα μὲ τὸ μπόι του, ἐστάθη ἐνώπιον τῆς Φραγκογιαννοῦς. Ὁ ἄνθρωπος ἐφαίνετο νὰ εὐρίσκεται εἰς μεγάλην θλίψιν καὶ ἀδημονίαν.

- Ά! πούθε αυτό τὸ καλὸ! εἶπε μὲ τὴν φωνὴν τοῦ τὴν δυσδιάκριτον καὶ τραχείαν, σφίγγων τοὺς ὀδόντας ἐνῶ ὠμίλει. Τομ' σ' ἀγροίκησα, ταμὰμ σὲ προσήφερα, κυρα-Γιαννοῦ... Ὁ Γεραμπῆς σὲ στέλνει!

- Τί λές, γυιέ μου; εἶπε μὲ τὸ ὑποκριτικὸν ἦθος τῆς ἠ Χαδούλα.

- Καλὰ ποὺ σ' ἐσταύρωσα! Εἶπα, αὐτήνη εἶναι κείν' ἡ καλὴ γυναῖκα κάτ' ἀπ' τὴ χώρα ποὺ γρουνίζει τὰ γιατρικά καὶ διώχνει κάθε γρουσουζιά ἀλάργα! Τομ' σ' ἀπείκασα, μονοκοπανιάς σ' ἐγρούμισα!... Μὰ δὲ ξέρ'ς τίποτε, κυρα-Γιαννοῦ μ';

- Τί τρέχει, παιδί μου;

- Μεγάλου ζαράρι μ' εὐρήκε νὰ ἔχω τὸ συμπάθειο, θεία-Γιαννοῦ! Τρανό, ἄτυχο ντέρτι! Ἡ φαμιλιά μ', ὄξ' ἀπὸ λόου σου, βγήκε τὴν νύχτα πρὸς νεροῦ τῆς, ὄξ' ἀπ' τὸ καλύβι, κυρα-Γιαννοῦ μ', κ' ἐγύρισε πίσω κακὰ κι ἀδέξια... Ντούρμα βγήκε, κ' ἐγύρισε μονοκοπανιά, χτυπημένη, ξεγλωσσασμένη, ἀγρούμιστη... Χτυπήθηκε, μακριὰ ἀπὸ λόγου σου... Ἡ γλώσσα τῆς κρεμασμένη, ὄξ' ἀπ' τὸ σιαγόني τῆς, τὴ λαλιά τῆς τὴν ἔχασε, τὴν ἠύρε κακὴ θερμασιά καὶ κρυάδα κι ἀσπασμοί. Κεῖται στὸ στρώμα μισοπεθαμένη!

- Ἀλήθεια; ὦ, ἀμαρτίες!... Καὶ πότε ἐγινε αὐτό;

- Προχτές τὸ βράδυ, τὴν νύχτα, τὰ μεσάνυχτα, θεία-Γιαννοῦ! Ὁξου ἀπὸ λόου σου, νὰ ἔχω τὸ συμπάθειο... Ντούρμα βγήκε ὄξ' ἀπ' τὸ καλύβι, κ' ἐγύρισε πίσω χτυπημένη, παλαβιασμένη... Κοπιάζεις ὡς τὸ καλύβι μπάριμ, τώρα ἐδῶ ποὺ σ' ἐσταύρωσα, κυρα-Γιαννοῦ μ'! Μονάχα νὰ τὴν θωρήσης, ν' ἀγροικήσης σὲ τί χάλι βρίσκεται... Ἐλμπέτ, καλὸ θὰ τῆς κάμης· μὲ τὰ γιατρικά σου, θὰ διώξης κάθε ἐνάντιο, ἓνα κ' ἓνα!

- Καὶ πῶς τῆς ἦρθε αὐτό; εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

- Ποιὸς ξέρει τί ἀμαρτίες, κυρα-Γιαννοῦ μ'. Ὁ Γεραμπῆς τὸ ξέρει.

Ἡ Χαδούλα ἐσκέφθη ἐπὶ στιγμὴν. Εἶτα εἶπε:

- Καλὰ· θὰ πάω ἀποκεῖ, τώρα-τώρα.

- Νά 'χης πολλή ζωή και καλή ψυχή, θεία-Γιαννού! εἶπεν ὁ Καμπαναχμάκης. Ὁ Γεραμπῆς σ' ἔστειλε.

*

* *

Ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ὁ Καμπαναχμάκης, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐσκέφθη ὅτι θὰ εἶχε καταφύγιον, τουλάχιστον, διὰ τὴν ἐπομένην νύχτα καὶ ὅτι τὸ καλύτερον θὰ ἦτο νὰ κρυφθῇ τὴν ἡμέραν εἰς καμμίαν λόχμην ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν, ὅπου οἱ χωροφύλακες ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ τὴν εὕρωσι.

Ἐπῆρε τὸν κατήφορον, κατῆλθεν εἰς τῆς Ἀγαλλιανοῦς τὸ ρέμα. Ἐστάθη νὰ πῆ νερὸν εἰς μίαν βρύσιν. Ἐκεῖ συνήντησεν ἓνα γέροντα μοναχόν, τὸν πάτερ Ἰωάσαφ, κηπουρὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὸ ὁποῖον διέγραφε πρὸς τὰ ἄνω τὴν σεμνὴν κατατομὴν του, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ρέματος.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶχε καθίσει νὰ λάβῃ ἀναψυχὴν πλησίον τῆς δροσερᾶς πηγῆς, ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν χεῖρα της, ἐφαίνετο βυθισμένη εἰς λογισμούς, καὶ συγχρόνως «αὐτιάζετο» κ' ἔτεινε τὸ οὖς, φανταζόμενη κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὅτι ἤκουε βήματα τῶν χωροφυλάκων.

Ὁ πάτερ-Ἰωάσαφ ἦλθε νὰ γεμίσῃ ἓνα σταμνίον ὕδατος, καὶ ἰδὼν τὴν Φραγκογιαννοῦ τὴν ἐκαλημέρισε.

- Ποῦ βρέθηκες ἐδῶ, γερόντισσα; Κάτι συλλογισμένη σὲ βλέπω...

- Ἄχ! γυιέ μου!... εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ἔχω βάσανα καὶ πάθια...

- Τὰ βάσανα δὲν λείπουν ἀπὸ τὸν κόσμον, γερόντισσα... Ὅσο καὶ νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀποφύγῃ...

- Ἄχ! πάτερ Γιάσαφε, εἶπεν ἐν θλιβερᾷ διαχύσει ἡ Φραγκογιαννοῦ. Νὰ ἴμουν πουλὶ νὰ πέταγα!!!

- «Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς;» εἶπεν ὁ Ἰωάσαφ, ἐνθυμηθεῖς τὸν ψαλμόν.

- Ἦθελα νὰ ἔφευγα ἀπ' τὸν κόσμον, γέροντά μου... Δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω πλιά!
- «Ἐμάκρυνας φυγαδεύουσα καὶ ἠύλισθης ἐν τῇ ἐρήμῳ» εἶπεν πάλιν ὁ γέρον μοναχός.
- Μεγάλῃ φουρτοῦνα μ' ἠῦρε, γέροντά μου, καὶ μεγάλη λιγοψυχιά μ' ἐκόλλησε.
- Ὁ Θεὸς νὰ σὲ γλυτώσῃ, κόρη μου, «ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος», ἐπέφερεν ὁ Ἰωάσαφ, συνεχίζων τὸν ψαλμὸν.
- Ἄπ' τὴν κακία, ἀπ' τὴν κακογλωσσίαν, ἀπ' τὸ φθόνον, δὲν μπορεῖ νὰ γλυτώσῃ ἕνας ἄνθρωπος.
- «Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταδιέλε τὰς γλώσσας αὐτῶν, ὅτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει», ἐπέρανεν ὁ πᾶτερ Ἰωάσαφ.

Εἶτα ἀφοῦ ἐγέμισε τὸ σταμνὶ τοῦ εἶπε:

- Ἄν περάσῃς ἀπὸ τοὺς κήπους, γερόντισσα, φώναξέ με νὰ σὲ φιλέψω κανένα μαρούλι καὶ ὀλίγα κουκιά.

Καὶ ἀπεμακρύνθη.

Τὴν ἐσπέραν ἡ Φραγκογιαννοῦ εὐρίσκετο εἰς τὴν Πέρα-Ράχην, εἰς τὸ καλύβι τοῦ Καμπαναχμάκη. Ἡ σύζυγος τοῦ βοσκοῦ, γυνὴ πλέον ἢ τριάκοντα ἐτῶν καὶ μήτηρ πέντε τέκνων, ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης. Ἦτο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Τὸ μοῦτρο τῆς εἶχε στραβώσει ἀπὸ τὴν νευρικὴν προσβολήν, ἡ γλῶσσα τῆς ἐκρέματο ἔξω τοῦ στόματος, καὶ ἐξέπεμπεν ἀνάρθρους φωνᾶς.

- Πῶς σοῦ ἦρθε αὐτό; τὴν ἠρώτησε διὰ νεύματος μάλλον ἢ διὰ τῆς φωνῆς ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ἡ πάσχουσα ἀπήντησε διὰ γρυλισμοῦ οὐδὲν τὸ ἀνθρώπινον ἔχοντος.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐκάθισε παρὰ τὴν ἐστίαν, καὶ ἠσχολεῖτο νὰ βράσῃ βότανα διὰ τὴν πάσχουσαν. Δὲν εἶχε πλέον τὸ καλάθι τῆς, ἀλλὰ εἶχε γεμίσει τοὺς κόλπους τῆς ἀπὸ διάφορα μικροσκοπικὰ χόρτα, τὰ ὅποια εἶχε συλλέξει τὴν ἡμέραν κάτω εἰς τὰ ρέματα τῶν κοιλάδων.

Τὰ δυὸ μικρὰ κοράσια τῆς ἀσθενοῦς ἐκάθισαν σιμὰ εἰς τὰ γόνατα τῆς Φραγκογιαννοῦς, γλειφίδικα, καὶ ζητοῦντα θωπείας. Ἡ Γιαννοῦ ἐθώπευσεν τὰ σιαγόνια των καὶ τοὺς λαιμοὺς των, τόσον δυνατὰ, ὥστε ἠσθάνθησαν πόνον, καὶ τὸ ἓν ἐφώναξε:

- Μάννα!

Ἄλλ' ἡ μάννα ἦτον δι' αὐτὰ ὡς νὰ μὴν ὑπῆρχε, καὶ τὰ δυστυχή πλάσματα δὲν ἦσαν εἰς ἡλικίαν οὔτε νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἔλλειψιν, οὔτε νὰ δύνανται τουλάχιστον νὰ τὴν ἀναπληρώσωσι. Τὸ μικρὸν ἀγόρι, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο νὰ εἶναι ὀμήλικον μὲ τὸ κοράσιον τὸ ἓν, ὡς νὰ ἦσαν δίδυμα, ἔκλαιε κι ἐζήτηι «νὰ σηκωθῆ ἡ μάννα του νὰ τοῦ κάμη γριά στὸ τηγάνι».

- Τώρα, γιέ μου, ἐγὼ νὰ σοῦ κάμη γριά, εἶπε τυχαίως ἡ Φραγκογιαννοῦ.

- Δὲν ἔχουμε ἀλεῦρι, θειά, εἶπε τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν δυὸ κορασιῶν.

- Καλά· νὰ ἔλθῃ ὁ πατέρας νὰ φέρῃ ἀλεῦρι, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ πρὸς τὸ παιδίον, κ' ἐγὼ νὰ σοῦ κάμη «γριά»! Ἠσύχασε τώρα.

Ἄλλὰ τὸ ἀγόρι δὲν τὰ ἤκουεν αὐτά.

- Γριά θέλω, καὶ νὰ ἔναι ζαρωμένη γριά! Νὰ ἔχη καὶ πετμέζι.

- Ποῦ νὰ βρεθῆ τὸ πετμέζι, γιέ μου; εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ. Μεθαύριο νὰ μαυρίσουν τὰ σταφύλια στ' ἀμπέλι, νὰ τὰ τρυγήσουμε, νὰ κόψουμε τὰ ξεκούδουνα ἀπ' τὰ κλήματα, νὰ κάμουμε πολὺ-πολὺ πετμέζι νὰ φάῃ τὸ καλὸ παιδί. Πῶς σὲ λένε;

- Γιώργη τόνε λέμε, θειά, εἶπε τὸ μεγαλύτερον κοράσιον.

- Ἐσένα;

- Δαφνώ.

- Κ' ἐσένα; ἠρώτησεν ἡ Γιαννοῦ τὸ μικρότερον θυγάτριον.

- Ἀνθή.

- Νὰ ζήσετε!

- Καί πότε θά τὰ κόψουμε, θειά, τὰ σταφύλια; ἐφώνησε τὸ ἀγόρι. Δὲν πᾶμε τώρα στ' ἀμπέλι νὰ τὰ κόψουμε;

- Ὅχι τώρα, γυιέ μου, ταχιά.

- Ταχιά τό-ταχύ; εἶπεν ὁ Γιωργῆς.

- Ναί, γυιόκα μου. Ἀπόψε θά δέσουν οἱ ρᾶγες, καί θά γλυκάνουν, καί θά μαυρίσουν, καί ταχιά τό-ταχύ θά πάρουμε τοὺς τρυγολόγους νὰ τρέξουμε στ' ἀμπέλι, νὰ τρυγήσουμε, νὰ τὰ κάμουμε κότσι-κότσι, τὰ σταφύλια, τὰ ξεκούδουνα, νὰ τὰ πατήσουμε, νὰ τὰ λυώσουμε, καί θά κάμουμε μουστόπιπτες καί πετμέζια καί χίλια λογιῶν καλά... καί τότε, θά σοῦ κάμω ἐγὼ μία γριά, ζαρωμένη, ἴσα μὲ τὸ τηγάνι μεγάλη!

- Σέλω νὰ ἴναι πουλύ, πουλύ μεγάλη! εἶπεν ὁ μικρός.

- Μεγάλη γριά, ἴσα μ' ἐμένα, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὸ μικρότερον τῶν δυὸ κορασίων, τὸ Δαφνώ, καθὼς ἐκοίταζεν ἐναλλάξ τὸν λύχνον καί τὴν Φραγκογιαννοῦ μὲ τεθηπὸς βλέμμα, ὡς νὰ ὑπνωτίσθη ἀπὸ τὸ ὄμμα τῆς γραίας, ἐνύσταξε, ἔγειρε τὸ κεφαλάκι του πρὸς τὴν ἐστίαν, καί ἀπεκοιμήθη. Ἡ Γιαννοῦ ἐπιμόνως τὸ ἐχάδευεν ὑπὸ τὸ κατωσάγονον, καί πότε ἡ χεὶρ τῆς ἐγγίστρα πρὸς τὸν τράχηλον, καί ἴσως εἶχε κλίσιν νὰ θλίψῃ κάπως δυνατώτερα τὸν λαιμὸν τοῦ κορασίου. Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη δρομαῖον βῆμα ἐξωθεν, ἡ θύρα ἠνοίχθη, καί εἰσῆλθεν ὁ Καμπαναχμάκης.

- Δῶ εἶσαι, κυρα-Γιαννοῦ! εἶπεν ἐν ἄκρα ταραχῇ. Σήκου! Νὰ φύγῃς! νὰ κρυφτῆς!

- Τί τρέχει; εἶπεν ἡ γραία, προσπαθοῦσα νὰ φανῇ ἀτάραχος.

- Οἱ ταχτικοὶ σὲ χαλεύουν; Τί ζαρὰρ ἔκαμες χριστιανή; Τρέχουν οἱ ταχτικοὶ γυρεύοντάς σε. Σήκου, τρέχα! νὰ κρυφτῆς πουθενὰ μπάριμ! Σὲ λυπούμαι, καημένη! Τί κρίμα ἔκαμες;

- Ἐγὼ; κρίματα πολλά... Μὰ δὲν ξέρω, γιατί νὰ μὲ γυρεύουν οἱ ταχτικοί, ποῦ μοῦ λές;

- Τρέχα, κατὰ δῶ ἔρχονται τώρα. Δὲ γρουνίζω πῶς σ' ἀγροίκησαν πῶς τὰ πρύμισες κατὰ δῶ, θὰ ἴρθουν τώρα νὰ χαλέψουν. Ὅπου κι ἂν εἶναι, πλάκωσαν! Ἀκοῦς! κάτου, στὴ Σκοτ'νὴ

Σπ'λιά, στο Κακόρρεμα, κατακεί να πάρης τὸ φύσημά σου! Στὸ κλήμα στὸ Μονοπάτι, στοῦ Π'λιου τῆ Βρύση, ἐκεῖ νὰ σέ πάρουν στὸ κοντό, δὲν μποροῦν νὰ σέ πιάσ'ν! Ἀποκεῖ μπορεῖς νὰ κατεβῆς στὸ Γέροντα, στὸ Ἑρμητήριο, νὰ ξαγορευθῆς, τὰ κρίματά σ', καημένη. Τρέχα!...

Ἔτρεξεν ἡ ἀθλία ἀλλὰ δὲν ἠσθῆνετο πλέον δυνάμεις ἀκμαίας. Ἡ αὐπνία τῶν περασμένων νυκτῶν, ἡ κακοπάθεια, αἱ συγκινήσεις τὴν εἶχον καταβάλει. Τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὀνομάσει ὀ Καμπαναχμάκης, ἀπεῖχον πολὺ, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ὁδοιπορήσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ εἰς τὴν ἀσέληνον νύκτα.

Καθὼς ἔτρεχεν, αὐτιαζόμενη κατὰ πᾶσαν στιγμή, ἐξαφνιζόμενη, καὶ νομίζουσα ὅτι ἀκούει παντοῦ βήματα, εἰς τὸ μονοπάτι, ἀνάμεσα εἰς δένδρα καὶ θάμνους, ἤκουσε βήματα ἀληθῆ, ἐρχόμενα ἀπὸ διακοσίων βημάτων, ἀπὸ τὸν κύριον δρόμον. Ἐκρύβη ὀπισθεν τῶν θάμνων, καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι ἦσαν πράγματι οἱ χωροφύλακες, βαδίζοντες πρὸς τὴν καλύβην τοῦ Καμπαναχμάκη, πρὸς τὸ μέρος ὀπόθεν αὐτὴ ἤρχετο. Ἐὰν οὕτως εἶχεν, ἡ θέσις τῆς καθίστατο ἀσφαλεστέρα πρὸς τὸ παρόν, καθότι δὲν ἐφοβεῖτο πλέον νὰ τοὺς συναντήσῃ, διὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.

Ἐπροχώρησε πρὸς τὸ μέρος, ὀπόθεν εἶχεν ἔλθει τὴν πρωίαν. Ἐφθασεν εἰς τὸν μικρὸν ναῖσκον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, εἰς τὸ Κοιμητήριον τῶν Καλογήρων, εἰς τ' Ἀλῶνι τοῦ Μοναστηριοῦ. Ἐπέρασεν ἔξω ἀπὸ τὸ Βουρδουναριό, ἀντικρὺ τῆς σιδηρᾶς πύλης τοῦ Κοινοβίου, ἣτις ἦτο κατάκλειστος. Ἄλλως, γυναῖκες ποτὲ δὲν ἐπήρχοντο εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον. Κατῆλθεν εἰς τοὺς κήπους, ὅπου εἶχε συναντήσῃ τὴν πρωίαν τὸν καλόγηρον, τὸν κηπουρόν, ὅστις τῆς εἶχεν εἰπεῖ διάφορα ρητὰ ἀπὸ τὸ Ψαλτήριον, τὰ ὁποῖα αὐτὴ δὲν ἐνόει, ἀλλ' ἀορίστως ὑπώπτευεν ὅτι προσηρμόζοντο κάπως εἰς τὴν θέσιν τῆς. Καὶ πράγματι τῆς εἶχον ἀφήσει ὡς ἓνα βόμβον περὶ τὰ ὦτα τῆς: «Τὶς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς;... Ἴδου ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ. Προσεδεχόμενη τὸν Θεόν, τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταγίδος...».

Καθὼς ἀνήρχετο τὴν ράχιν ἀντικρὺ, πέραν τῶν κήπων, ἄνω τοῦ ρεύματος, ἤκουσε τὸν μικρὸν κώδωνα τοῦ μοναστηριοῦ νὰ ἠχῆ γλυκά, ταπεινά καὶ μονότονα, νὰ ἐξυπνᾷ τὰς ἠχοῦς τοῦ

βουνού, και να δονή την μαλακήν αὔραν. Ἦτο ἄρα μεσονύκτιον, ὥρα τοῦ Μεσονυκτικοῦ, ὥρα τοῦ Ὁρθρου! Πῶς ἦσαν εὐτυχεῖς οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἵτινες εὐθύς ἀμέσως, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡσάν ἀπὸ θεῖαν ἔμπνευσιν, εἶχον αἰσθανθῆ ποῖον ἦτο τὸ καλύτερον τὸ ὁποῖον ἤμποροῦσαν νὰ κάμουν – τὸ νὰ μὴ φέρουν, δηλαδή, ἄλλους εἰς τὸν κόσμον δυστυχεῖς!...καὶ μετὰ τοῦτο, ὅλα ἦσαν δεύτερα. Τὴν φιλοσοφίαν, αὐτοί, τὴν εἶχον λάβει ὡς ἐκ κληρονομίας, χωρὶς νὰ σκοτίσουν τὸν νοῦν των εἰς τὴν «ζήτησιν τῆς ἀληθείας», ὅπου ποτὲ δὲν εὐρίσκεται.

Ἀνέβη ὑψηλότερα τὴν ράχιν, χωρὶς νὰ ἔχη σκοπὸν ἢ ἀπόφασιν ποῦ ἐπήγαινε. Καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν δρόμον, ὀλίγα βήματα μακρὰν, εἶδε μίαν στάνην, τὴν ὁποῖαν ἀνεγνώρισεν ὅτι ἦτον τοῦ Γιάννη τοῦ Λυρίγκου. Ὁ σκύλος αἰσθανθεὶς μακρόθεν τὴν παρουσίαν της, ἤρχισε νὰ γαυγίζει.

Εἶχεν ἔλθει ἄρα, πλησίον εἰς τὸ κατάλυμα τῆς παρελθούσης νυκτὸς χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῆ! Καὶ τώρα μόνον ἤρχισε νὰ τὸ σκέπτεται. Ἔως τὴν στιγμὴν τὸ ἔνστικτον τὴν εἶχεν ὀδηγήσει. Ἀλλὰ τώρα ὁ συλλογισμὸς της διετυπούτο καθαρὰ. «Ποῦ ἄλλοῦ θὰ εἶμαι πλέον ἀσφαλῆς, γιὰ τὴν ὥρα, παρὰ ἐδῶ; Οἱ ταχτικοὶ ποτὲ δὲν θὰ πιστεύουν ὅτι ξαναἦλθα πάλιν πρὸς τὸ ἴδιο μέρος, ποῦ μὲ εἶχαν εὐρεῖ χθές, καὶ μ' ἐκυνήγησαν. Ὁ Γιάννης κοιμᾶται στὸ μανδρὶ του. Στὸ καλύβι θὰ ἔναι ἡ λεχῶνα, κ' ἡ γριά. Τὴν νύχτα χθές, ἀπὸ τὸν σαστισμὸ κι ἀπὸ τὴ βία μου, ξέχασα ἐκεῖ τὸ καλάθκι μου. Δὲν θὰ εἶναι καλύτερα νὰ πάω νὰ χτυπήσω τὴν πόρτα, νὰ τοὺς πουλήσω πάλι δούλεψη μὲ κανένα ψευτογιατρικόν, νὰ πάρω καὶ τὸ καλάθκι μου, καὶ σὰ φέξῃ νὰ πάω νὰ κρυφθῶ κάτω στὸ Κακκόρεμα, ἐκεῖ ποῦ λέει ὁ Καμπαναχμάκης;...»

Βεβαίως ἡ γραῖα, ἡ πενθερὰ τοῦ Λυρίγκου, κάτι θὰ εἶχεν ἀκούσει εἰς βάρος της ἀπὸ χωροφύλακες ἢ ἀπὸ τρίτους, ἀλλὰ τί μ' αὐτό;

Δὲν θὰ εἶχε τόσην κακίαν οὔτε τόσον θάρρος, ὥστε νὰ τὴν προδώσῃ. Ἄλλως, αὐτὴ ὡς κυρίαν πρόφασιν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ θὰ προέταπεν ὅτι ἦλθε νὰ ζητήσῃ τὸ λησμονημένον καλάθι της.

Ἐκρῦνε πολὺ ἀπὸ τὸν ἀέρα τοῦ βουνού, καὶ εἶχεν ἀνάγκη νὰ στεγασθῆ πουθενά, πρὸς ὥραν. Δὲν ἐδίστασε πλέον. Διέβη τὸν ζυγόν, τὸν ἐνοῦντα τὰς δυὸ ράχεις, ἐπὶ τῆς

μεσημβρινωτέρας τῶν ὁποίων ἦτο ἡ μάνδρα, ἐπὶ δὲ τῆς βορειοτέρας ἡ οἰκία τοῦ Λυρίγκου, κ' ἔφθασεν εἰς τὸ καλύβι.

Ἐκρουνε τὴν θύραν. Ἡ γραῖα ἐκοιμάτο, ἀλλὰ δὲν ἄργησε νὰ ἐξυπνήσῃ, κ' ἐλθοῦσα ἤνοιξε τὴν θύραν, χωρὶς, αὐτὴν τὴν φορὰν, νὰ ἐρώτησῃ τίς εἶναι, ἴσως διότι ἦτο μισοκοιμισμένη κ' ἐνήργει ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ μηχανικῶς, ἢ εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ εἶναι εἰμὴ ὁ γαμβρὸς τῆς. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔσπευσε νὰ εἰσέλθῃ.

- Τὸ κοφίνι μ' πλιό, ξέχασα ἀπ' τὴ βιά μου, ἐψές, εἶπε. Τὸ εἶδες; Εἶναι προυθενά; Ποῦ τὸ 'χεις;

Ἡ χωρική γραῖα ἐστάθη καὶ τὴν ἐκοίταξε. Τώρα μόνον ἐφάνη νὰ ἐξύπνησεν ἐντελῶς, καὶ ἀναγνωρίσασα αὐτήν.

- Ποῦ βρέθηκες ἐδῶ; εἶπε.

- Μὴν ἐρωτᾷς, εἶπεν ἡ Γιαννοῦ. Εἶχα νυχτώσει σ' ἐν' ἄλλο καλύβι, μὰ δὲν εἶχα ὕπνο. Σὰ θυμήθηκα τὸ κοφίνι μου, ἦρθα. Πῶς εἶστε; Τί κάν' ἡ λεχῶνα;

- Τί νὰ κάμη; Τὰ ἴδια... Μὰ δέ μου λές, εἶπε μετὰ τινὰ δισταγμὸν ἡ γραῖα· γιατί σ' ἐγύρευαν κεῖν' οἱ ταχτικοί;

- Φτόνος τοῦ κόσμου, ἀπήνητησε μ' ἐτοιμότητα ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ἐνα κορίσ' εἶχε πνιγὴ μὲς στὸ πηγάδι...

- Ἔ;

- Καὶ δὲν ξέρω ποιὸς ἐχτρός εἶπε πῶς ἔφταια ἐγώ... Μὰ ἔτσι νὰ' χούμε καλὴ ψυχὴ, μπορεῖς νὰ τὸ πιστέψης; Τάχα δὲν μποροῦσε νὰ πνίγῃ καὶ μοναχὸ τοῦ τὸ κορίτσι; Ἦταν ἀνάγκη νὰ βάλω χέρι ἐγώ;

- Μαθές!... ἔκαμεν ἡ γραῖα.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐγκατεστάθη, ὅπως καὶ τὴν προλαβοῦσαν νύκτα, σιμὰ εἰς τὴν γωνίαν τῆς ἐστίας, ὅπου εὗρε καὶ τὸ καλάθι τῆς. Ἐξάναψε τὴν φωτιάν, ἔβαλε νερὸ στὸ μπρίκι, καὶ κατεγίνετο νὰ βράσῃ βότανα, τὰ ὁποῖα ἐβγαλεν ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς.

Ἡ λεχῶνα ἐκοιμάτο, τοῦ μικροῦ θυγατρίου ἠκούετο ἡ ἀναπνοή μέσα εἰς τὴν σκάφην τὴν χρησιμεύουσαν ὡς λίκνον, ὑπὸ τὸ στέφανον τοῦ βαρελιοῦ τὸ ἀνέχον ὑψηλὰ ἐν λεπτόν πανίον. Ἐνίοτε ἐκλαυθμύριζε. «Κοί, κοί, κοί!» ἐπρόφερεν ἡ γραῖα, ἡ προμήτωρ, ἥτις εἶχε κλείσει τὸ ἔν ὄμμα, καὶ μὲ τὸ ἄλλο, εἰς τὸ ἀσθενές φῶς τοῦ κανδηλίου καὶ εἰς τὴν διαλείπουσαν τῆς ἐστίας ἀναλαμπὴν, δὲν ἔπαυσε νὰ κοιτάζη τὴν Φραγκογιαννοῦ. Τέλος, μετὰ ὥραν, ἡ γραῖα καίτοι ἐφαίνετο ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ μὴ κοιμηθῆ, τῆς ἦλθεν ὁ προδότης ὁ ὕπνος – ἴσως δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκοίταζε λίαν ἐπιμόνως τὴν ὑποπτον γυναῖκα καὶ ἀπεκοιμήθη ἐπάνω εἰς τὸ τρίτον λάλημα τοῦ πετεινοῦ.

Τὸ βρέφος ἐκλαυθμύριζεν ἀκόμη. Ἡ μάμμη δὲν ἠγρύπνει πλέον διὰ ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ μονότονον «Κοί, κοί, κοί!»

- «Ὅλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμο!» Τὸ παράπνον τοῦ Γιάννη τοῦ Λυρίγκου ἐβόμβει εἰς τὰ ὦτα τῆς Φραγκογιαννοῦς.

Ἡ λεχῶνα δὲν εἶχεν ἐξυπνήσει. Ἡ γραῖα Χαδοῦλα ἐκινήθη ὀλίγον, ἐτανύσθη ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς, κ' ἔφθασε τὸ λίκνον. Παρεμέρισε τὸ λευκὸν πανίον ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς κούνιας, κ' ἔτεινε τὴν χεῖρα διὰ νὰ θωπεύσῃ τὸ μικρὸν, ἐνῶ τοῦτο ἐκλαυθμύριζεν. Ἐφραξε μὲ τὴν χεῖρα τῆς τὸ μικρὸν στόμα, διὰ νὰ μὴ φωνάζῃ, ἐκοίταξε πρὸς τὸ μέρος τῆς λεχῶνας, εἶτα πρὸς τὴν στρωμνὴν ἐφ' ἧς ἐκεῖτο κουβαριασμένη ἡ γραῖα.

Ἡ φωνὴ τοῦ βρέφους ἐπνίγη. Μίαν χερῖαν ἀκόμη ἐχρειάζετο νὰ κάμῃ ἡ Φραγκογιαννοῦ. Μὲ τὴν ἄλλην χεῖρα, τοῦ ἔσφιξε δυνατὰ τὸν λαιμόν... Εἶτα ἐμάζωξε τὸ λεπτόν πανίον διὰ νὰ τὸ ρίψῃ πάλιν ἐπάνω τῆς στεφάνης. Ἡ χεῖρ τῆς προσέκοψεν εἰς τὴν σανίδα, κ' ἔκαμε μικρὸν θόρυβον. Ἡ γραῖα, ἥτις δὲν ἐκοιμάτο βαρέως, ἐξύπνησεν. Ἀνετινάχθη, ἐσκίρτησεν. Εἶδε τὴν Φραγκογιαννοῦ ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρα τῆς καὶ ν' ἀποχωρῇ, ἀνεγειρομένη ἐπὶ τῶν γονάτων, ὀπίσω εἰς τὴν θέσιν τῆς.

- Τί κάνεις; ἔκραξεν ἔντρομος ἡ γραῖα.

Ἡ λεχῶνα ἐπετάχθη, ἀνεπήδησε.

- Τί είναι, μάννα;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐσηκώθη, ἐπῆρε τὸ καλάθι της.

- Τίποτα· θέλησα νὰ τὸ κάμω νὰ λουφάξῃ, νὰ μὴν κλαίῃ, ἀπήνητησεν.

Ἡ γραῖα μὰμμη ἔκυψε πρὸς τὴν κούνιαν.

- Πηγαίνω τώρα, ἔφεξε, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ... Δώσε τῆς λεχῶνας τὸ γιατρικὸ ποῦ ἔβρασα νὰ τὸ πιῇ!

Καὶ πάραυτα ἐξῆλθεν. Ἐτρεξε μὲ βῆμα δρομαῖον ν' ἀπομακρυνθῆ τάχιστα. Ἐπῆρε τὸν ἐπάνω δρόμον, κατὰ τὸ δάσος, διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴν ράχιν ὅπου ἦτον ἡ στάνη.

Ἦτο γλυκεῖα αὐγὴ τοῦ Μαΐου. Ἡ κυανωπὴ καὶ ροδίνη ἀνταύγεια τοῦ οὐρανοῦ ἔχριε μὲ ἀπόχρωσιν μελιχρᾶν τὰ χόρτα καὶ τοὺς θάμνους. Ἦκούετο ὁ μινυρισμὸς τῶν ἀηδόνων εἰς τὸ δάσος, καὶ τ' ἀναρίθμητα μικρὰ πουλιά ἐτέλουν ἐκθύμω, ἀπλήστως, τὴν συναυλίαν τῶν τῆν ἄφατον.

Ἀφοῦ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀπεμακρύνθη πολλὰ βήματα, ἤκουσε βραχνὴν κραυγὴν ὀπισθὲν της. Ἦτο ἡ γραῖα, ἡ μήτηρ τῆς λεχῶνας· ἔξαλλος, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της, εἶχε τρέξει ἔξω τῆς καλύβης, κ' ἐφώναζε:

- Πιάστε την!... Πιάστε την! Μᾶς ἔκαμε φονικό!

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔτρεχεν, ἔτρεχε. Ἦλπιζε νὰ χωθῆ τὸ ταχύτερον εἰς τὸ δάσος, ὅπου, καὶ ἂν τυχὸν ἔτρεχον κατόπιν της, τὰ ἴχνη της τάχιστα θὰ ἐχάνοντο.

Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα, μετ' ὀλίγα λεπτά, εὐρέθη ἀντιμέτωπος τοῦ Γιάννη τοῦ Λυρίγκου, βαδίζοντος πρὸς τὴν οἰκίαν του. Οὗτος εἶχεν ἐξυπνήσει τὴν συνήθη ὥραν, κ' ἐπήγαινε πρὸς τὸ καλύβι, ἴσως διὰ νὰ κρᾶξῃ πρὸς συνεργασίαν τὴν πενθερὰν του, ὅπως καὶ τὴν προλαβοῦσαν πρῶιαν. Ἀλλ' ὅταν εἶδε τὴν πενθερὰν του νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ χειρονομῇ τόσον μακρὰν, ὥστε δὲν ἠδύνατο ν' ἀκούῃ τί αὕτη ἔλεγεν, ὀδηγούμενος μόνον ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν χειρονομιῶν

της, είδε την Φραγκογιαννού να φεύγει προς το μέρος του δάσους – τότε, έτρεξε προς το μέρος εκείνο, κ' έφώναξε μεγάλη τή φωνή προς την Φραγκογιαννού.

- Τί είναι;... Τί τρέχει;

Τότε ή Χαδούλα έστάθη, κ' έφώναξε μακρόθεν προς τον Γιάννην τον Λυρίγκον.

- Φεύγω!... Πάω νά...

Ο Γιάννης ό Λυρίγκος είχε τρέξει όλίγα βήματα, κ' ήλθε πλησιέστερα προς την Φραγκογιαννού. Τότε κι αυτή, άποφασιστικώς, προέβη δυό ή τρία βήματα πλησιέστερα προς εκείνον.

Η Φραγκογιαννού έπεκαλέσθη εις βοήθειαν όλην την έτοιμότητά της. Ηύτοσχεδίασε.

- Γιάννη! ή γυναίκα σου έχει τούς πόνους! Είναι άσκημα.

- Έχει τούς πόνους! άνέκραξεν έν άκρα άπορία ό άνθρωπος. Τί λές, χριστιανή μου;

- Έχει κι άλλο παιδι στην κοιλιά της! ίσχυρίσθη με τόλμην ή Φραγκογιαννού.

- Άλλο παιδι στην κοιλιά της!

- Ναί, αυτό που σου λέω. Μόνο τρέχα στο χωριό να φωνάξης τή μαμμή!... να πής και του γιατρού να 'ρθή!

Ο Λυρίγκος έστάθη. Πέραν, επί του μικρού όροπεδίου, πρό τής οικίας, ή πενθερά του έφώναζεν άκόμη βραχνάς κραυγās, τās όποίας έπαιρνε μακράν ό άνεμος, χωρίς ό Γιάννης ν' άκούη, τί έλεγεν εκείνη. Η Φραγκογιαννού ώμίλει με θάρρος, κ' έφαίνετο ότι ήξευρε τί έλεγε.

- Πώς γίνεται αυτό ποτέ; άνέκραξεν ό Γιάννης. Είσαι καλά, χριστιανή μου;

- Αυτό γίνεται, επέμενεν ή Φραγκογιαννού. Ούλες τις φορές τὰ διπλάρικα δέν πέφτουν μαζί άπ' την κοιλιά. Τό ένα, τό πλιό αδύνατο άπ' τὰ δυό, άργεί και ώρες και μέρες να πέση.

- Άλήθεια! Έχω άκουστά μου, είπεν ό Γιάννης.

- Κατὰ πῶς φαίνεται, συνεπέρανε λίαν σοβαρὰ ἡ Φραγκογιαννοῦ, αὐτὴν τὴν φορὰ τὸ ἓνα τὸ παιδί θὰ πιάστηκε ὕστερ' ἀπ' τὸ ἄλλο.

- Αὐτὸ εἶναι τάχα; εἶπε μὲ ἦθος οἴκτου ὁ Λυρίγκος.

- Τρέχα τὸ γλιγορότερο! νὰ πᾶς νὰ φέρης τὸ γιατρό!...

- Ἐσὺ ποῦ πᾶς; ἠρώτησεν ὁ Λυρίγκος.

- Ἐγὼ πάω στὸν Ἄϊ-Χαράλαμπο... πάω νὰ φωνάξω τὸν παπα-Μακάριο, νὰ ῥθῆ νὰ τῆς κάμη μία παράκληση, τῆς γυναίκας!

- Καλά! Τρέξε!

Καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔτρεξε.

ΙΣΤ'

Κάτω εἰς τὸ Κακόρρεμα, χαμηλὰ εἰς τὸ βάθος, σιμὰ εἰς τὴν Σκοτεινὴν Σπηλιάν, οἱ λίθοι ἐχόρευον δαιμονικὸν χορὸν τὴν νύκτα. Ἄνωρθοῦντο, ὡς ἔμψυχοι, καὶ κατεδίωκον τὴν Φραγκογιαννοῦ, καὶ τὴν ἐλιθοβόλουν, ὡς νὰ ἐσφενδονίζοντο ἀπὸ ἀοράτους τιμωροὺς χεῖρας.

Εἶχον παρέλθει τρεῖς ἡμέραι ἀπὸ τὴν τελευταίαν φυγὴν τῆς, ἀπὸ τὴν καλύβην τοῦ Λυρίγκου. Ἡ ἔνοχος γυνὴ εἶχε κρυφθῆ ἐκεῖ, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ διέφευγε πρὸς καιρὸν τοὺς ὄνυχας τῶν διωκτῶν τῆς. Μὲ τὰ ὀλίγα δίπυρα τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὸ καλάθι τῆς, μὲ τὰς καυκαλήθρας, τὸν ἄνηθον, καὶ τὰ μυρόνια ὅσα συνέλεγε, καὶ μὲ τὸ γλυφὸ νερὸν τῆς Σκοτεινῆς Σπηλιάς, εἶχε διατηρηθῆ. Τὸ μέρος ἦτο σχεδὸν ἄβατον. Τὸ Κακόρρεμα ἐσηματίζετο ἀπὸ ἓναν βράχον ἀπάτητον πρὸς δυσμᾶς, καὶ ἀπὸ ἓνα κρημνόν, ἢ μίαν σᾶραν ὀλισθηρὰν ἐξ ἀνατολῶν. Κάτω εἰς τὸ βάθος ἀνέβλυζε τὸ Γλυφονέρι. Δυὸ ἄντρα, μὲ τὸ στόμιον πολὺ στενόν, ἔχασκον ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ἐκεῖ ἐκοιμάτο τὴν νύκτα· τὴν ἡμέραν κατήρχετο εἰς τὴν Σκοτεινὴν Σπηλιάν. Διὰ

ν' ανέλθη και διὰ νὰ κατέλθη, οὔτε δρομίσκος οὔτε μονοπάτι ὑπῆρχεν. Ἐπάτει ἐπὶ τῆς σάρας, εἰς τὴν βάσιν τοῦ κρημνοῦ. Τότε ἡ σάρα ἐταράσσετο, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐθύμωνε. Οἱ λίθοι τοὺς ὁποίους ἐξετόπιζε πατοῦσα, ἦσαν ὡς βάσις καὶ θεμέλιον εἰς ὄλον τὸν ἄπειρον σωρὸν τῶν λίθων, τὸν ἀπλούμενον ἐπὶ τοῦ πρानοῦς τοῦ κρημνοῦ. Καθὼς ἔφευγον οἱ πρῶτοι λίθοι, ἄλλοι λίθοι ἤρχοντο νὰ λάβωσι τὴν θέσιν των, μετ' αὐτοὺς δὲ ἄλλοι. Καὶ οὕτω ἡ παλίρροια ὅλη του κρημνοῦ ἤρχετο κατ' ἐπάνω της, ἔπιπτεν εἰς τὰς κνήμας καὶ τὰ σκέλη της, εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸ στέρνον της. Ἐνίοτε, λίθοι τινές, ἀπὸ ὕψος κατερχόμενοι, ἔπιπτον μὲ ὀρμὴν καὶ κακίαν τοῦ προσώπου της. Τοὺς τελευταίους τούτους ἐφαίνετο πράγματι ὡς νὰ τοὺς ἐσφενδόνιζεν ἀόρατος χεὶρ κατὰ τῆς κεφαλῆς της.

Ἀφοῦ τέλος, μετὰ τόσον λιθοβόλημα, ἔφθασεν εἰς τὴν Σκοτεινὴν Σπηλιάν, τὴν πρώτην ἡμέραν, ἐκάθισε κι ἀγνάντευε τὸ πέλαγος. Ἡ Σπηλιά, ἡ θαλασσόπληκτος, ἔχει διπλὴν εἴσοδον, ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. Πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸ στόμιόν της χαμηλὸν καὶ στενόν, ὅσον διὰ νὰ διέλθῃ μικρὰ βάρκα ἀλιέως. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀόρατος, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ἤκουε τὸν ὑπόκωφον, ἐπίμονον παφλασμόν τοῦ κύματος εἰς τὸ στόμιον τοῦ ἄντρου. Τὸ κύμα ἀνωρθοῦτο, ἐπήδα, ἔπληττε τὴν ἄνω φλιάν τοῦ στομίου, κατέπιπτε, πάλιν ἀνεπήδα, ἐξέπεμπε μακροὺς ὠρυγμοὺς μανίας ἀπὸ τὶς ἀποθαλασσιᾶς τοῦ βορρᾶ, πότε στεναγμοὺς πόνου καὶ πάθους ἀπὸ τὴν φουσκοθάλασσαν. Κάτω εἰς τὸ βάθος τὸ ἄπατον, μυστήριον καὶ σκότος σαλεῦον. Μία ποτὲ βάρκα, ὡς διηγούντο, εἰσπλεύσασα διὰ νὰ συλλέξῃ караβίδας καὶ παγούρια, ἐνῶ εἷς τῶν ναυβατῶν εἶχεν ἀναρριχηθῆ εἰς τὸ τρομερὸν ὕψος τοῦ βράχου διὰ νὰ συλλέξῃ κρίταμα, ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς μίαν φώκην ζωντανὴν φράπτουσαν ἀκριβῶς τὸ πλάτος τοῦ στομίου. Τὸ σκοτεινὸν ζῶον ἀνεταράσσετο, ἤσπαιρεν, ἡ μικρὰ σκάφη ἐπάλλετο, ἔτρεμε, καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ οὔτε ἐμπρὸς οὔτε ὀπίσω. Ὁ ναυβάτης ὁ ἐντὸς τῆς βάρκας ἐκτύπησε τὴν φώκην μ' ἓνα πέλεκυν, τὴν αἰμάτωσε, τὸ κύμα ἐκοκκίνησε ἐπ' ὀλίγον. Ἡ φώκη ἤσπαιρεν ἐν ἀγωνίᾳ. Ὁ νεαρὸς ἀλιεὺς κατῶρθωσε νὰ σφίγῃ τὸν λαιμὸν μὲ μίαν θηλειάν, καὶ καλέσας τὸν ἄλλον σύντροφόν του εἰς βοήθειαν κατῶρθωσε τῇ βοήθειᾳ αὐτοῦ, μὲ κίνδυνον νὰ βουλιάξῃ ἢ φελοῦκα, ν' ἀνασύρῃ ἐπάνω τὴν φώκην.

Ἡ γραία Χαδοῦλα ἀγνάντευεν, ἀγνάντευεν εἰς τὸ πέλαγος. Ἄς ἦτο καὶ τώρα, νὰ φανῆ νὰ πλησιάσῃ μία βάρκα!... Ἡ Φραγκογιαννοῦ θὰ παρεκάλει τοὺς νέους ἀλιεῖς, τοὺς πατριώτας τῆς, νὰ τὴν ἐπάρουν μαζί, μὲς στὴν βάρκα... Καὶ ποῦ θὰ ἐπήγαινε... ὦ, βέβαια στὰ πέρα χώματα, στὰ μέρη τ' ἀντικρινά, στὴν μεγάλη στεριά... Κ' ἐκεῖ τί θὰ ἔκαμνε; ὦ, εἶχεν ὁ Θεός, θ' ἄρχιζ' ἐκεῖ νέον βίον!

Ἔβλεπεν, ἔβλεπεν, ἀνοιχτὰ εἰς τὸ πέλαγος, μακρὰν ἔξω, πολλὰ πανιά, λευκὰ ἰστία, σὰν τοῦ γλάρου τὰ φτερά. Βρατσέρες, γολέτες, μικρὰ καΐκια, τὰ ἔβλεπε ν' ἀρμενίζουσαν, νὰ ὀργώνουν τὰ κύματα, ὡσὰν βοῖδάκια ζευγαρωτά. Ἄλλα ἔπλεον πόρρω πρὸς βορρᾶν, ἄλλα κατήρχοντο πρὸς νότον, ἄλλα ἀρμενίζαν πρὸς ἀνατολᾶς ἢ πρὸς δυσμᾶς, τέμνοντας σταυροειδῶς τοὺς ὀλοὺς, τὰς βαθείας ὀρατᾶς αὐλακας, τὰς ὁποίας ἄφηναν ὀπισθὲν τῶν τὰ πρῶτα. Εἶτα πολλὰ ρεύματα διαχαράσσοντα τὸ πέλαγος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐφαίνετο ἡ θάλασσα ὡσὰν κεντητή, πεποικιλμένη. Ἔβλεπεν, ἐωςότου τὰ μάτια τῆς «ἔκαμαν γυαλιά» νὰ βλέπῃ.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς τὸ παλαιὸν κιτρινωπὸν χράμι, τὸ μάλλινον, τὸ ὁποῖον εἶχε διὰ νὰ τυλίγεται ὅταν ἤθελε νὰ κοιμηθῆ καὶ δὲν εἶχεν ὕπνον, ἐσηκώθη ὀρθή, ἀνεπέτασε τὴν μαλλίνην σινδόνα, κ' ἄρχισεν ἐκθύμως νὰ τὴν σειῆ. Ἐκαμνε σήματα, ἀπηλπισμένα σήματα πρὸς τοὺς ναυτίλους, νὰ ἔλθουν νὰ τὴν ἐπάρουν μαζί τῶν. Ἔβλεπον, δὲν ἔβλεπον οἱ ναυβάται τὰ σημεῖα τῆς; Ἀπὸ κανέν πλοῖον δὲν ἀπήνησαν εἰς τὸν πόθον τῆς, εἰς τὰς τόσας προσπαθείας τῆς. Τὰ λευκὰ ἰστία ἔφευγον μὲ τὸν ἄνεμον εἰς τὸ κύμα, καὶ αὐτὴ ἔμενε προσηλωμένη εἰς τὸν βράχον τῆς Σκοτεινῆς Σπηλιᾶς, προγεγραμμένη, ἔρημος, μὴ βλέπουσα διὰ τῆ αὔριον χρυσῆς αὐγῆς τὴν ἀνατολήν...

Τὸ λευκάζον καὶ κιτρινωπὸν ράκος τῆς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν χεῖρα· τὸ ἐπήρεν ὁ ἄνεμος, καὶ τὸ ἔρριπεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὤμων τῆς γυναικός.

- Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ σάβανό μου! ἐπιθύρισε πικρῶς μειδιῶσα ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Τέλος, καθὼς ἐκάθισε κάτω ἐπὶ τοῦ βράχου, βλέπει μίαν βάρκαν, μικρὰν φελοῦκαν, νὰ ἔρχεται παραπλεύουσα τὴν ἀκτὴν. Εἶχε μικρὸν ἰστίον καὶ δυὸ κουτιά, τὰ ὁποῖα ἔτυπτον ραθύμως τὸ

κύμα. Ἐπλεεν ἐξ ἀνατολῶν κ' ἐπλησίαζε πρὸς τὸν ἔρημον βράχον, εἰς τὸ ἄσυλόν της. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠσθάνθη σκίρτημα ἐλπίδος μέσα της. Ἐκρύβη ὀπισθεν τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου, διὰ νὰ κατοπτεύσῃ καὶ ἴδῃ ἂν θὰ ἐγνώριζε τοὺς ἐπιβαίνοντας. Ὅταν ἡ φελοῦκα ἐπλησίασεν, εἶδεν ὅτι ὁ εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἐπιβατῶν της, ὅστις ἔσυρε τὴν «συρτὴν» ἀπὸ τὴν πρύμνην, ἐφόρει στρατιωτικὴν στολὴν. Κάποιος παρεπιδημῶν ἀπόστρατος, ἀγαπῶν τ' ὀψάρευμα, εἶχεν ἐξέλθει πρὸς ἄγραν, ὁμοῦ μὲ δυὸ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀλιεῖς. Ἡ Φραγκογιαννοῦ μόνον εἶδεν ὅτι ἦτο «ταχτικός», καὶ γελασμένη ἐκρύβη βαθύτερα ὀπισθεν τοῦ βράχου.

*

* *

Τὴν νύκτα ἀπεκοιμήθη εἰς τὴν κρύπτῃν της, μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἄλμην τῆς Σπηλιᾶς. Βόμβοι ἐθορύβουν εἰς τὰ ὦτα της. Τὸ κύμα ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἐρρόχθει, μὲ παρατεταμένους ὠρυγμοὺς λύσσης. Βαθιά, μέσα εἰς τὰ στέρνα τῆς ἤκουε τὰ κλαυθυμίσματα τῶν ἀκάκων νηπιῶν. Ὑπόκωφοι συριγμοὶ τοῦ μακρινοῦ ἀνέμου ἤρχοντο εἰς τὰς ἀκοᾶς της. Ὁ νεκρώσιμος χορὸς τῶν κορασίδων, μὲ ηὐξημένον τὸν φρικώδη ὄρμαθόν, ἐχοροπήδα τριγύρω της. «Εἶμαστε παιδιὰ σου! –Μᾶς ἐγέννησες! –Φίλησέ μας! – Δώσε μας μαμμά! – Πάρε μας στολίδια, στολίδια ὁμορφα! – Χάιδεψέ μας! – Δέν μᾶς ἀγαπᾶς;»

Ἡ γραῖα πενθερὰ τοῦ Λυρίγκου, μανιώδης, συστρέφουσα τὰς χεῖρας, τὴν ἠπειλεῖ τρομερά, καὶ ὁ γαμβρὸς της, μὲ ἦθος παραπονεμένον, τὴν ἐπέπληττε... Κάτω εἰς τοὺς πόδας, εἰς τὸ βάθος τῆς Σπηλιᾶς, ἐρρόχθει τὸ κύμα... Ἐβραζεν, ἔβραζε, καὶ τὸ ἄντρον μετεβάλλετο εἰς στέρναν, καὶ τὸ νερόν τῆς στέρνας ἐβρυχάτο μ' ἔναρθρον φωνήν:

- Φόνισσα! – Φόνισσα!

Ἡ δυστυχὴς ἐξύπνησεν ἔντρομος, περιρρομένη ἀπὸ ἄλμην καὶ ἰδρῶτα. Ηὐχετο πλέον καὶ πάραυτα τὸ ἀπεφάσισε, νὰ μὴν κοιμηθῇ ἄλλην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν της, ἂν ἦτον διὰ νὰ βλέπη τέτοια ὄνειρα. Ὁ θάνατος θὰ εἶναι ὁ κάλλιστος τῶν ὑπνῶν – ἀρκεῖ νὰ μὴν ἔχει κακὰ ὄνειρα! Τίς οἶδε! – Μόλις τὸ ἐσκέφθη, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεναρκώθη πάλιν. Τότε τῆς ἐφάνη ὅτι ἔβλεπεν

έμπρός της τόν Καμπαναχμάκην, τόν ἄγροικον ἐκεῖνον τοῦ βουνοῦ· ἴστατο ἐνώπιόν της μέ τήν στραβολέκαν του τήν ποιμενικήν, μέ τὸ σκαιόν ἦθος του, μέ τήν ὄψιν του τήν τραχείαν καί μέ λαρυγγώδη φωνήν τῆς ἔλεγε: «Στὸ Κακόρρεμα! Στὸ Μονοπάτι, στή Βρύση τοῦ Πουλιού! Στοῦ Γέροντα τὸ Ἐρημητήριο!»

Καί καθὼς ἐγένετο ἄφαντος, ἀκόμη ἐπανέλαβε:

- «Στὸ Ἐρημητήριο! Στοῦ Γέροντα τὸ Ἐρημητήριο!»

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐξύπνησε τήν ὥρα τοῦ λυκαυγούς μέ μικράν γαλήνην εἰς τήν ψυχὴν, ἐνῶ τὸ κυανοῦν καί πορφυρίζον τοῦ στερεώματος καταντικρὺ της συνεχέετο μέ τὸ μαυρογάλανον τοῦ πόντου, καί αὔρα, δρόσος, φλοῖσβος, κελάρυσμα ἀπετέλουν ἡδεῖαν συζυγίαν ἀρμονίας εἰς τὰς αἰσθήσεις της.

Ἀπὸ τῆς προχθῆς δὲν εἶχε παύσει νὰ σκέπτεται τὸ ἐρημητήριον ἐκεῖνο, περὶ οὗ τῆς εἶχεν ὀμιλήσει πρὸς τριῶν ἡμερῶν ὁ Καμπαναχμάκης. Εἶχεν ἀκούσει πολλὰ νὰ λέγουν γυναῖκες εὐλαβεῖς περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ Γέροντος ἐκεῖνου· τοῦ παπ' Ἀκακίου, ὅστις πρὸ ὀλίγου καιροῦ μόνον εἶχεν ἔλθει εἰς τήν νῆσον, καί εἶχε κατοικήσει εἰς τὸν Ἅγιον Σώστην, παλαιὸν ἀναχωρητήριον μετὰ ἐρήμου ναῖσκου, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ μικροῦ θαλασσοπλήκτου βράχου, ὅστις ἀπετέλει σκόπελον ἢ μικρὸν νησίδιον παρὰ τήν βορείαν, μικρὸν πρὸς δυσμᾶς κλίνουσαν, κρημνώδη ἀκτὴν, καί μέ τήν ἄμπωτιν τῶν ὑδάτων, τὸ νησίδιον ἐγένετο μικρὰ χερσόνησος. Ὁ γέρων παπ' Ἀκάκιος ἦτο, ἔλεγαν, αὐστηρὸς πνευματικός, πλήν εἶχε τὸ σπάνιον χάρισμα τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν, κ' ἔφθανε μέχρι προορατικότητος. Αἱ γυναῖκες ἐβεβαίουν ὅτι ἦτο σωστὸς κρυφιογνώστης, καί σοῦ ἔλεγε τί εἶχες μέσα σου. Καί πολλάκις ἐξωμολόγει τὸν μετανοοῦντα πολὺ περισσότερον ἢ ὅσον αὐτὸς ἠθελε νὰ ἐξομολογηθῇ.

Διὰ τήν Φραγκογιαννοῦ θὰ ἦτο εὐτύχημα, ἂν εἶχεν εἰλικρινῆ ἀπόφασιν νὰ ἐξομολογηθῇ, νὰ εὐρίσκετο εἷς πνευματικός ὅστις νὰ τήν ἀπήλλαπεν ἀπὸ τὸν κόπον καί ἀπὸ τὸ φοβερὸν βάσανον τοῦ δισταγμοῦ, λέγων: «Αὐτὸ κι αὐτὸ ἔκαμες!» Ἦρκει νὰ μὴν τήν ἀπήλπιζε, ἀλλὰ νὰ ἦτο ἰκανὸς νὰ τήν βοηθήσῃ καί νὰ τήν σώσῃ, – ἀκόμη καί εἰς τὸν πρόσκαιρον κόσμον, εἰ

δυνατόν! Τάχα δὲν ὑπήρξεν εἷς Ἅγιος ὅστις ἔκρυψε καὶ ἔσωσε, μὴ θελήσας νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, τὸν φονέα τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ του; Πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ Ἀκάκιος δὲν θὰ ἔσωζε καὶ θὰ ἔκρυπτεν αὐτήν, ἥτις δὲν εἶχε κάμει κακὸν ἀτομικῶς εἰς τὸν σεβάσμιον ἐρημίτην; Μήπως δὲν ἔπερνούσαν καθημερινῶς πλοῖα, γιὰ τὸ ἢ ἀνοιχτὰ ἀπὸ τὸν Ἅϊ-Σώστην, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν φυγάδευσῃ ἂν ἤθελε;

Ἡ Χαδοῦλα εἶχε βαρυνθῆ τὴν μονοτονίαν τῆς Σκοτεινῆς Σπηλιᾶς, καὶ εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀδυνατίζει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀνεπαρκῆ τροφήν. Ἔλαβεν ἀπόφασιν, ἅμα φέξῃ καλὰ, νὰ πάρῃ τὸ καλάθακι τῆς, καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἄσυλόν τῆς, ὅπως διευθυνθῆ πρὸς τὸν Ἅγιον Σώστην. Ἐκεῖ θὰ ἐξωμολογεῖτο ὅλα τὰ «πάθια τῆς». Καιρὸς μετανοίας πλέον...

*

* *

Ἔφθασαν, ἔφθασαν, οἱ χωροφύλακες! Εἴτε διὰ προδοσίας, εἴτε δι' ἰχνηλασίας, τὴν εἶχαν ἀνακαλύψει... Κατῶρθωσαν νὰ κατέλθουν εἰς τὸ Κακόρρεμα, χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τὸν κρημνόν, χωρὶς οἱ λίθοι τῆς σάρας νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ ριφθοῦν κατεπάνω τους, νὰ τοὺς κυνηγήσουν!

Ἦτο τὴν αὐγὴν ἅμα ἔφεξεν, ἐνῶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠτοιμάζετο νὰ διεθυσθῆ διὰ τοῦ συντομωτέρου δρόμου, εἰς τὸν Ἅϊ-Σώστην, εἰς τὸ Ἐρημητήριον. Ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἀνατείλει διὰ νὰ φωτίσῃ ἀκόμη τὴν φαλακρὰν ἀκτὴν, τὸ Κουρούπι, καὶ νὰ στείλῃ χρυσᾶς ἀκτῖνας εἰς τὴν ἀπότομον κλιτὺν τοῦ Στοιβωτοῦ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ τοὺς εἶδεν, ἐτρόμαξεν, ἐπήρε τὸ καλάθι τῆς, καὶ ἀσθμαίνουσα, ξεγλωσσασμένη, ἔτρεξε τὸν ἀνήφορον, ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τὸν ἄβατον, εἰς τὸ Κλήμα, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος. Ἐπέταξε, μὲ λάκτισμα τῶν ποδῶν πρὸς τὰ ὀπίσω, τὰς φθαρμένας ἐμβάδας, «τὰ παλιοκατσάρια τῆς», καὶ ξυπόλητη ἀνερριχήθη ἐπάνω εἰς τὸν κρημνόν. Οἱ δύο «νομάτοι» ἔβγαλαν κι αὐτοὶ τὰ τσαρούχια τους, κ' ἔτρεξαν κατόπιν τῆς, εἰς τὸν βράχον τὸν ἀπάτητον, εἰς τὸν χώρον τῆς ἀπελπισίας, ὅπου ἐβάδιζεν ἐκεῖνη.

Μίαν μόνην στιγμήν, ἡ δύστηνος ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν ὀπίσω. Τότε εἶδεν ὅτι οἱ διώκται ἦσαν μὲν δύο, ἀλλὰ μόνον ὁ εἷς ἐφόρει τὴν στρατιωτικὴν στολὴν. Ὁ ἄλλος ἔφερεν ἐγγύριον ἔνδυμα, μὲ σελάχι, ἐφωδισμένον μὲ πιστόλια καὶ χαρμπιά, περὶ τῆ μέσην. Ἐφαίνετο νὰ εἶναι εἷς τῶν ἀγροφυλάκων.

Τοῦτο τὴν ἐπτόησε καὶ τὴν ἐφόβισεν. Ἡ ἀπουσία τοῦ ἐνὸς χωροφύλακος ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ὑποψίας. Μήπως ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ κρημνοῦ, πέραν τοῦ βράχου τοῦ ἀξένου τῆς ἀπορρῶγος ἀκτῆς τὴν ἐπερίμενον ἐνέδρα τις, ὥστε νὰ τὴν κλείσωσιν οἱ σκληροὶ διώκται μεταξὺ δυὸ πυρῶν;

Καὶ πάλιν ἡ σύμπτωσις αὐτὴ τὴν ἐπαρηγόρησε καὶ τῆς ἐνέπνευσε μικρὰν ἐλπίδα. Ἐὰν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ «νομάτους» ἦτον πατριώτης, χωρικός ἄνθρωπος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς δημαρχίας, τοῦτο ἴσως ἐσήμαινεν ὅτι οὗτος θὰ ἐξετέλει μᾶλλον ὡς ἀγγαρείαν τὸ κυνήγημα τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχαν ἐπιβάλει καὶ ἴσως μᾶλλον θὰ ἔκοπτε τὴν ὁρμὴν τοῦ ἄλλου, τοῦ χωροφύλακος. Δὲν ἦτο δὲ ἀπίθανον ὁ ἀγροφύλαξ ἐκεῖνος καὶ νὰ ἠσθάνετο μέσα του κρυφὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν φεύγουσαν, τὴν διωκομένην, τὴν τρέχουσαν ἐπάνω εἰς τὰ κατσάβραχα, μ' αἱματωμένους τοὺς πόδας, δύστυχη γυναῖκα –περὶ τῆς ἐνοχῆς τῆς ὁποίας δὲν ἦτο κἂν βέβαιος.

ΙΖ'

Ἐστερον ἀπ' ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας κυνηγητόν, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν τοποθεσίαν, τὴν ὁποία ὁ Καμπαναχμάκης εἶχεν ὀνομάσει «τὸ Μονοπάτι στὸ Κλήμα». Ἦτον βράχος εἰσέχων ἀποτόμως πρὸς τὰ ἔσω, σχηματίζων μικρὸν ζύγωμα, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔχασκεν ἡ ἄβυσσος, ἡ θάλασσα. Ἄνω τοῦ ζυγώματος τούτου ὑπῆρχε πάτημα ἡμισείας παλάμης τὸ πλάτος, ὅλον δὲν τὸ πέραμα ἦτο τριῶν ἢ τεσσάρων βημάτων. Ὅπως τὸ διέλθῃ τις,

ἔπρεπε νὰ πιασθῆ ἀπὸ τὸν ἄνω βράχον, βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν, νὰ πατῆ μὲ τὴν πτέρναν, καὶ νὰ βαδίζῃ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἡ ζωὴ του ἐκρέματο εἰς μίαν τρίχα.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ δὲν ἐδίστασε. Οὔτε ὑπῆρχεν ἄλλη αἴρεσις ἢ προσφυγὴ. Δρυμὸς ἄλλος δὲν ὑπῆρχεν ἐπάνω τοῦ βράχου. Ἡ γυνὴ ἐπῆρε τὸ καλάθι της εἰς τοὺς ὀδόντας, ἐπήδησεν ἀποφασιστικῶς, καὶ διέβη αἰσίως τὸ φοβερὸν πέραμα.

Ἐφθασαν κατόπιν ἀσθμαίνοντες οἱ δυὸ νομάτοι. Ὁ χωροφύλαξ εἶδε τὸ πέραμα κ' ἐστάθη.

- Σοῦ βαστᾶ ἡ καρδιά σου; εἶπε μὲ κρυφὴν χαιρεκακίαν ὁ σύντροφός του.

- Δὲν εἶναι ἄλλος δρόμος;

- Δὲν εἶναι.

- Ἐσὺ θὰ τὸ ἴχης περάσει πολλές φορές, εἶπεν ὁ στρατιώτης.

- Ἐγώ, ὄχι! ἠρνήθη ὁ ἀγροφύλαξ.

- Δὲν ἦσουν τσομπάνης;

- Ἐγὼ ἔβοσκα πρόβατα στὸν κάμπο.

Ὁ χωροφύλαξ ἐδίστασεν ἀκόμη.

- Καὶ νὰ μᾶς ρίξῃ κάτω μία γυναῖκα! εἶπε.

- Δὲν προφτάσαμε νὰ τὴν ἰδοῦμε τὴ στιγμὴ ποὺ περνοῦσε, εἶπεν εἴρων ὁ δραγάτης. Ἄν τὴν ἔβλεπες, θὰ σοῦ ἔκανε καρδιά.

- Ἀληθινά;

- Δὲν ξέρεις πόσες φορές δίνουν τὸ παράδειγμα οἱ γυναῖκες! εἶπεν ὁ ἀγροφύλαξ. Σὲ κάμποσα πράγματα, δείχνουν πολὺ κουράγιο.

- Κ' ἐγὼ θὰ περάσω! εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

- Ἐμπρός!

Ὁ χωροφύλαξ ἔβγαλε τὸ ἀμπέχονόν του, καὶ τὸ ἔτεινεν εἰς τὸν σύντροφόν του, μείνας μὲ τὸ ὑποκάμισον. Ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

- Ἄν περάσω πέρα, μοῦ τὸ ρίχνεις, εἶπε.

Ἐδοκίμασε νὰ πατήσῃ ἐπὶ τοῦ στενοῦ, ἐπιάσθη ἀπὸ τὸν βράχον. Μετὰ ἓν βῆμα ὠπισθοδρόμησε.

- Μ' ἔπιασε ζαλάδα, εἶπεν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Φραγκογιαννοῦ, τρέχουσα, εἶχεν ἀνηφορίσει, καὶ ἀνήρχετο ὑψηλότερα εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἀποκαμωμένη, ἡσθμαινεν, ἐφύσα. Ἐπήγαινε, κ' ἐστέκετο ἐπὶ μίαν ἀνεπαίσθητον στιγμήν, κ' ἔτεινε τὰ ὦτα ἀκρωμένη. Ἦθελε νὰ βεβαιωθῇ ἂν θὰ διέβαινον τὸ πέραμα οἱ δυὸ διώκται της. Ἀλλὰ δὲν ἤκουε τίποτε. Ἀπὸ τὴν βραδύτητα αὐτὴν ἐσυμπέρανεν ὅτι οἱ δυὸ «νομάτοι» ἐδίσταζον πολὺ νὰ περάσουν τὸ μονοπάτι.

Τέλος, ἔφθασεν εἰς τοῦ Πουλιοῦ τὴν Βρύση, ὅπως τὴν εἶχεν ὀνομάσει ὁ Καμπαναχμάκης. Ἦτο μιά πηγὴ ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν βράχον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσχηματίζετο μικρὸν ὀλισθηρὸν ὀροπέδιον ἀπὸ χῶμα, γεμάτον ἀπὸ βρύα καὶ ἄλλα ὑγρὰ χόρτα, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔπλεον εἰς τὸ νερόν. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπάτει καλὰ διὰ νὰ μὴ γλιστρήσῃ καὶ πέσῃ. Ἀπὸ τὴν βρύσιν ἐκείνην, πράγματι, μόνον τὰ πετεινὰ τ' οὐρανοῦ ἠδύνατο νὰ πίνουν. Ἡ Χαδούλα ἔκυψε κ' ἔπτε...

- Ἄχ! καθὼς πίνω ἀπ' τὴ βρυσούλα σας, πουλάκια μου, εἶπε, δώστε μου καὶ τὴν χάρη σας, νὰ πετάξω!...

Κ' ἐγέλασε μοναχὴ της, ἀποροῦσα ποῦ εὔρε τὸν ἀστεῖσμὸν αὐτὸν εἰς τοιαύτην ὥραν. Ἀλλὰ τὰ πουλιά, ὅταν τὴν εἶδαν, εἶχαν ἀγριεύσει, κ' ἐπέταξαν ἔντρομα...

Ἐκάθισε, δίπλα εἰς τοῦ Πουλιοῦ τὴν Βρύση, διὰ νὰ ξαποστάσῃ καὶ πάρῃ τὸν ἀνασασμὸν της. Σχεδὸν εἶχε βεβαιωθῇ πλέον ὅτι οἱ δυὸ «νομάτοι» δὲν εἶχαν κατορθώσει νὰ διαβῶσι τὸ Μονοπάτι στὸ Κλήμα.

Ἀλλὰ δὲν ἠσθάνετο ἀσφάλειαν, ἢ δύστηνος, καθήμενη ἐκεῖ. Ὅθεν, μετ' ὀλίγα λεπτά ἐσηκώθη, ἐπήρε τὸ καλάθι τῆς, κ' ἔτρεξεν τὸν κατήφορον. Τώρα πλέον ἐπήγαιεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὸν Ἄι-Σώστην, εἰς τὸ Ἐρημητήριον. Καιρὸς ἦτο, ἂν ἐγλύτωνα, νὰ ἐξαγορευθῇ τὰ κρίματά τῆς εἰς τὸν γέροντα, τὸν ἀσκητὴν.

Εἰς ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας κατήλθε τὴν ἀκτὴν, κ' ἔφθασεν εἰς τὰ χαλίκια τοῦ αἰγιαλοῦ, εἰς τὴν ἄμμον. Ἀντίκρουσε τὸν ἀλίκυτον βράχον, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ὁ παλαιὸς ναῖσκος τοῦ Ἁγίου Σώζοντος. Ὁ λαιμὸς τῆς ἄμμου, ὁ ἐνώνων τὸν μικρὸν βράχον μὲ τὴν στερεάν, μόλις ἀνεῖχεν ἓνα δάκτυλον ὑπεράνω τοῦ κύματος. Τώρα ἤρχιζε νὰ γίνεται πλημμύρα. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐστάθη κ' ἐδίστασε. «Τάχα δὲν θὰ ... ξαναγίνῃ ρηχὴ σε λίγη ὥρα; εἶπε. Γιατί νὰ βιασῶ τώρα, νὰ γίνω μούσκεμα;»

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἤκουσε θόρυβον ὄχι μικρὸν ἐπὶ τοῦ κρημοῦ. Δυὸ ἄνδρες, ὁ εἰς στρατιωτικὸς, ὁ ἄλλος πολίτης, μὲ δυὸ τουφέκια ἐπ' ὤμου, κατήρχοντο τρέχοντες τὸν κατήφορον. Ὁ πολίτης δὲν ἦτον ὁ δραγάτης τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει ὀπίσω, μὲ τὸν ἓνα χωροφύλακα, ἦτον ἄλλος, κ' ἐφόρει φράγκικα. Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ ἐνέδρα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποπτεύσει εὐλόγως αὐτὴ, μὲ τὴν ὁποίαν ἠθέλησαν νὰ τὴν βάλουν εἰς τὰ στενά; Ἴδου ὅτι τώρα τὴν ἔφθαναν.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔτρεξεν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν τῆς, κ' ἐπάτησεν ἐπάνω εἰς τὸ πέραμα τῆς ἄμμου. Ἡ ἄμμος ἦτον ὀλισθηρά. Τὸ κύμα ἀνῆρχετο, ἐφούσκωνε. Ἡ γυνὴ δὲν ὠπισθοδρόμησε. Δὲν εἶχεν ἄλλην σανίδα σωτηρίας. Οὔτε αὐτήν, τὴν παρούσαν, μάλιστα δὲν εἶχε.

Τὸ κύμα ἀνέβαινεν, ἀνέβαινε. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπάτει. Ἡ ἄμμος ἐνέδιδε. Οἱ πόδες τῆς ἐγλιστροῦσαν.

Ὁ βράχος τοῦ Ἁγίου Σώζοντος ἀπέειχε περὶ τὰς δώδεκα ὀργυῖας ἀπὸ τὴν ἀκτὴν. Ὁ λαιμὸς τῆς ἄμμου, τὸ πέραμα, θὰ ἦτο πλέον ἢ πενήντηντα βημάτων τὸ μῆκος.

Τὸ κύμα τὴν ἔφθασεν ἕως τὸ γόνυ, εἶτα ὡς τὴν μέσην. Ἡ ἄμμος ἐγλιστροῦσε. Ἐγίνετο βάλτος, λάκκος. Τὸ κύμα ἀνήλθεν ἕως τὸ στέρνον τῆς.

Οἱ δύο ἄνδρες, οἵτινες τὴν ἐκυνήγουν, ἔρριψαν μίαν τουφεκιὰν διὰ νὰ τὴν πποήσουν. Εἶτα ἠκούσθησαν αἱ φωναὶ των, φωναὶ ἀλαλαγμοῦ καὶ βεβαίας νίκης.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀπεῖχεν ἀκόμη ὡς δέκα βήματα ἀπὸ τὸν Ἄϊ-Σώστην.

Δὲν εἶχε πλέον ἔδαφος νὰ πατήσῃ· ἐγονάτισεν. Εἰς τὸ στόμα τῆς εἰσήρχετο τὸ ἀλμυρὸν καὶ πικρὸν ὕδωρ.

Τὰ κύματα ἐφούσκωσαν ἀγρίως, ὡς νὰ εἶχον πάθος. Ἐκάλυψαν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὰ ὦτα τῆς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ βλέμμα τῆς Φραγκογιαννοῦς ἀντίκρουσε τὸ Μποστάνι, τὴν ἔρημον βορειοδυτικὴν ἀκτὴν, ὅπου τῆς εἶχον δώσει ὡς προῖκα ἓνα ἀγρὸν, ὅταν νεανίδα τὴν ὑπάνδρευσαν καὶ τὴν ἐκουκούλωσαν, καὶ τὴν ἔκαμαν νύφην οἱ γονεῖς τῆς.

- ὦ! νὰ τὸ προικιό μου! εἶπε.

Αὐταὶ ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι λέξεις τῆς. Ἡ γραῖα Χαδοῦλα εὔρε τὸν θάνατον εἰς τὸ πέραμα τοῦ Ἁγίου Σώστη, εἰς τὸν λαιμὸν τὸν ἐνώνοντα τὸν βράχον τοῦ ἐρημητηρίου μὲ τὴν ξηράν, εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου, μεταξύ τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης.
